הלכה · שולחן ערוך · מפרשים · מקור חיים

מקור חיים - ג (טור ברקת חלק ג)

רבי חיים הכהן מארם צובה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מקור חיים - ג (טור ברקת חלק ג)

רבי חיים הכהן מארם צובה

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מקור-חיים-ג-טור-ברקת-חלק-ג/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן תקמט 5
סימן תקנ 7
סימן תקנא 9
סימן תקנב 19
סימן תקנג 22
סימן תקנד 27
סימן תקנה 27
סימן תקנו 35
סימן תקנז 37
סימן תקנח 38
סימן תקנט 38
סימן תקס 39
סימן תקסא 42
סימן תקסב 46
סימן תקסג 61
סימן תקסד 61
סימן תקסה 63
סימן תקסו 65
סימן תקסז 67
סימן תקסח 69
סימן תקסט 71
סימן תקע 75
סימן תקעא 77
סימן תקעב 79
סימן תקעג 82
סימן תקעד 88
סימן תקעט 89
סימן תקפ 89
סימן תקפא 91
סימן תקפב 93
סימן תקפג 95
סימן תקפד 97
סימן תקפה 99
סימן תקפו 103
סימן תקפז 124
סימן תקפח 128
סימן תקפט 133
סימן תקצ 142
סימן תקצא 148
סימן תקצב 153
סימן תקצג 155
סימן תקצד 156
סימן תקצו 157
סימן תקצז 158
סימן תרב 158
סימן תרג 162
סימן תרד 165
סימן תרה 166
סימן תרו 169
סימן תרז 171
סימן תרח 173
סימן תרט 174
סימן תרי 177
סימן תריא 179
סימן תריב 185
סימן תריג 189
סימן תריד 192
סימן תריז 197
סימן תריח 202
סימן תריט 208
סימן תרכ 212
סימן תרכא 213

סימן תרכב 214
סימן תרכד 215

סימן תקמט

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

[א] יסוד הצומות וזעקתם הוא שהנה הימים האלה הוא מש"ה וזכור את בוראך בימי בחורותך עד אשר לא יבאו ימי הרעה ואיתא במדרש בימי בחורותך כפי פשוטו יעשה תשובה בזמן הבחרות עד אשר לא יבואו ימי הרעה אלו ימי הזקנה וכו' ועוד שם נאמר על זמן החרבן בימי בחורותך עד שבחורותך קיימים ברית כהונה ולויה ומלכות עד אשר לא יבאו ימי הרעה של החרבן וכו' ולכן באו ענין דברי הצומות הללו מורכבים על שני עיקרים הללו לא מבעי' כי בכל יום תענית מאלו חייב כל אדם להיות נכנע לפני המקום ב"ה ולחשוב בדעתו דמה גרמו עונותינו ועונות אבותינו ומה גם לדעת מה מעשיו ולפשפש ולמשמש בהם וישוב אל ה' כי בזה ממהר הישועה ליחיד ולרבים כנודע והנה לא נעלם מעין כל קורא כי חרבן ב"ה נגזר מזמן אדה"ר בחטאו אשר חז"ל הגידו בפ' ויאמר לו איכה איכה כתיב רמז לו על חרבן ב"ה ונוסף עוד בזמן יאע"ה כדאיתא פ' וישלח דף ק"ע: וז"ל כי נגע בכף ירך יעקב וכו' ואמאי אקרי גיד הנשה כלומר גיד דאיהו מנשי לבני נשא מפולחנא דמאריהון ותמן הוא יצה"ר רביע וכו' ובגין כך לא יאכלו בנ"י את גיד הנשה וכו' בגין דאית בבר נש רמ"ח שייפין לקבל רמ"ח פקודין דאורייתא דאינון למעבד אתייהיבו ולקבל רמ"ח מלאכין דאתלבשת בהון שכינתא ושמא דילהון כשמ' דמאריהון ואית בבר נש שס"ה גידין ולקבליהון שס"ה פיקודין דלאו אינון אתייהיבו למעבד ולקבל שס"ה יומי שתא והא ט"ב חד מנהון דאיהו לקבל סמאל דאיהו חד מאינון מלאכין ובג"כ אמרה אורייתא לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה א"ת לאסגאה ט"ב דלא אכלין ביה ולא שתיין וכו' ויאבק איש עמו ולא אשכח בר ההוא גיד הנשה מיד תשש חיליה דיעקב וביומי שתא אשכח יום ט"ב דבי' אתתקף ואתגזר דינא עלנא ואתחרב בי מקדשא וכל מאן דאכיל בט"ב כאלו אכיל גיד הנשה עכ"ל הנה מבואר הענין מן המאמר על אודות תענית של ט"ב ואמנם יש לתת רמז לארבעה צומות הללו ואין המקרא חסר כלום כי מלת א"ת הוא ר"ת אב תשעה ומלת גיד אות גימל היינו ג' בתשרי ואות י' רמז לעשרה בטבת וכללות מלת גיד הרמז שלו בגי' י"ז שהוא מכוון לעומת י"ז בתמוז ועוד איתא בזוהר פ' שמות דף י"ב וז"ל ותצפנהו ג' ירחים אלין תלת ירחין דדינא קשיא שרייא בעלמא ומאי נינהו תמוז אב טבת הנה מבואר מכל המאמרים אלו כי זמנים הללו הם ימי הרעה והיו מוכנים לשנות הדין והרעה על ישראל ומה גם עתה בזמן החרבן והגלות שיש חיוב על האדם לענות הימים הללו בתענית והכנעה גדולה:

[ב] אע"ג דכתיב בקרא בחדש הרביעי וכו' אשר נודע הוא כי חרבן בית ראשון היה העדר בסוד ה' ראשונה וחרבן בית שני הי' בסוד ה' שניה כדאיתא בזוהר פ' פקודי דף רנ"ז וז"ל רזא דרזין דלא אתייהיב לאתגלאה בגין דלא אתמסר רזא בר לחכימי עליונין ווי אי אתגלי ווי אי לא אתגלי בגין דאיהו רזא מרזין עילאין דקב"ה אנהיג ביה עלמא בית ראשון קיימא בימי שלמה לקבל עלמא עילאה ואיהו אקריב בית ראשון ואשתמש כולא בבית קדש הקדשים אתר דאשתמש ביה שמשא בסיהרא וקיימא עלמא באשלמותא וכו' בית שני קיימא בבתי בראי וכו' והנה מבואר מזה המאמר היכן נרמזו שני בתים הללו ולפי כי זה הענין תלוי באות ה' כאמור ולכן אירעו בימים הללו ה' דברים רעים בי"ז בתמוז וחמשה דברים הרעים בט' באב ואע"ג שבראשונה הובקעה העיר בט' בו אין להתענות בו מפני שהרי חזר ונבנה ומה יש לנו עוד להתענו' על זה אבל באמת על זה ידוו הדווים על מה שהבקעה העיר בשניה שהרי עדיין אנחנו טמועים בבור גלות החיל הזה לא נוכל להרים ראש ולכן חרבן שני חמיר לן טפי על אורך הגלות ועל הדברים הרעים שנעשו כדאיתא בחגיגה כתיב אלף אלפין ישמשוניה וכתיב היש מספר לגדודיו לא קשיא כאן בזמן שב"ה היה קיים כאן בזמן שאין ב"ה קיים הנה מבואר מזה המאמר בעבור חרבן ב"ה נתמעטו צבאות של מעלה ועוד שם נאמר בחגיגה כתיב שש כנפים שש כנפים לאחד וכתיב וארבע כנפים לאחד להם ומסיק לא קשיא כאן בזמן שב"ה היה קיים כאן שאין ב"ה קיים כביכול שנתמעטו כנפי החיות ונוסף על כל זה הוא מה שהובא בהקדמת התיקונים כצפר נודדת דא שכינתא נודדת מקינה מירושלם וכו' כן איש היינו ה' איש מלחמה נודד ממקומו ובדברי חז"ל כתוב למענכם שלחתי בבלה ואחז"ל גלו לבבל שכינה עמהם וכו' גלו לאדום שכינה עמהם שנא' ושב ה' אלהיך וכו' ונאמר מי זה בא מאדום וכו' ולכן מי הוא זה של יתן אל לבו להתענות בימים הללו ולהשפיל גאות יצרו הרע ועוד יתבונן מ"ש בברכות ג' משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי אוי שחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי ושם נאמר מעשה דר' חנינא ע"ה שנכנס לחרבה להתפלל ושמע בת קול מנהמת כיונה ואומר' אוי שחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגלתי את בני לבין א"ה ובלי ספק כי כל הדברים הנעשים למטה בעולם הגשמי כך הוא נעשה למעלה כדמוכח מן הזוהר בכמה מקומות ולכן לענין שבירת הלוחות ופרחו האותיות כך נעשה למעל' גלות התורה ומה גם כאשר שרף אפסטמוס את התורה אז נמסרו סודותיה לחיצונים כנזכר במקומו וכאשר הובקעה העיר אז נמי למעלה נכנסו השונאים כדאיתא פ' משפטים דף קי"ח ז"ל שור מועד בעלה עאל לבי מלכא רבוניה בד' אבות נזיקין דיליה דאינון עון אף ומשחית וחמה דכלם מועדים

לקלקל בגופא דיליה הרביץ על הכלים מזבח מנורה שולחן ושאר מאנין רבץ עלייהו ושברתן וכו' ובקרן דיליה קטל כהני וליואי הרס כולא חלל ממלכ' ושריה הבור נוקב' דיליה דאיהי בית הסוהר תפיסת למטרוניתא ובנהא שפחה בישא בגלותא דילה ושוויין לון כמה שלשלאין ואסורין לבנה' ידייהו מהדקן לאחורא היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח ולא עוד אלא כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה וכו' ולא עוד אלא זונה דאיהי מבעה דהיינו ויצת אש בציון ולכן על כל אלה החי יתן אל לבו להתענו' בכל הזמנים הללו ולהעיר את לבו וישוב אל ה' וירחמהו:

סימן תקנ

[א] הנה נתבאר בדיני חג הפסח ענין מה שאנחנו אומרים בהגדה בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים אין הדבר זה כדרך השאלה אלא באמת מפני כי כן כשנחרב ב"ה אז הלכו הנשמות בגלות כדרך שנשבו האנשים הגשמיים כך הגיע ג"כ לנשמות ומה גם כי יש נשמות שהולכים בגלות לרצונם כדאיתא בזוהר בענין שילוח הקן תינח בזמן הגלו' אמנם מתחילה הענין הוא לפי אינון נשמתין דאזלין מתתרכין בתר קודשא בריך הוא ושכינתיה וכדאיתא בהקדמת התיקונים כצפור דא שכינתא נודד' מקינה דא ירושלם כן איש צדיק נודד ממקומו דאזלין מתתרכין בתר קב"ה ושכינתיה לכן בא החיוב כי הכל חייבים להתענו' ד' צומות הללו אם לחלק האנשים הרי נאמר כן לאיש נודד ממקומו ואם לענין הנשים מכ"ש שהנה נתבאר למעלה כי השכינה עלה נאמר היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח ועוד כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה ולכן הכל חייבים להתענו' כאמור ואסור לפרוץ גדר וכבר אחז"ל האוכל בימים הללו עליו נאמר ותהי עונות' על עצמות' וכבר מפורש אצלי בפ' ונהמת באחריתך וכו' מדקאמר באחריתך ולא אמר בסוף הוא לתת דרך רמז לאדם אימתי הוא מתנחם ותוהה על הראשונו' בזמן שיחשוב שיהיה לו אחרית ותקוה טובה ואימתי ככלות בשרך לפי כי כל זמן שהבשר קיים האדם יש לו צער ונידון בכל יום כדאיתא פ' שלח לך דף קס"ט וז"ל ומהכא דכל זמנא דגופא דהאי עלמא קיימא בקברא בקיומא לא אתלבש רוחא בלבושין דההוא עלמא דכתיב ויסירו הבגדים הצואים מעליו בקדמיתא ולבתר וילבישוהו בגדים ולכן אמר הכתוב ככלות בשרך ושארך כי אז תדמה כי יהיה לך אחרית טוב מפני שכבר נתעכל הבשר ונתכפרו העונו' שנאמר בהם ביד כל אדם יחתום ואין הדבר כן אלא ונהמת באחריתך מפני כי אז מתגלים העצמות ונראה העון הכתוב על העצמות שנאמר בהם ותהי עונותם על עצמותם ולכן אז ואמרת איך שנאתי מוסר הם

דברי קבלה שנאמר בהם שמע בני מוסר אביך ואמנם ראוי לתת טוב טעם שלמה יהיו העונו' הדקים הקלים כתובים על העצמו' ואמנם העונו' והעבירו' הם נרשמים בידים שנאמר ביד כל אדם יחתום והענין מתבאר עם מה שאמרו בזוהר פ' שלח לך דף ק"ע וזה לשונו אי חסידא קדישא תא ואגלי לך מלה סתימא בניינא דגופא דבר נש הכי הוא רוחא מעם רוחא דקודשא נשמתא מגו אילנא דחיי כיון דרוחא קדישא יהב חילא מיד רתיכין דילה יהבין חילייהו חילא דילהון גרמי ושייפין כולהו מסטרא דלהון ותיקונייהו דא על דא ס"א יהבת בשרא ומסטרא דיליה אתית בשרא ולא מלה אחרא רתיכין דילה יהבין כל אינון גידין וערקין לאמשכא דמא לבשרא בחר דאילין יהבין חילייהו שמיא יהבי חילייהו ומאן אינון עור דאתמשך על כולא כגוונא דילהון עכ"ל הנה מבואר מן המאמר כי בשר האדם הוא נמשך מסטרא אחרא אמנם חלק העצמות הוא מסטרא דקדושה ולכן כל חטאת האדם והעונו' הם נחקקים ביד האדם על הבשר החי כי כך המדה מפני כי העונו' אשר יעשה האדם הם נעשים על ידי סטרא אחרא המפתה האדם כמו שאמרו חכמים ז"ל אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח של שטו' ולכן העורו' הם נרשמים על הבשר שהוא החלק של ס"א כאמור שנאמר ביד כל אדם יחתום אמנם החטאו' הקלים הדקים אשר נפשו אותה ויעש כי בדקדוקים אלו אין שייך לומר שנכנס בו רוח של שיטו' אלא הם נמשכים מבחירתו הרעה שלכן אמרו חז"ל עונו' שהאדם דש בעקיבו ולכן הם נחקקים על עצמותיו שהנה העצמו' הם מסטרא דקדושה ולכן אחר כי ס"א מתנקם ממנו על החמורו' אחר כך חוזרים ונפרעים ממנו על הקלו': [ב] צומו' הללו חוץ מט' באב מותרים ברחיצה וסיכה וכו' הנה נתבאר למעלה כי ענין החרבן היה בסוד אות ה' שלכן אירע באותם הימים ה' דברים רעים אמנם זה היה כאשר נחרב בית המקדש ולכן בשאר תעניו' אין לנהוג בהם איסור ה' דברים רק ט"ב כאשר יבא לקמן אבל צומו' הללו מותרים ברחיצה וסיכה וכו' מפני כי עדיין לא הגיע ההעד' באות ה' עד ט"ב והנה ה' דברים אלו שהם אכילה ושתיה סיכה וכו' אינם בהשואה אחת כי בשלמא אכילה ושתיה הם חיי האדם ולא סגי בלאו הכי כי לא יתכן להיות מתפרנס האדם על ידי רחיצה וסיכה וכיוצא רק אלה הם בחי' תענוגי בני האדם ובמקומו יתבאר עיקר כל דבר מאלו אמנם עיקר הצום הוא העדר המזון ואכילה ושתיה הכל דבר אחד נחשב כי כך אחז"ל שתיה בכלל אכילה ולכן הם אסורים כנז':

[ג] כל ד' צומו' אלו וכו' כבר נתבאר כי על ידי עובדא דלתתא הכי אתער לעילא ולכן אין ראוי לעשו' עינוי בשבת מאחר שכן מתעורר למעלה ולפי כי השבת גורם להוריד שפע גדול והנחה למדינו' עשה לכן נדחה התעני' עד למחר שהוא דרך חול:

[ד] בשבת קודם לצום מכריז ש"ץ הצום וכו' הנה בענין ההכרזה יש שני צדדין שונים זה מזה האחד הוא לטובה והאחר לרעה והיינו משחז"ל בפ' ועבר עליו רוח קנאה אין ועבר אלא הכרזה כד"א ויעבירו קול במחנה וכה"א כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל הכנפים יגיד דבר וכדאיתא במדרש כשעשה מרע"ה התפיל' פלוני הממונה על ההכרזה סתם שערי השמים וכן בדברי חז"ל אלמלא דמכריזין עלך ברקיעא וכו' ולכן קודם לצום מכריז ש"ץ לפי כי על ידי כך מכריזים למעלה אותו הצער אשר הם מצטערים ישראל לטוב להם לכפר עליהם לפני ה' חוץ משלש תעניו' הללו האחד הוא ט"ב כדי שלא לעורר ס"א כי הנה נתבאר פ' בלק דף קצ"ז וז"ל והכי אוליפנא מגו בוצינא קדישא דבשעתא דאיהי סליקת למלקט עינוגין ומומא אשתכח בישראל לתתא וכו' כדין אתערו דסמאל בקל תקיף לאתערא על עלמא כד"א ויקרא אל עשו בנו הגדול וכו' ולכן הס שלא להזכיר ענין ט"ב כדי שלא לעורר סמאל ס"א וצום כפור אין מכריזין מטעם אחר מרוב קדושתו ואיתא פ' בהעלותך דף קצ"ד וז"ל לקבל אלין שתי חצוצרו' כסף כגוונא דא כולא לתתא ושם נאמר מאלין תרי סטרי נפקי תרי כרוזי דאזלי מקמי כלהו משריין כד אלין תרי מכרזי כל חילין וכל משריין מתכנשי וכו' לקמן ז"ל ת"ח שתי חצוצרו' בגין דאינון מסטרי תרי וכו' אינהו זמינין לתברא דינין ולאכפייא לון והנה מפני השני טעמים הללו יש זמן שמכריזין לתברא דינין ולאכפיא לון ופעמים אין מכריזין הס שלא להזכיר שלא לעורר הדינים כאמור:

סימן תקנא

[א] הלא זה דברי בפ' בחדשה ימצאונה כי החדש זה הוא מורה על כל הדברים הרעים אשר באו על ישראל אמנם ישראל היו בטוחים בחדש זה להיות כי זה הוא במזל אריה והוא מורה על הצלחה שלהם לפי שישראל קראים אריה וב"ה נקרא אריה כמו שאמר הכתוב הוי אריאל אשר על כן למלאת דבר ה' כפי הטבע העלה עליהם נבוכדנצר שחיק מחיק הנק' אריה שנא' עלה אריה מסובכו הלא זה כוונת חז"ל במאמר ישראל נקראי אריה וב"ה נקרא אריה נבוכדנצר נקרא אריה כלומר שהקב"ה כל דרכיו אע"ג שהם בהשגח' לא יחסר לעשו' אותם כפי הטבע ולכן שלט נ"נ הנקרא אריה על מלכו' בית דוד הנקרא גור אריה יהודה ושרף ב"ה הנקרא אריה וזש"ה הוי על שני דברים הנקרא אריאל אריאל והם לא התבוננו כי בלאו הכי זה החדש מורה על הרעו' שבאו עליהם שלכן נקרא אב כלומר שמורה ענין קללה כך אמרו חז"ל בב"ר מפני מה לא נברא העולם באות אלף לפי שהוא לשון קללה ר"ל ארור ולמה נברא באות ב' שהוא לשון ברכה ולכן נקרא

חדש זה אב ר"ל כי הנה היה בו קללה וארירה לכל ישראל בו נחרב בית קדשנו וגלינו מארצינו אמנם האחרית לטובה וברכה כמש"ה צום החמישי יהיה לבית ישראל לששון ולשמחה ולכן משנכנס אב ממעטין בשמחה שהנה כך הוא כל מעשה התחתונים כך נעשה למעלה כנ"ל ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי עכו"ם לשתמיט מיניה דריע מזליה של ישראל מאותה שעה אשר שלט נבוכדנצר הרשע על מזל אריה כנזכר מאז אתרע מזליה דבר ישראל ולכן אין ראוי לישראל לדחוק את השעה שהרי נאמר השיב אחור ימינו מפני אויב:

[ב] מר"ח עד התעני' ממעטים במשא ומתן וכ"ז לא נעלם מעין כל קורא ספר כי אשת חיל נשתבחה בענין משא ומתן שנאמר סדין עשתה ותמכור וכו' ואיתא בגמרא המצפה לשכר אשתו אינו רואה סימן ברכה לעולם ומסיק הני מילי מתקולה אבל עבדה ומזבנא משתבח בה קרא דכתיב סדין עשתה ותמכור וכו' והנה ענין משא ומתן כיצד יצדק למעלה בענין הרוחני הנה הוא מתבאר בדינים של חול המועד כי שם ביתם ושם נאמר כיצד ימצא הענין בין לענין הנוגע אל האדם ובין לענין הנוגע למעלה אמנם המורם מהם הוא כי הנשמות נמצא בהם משא ומתן באחד משני פנים ראשונה הוא ענין מה שחז"ל כל אדם יש לו שני חלקים אחד בג"ע ואחד בגהינם זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע הרי זה ענין משא ומתן בצד אחד ונמצא שמשתכר האדם ע"י מעשה המצות ואמנם יש משא ומתן באופן אחר היינו משחז"ל בפ' כי בתחבולו' תעשה לך מלחמה אם עשית חבילות של עבירו' עשה כנגדן חבילו' של מצות ומה גם על ידי התשובה זדונות נעשות כזכיות והנה אמר כי בימים הללו ממעטים במשא ומתן לא שלא יועילו הדברים האלה אלא הרצון לומר כי צריך כח גדול להתגבר על סטרא אחרא והוא על יסוד מוסד שאמר דבר ישראל ריע מזליה וכן נמי למעלה זה שנא' סדין עשתה ותמכור אשר חכמים ז"ל הגידו שהוא סדין בציצית והענין בקיצור כאשר נודע כי הציצית הוא בסוד מט"ט כדאיתא בזוהר בשיעור הטלית כדי שיתכסה ראשו ורובו של קטן ע"ש ונער קטון נוהג בם ואיתא פרשת בשלח דף ס"ו וז"ל בשעתא דנפק יהושע נער אתער נער דלעילא ואתתקן בכמה תיקונין בכמה זינין דאתקינת ליה אמיה לקרבא דא וכו' הנה מבואר כי מט"ט הוא נלחם תמיד עם סטרא אחרא ונוצח אותם אמנם ודאי הוא כי בימים הללו לא כן ואיתא פרשת בשלח דף נ"א וז"ל היתה כאניות סוחר וכו' א"ר כמה אלפין כמה רבוון דמשריין קדישין אית ליה לקב"ה מארי דאנפין מארי דעיינין מארי דזיינין מארי דיללא מארי דיבבא ועילא מנייהו אפקד למטרוניתא וכו' לקבל אלין אית לה למטרוניתא משיריין מזיינין וכו' קמיה כל חד וחד גומרין דנור דליק לבושוי מלהטא אשא וכו' והנה מבואר מן המאמר כי על

ידי כל אלו החיילות היא נלחמת עם זקן וכסיל ולוקחת ממנו שבי ולכן כל אלו העניינים הנמצא בהם מן הריוח קשה לעשות בימים הללו ולכן נמי בגשמי הדין מחייב למעט במשא ומתן כי זה גורם מיעוט השמחה וכן נמי לענין בניין של שמחה אינו שייך בימים הללו לפי כי הבניין הוא מורה למעל' על ענין הבניין הנעשה למעל' בין בענין תיקון העולמו' ממשחז"ל בפ' אלה תולדות השמים פסל את הראשונים מלמד שהיה בונה עולמות ומחריבן אמר דין הניין לי ודין לא הניין לי ואיתא בזוהר פרשת בראשית דף כ"ה וזה לשונו ואורייתא איהו ישובא דעלמא וכותים דעלמא עע"ג דלא קבילו לה אשתארו חרבה ויבשה ודא איהו דקודשא בריך הוא ברא עלמין ומחריבן וכו' ולכן לא טוב לעשות בניין של שמחה כגון בית חתנות לבנו בניין של ציור וכיור ואיתא במדרש מזמור לאסף וכו' למלך שעשה בית חתנות לבנו כעס עליו נכנס קרע את הוילאות שבר את המטות וכו' ולכן לא נאה לעשות מאחת מאלה וגם נטיעה של שמחה אינו רשאי הוא מה שאמרו חז"ל למלך שהיה לו בן והיה לו פרדס נאה ונתנה לו מה עשה כל זמן שהבן עושה רצונו של אביו רואה איזו נטיעה יפה עוקרה ונוטעה לתוך הפרדס כך כל זמן שישראל עושים רצונו של מקום רואה הקדוש ברוך הוא איזו נטיעה יפה באומות כגון יתרו רחב עוקרה ונוטעה בישראל וההפך מובן ולכן מפני כי הימים הללו הם ימי הרעה כי ישראל לא עשינו רצונו של מקום ומן הראוי הוא ההפך כמו שאמרו חכמים זכרונו לברכה וכאשר אין הבן עושה רצון אביו רואה איזו נטיעה יפה בפרדס ועוקרה ולכן הס שלא לעשות נטיעה של שמחה שהרמז שלה מורה על היות הבן עושה רצון אביו והוא עוקר נטיעה יפה מע"עז ונוטע אותה ועתה נהפוך הוא ולכן אין ליטע הדס שהוא רמז אל הצדיקים או מיני אהלים וסוד הענין אגיד אותך הלא כמוס עמדי בפי' מגילת איכה בסוד מה שאמרו בזוהר פ' פקודי כי מיום שנחרב בית המקדש נפסקו הנשמו' חדשות מלבא בעולם ולכן נמנעו אלו הדברים כנזכר שם וכי תימא אם כן לעולם ראוי למנוע מלנטוע נטיעו' של שמחה כגון אלו מאחר שנמנע אותו הייחוד העליון הנזכר הענין הוא כי להיות שדבר זה נפסק בימים הללו ולכן באלו הימים דוקא אנחנו מונעים דברים הללו לעשות היכר אל הפגם אשר נעשה למעלה על ידי מעשינו זאת ועוד סיבה אחרת מפני כי ענין זה של מניעת הנשמות חדשות לא נתבאר בזוהר רק בדרך סתם שם נאמר בהיכל חמשי וזה לשונו ומיומא דאתחרב בי מקדשא לא עאלו תמן נשמתין והנה ענין זה הלא לך לדעת כי יש כמה מיני נשמו' הנקראים נשמו' חדשו' ואמנם כנגד הנשמו' חדשו' שנפסקו בזמן החרבן לכן על אלה אנו עושים היכר זה שלא לנטוע נטיעה של שמחה אמנם לפי שיש נשמו' אחרו' הבאות לעולם הנקראי' חדשו' כנגד אלו הותר כל השנה לנטוע מפני כי

לא יש הפרש בענין הנטיעה לאסור קצת ולהתיר קצת אמנם בימים הללו נמנע כנז' אבל אם היה כתלו נוטה ליפול אע"פ שהוא של שמחה מותר מפני כי הכותל הוא מורה על שני דברים כי הנה להיות כי הכותל הוא צד מן הבית שמורה על אשת חיל כמו שאמרו חז"ל אין בית אלא אשה וכאשר נוטה הכותל ממנו ליפול הוא מורה על מש"ה נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל ואנחנו ידענו נאמנה שהענין הוא לא תוסיף לנפול אמנם כדי שלא ליתן פתחון פה לכן מותר לבנותו ומה גם שהוא מורה על הבנין שאנחנו מצפים שהנה הרשע המין אמר לר' אליעזר שאין נזכר בפסוק זולת שני בתי ישראל שנאמר גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון אמנם בית שלישי לא נזכר ולפי כי האמת הוא כי עוד יש שני בתים שאנחנו מצפים שהם מעשה ידי הקב"ה כדאיתא פ' פנחס ולכן אם נוטה הכותל ומכ"ש אם נפל מותר לבנותו ואע"ג שיהיה של שמחה שהוא רמז לכותל שאנחנו מצפים שנאמר הנה זה עומד אחר כותלנו מותר לבנותו אמנם אין נושאים נשים כי הנה אחז"ל בפסוק לאמר הן ישלח איש את אשתו וכו' עתידה כנסת ישראל שתאמר רבונו של עולם הכתבת עלי וכו' והקדוש ברוך הוא משיב וכי גרושים אתם לי וכו' ולפי דקים לן כי אין בן דוד בא בימים הללו ולכן אין נושאים נשים ואין חילוק בזה בין בתולה או אלמנה וגרושה כי הכל הולך אל מקום אחד ולכן ליארס מותר בלא סעודה דהא כשיחזיר הקב"ה לכ"י עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים כמו שחז"ל וזאת התורה לענין הנוגע בעצם אדם בדינים אלו משנכנס אב ממעטין בשמחה ואין זה הענין נוגע לעבודת הקב"ה שהרי נאמר תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה כי עיקר העבודה הוא השמחה אמנם השמחה הגופנית היא מנועה מסיבה זו לפי שלא היו עובדים את ה' בשמחה הוא מ"ש בזוהר שמחה דא כנסת ישראל כלומר כי לא היו עושים התורה והמצוה בכונה טובה לייחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה הנקרא שמחה ולכן משנכנס אב ממעטין בשמחה לפי כי ע"י השמחה שישמח האדם הנה הוא ממשיך עליו שמחה מלמעלה כדאיתא בזוהר ועתה בימים הללו לא מבעיא כי אין שמחה למעלה בשאר הימים אלא שגם כן מתעורר בכי וקינה והספד שלכן אנו נוהגים אחר חצי היום לישב בארץ ולעשו' הספד קינות ובכיה בכל יום מפני כי כן מתעורר למעלה כאשר פירש מורי הרב האלהיי זלה"ה ולכן כל בר ישראל דאית ליה דינא בהדי עכו"ם לשתמיט מיניה דריע מזליה ומזל עכו"ם מתגבר ועולה שלכן אנחנו עושים הבכיה והספד כאמור:

מראש חודש ועד התענית ממעטים במשא ובמתן הנה המשא ומתן של איש הישראלי הוא מה שמתקן על ידי תורתו ומעשיו הטובים כי הוא מעלה כח מבינתו למעלה בסוד אור חוזר ומדליק בוצינין כמש"ה נר ה' נשמת אדם כלומר כל מצוה שיעשה האדם הוא

עושה בחינת נר אחד לפני הקב"ה וזה נעשה ע"י נשמת אדם וכדאיתא בזוהר פ' ויצא דף קס"ד וז"ל קרבנא דקב"ה בכל יומא בגין למיזן עלמא וכו' הה"ד אכלו רעים ומה קב"ה פקיד לאתערא מזונא דלעילא בגין לאתערא מההוא מזונא לתתא מאן דיהיב מזונא לקיימא נפשא עאכ"ו עכ"ל הנה מבואר מזה המאמר כי האדם על ידי מעשיו נושא ונותן כי הוא נותן טוב טעם למעל' ומתעורר השפע העליון והוא נמשך ויורד למטה ואז הוא נוטל חלק בראש כדאיתא בזוהר פ' עקב דף רע"א וז"ל וע"ד אצטריך בר נש לשואה רעותי' ברזא דברכאן בגין דיתברכון אבהן ובנין כחדא ומאן דמברך לקב"ה יתברך ונטיל חולקיה מאינון ברכאן בקדמיתא דכל עלמא לתתא עכ"ל הנה נלמד מן המאמר כי זה הדין של משא ומתן הוא לענין הנוגע לשפע הנשפע מלמעלה ולענין הבנין של שמחה ענין בניין זה היינו בסוד האיברי' של האדם כמש"ה הן יהרוס ולא יבנה והנה בענין זה שייך להיות באחד משני פנים האחד הוא בנין פשוט וזה ימצא באדם על ידי ענין סור מרע לפי כי כל אשר יעשה אחת ממצות ה' אשר לא תיעשנה הנה הוא פוגם באבר אחד מאיבריו וכאשר מרחיק האדם את עצמו מחטא באחת מהנה הנה הוא מתקן האיברים שלו ובונה אותם אמנם יצדק הענין יותר כאשר כבר נתגבר עליו היצר וחטא וכבר נהרס שלכן החוטא נקרא מת כמשחז"ל רשעים בחייהם קרויים מתים ולכן כאשר יתן אל לבו לעשות תשובה אז נקרא שהוא בונה הגוף והאיברים שלו אמנם זה וזה לא יצדק ליקרא בנין של שמחה מאחר כי מה שקלקל חזר לתקן ועליהם חיו יחיה אמנם יש ענין אחר שראוי להקראם בנין של שמחה והיינו כי על ידי מעשים טובים אשר יעשה האדם הוא קונה נפש יתירה או רוח או נשמה כדאיתא בתחילת פ' משפטים אם אחרת יקח לו וכו' וז"ל תא חזי כד אתייליד בר נש יהבין ליה נפש מסטרא דדכיו זכה יתיר יהבין ליה רוח זכה יתיר יהבין ליה נשמתא וכו' לכן כאשר יזכה האדם וקונה רוח או נשמה חדשה אז יצדק באמת ליקרא בניין של שמחה מפני כי עיקר זה התוספות אשר ימצא אל האדם על ידי מעשיו העיקר הוא על ידי השמחה כאמור והיינו בנין בית חתנות לבנו לפי כי עיקר השראת תוספת זה של רוח או נשמה הוא בקרב איש ולב עמוק והיינו בית חתנו' בשני בתי הלב ושם מצייר ומכייר ע"י לימוד התורה ומעשה המצוה כי הכל צריך מלאכת מחשבת כנזכר בכמה מקומו' וכל מחשבו' הטהורו' עושים רושם גדול בעמקי הלב אשר שם נרשמים הרהורים ומחשבו' הטובו' כדלקמן שלכן יש מי שאוסר להרהר בתורה בט"ב והנה אמר כי כל אלה הדברים אין עושים רושם בימים הללו בערך שאר הימים, כאמור מפני כי סוף סוף אין שמחה מצויה שם כאמור ואם היה כותלו נוטה ליפול מותר לבנותו אף על פי שהוא של שמחה כי זה מורה כי הוא בא לחשוב

מחשבת רעה אשר על כן כותל הבית שהוא הלב נוטה לענין רע כי בזה ימצא שהוא נופל מקדושתו מותר לבנותו להתגבר עליו ואף על גב שהוא של שמחה כי שמח הוא שלא חטא מותר לעשות כן ואין נושאים נשים כי מה אף על גב כי על ידי התורה ומעשה המצות ועבודת התפילה הוא גורם ייחוד למעלה לאותם נשים הכשרות הם לאה ורחל אמנם לא כן יעשה בענין הגשמי מפני כי זה גורם שמחה יתירה למעלה והא נמי ליתי ואיתא בזוהר פרשת תצא דף רע"ח. וז"ל פקודא דא למחדי לאתתיה שתא חד דכתיב נקי יהיה לביתו שנה אחת ואינון י"ב ירחין מדילה דהא שנה איהי כלה ולית כלה בר בי"ב ירחין וכו' וישמח את אשתו לא כתיב אלא ושמח וחדי לכלה עכ"ל הנה מבואר מזה המאמר כי הזווג שהאדם לוקח אשה חדשה מוסיף שמחה גדולה למעלה בכלה העליונה ומאחר כי בימים הללו אין השמחה העליונה שלימה לא נכון לעשו' כן אבל לארס מותר שמא יקדמנו אחר זה הענין מבואר פרשת משפטים ע"ש:

[ג] הנה כל עניינים הללו שהם נוגעים לדיני האבילו' הלא הם מתבארים במקומם אמנם חומרו' הללו הלא הם נלמדים ממשחז"ל בפ' ויקרא ה' צבאו' ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק ואיתא במדרש אמר הקב"ה למלאכי השרת מב"ו שמת לו מת והוא מתאבל עליו מה דרכו לעשות אמרו לו תול' שק על פתחו אמר להם כך אני עושה שנאמר אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם וכו' ומאחר כי מצאנו ראינו כי הקב"ה עשה את כל אלה א"כ מה האדם שיבא אחרי המלך את אשר כבר עשהו ולכן שבוע שחל ט"ב להיות בתוכה אסורים לספר ולכבס והנה ענין התספור' מורה על שני דברים הבאים כאחד האחד הוא גידול שער בסוד מ"ש תולה שק על פתחו והנה נתבאר אצלי בפי' איכה מאמר זה ולענין הנוגע אל השק הסוד הוא משחז"ל בענין תמר נימא קשרה לו והא כתיב ויצא לך שם בגוים ביופיך כי בנות ישראל אין להם שער בית השחי ובית הערוה ומסיק שאני תמר שהיא בת יפת תואר ואמנם בזמן החרבן תלה שק של שער על פתחו כלומר במדה האחרונה שנאמר בה פתחו לי שערי צדק ונאמר אוהב ה' שערי ציון ולכן על סוד זה אסורים לכבס בשבוע שחל ט"ב כי הנה אנו דווי' ודואגי' על העדר זה שנתחדש לא כך היה בתחילה ועוד יש טעם בדבר זה היינו מה שאמור פרשת תזריע דף מ"ח וז"ל הכי תאנא כולא בחד מתקלא סלקא ומשום דדיני תתאי אתאחדן ומתחברן בשערוי דהאי אקרי הוא דינא קשיא וכד אתעבר מיניה שערא דרישא אתבסם ודינין דלתתא לא אזדמנו ובגין כך אקרי טהור דלא אקרי טהור אלא מסטרא דמסאבא וכד נפיק מן מסאבא אקרי טהור דכתיב מי יתן טהור מטמא ודאי והכא כתיב ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא עכ"ל לענייננו והנה ממאמר זה ממנו נקח ללמוד על ענין גידול השער

כי הנה הוא מורה על שאיננו בענין השלימו' כדי שיקרא טהור מפני שנאחזים ממנו הדינים כאמור ולכן אסורים מלספר והוא ע"ד מה שאמר הכתוב אל תחסום שור בדישו ולענין הכיבוס הוא מורה אשר חכמים הגידו כי כאשר בא נחש על חוה אז תכף פרסה נדה וזה נמשך עד שעמדו ישראל לפני הר סיני כמשחז"ל שכשעמדו ישראל לפני הר סיני פסק זוהמתן ולפי כי על ידי העון חזרה הטומאה למקומה ולכן בימים הללו שהם דוגמא לימים הראשונים שנעשה מעשה העגל לכן אסורים לכבס ואיתא פ' תזריע דף מ"ט וז"ל וכד בעי קדוש ברוך הוא לאגחא קרבא בהאי איש אגח בהו קרבא דכתיב ה' איש מלחמה בהאי איש ממש ולא אגח בהו קרבא עד דאעבר ליה שערא דרישא בגין דישתלשלון משלשוליהון ויתברון כל אינון כתרין דמתאחדן בשערי הה"ד ביום ההוא יגלח ה' וכו' את הראש ושער הרגלים וגם את הזקן תספה תאנא וכה תעשה להם לטהרם וכו' וכבסו בגדיהם כגוונא דלעילא דתיקונוי דהאי איש ולזמנא דיתכשרון עובדין לתתא זמין קב"ה לאעברא שערא דא ולמגלשיה בגין דלא יצמח וירבה דכתיב כי ימרט ראשו וכו' הנה מבואר מן המאמר ענין הגילוח וכיבוס בגדים כי כל אלו הדברים הם מורים על ההעדר הנמצא למעלה מזמן החרבן כאמור ולכן אסור לכבס אפילו אינו רוצה ללבשו עתה אלא להניחו לאחר ט"ב ואפילו אין לו אלא חלוק אחד אסור כי אחר כל אלה הדברים הם מורים על ההעדר הנמצא למעלה בימים הללו ולכן אסור וכן המכובסי' מקודם והנה סוד אלה הדברים נרמז בברכה שאנו אומרים בברכת המלביש ערומים כי הם סוד מש"ה ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור ואלה הבגדים הוא סוד משחז"ל בפ' מעדה בגד ביום קרה יום שנזדווג נבוכדנצר הרשע לישראל העדה מהם שני לבושים בגדי כהונה ובגדי מלכות וכבר נתבאר מאמר זה אצלי בפירוש איכה כי בגדי כהונה הם בסוד הזכר ת"ת ישראל שהוא כהן גדול ובגדי מלכות כמשמעו וכדאיתא פ' משפטים מן הזוהר ע"ש ולכן בגדים המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע בהם את המטה אסור אמנם יש הפרש בין כיבוס לגיהוץ כי הנה ענין הכיבוס הוא במים לחוד וזה מותר מפני כי אותם הבגדים אע"ג שנאחז בהם סטרא אחרא יום שנזדווג נבוכדנצר לישראל וכדאיתא בברכו' הני מאני דרבנן דבלו מנייהו הוי מ"מ הם מתכבסים קצת על ידי מימי החסד המתעורר בכל בקר בסוד שנא' וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו וכדאיתא בזוהר בפ' ואל זועם בכל יום נזעם אינו אומר אלא זועם למאריהון דדינים דאלמלא כן לא הוה יכיל עלמא למיקם אמנם גיהוץ הוא מורה על שמתעבר כל מין לכלוך ואין מתאחז בהם עוד קליפה והא ליתי ובפרט בזמן הזה שהם מתעוררים ושולטים ביותר ומיהו נהגו איסור גם בכיבוס מפני כי מימי ארץ ישראל הם זכים ויפים שנאמר אותי עזבו מקור

חיים חיים ולכן אפילו כיבוס בימים הללו לא נכון לעשו' מפני כי עתה הקליפה גוברת ואין לדחות אותה ולדחוק את השעה ומה גם בכלי פשתן כי עיקר העון נעשה מזמן שהקריב קין קרבן מן הפשתים כמו שאמרו חכמים ז"ל ולכן כל ענין כיבוס הוי גיהוץ ואסור ואפילו בכלי פשתן שלא יתעורר סטרא אחרא כמתחילה על ידי מעשינו כאמור: וזאת תורת האדם בדינים הללו להודיע ולהודע כי עונותינו הטו אלה להיות כי חזרנו על עון אבותינו הלא זה הדבר מה שאמרו חכמים ז"ל בפסוק והמה כאדם עברו ברית מה אדם הראשון חטא ודנתי אמו בגירושין ושילוחין וכו' כך ישראל שנאמר וכל ישראל עברו את תורתך וכו' והנה נאמר בא"ה ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנו' עור ולבישם ובתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב כתנו' אור ואחר כך אבדו אותם כך ישראל קרבנו הקב"ה לפני הר סיני ושם נאמר וכבסו שמלותם ואיתא בזוהר פרשת שלח לך דף קס"ט. וז"ל א"ל ר' שמעון ודאי ידענא דאינון מלבושין תמן בלבוש יקר דגופא דכיא קדישא וכו' ושאילו דא קמי רב מתיבתא ואיהו אמר דהא הוה בהאי עלמא הרי מנלן דכתיב ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות אתלבשת בההוא דיוקנא דההוא עלמא מלכו' דא רוחא דקדושא דהא מלכו' שמיא נשיב רוחא מההוא רוחא דאוירא דההוא עלמא ואתלבשת ביה אסתר וכו' הנה מבואר מזה המאמר מה יקרו הבגדים אשר זוכים בהם כל איש ישראל כאשר נכנס בגן עדן ולכן הדוגמא להם הם אלה הבגדים שלנו בהיותם לבנים על ידי כיבוס ובדברי חכמים ז"ל כתוב לאמר בפסוק קהלת למלך שהזמין לעבדיו ולסעודה ונתן להם כלים כשהם מגוהצים הפיקחים שבהם קפלום וכו' האחרים הלכו ועשו בהם מלאכה לעת ערב הללו נכנסו כשהם מגוהצים וכו' הטפשים באו כלם מלוכלכים שמח המלך לקראת הפקחים וכו' ולכן על כל צדדים הללו אין ראוי לאדם לספר ולכבס להורות כי הנה הוא יותר מצטער על המעשים אשר עשה לא טוב בקרב עמיו לא די העון הקודם של אדם הראשון אלא גם כן שבו ישראל על עונו' אבותם ונוסף עוד מעשינו על עון אבותינו ולכן אסורים לכבס כאמור להורות כי יודעים ומכירים אנו בעונותינו כי הם הגורמים לנשמה ללבוש הבגדים הצואים כדאיתא בזוהר פרשת שלח לך ולכן אנו בושנו במעשינו ונכלמנו בעונותינו:

[ד] לאחר התעני' מותר לספר ולכבס מיד והענין מה שאמור בזוהר פרשת יתרו דף ע"ח. וז"ל בחדש השלישי וכו' דשליט ביה אוריאל וכו' והם אוריאל רב ממנא וכל אינון משריין נטלי ההוא נהורא ובגין דכליל בתרין אקרי תהומים וכו' עשו נטיל ברזא דיליה תרין ירחין תמוז אב ואיהו לא אשתכח לאתאביד דהא אלול לאו דילי' הוא ואפילו אב אלא ט' יומין אינון דיליה ולא יתיר ואתאביד ולא אשתכח וכו' הנה מבואר מן המאמר

כי עשו סוד סטרא אחרא אין לו חלק בחדש אב זולת ט' ימים אלו בלבד לא כן בשאר החדש וכן לענין הגשמי הוא הדין כי תכף אחר התענית מותרים לספר ולכבס כי הנה נקרא למעלה כי גידול שער הוא רמז לענין מ"ש תולה שק על פתחו שהוא סוד עשו וארבע מאות איש עמו שהם יש שק ולכן עתה כאשר עבר ט"ב אין עוד שליטא לסטרא אחרא כאמור ולכן מותרים לספר כדי לדחו' הקליפה למטה ואם חל ט"ב ביום א' או בשבת ונדחה לאחר השבת מותר בשני השבתו' מפני כי אין להם שליטה זולת בימי החול וכן הענין למי שאומר שנהגו לאסור בכל שבוע שלפניו חוץ מיום ה' ויום ו' כי בימים הללו כבר מתחיל הקדושה של שבת להתעורר:

[ה] מאחר שהנחנו למעלה את כל הרעה הבאה עלינו יום שנזדווג נבוכדנצר הרשע לישראל העד' מהם שני לבושים בגדי כהונה ובגדי מלכו' ולקחה אותם סטרא אחרא ואם כן מאחר שאנחנו אסורים לכבס שבוע זה על כל הרעה זו הבאה עלינו לפי כי אין בנו כח לתקן מה שנתעוות מתחילה וכדי לתקן קצת מעונינו אנו נוהגין זה האבל בעצמינו וא"כ איך יעלה על לב לכבס בגדי העכו"ם ולא די שלקחו בגדינו אלא שגם נתקן אותם על ידינו ולכן אסור לעבריו' לכבס בגדי כותים בשבוע זה לפי כי כבר נתבאר למעלה כי כל מעשה אשר יעשה האיש הישראלי הוא עושה רושם למעלה ולכן אסור לעשו' כן שלא יעשה פגם למעלה ח"ו:

[ו] כלים חדשים בין לבנים בין צבועים וכו' הנה על הדרך הנזכר הענין הוא מבואר כי מה שנאסר ענין זה הוא מפני כי בזמן הזה אנו אבדנו המלבושים שלנו ולכן אין ראוי ללבוש בגדים חדשים כלל כי הנה השכינה נשארה ערומה מארבעה בגדי זהב גם ת"ת ישראל נאבד ממנו ד' בגדי לבן והכל מבואר פ' משפטים ואיתא בתיקון י"ח דף ל"ו. וז"ל ואלין קליפין אינון מחיצה בין ישראל לאביהם שבשמים באלין קליפין אתלבש קב"ה ושכינתי' לקיימא בשכינתיה ומלכותו בכל משלה ולקיימא ביה כי מלך כל הארץ אלהים אבל לעילא באתריה אתמר לא יגורך רע אלא קליפין דיליה לעילא אינון לבושין מכמה גוונין שפירין דנהורא דמנהון אתפשט קב"ה בגלותא ואתלבש באלין אחרנין בגין לנטרא לישראל דאינון מתלבשין באלין קליפין ודא איהו בכל צרתם לו צר וכו' הנה ממאמר זה למדנו שני ענייני' כאחד ראשונה היות השכינה מתלבשת בקליפו' אלו ומה גם כללו' ישראל ולכן הדין הוא בגשמי כך כי אסור ללבוש בשבוע זה כלי' חדשים בין לבנים בין צבועים וכו' כדי שלא לעורר כך למעל' ומאחר כי לא יתכן לעשו' כן נמצא שמעורר עצבו' למעלה ומגביר כח סטרא אחרא ומאחר כי ג"כ האדם נפשו מלובש'

בקליפו' אלו לכן אין לו רשות ללבוש כלים חדשים שהרי אי איפשר לו לצאת מדי דופיו בימים הללו כי סטרא אחרא מתגבר והולך ולכן נמי מי שאומר:

[ז] שאסור לתקן בגדי' חדשים ומנעלים חדשים בשבת זה אף על גב שאינו לובש אותם דקס"ד בשלמא ללבוש מסטרא דאסור מן הטעם הנזכר ומה גם שצריך לברך עליהם שהחיינו כמו ששנינו קנה כלי' חדשים אומר ברוך שהחיינו אמנם תיקון הכלים מה בכך ולכן קמ"ל דאין מתקנים בגדים חדשים וכיוצא וזה יהיה מן הטעם הנזכר שהרי מאחר שאסור ללבוש בגדים חדשים מפני שהקליפה לקחה הבגדים של הקדושה בימים הללו ולכן נמי אסור לתקן כלים חדשים מן הטעם זה שהרי תיקון זה הוא מעורר הקליפה ונותן כח באותם הבגדים הנזכר ויש להחמיר בזה מר"ח בין לענין המלבוש שלא ילבש כלים חדשים וכן נמי לא יתקן כלים מפני כי הכל מטעם א':

[ח] נשי דנהיג דלא למשתי עמרא וכו' הנה בזה יש שני פירושים והאחד הוא שלא לשתו' יין אמנם הרב תפס הלשון השני לפי כי לענין שתיית היין שהוא ראוי שלא לשתו' הוא מפורש בדין שלאחר זה והנשים בכלל האנשים ולכן פירש בלשון שאמר כי דלא למשתי עמרא כמו או בשתי או בערב שנהגו הנשים שלא לעשו' בצמר בימים הללו וראוי לתת טעם לדבריהם לפי שמנהגו של ישראל תורה היא ולכן הענין הוא אשר חז"ל הגידו בטעם איסור הכלאים כי לפי שיצא תקלה מקרבן קין והבל כי קין הקריב פשתן והבל הביא מבכורות צאנו צמר ולכן גזר הקב"ה שלא יתערבו עוד אמנם במקדש היה מצוה וכן נמי במצות ציצית הכל לתקן אותו עון דאלו מתחיל' היו מתוקני' כי הנה חז"ל אמרו בפ' ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנו' עור איכא דאמרי דבר הבא מן העור היינו צמר ואיכא דאמרי דבר שעור נהנה ממנו זה פשתים ולפי שהיו מתוקנים לכן הביאו מהם קרבן קין והבל אמנם עיקר השנאה הוא שנתקנא קין מהבל בעבור תאומה יתיר' שנולד' עם הבל כמו שחז"ל אלא כי כאשר ראה קין שנתקבל קרבן הבל ברצון שנאמר וישע ה' אל הבל ואל מנחתו אז הסכים בדעתו להרוג אותו ועשה תחבול' שאמר להבל בא ונחלוק העול' אני ואתה דמאחר שנתקבל קרבן שלך מן המטלטלין לכן טול אתה המטלטלים ואני אקח קרקעות ע"ש קרבן שלי כמו שביארתי במקומו עד שעמד עליו והרגו נמצא כי עיקר הדבר היה בעבור האש' תאומה יתירה שנולדה עם הבל ולכן אחז"ל אפי' הכניסה לו כמה שפחות כופה אותה לעשו' בצמר שלכן בזה נשתבחה אשת חיל שנאמר דרשה צמר ופשתים ונודעת העיקר למה נאסר השעטנז שהאשה היא הגורם ראשון כאמור ולכן ותעש בחפץ כפיה לתקן העון מפני כי היא היתה גרמא בנזק הריגת קין באמצעות ענין

הצמר ולכן הנשים הם נוהגו' בימים אלו שהם ימי הרעה שלא לעשו' בצמר ומנהג זה מנהג יפה הוא:

[ט] יש נוהגי' שלא לאכול בשר ושלא לשתו' יין בשבת זו וכו' הנה הדברים אלו מפורשים במשנה באותם שנדרו שלא לאכול בשר ושלא לשתו' יין וכו' עד שנטפל להם ר' יהושע וא"ל א"כ מים נמי לא נשתה מפני ניסוך המים שהיה במקדש ולכן נתן גמר כי צריך לעשו' איזה דבר של היכר להרגיש בענין החרבן וכל שיש בו יכולת להוסיף בזה הרי זה משובח ועליו תבוא ברכת טוב:.

סימן תקנב

[א] כל מי שאוכל בשר במקו' שנוהגי' בו אסור וכו' הנה ענין אכילת בשר מלבד הטעם הנ"ל שאין ראוי לאכול מפני שהיה קרב על גבי המזבח עוד נמצא טעם אחר לדבר מפני שהבשר הוא חלק נמשך מצד ס"א כדאיתא בזוהר פ' שלח לך דף ק"ע. וז"ל אי חסידא קדישא תא ואגלה לך מלה סתימה בניינא דגופא דבר נש הכי הוא רוחא מעם רוחא דקודשא נשמתא מגו אילנא דחיי וכו' ס"א יהבת בשרא ומסטרא דילה אתא בשרא ולא מלה אחרא עכ"ל לענייננו והנה עתה מבואר מזה המאמר כי חלק הבשר הוא נמשך ומתרבה מצד ס"א ולכן מנהג יפה הוא שלא לאכול בשר בימים הללו כדי שלא לעורר ס"א ולא לתת בו כח נוסף באכילה זו שהיא חלקו כאמור אמנם כל מי שאוכל בשר במקו' שנוהגים בו אסור פורץ גדר הוא וכו' והענין הוא מ"ש בזוהר כי הנה יש הפרש גדול בין מה שיעשו סטרא דקדוש' למה שיעשה ס"א כי הנה סטרא דקדושה צריך כי יעשה דברים ותנאים כפולי' האדם עד שיזכה שישרה בו כח של קדושה כדאיתא פ' תרומה דף קכ"ח. וז"ל ההוא עובדא דבעי בר נש לאשתדלא ביה בעי למקני' ליה באגר שלים בכל מה דיבעון מניה בין זעיר בין רב בגין דרוח מסאבא איהו אזדמן תדיר במגנא וברקני' ואזדבן בלא אגרא ואניס לבני נשא למשרי עלייהו ומפתי לון בכמה פתויין בכמה אורחין סטי לון לשואה דיורי' עמהון ורוח קדיש' לאו הכי אלא באג' שלי' ובאשתדלות' רב וסגי ובאתתקנותא דגרמיה ובאתדכאותא דמשכניה וברעותא דלביה ונפשיה ולואי דיכיל למרווח ליה דישרי מדורי' עמי' וכו' הנה מבואר מזה המאמר כמה הפרש נמצא בין סטרא דקדושה שאינו בא רק ע"י כמה הכנות לא כך הוא ס"א רק שהוא שורה על האדם שלא כרצונו באונס כאמור ולכן יאמר כי מי שאוכל בשר במקו' שנוהגים בו אסור ישכנו נחש שהוא חוויא דרבנן אע"ג כי עשה כרצונו לאכול בשר כי הוא חלקו לא מפני כך ימלט ממנו רק נהפוך הוא כי לכן ימות בלא עתו לפי כי כך הוא דרכו של היצר הוא

יצה"ר ואח"כ הוא שטן שעולה ומקטרג לפני הקב"ה ואח"כ הוא נעשה מלאך המות שנאמר ותמוגנו ביד עוננו ונא' תמותת רשע רעה ולכן נקרא חבר רע וכדאיתא בזוהר בפרשת ויצא דף קמ"ח. וז"ל נוקבא דסמאל נחש אקרי אשת זנונים וכו' קשיטת גרמה בכמה קישוטין כזונה מרחקא קיימת בפרשת אורחין ושבילין לאסטאה בני נשא שטיא דקריב בהדה אתקיפת ביה ונשקת לי' וכו' שטיא דא סטי אבתרה ועביד בה ניאופין מה עבדת שבקת ליה נאים בערסא ואיהי סלקת לעילא ואלשינת עליה ונטלא רשו ונחתא אעדיאת תיקונהא מינה ואתהדרת גיבר תקיף קאים לקבליה לבוש וכו' הנה מבואר מה מעשיו של ס"א עם האדם ולכן נקרא חבר רע כדאיתא בזוהר בהיכלות פקודי ע"ש:

[יב] תספורת שבוע זה וכו' להבין הענין אקדים מ"ש בזוהר פ' נשא דף קכ"ז: וז"ל גדל פרע שער ראשו משום הא דכתיב ושער ראשה כעמר נקא דבהאי דמי לגוונא דלעילא וכו' תאני ר' שמעון אלמלי ידעי בני נשא מאי קאמרי בהאי שערא וברזא דיליה כמה דאיהו ברזא דרזין אשתמודען למאריהון עכ"ל והנה מבואר מן המאמר כי מרוב קדושת וחשיבות הנזיר נצטווה לגדל פרע שער ראשו מפני שהשער הוא דבר גדול וקדושה חמור' אמנם מצאנו ראינו כי האבל הוא מגדל פרע מפני האבל וכיצד מתקיימים שני הפכים הללו ואיפשר שלכן אמר ר' שמעון עליו השלום אלמלא ידעי בני נשא מאי קאמרי בהאי שערא שראוי לדייק מ"ש מאי קאמרי בהאי שערא כי מה אמירה שייך בזה כך היה צריך לומר אלמלא הוו ידעי בני נשא רזא דהאי שערא אמנם מאי קאמרי אין לו שחר אמנם הענין יובן עם הנזכר כי יש שני הפכים בענין השער וכדאיתא פ' תזריע דף מ"א וזה לשונו. תאנא מן בוצינא דקרדינותא נפקין תלת מאה ועשרין וחמש ניצוצי מתגלפין וכו' וכד עיילין אלין בגופא איקרי איש וכו' דהא תנינן איש תם וישר וכו' ואיש דהכא איש מלחמה כתיב דכלא דינא וכו' לא הוה בידיה דרבי יצחק אתו לקמיה דר"ש א"ל תו קשיא דהא תנינן כתיב לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת ותנינן מאן איש זה חסד והכא אמריתו דהא דינא אלא הכי תאנא כלא הוא בחד מתקלא סלקא וכו' והנה נלמד ממאמר זה ממ"ש דאית איש הנקרא איש תם וישר ואית איש הנקרא איש מלחמה ולכן נאמר כי יש חילוק בענין השער כי נמצא בחינת שער שהוא בחינת רחמים וחסד ויש בחי' שער שהוא דין, ולכן ימצא החילוק כי ענין הנזיר נקרא קדוש מפני כי אותו השער הוא בחינת חסד שלכן מכונה בשם איש תם וישר אמנם בחינת השער של האבל הוא בסוד הדין שלכן נקרא בכינוי למעל' איש מלחמה והבן ענין זה:

עוד יש לומר כאשר נאמר כי הכל הוא בחינה אחת אמנם ההפרש זה דמשמע כי הם שני הפכים אין הענין כן אלא כי בחי' השער של הנזיר קדוש יהיה בעבור השער שהוא

רחמים וחסד אמנם מה שהאבל מגדל פרע שלשים יום הוא יהיה מן הטעם זה עצמו לפי שפגע בו מדת הדין לכן צריך לגדל פרע כדי להמשיך עליו בחי' הרחמים להציל לו מרעתו ולכן מפני כי הימים האלו הם ימי הרעה אסור לספר שער הראש וכל שער להגין עליו כדבר האמור: [יג] ובזקן כל שמעכב האכילה מותר מפני כי שער הזקן הוא בחי' אחרת ומכל שכן כי דבר המעכב מותר:

[יד] אסור לגדולים לספר לקטנים וכו' מאחר שאנחנו מצווים על הקטנים כמו שחז"ל אצל אמור ואמרת אליהם ולכן כל המעשים שהאדם אסור לעשות אותם גם כן אסור לעשות אותם לקטנים וכן נמי חייב אדם לחנך בנו במצו' וסימן לשני צדדין הללו מה שאמר הכתוב ומעיל קטון תעשה לו אמו וכן נאמר משא אשר ייסרתו אמו והבן:

[טו] מי שתכפוהו אבילו' של מת ושל שבת זו וכו' הנה כבר נתבאר למעלה כי ענין התספורת הוא מורה כי זה השער מגדל אותו לטובתו להציל לו מרעתו לפי שנתעורר ס"א ע"י המיתה ונתגבר לכן צריך לגדל פרע להגין עליו ולכן כאשר כבד עליו אסור להעבירו לגמרי רק מיקל אתו וכן מכבס כסותו במים בלבד כי בזה יש רמז להעביר ממנו הטומאה קצת על ידי מימי החסד אבל גיהוץ אסור לפי כי אין יכולת להעביר ממנו הקליפה לגמרי ואם כך יעשה אדרבא מקטרג עליו ויכול לו לפי שעבר על לא תחסום שור כנודע: [טז] יש נוהגים שלא לרחוץ מר"ח ענין הרחיצה יתבאר לקמן בע"ה ההפרש הנמצא בין הרחיצה של מים חיים לצונן וכל המרבה לעשו' זכר לחרבן ולצער את עצמו הוא מכלל מש"ה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: [יז] טוב ליזהר מלומר שהחיינו בין המצרים וכל מי שמקל בענין זה לומר בשבת ור"ח הוא טועה מדרך השכל דמאי אולמיה של שבת ור"ח לענין זה נמי כי יש להם קדושה יותר מימות החול כל אחד כפי בחינתו אמנם לא מפני כך יצאו מכלל בין המצרים שהם ימי הרעה הן אמת כי ט"ב שחל להיות בשבת הוא נדחה היינו מפני התעני' כי השבת נקרא ענג ולא יתכן להתענו' בו אמנם לברך שהחיינו לזמן הזה לא נכון לומר כך אבל על פדיון הבן אומר אף על גב שיכול לאחר הפדיון לברך שהחיינו אין ראוי להחמיץ המצו': [יח] צריך ליזהר שלא ילך יחידי מי"ז בתמוז עד ט"ב מד' שעות עד ט' הובא מעשה מחז"ל מי שראה הקטב ונפל ומת וכן נמי אין להכות התלמידי' ולא איש לרעהו כההוא דר"י שראה א' רץ אחר חבירו להכות אותו במקל והמזיק רודף אחריו בקטא דפרזלא ורצה לסכן אותו ולכן צריך ליזהר מזה ומכיוצא בזה ונמצא מקיים מה ש"ה ונשמרתם לנפשותיכם:

סימן תקנג

[א] כבר נתבאר למעלה כי כל המעשה אשר נעשה תחת השמש בעולם הזה הוא זכר לאשר כבר נעשה ומה גם הוא רמז למה שנעשה למעלה באותו זמן והנה לענין מה שעבר מן הצרות על ישראל כבר נתבאר למעלה כי בי"ז בתמוז הבקעה העיר וברור הוא בעיני בני אדם כי נעשה למעלה אמנם ערב ט"ב גדל הכאב מאד אשר חז"ל הגידו כי אז נכנסו האויבים ואכלו ושתו וקלקלו ובתשיעי לעת ערב הציתו האש כדלקמן ולכן הדין נותן כי ערב ט"ב ראוי לנהוג חומרא יותר על מה שעבר ולכן לא יאכל אדם בסעודה המפסק' שאוכלה אחר חצות דאלו מה שאוכל קודם חצות אינו נקרא סעודה המפסק' אמנם לאחר חצות לא יאכל בשר ולא ישתה יין מפני שהאויבים אכלו בשר ושתו יין במקדש כדאיתא במדרש נכנסו ללשכת הטלאים ולקחו ושמחו ואכלו וה' לא קראו לא קראו קדש ישראל לה' ולכן אין לאכול בשר וגם אין לשתות יין מאחר כי כן נמי האובים שתו שם יין נסיכם ושמחו לכן נאסר עלינו כל ענין של שמחה וכמשחז"ל אין שמחה אלא בבשר ויין וכן נמי אסור לאכול שני תבשילין משום שמחה כדבר האמור:

[ב] בשר מליח שעברו עליו וכו' איתא בזוהר פ' בהעלותך דף קנ"ו. וז"ל ת"ח משה אתאחד והוה סליק במה דלא אתאחד נביאה אחרא דהא אחיד צדקה הוה ובשעתא דאמר לו קב"ה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים חדי משה ואמר השתא ההוא שלימו בי אשתכח דהא בגיני אשתכח מן לישראל כיון דחמא משה דאהדרו לנחתא לדרגא אחרא ושאלו בשר וכו' אמר ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרג דחשיבנא נוקבא במיכלא דילי וכו' לנחתא לדרגא דנוקבא עכ"ל לענייננו והנה מבואר מן המאמר כי הבשר הרמז שלו הוא במדה האחרונה ומאחר כי כל המאורעות רעות וכל הדברים הרעים אשר נעשו לשעבר בה הגיע הפגם ומה גם עתה והנה כל אלו הדברים הם נרמזים בה לכן מן הראוי הוא להחמיר בהם כי דיו לעבד להיות כקונו:

[ג] אפילו בשל מין אחד בשני קדרות וכו' הנה כאשר נתן לב להבין עיקר הדברים האלה הגם כי דברים פשוטים הם שהרצון למעט בענין ההנאה והשמחה בימים הללו שהם ימי הרעה כנזכר לעיל מ"מ יש סוד בדבר והענין יובן ע"ד מה שנתבאר בפסח בענין הגעלת הכלים שהענין הוא ירמוז לשני דברים הבאים כאחד טובים ראשונה ירמוז לאיברי האדם שהם כלים שלו לפי שהם מוכנים לעבודתו ולעשות בהם את מלאכתו ועוד ירמוז בהם לכלים העליונים שנאמר בהם וככלה תעדה כליה וכן נמי בנדון דידן ענין הבישול וענין הקדרו' הכל הולך אל מקום אחד והענין כי הנה מצאנו ראינו כי לא הותר אכילת בשר לאדם הראשון אמנם לנח הותר שנאמר כירק עשב נתתי לכם את כל

וזה הענין נתבאר בזוהר פ' לך לך דף פ"ט: וז"ל עד לא חטא אדם מה כתיב ויאמר ה' הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע וכו', וכתיב לכם יהיה לאכלה ולא יתיר כיון דחטא ויצה"ר אשתאיב בגופא וכו' ולבתר אתא נח וחמא דהא גופא אתבני מאתרא דיצה"ר אקריב קרבן כמה דאקריב אדם מה כתיב וירח ה' את ריח הניחוח וכו' וכתיב כי יצר לב האדם רע מנעוריו אמר קב"ה מכאן והלאה הואיל וגופא אשתאיב מההוא יצה"ר יתענג גופא מההוא דאתחזי ליה ייכול בשרא וכו' והנה מבואר מזה המאמר כי מפני העון שחטא אדה"ר לכן הותר לנח לאכול בשר והנה כל עוצם הגלות שבא על ישראל היה על עון אכילה ושתיה שנאמר האוכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק והנה נודע כי ריבוי האכילה הוא גורם לאדם כל הרעה הבאה עליו בעה"ז וגם לאחר המות כמשחז"ל לאחר שלשה ימים כרסו של אדם נבקעת ונהפכת על פניו ואומרת טול מה שנתת בי עוד בזוהר פרשת שלח לך דף ק"ע וז"ל סטרא אחרא יהבת בשרא ומסטרא דילה אתי בשרא ולא מלה אחרא וכו' וכל זמנא דבשרא קיימא בקיומא ההוא שטן קיימא לאסטנה אתאביד בשרא לית להו רשו לאסטנא דהא לית ליה על מה דיסתמיך ועל דא כתיב יכל בשרו מראי וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי הבשר הוא נמצא באדם מסטרא אחרא ולכן מפני כך אחז"ל אין ארי נוהם אלא מתוך קופה של בשר לפי שהחלק שלו הוא הבשר גם הבשר הנאכל יתננו חלקו ולכן נהגו שלא לאכול בשר בימים אלו כדי שלא יתגבר סטרא אחרא כאשר הוא חלקו ולכן נמי לענין הבישול לא יאכל שני תבשילין דהיינו כדי למעט ההנאה הנכנסת לתוך איבריו של אדם כי מאחר כי מסיבת העון של המאכל בא עלינו החרבן והגלות התיקון הוא למעט בהנאה של המאכל הוא הגורם והנה לא נעלם מעין הקורא כל העבירות אשר חטא ישראל עד מקום אשר חכמים הגידו בפ' השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערסותם אלו בני אדם שהיו אוכלים ושותים ומחליפים נשותיהן זה לזה והנה כל מה שיעשה האדם לחטא בהנה הוא יהיה מסיבת כי העין רואה והלב חומד כמשחז"ל בפ' תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצרנה ולכן כדי לתקן עון זה אין לאכול דבר המבושל בשני קדרות כי זה הוא גרמא לכל בעל נפש והחי יתן אל לבו לאמר מה ענין תענוג שייך באפונין שנתבשלו בשני קדרות למה יגרע מאחר כי אין בו בשר ודגים ואין זה תענוג לכן אז יאמר אין זה אלא להעיר את האדם על שני איברים שבו שנאמר בהם פן יראה בעיניו ולבבו יבין ושב ורפא לו והיינו השני כלים שבאדם כי על ידם נעשה נמי הבישול בשני קדרות והוא כינוי ע"ד משחז"ל אל תבשל בקדרה שבשל בה חבירך נמצא כי על ידי כן יהיה נזכר האדם מעשיו אשר לא טובים ומה גם מעשה אבותינו אשר החריבו נוינו ושמם היכלנו וגלינו מארצינו ובאו זרים על

מקדשי בית ה' וטמאו שני כלים שנאמר בהם כלי בית ה' ונוסף מן הרעה מש"ה ואת הכלים הביא בית אוצר אלהיו ואיתא בתיקון ט' דף כ' וז"ל בראשית ירא שבת דאיהי שכינתא דעלה אתמר מחלליה מות יומת דעאלו אויבים בחלל דילה דאיהו קדש קדשים ואתמר בהון את מקדש ה' טמא חלל ממלכה ושריה ושפחה עאלת באתר דגבירתא וכו' הנה מבואר עד היכן מגיע העון מעשה התחתונים ולכן אין להקל בכל אלו הדברים כי הם נוגעים בדברים נעלמים והם תיקון לנפש האדם כדבר האמור:

[ד] ולכן מפני הדברים מותר לאכול פירות כשהם חיים אפילו כמה מינים לפי כי תכלית מניעת אותם הדברים המבושלים היינו להעיר על אותם דברים שהם דוגמא להם בעצם האדם מה שאין כן באכילת הפירות שאין בהם בישול ולכן מותר לאכול מהם ככל צורכו אך לא לענין תענוג:

[ה] נהגו לאכול עדשים וכו' גם בזה יש לאדם להתעורר כמה רעות באה עלינו מזרעו של עשו שנאמר ועברתו שמרה נצח על אודות אותו תבשיל של עדשים שנאמר הלעיטני נא מן האדום הזה ואיתא בב"ר ז"ל מה עדשה זו יש בה אבל ויש בה שמחה כך היה אבל שנפטר אאע"ה ושמחה שנטל יעקב את הברכות אך עתה נהפך לאבל מחולנו ומה עדשה אין לה פה כמשחז"ל כך אנו אין לנו פה להשיב כי להיות עונותינו הטו אלה ולכן אין לנו פה לדבר אפי' בדברי תורה ביום ט"ב כדלקמן גם הביצה שנותנים בתוכה הוא הסוד לאותה ביצה שנפלה של בר יוכני והפילה ששים כרכים כדאיתא בזוהר פ' פנחס דף רי"ו וז"ל כגוונא דההוא. דאמר דביצה אחת אפילת שתין כרכין וכו' אלא אוקמוה אפרוחים אלין מארי משנה א' בצים אלין מארי מקרא וכגוונא דנפל ההוא נפול דאיהו בר נפילאי נפילה ביצה דאיהו אתרוג שיעורו בכביצה ובגינה אתמר ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת ונפל עמה ששים המה מלכות וכו' ולכן להזכיר לאיש החרד על דבר ה' בא ענין תבשיל זה והביצה בתוכו כאמור:

[ו] מי שאפשר לו לא יאכל בסעודה המפסקת וכו' כך היה מנהג הראשונים להפסיק על פת חריבה וקיתון של מים להעיר אותנו על מ"ש בזוהר פ' תרומה דף קנ"ב. וז"ל בזמנא דהוו ישראל בארעא קדישא יהבי חולק תמצית לכותים ולא אתזנו וכו' והשתא דישראל בגלותא אתהפך לגוונא אחרא למלכא דאתקין סעודתא לבני ביתיה כל זמנא דאינון עבדין רעותיה אכלי סעודתא עם מלכא וכו' ולכן כדי להעיר לב האדם על מעשינו אשר לא טובים הם גרמו לנו לאכול התמצית דהיינו פת חריבה וקיתון של מים להורות כי עבר על נפשינו המים הזדונים:

[ז] כך אמרו חז"ל אל תהי פרשת נדרים קלה בעיניך כי בעבורה נהרגו סנהדרי גדולה של צדקיהו כשיצאו לקראת נ"נ שחיק מחיק הושיבן על כסאות וכו' א"ל איש כי ישבע שבועה אחרים מתירים לו א"ל בפניו או שלא בפניו וכו' מיד גזר והורידן לארץ וכו' שנאמר ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון ולכן להעיר לבנו על מעשינו כמ"ש הר"ם במז"ל פ"ה מהלכות תענית וז"ל יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה במעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות שבזכרון דברים אלו נשוב להטיב שנא' והתוודו את עון אבותם וכו' ולכן כל מה שאנחנו יכולים לעשות לתת זכרון למה שהגיע לנו מן הצרות מפני העון אנחנו עושים שלכן נהגו לישב על גבי קרקע בסעודה המפסקת וכבר אמרו חז"ל כל דור שלא נבנה ב"ה בימיו כאלו נחרב בימיו וכן נמי כל המאורעות רעות הללו כאלו עתה באו עלינו:

יש ליזהר שלא ישבו שלשה לאכול וכו' כך אמרו חז"ל ין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולם כי אמר ה' בני הם מתקללים ואני מתברך ולכן נמי מטעם זה אין ראוי להביא האדם החיוב לומר ברכת זימון מאחר כי אין חפץ לה' להתברך בזמן שישראל בצרה שהרי נאמר עמו אנכי בצרה אלא כל אחד יושב לבדו ויברך לעצמו ע"ש שנאמר איכה ישבה בדד השכינה שהולכת בגלות כמשחז"ל גלו לבבל שכינה עמהם שנאמר למענכם שלחתי בבלה עד גלו לאדום שכינה עמהם שנאמר ושב ה' אלהיך ונאמר אלי קורא משעיר ונאמר אבדה האמונה וכן נמי הצדיק אבד כדאיתא בהקדמת התיקונים כצפר דא שכינתא נודדת מקנה דא ירושלם כן איש שנאמר ה' איש מלחמה נודד ממקומו וכן נמי כל אחד יושב לבדו ויברך לעצמו ומה גם יהיה להעיר לבנו למשחז"ל מקדש ראשון מפני מה נחרב מפני ביטול תורה שנאמר על עזבם את תורתי מקדש שני נחרב בעון שנאת חנם ולפי דחרבן שני חמיר לן טפי לכן אנו עושים זכר למעשינו הרעים לאכול כל אחד לבדו מפני כי כך אחז"ל בפ' מגורי אל חרב היו כך וכו' אלו בני אדם שהיו אוכלים זה עם זה ודוקרים בלשונם זה לזה בחרבו' ולכן כל אחד יושב לבדו משתומם על מה שגרם לנו זה העון שע"י השנאה ולשון הרע גרמנו פירוד למעלה שנא' ונרגן מפריד אלוף כד"א אלוף נעורי אתה ובפי' איכה. ביארתי שרומז לאות אלף האמצעית שבשם הויה שהוא סוד אהיה שלכן נשאר חשבון דם מאדם כי כן היו שופכים דמים רבים דאזיל סומקא ואתי חוורא והיינו אלופו של עולם ע"ש: [ט] כל זה בסעודה המפסקת שאין דעתו לאכול עוד אחריה וכו' הענין הוא כי כל הדברים אלו הנעשים לזכרון אין צורך להיות כמה פעמים רק אחת מזכרת עון ומה גם שמעשה האדם כך הוא מעורר

לעשות כך למעלה ולא נכון להרבות הצער ומה גם כי ענין האכילה שהאדם אוכל על ידי מעשיו ומה גם ע"י מחשבות טהורות צודקות אז נעשה בערך קרבן אותו המאכל ושם נאמר באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי ולכן אז נעשה סוד מאכל בהיפוך מלאך כנזכר במקומו הוא הנאמר בו ויסע מלאך האלהים וכן עולה מלאך בגימטריא צ"א שמור' חיבור ב' שמות הויה אדני שהוא בגימטריא צ"א ולכן מפני כי המאכל הוא גורם כל השבח והייחוד הנזכר אין ראוי לאדם למנוע עצמו מענין זה רק בסעודה המפסק' שאין אוכל אחריה סעודת קבע כך יעשה כל הנזכר:

וגם תנאי אחר צריך בזה שיהיה אחר חצות שאם אוכל קודם חצות אף ע"ג שבדעתו לעשות סעודה זו לענין הפסקה אין ראוי לעשות הדברים הללו לפי כי משעה שמתעורר השחר אז מתעורר מדת החסד כדאיתא בזוהר בסוד חסד אל כל היום אמנם אחר חצות אז מתעורר הדין שנאמר אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב ולכן אף ע"ג שאוכל קודם חצות אין ראוי לעשות מעשים הללו כי אין ראוי לנגד למדת החסד בזמנו עד אחר חצות כי אז אם יעשה לשם הפסקה אז יעשה כל הדברים הנזכרים:

[י] אם חל ט"ב בשבת ונדחה לאחר השבת או שהיה באחד בשבת וכו' הנה בשבת איכא תרתי לטיבותא ראשונה כי אין ענין אבל בשבת ועוד שנית שנקרא עונג שנאמר וקראת לשבת ענג ולכן לא מבעיא כי אין ראוי לנהוג בו אבל ולא א' מן הדברים הרעים הנזכר לפי כי אין הקליפה שולט ביום השבת ואז סטרא דקדושה דהיינו שבת מלכתא יושבת בכתר מלכות בסוד ה' בחכמ' יסד ארץ ולכן אוכל בשר ושות' יין בסעודה המפסקת הס שלא להזכיר דבר מן המעשים הנעשים בחול שהם מזכרת עון כנז' לפי כי אז הוא עת רצון כנודע וכן מעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו כלומר כי כמו שאז בימי שלמה הית' השכינ' בסוד סיהרא באשלמותא כמו כן היא במדרגה זו ביום השבת בשעת המנחה ולכן אין מחסור כל דבר:

[יא] מי שקבל עליו תענית וכו' דבר פשוט הוא כי מוכרח לאכול לעת ערב ולכן יעשה התרה:

[יב] אין אומרים תחינה ערב ט"ב במנח' משום דאקרי מועד הן אמת כי אין לומר תחילה אך לא מטעם זה כי מה ענין הוא מה שנקרא מועד אמנם העיקר הוא מן הטעם שאין נופלים על פניהם בבית האבל כי הענין הוא לפי שנתעורר סטרא אחר ושלט בענין המות ולכן אין ראוי לאדם לנפול לארץ פן יבולע לו לפי שהוא בתוקפו וכן נמי בנדון זה לפי כי אז מתעורר הקליפה והוא חוזר וניעור כמו זמן שעשה כל הרעות הנ"ל ולכן אין ראוי להכחיש אותו ע"ד לא תחסום שור וזה עיקר:

סימן תקנד

[א] נודע מחז"ל כי דברים שבלב אינם דברים עד אשר יבטא האדם בשפתיו ולכן יאמר כי אעפ"י שאכל אדם סעודה המפסקת עדיין מותר לו לחזור ולאכול וכדאיתא בזוהר בפ' ודבר דבר דיבור אסור הרהור מותר מ"ט הרהור לא עביד ולא מידי ולכן מותר לחזור ולאכול אלא א"כ קבל עליו בפירוש שלא לאכול עוד היום:

[ב] ט"ב לילו כיומו לכל דבר וכו' הכי איתא בברכו' ג' משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי ואומר אוי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגלתי את בני וביום נמי כך אומר כההיא דר"ח ששמע בת קול מנהמת כיונה ואומרת אוי שחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגלתי את בני וכל זה הוא בכל יום כמ"ש שם חייך וחיי ראשך ג"פ בכל יום אומרת כך ומה גם עתה בליל ט"ב וביומו כי כך היא המד' ומאחר כי כך יעשה הקב"ה גם בלילה לא שכב לבו לכן דיו לעבד להיות כרבו ולנהוג בט"ב לילו כיומו לכל דבר הנא' למעלה ואין אוכלים, אלא מבעוד יום סעודה המפסקת ובין השמשות שלו אסור לכל הדברים האמורים בי"ה לענין איסור בלבד אבל בי"ה ענוש כרת וכיוצא לא כן ערב ט"ב:

סימן תקנה

[א] הנה ה' דברים אלו שנאסרו בט"ב מפני כי הם דברים של תענוג אמנם הסוד שלהם איזה הוא מקומן נתבאר בזוהר פ' תצוה דף קפ"ה וז"ל חמש ענויין בגין לאסתייעא מחמש סטרין עילאין דיומא דכפורי אפיק לון ואפיק תרעין דיליה ואי שתיה קא חשיב דאיהו מסטרא דיצחק הא שית ואע"ג דבכלל אכיל' הוא וכדין אינון שית וענוי בתראה תשמיש המטה איהו ובדרגא שתיתאה שכיח ולקבליה אנן עבדין ענויא דא עכ"ל הנה מבואר מזה המאמר היכן הם רומזים ה' עינויים הללו ואע"ג כי מה שנמנעו ביוה"ך אין זה הטעם מן הטעם הנזכר בזה כי כל אחד נפרד מחבירו רק הענין הוא הולך אל שורש אחד כי להיות שהמעשה אשר יעשה האיש הישראלי כך הוא גורם להעשו' למעלה ולכן נאסרו אלה הדברים מפני כי אנחנו חטאנו בשורשם למעלה ולכן נאסרו עלינו כי הנה אחז"ל ג' הם מעין העה"ב שבת ומרחץ וביא' ואסור לקרות בתורה נביאי' וכתובים וכו' לפי שנאמר וכל ישראל עברו את תורתך ואחז"ל עברו על תורה נביאים וכתובים ולכן הגיע הפגם למעלה במדות העליונות אחת לאחת בת"ת ישראל סוד התורה שנכתב והגיע הפגם בנביאים שהם בחינת חסד גבורה גם בכתובים נצח והוד כי כל אלה נאמר בהם פקודי ה' ישרים משמחי לב ר"ל כי אלה המדו' שהם פקודי ה' כאשר הם ישרים

ואין בהם העדר אז הם משמחי לב שהיא מדת המלכות והשמחה היא למצות עונה שעל כן אנו מברכים בברכת חתנים ברוך שהשמחה במעונו ולפי כי בעונינו גרמנו העדר למעלה במדות הללו ונמנעה משם השמחה לכן נאסר עלינו כל ענין של לימוד בתורה כדי שלא יהיה לנו ענין של שמחה לתקן העון שלנו ודיו לעבד להיות כרבו ותינוקות של בית רבן בטלים בו מפני כי כן התינוקות העליונים נסתלקו מסיבת החרבן ולכן השכינה נצטרפה עם התינוקות התחתונים הגשמיים כמשחז"ל גלו משמרות ולא גלתה שכינה גלתה סנהדרין ולא גלתה שכינ' וכיון שגלו תינוקו' גלתה שכינה עמהם שנאמר עוללי׳ה הלכו שבי לפני צר וסמיך ליה ויצא מן בת ציון כל הדרה זה הקב"ה כאמור שנאמר הוד והדר לבשת דהיינו התינוקות שהם נקראים הדר של הקב"ה כדאיתא פ' נשא בפ' מעל עוללי׳ה תקחו הדרי לעולם אמר הקב"ה לישראל אין לו הדר בעולם אלא התינוקות ולכן בטלים בו מן הלימוד כמשחז"ל ושם נאמר פ' נשא אמר הקב"ה על הכל אני מאריך אפי זולת על הזנות ולכן קומו כי לא זאת המנוחה ולכו בגלות אבל קורא הוא באיוב ובדברים הרעים שבירמיה ואם יש ביניהם פסוקי נחמה צריך לדלגם ואיתא בזוהר פ' תזריע דף מ"ח. וז"ל א"ר יצחק ודאי דא הוא רזא דמלה דכתיב נאר מקדשו מ"ט משום דבני עלמא גרמו היינו את מקדש ה' טמא טמא ממש א"ר אלעזר מאי טמא משום דאסלקא שכינתא מניה וחויי' תקיפא שרייא ואטיל זוהמא וסאיב למאן דסאיב וכלהו בגין חובי עלמא תאני כד שארי חוייא תקיפא לאתגלאה מסתלקין סמכין ובניינין ומתעברן ואתי חווייא תקיפא ואטיל זוהמא וכדין אשתכח מקדשא מסאב וכו' הנה מבואר מזה המאמר שני דברים הבאים כאחד העדר שמגיע אל סטרא דקדוש' מפני העון של התחתונים ותגבורת ס"א ולכן מפני שני דברים הללו כנגד העדר שמגיע לסטרא דקדושה לכן נאסר ענין הלימוד בתורה וכנגד תגבורת הקליפה לכן קורין באיוב ובדברים הרעים שבירמיה ולכן אם יש פסוקי נחמה מדלגים אותם שהנה עדין לא נוחמה השכינה בעון שלנו כאמור:

[ב] ומותר ללמוד מדרש איכה ופרק אלו מגלחין וכו' גם דין זה מבואר עם מה שנתבאר כי כל זה שאנחנו קורים כל דברים הרעים אלו מטעם שע"י מעשינו הרעים נתעורר ס"א ופנה למעלה ואתעברו סמכין ואטיל זוהמא כאמור ולכן כל ענין המשבר את הלב וממעט את השמחה מותר ללמוד וללמד ידעו כל העם כי מעשינו הטו אלה ומשפטי ה' אמת צדקו יחדיו ומטעם זה: [ג] יש מי שאוסר ללמוד ע"י הרהור שהרי ג"כ חטאנו ע"י המחשבה וכך אחז"ל הרהורי עבירה קשים מעבירה ובלי ספק כי נמי הגיע הפגם למעלה ולכן אסור להרהר בדברי תורה כאמור:

[ד] מותר לקראת כל סדר היום פ' הקרבנות וכו' ואין זה דומה לענין הקורא בתורה מפני כי ענין התפיל' גורם ענין יחוד למעלה לתת לחם חוקם לכל העולמו' אבל עסק התורה הוא ענין נוסף שלכן אמרו הראשונים מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה ולפי כי דברי חז"ל עמוקים כל דבריהם בחכמה ולא על עסקי העה"ז כינו הדבר לחיי שעה אמנם הם העמיקו בדבר זה לתת רמז כי כל מעשה התפילה הוא לתת חיים למדה הנקרא שעה היא המדה האחרונה שעליה נאמר רגליה יורדו' מות להמשיך לה חיים מלמעלה מעולם העליון אמנם עסק התורה הוא להמשיך חיים למדה הנקראת עולם הוא ת"ת ישראל והוא סבר זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד כלומר דסבירא ליה כי זמן תורה בזמן שהאדם עוסק בתורה הוא ממשיך שפע וחיים לשני המדו' הנזכרים לפי כי התורה בה יכלול תורה שבכתב ותורה שבע"פ ולכן ימשך חיים מלמעלה לשניהם כאחת וזמן תפילה לחוד כלומר כי אותה שעה המיוחד' לתפילה כאשר האדם הוא מתפלל גם כן הוא מושך חיים מלמעלה לשני המדו' האלה הנזכר והוא מייחד שניהם ולא יעדר דבר ולכן קורין סדר תפילה כנזכר לפי כי כך היא המדה שהיא נתקנ' על ידי התפילה בענין הצורך לקיים העולמו' איש לא נעדר מלקבל זה השפע ולכן מותר:

[ה] מאחר שהנחנו כי ענין המאכל הוא דבר הגורם ייחוד למעלה כי כן מתחברים השני שמו' העולים בגי' צ"א כמנין מאכל לכן עוברו' ומניקו' מתענו' בט"ב ומשלימו' להודיע ההעדר הנמצא למעלה ג"כ ע"ד זה דאע"ג כי עזב ה' את הארץ ופנה למעלה ונתעלם שם לא כימים הראשונים שנאמר ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבא כדאיתא פ' ויצא דף קנ"ז. וז"ל ויבא יעקב מן השדה בערב וכו' כיון דאסתלק יעקב מתמן וכו' ואיהו סליק בההוא זמנא לגבי עילא מה כתיב ותצא לאה לקראתו אימא עילאה לגבי ברא יחידא ותאמר אלי תבא תחו' גדפאי לברכא לך ולרוואה לך בתפנוקין ועידונין עילאין הא עדן רעוא ועינוגא למיהב לך לגבי ההוא שדה עד לא יתוקד בתוקפא דאשא דיצחק כיון דנקטא ליעקב תחות גדפהא כדין וישכב עמה בלילה הוא הוא דסתים מכולא הוא דכל ברכאן וכל קידושין נפקין מתמן יעקב לא כתיב אלא הוא מאן דאתחזי לאתערא לגבה וכו' והנה מובן מן המאמר כי אז אימא עילאה בזמן שעולה אצלה יעקב סוד ישראל אז נאמר וישכב עמה בלילה הנקרא הוא היינו אבא עילאה הנעלם הנקרא הוא והוא בסוד האכילה שנאמר אכלו רעים כדאיתא בזוהר אכלו רעים לעילא אמנם ליל ט"ב לא כשאר הלילו' הנזכר כי אדרבא העלייה שעולה ומתעלם שם ת"ת ישראל למעלה הוא לרעה כדאיתא בזוהר פ' א"מ דף ע"ד: וז"ל ר"ש אקיש ידיו ובכה אמר ווי אי אימא וגלינא רזא ווי אי לא אימא דייבדון חברייא מלה אהה ה' אלהים כלה אתה עושה וגו' מאי אהה

ומאי כלה אתה עשה אלא רזא דמלה בזמנא דה' תתאה אתתרכת מהיכלא דמלכא ה' אחרא עילאה מנעת ברכאן וע"ד כתיב ה' ממרום ישאג וכו' ישאג על נוהו משת דא מטרוניתא ואומר אוי שהחרבתי את ביתי זווגא דמטרומינא וכו' תנינן כד אתפרש מלכא ממטרוניתא וברכאן לא משתכחן כדין אקרי וי' מ"ט דתניא רישא דיסוד י' וכו' א"ל אי הכי אוי או הוי מהו וה' א"ל כד מלה תליי' בתשובה ולא תייבין כדין ה' עילאה נטיל לון ואנגיד לואו ויוד לגבה בגין דלא חייבין כדין אקרי הוי וכו' וכד אתחריב בי מקדשא ותשובה אסתלק ולאו כדין צווחו ואמרו אוי לנו כי פנה היום מאי כי פנה היום דא הוא יומא עילאה דאקרי תשובה וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי בזמן של החרבן העליי' שעלה ת"ת ישראל למעלה היה לרעה ונסתלקה התשובה ולא כימים הראשונים שנאמר וישכב עמה בלילה הוא ולכן נמי בגשמי למטה עוברות ומניקות שהרמז שלהם למעלה מתענו' ומשלימו' כאמור אבל בשלשה צומות אחרים לא כך נעשה פתגם הרעה למעלה ולכן פטורות מלהתענות מ"מ ואעפ"כ ראוי שלא תאכלנה להתענג במאכל ומשתה כי כן נמי הוא למעלה כי אין שם נמצא עינוגין ותפנוקין כשאר הימים ולכן אוכלות כדי קיום הוולד כמדובר:

[ו] חיה כל שלשים יום וכן חולה שהוא צריך לאכול אין צריכין אומד אלא מאכילין אותם מיד דבמקום חולי לא גזרו רבנן מפני כי כן נמי למעלה האוכל והמזון ההכרחיי אינו נפסק לעולם לקיום כל העולמות דלא סגי בלאו הכי ולכן לא גזרו רבנן:

[ז] רחיצה אסורה בט"ב מפני שהיא מכלל תענוגי הנפש כמשחז"ל שלשה דברים הם מעין העה"ב מרחץ וכו' ולכן נאסרה בט"ב ואפי' להושיט אצבעו במים אסור כי עתה בזמן החרבן נאמר ועתה נפשנו יבשה אין כל אמנם טבילה של מצוה בזמנה מותרת שהרי כבר נאמר כי כל הדברים שהם הכרחיים אינן נפסקין לעולם ולכן מן הדין היה ראוי לטבול כנזכר אבל להיות כי בזמן הזה אין טבילה בזמנה. לכן לא תטבול בו ולכן נהגו אמנם למעלה אינו נפסק זה הייחוד לעד:

[ט] אם היו מלוכלכות בטיט ובצואה מותר וכו' נודע הוא כי כל ענין ליכלוך הוא מצד ס"א כדאיתא בזוהר פ' בלק דף קפ"ו וז"ל נטלו ידייהו ובריכו ארפתא ר' יהודה הוו ידוי מלוכלכן ובריך עד לא נטיל א"ל אי תלמידי דרב שמעיה חסידא אתון לא הוה לכו לברכא בידים מזוהמות ומאן דבריך בידים מזוהמות חייב מיתה פתח ההוא ינוקא ואמר בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו וגו' ילפינן מהאי קרא דמאן דלא חייש להאי ויתחזי קמיה מלכא בידין מזוהמות חייב מיתה וכו' ולכן למדנו מכאן כי אין ראוי לאדם להשהות ידיו מזוהמות לעולם ולכן אם היו ידיו מלוכלכו' בטיט ובצואה מותר לרחוץ

להעביר הלכלוך ואע"פ כן לא יטול ידיו כלם אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך שהרי לתענוג אסור:

[י] נוטל אדם ידיו שחרית וכו' הנה נטילת ידים דשחרית אע"ג כי אין בהם טומאה ולא זוהמא צריך ליטול ידיו מפני רוח הטומאה ששורה עליהם בלילה כמשחז"ל אמנם להיות כי ס"א נתגברה בלילה זו לכן אין ליטול ידיו רק עד קשרי אצבעו' דאע"ג כי בשאר הימים צריך ליטול ידיו עד הפרק כנזכר במקומו לא כן עתה לפי כי אין לנו יכולת לדחות אותה לגמרי כי הנה אומרים חז"ל כי בת מלך הוא ולכן צריך לערות על ידיו שלשה פעמים אמנם עתה לא יטול רק עד סוף קשרי אצבעותיו ותו לא כדאמרן: [יא] ולאחר שנגב ידיו ועדיין הם לחים קצת מעבירם על גבי עיניו מפני כי אין רוח רעה שורה שם ואם באולי הוא שורה מעט הוא ובהכי סגי ואם היה לפלוף על גבי עיניו כי זה מורה על היות שם קצת טומאה ולכן רוחץ אותם במים ומעבירו ואינו חושש דהוי ליה כטיט וכצואה שהוא זוהמא כאמור שרוחץ כדרכו ואינו חושש:

[יב] ההולך להקביל פני רבו וכו' או לדבר מצוה עובר במים עד צוארו מפני שהוא הולך לדבר מצוה אין שם ענין הנאה אבל בחזרה לא שהרי אין שם ענין של מצוה:

[יד] וכן נמי הבא מן הדרך ורגליו כהות הוא בכלל ידים מזוהמות ורחיצה זו להעביר הזוהמא ולכן מותר לרחוץ במים:

[טו] כבר נתבאר למעלה מ"ש בזוהר פרשה תצוה כי ענין הסיכה היא אחת מחמשה דברים הנמשכים מעולם העליון לת"ת ישראל ולכן נמי בענין הגשמי סיכה אינה אסורה אלא של תענוג ע"ד ואסוכך שמן אבל מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש וסוד הדבר הוא מ"ש בזוהר פ' תזריע דף מ"ט. וז"ל אמר רבי יצחק מהו נגע לבן אדמדם נגע ממש הוא אי חוורא אתחזי וסומקא לא אתעבר משמע דכתיב נגע לבן אדמדם אמר רבי יוסי דחוורא לא אתחזי אלא כסומקא כגוונא חוורא וסומקא עכ"ל לענייננו הנה מזה נלמד כי לענין חטטין שהוא עני נתק שהוא טהור וסך כדרכו כנזכר: [טז] נעילת הסנדל דווקא של עור אסור שהרי נאמר ויעש ה' לאדם ולאשת כתנות עור וילבישם וכבר מפורש בברכה שאנו אומרים המכין מצעדי גבר כי הוא סוד הסנדל העליון שבא תחת הרגלים והוא סוגר האורות העליונים מלירד למטה והיינו מה שאומרים חז"ל בפסוק מה יפו פעמיך בנעלים וכו' שהם סוגרים בעד כל הצרות והבן ולכן של עור דווקא אסור כי כן הוא למעלה בסוד עור דהיינו מבחינת החיצוניות שהם דוגמא לעור אבל של בגד או של עץ או של שעם וגמי מותר מפני כי כל אלו הדוגמא שלהם מתאחזת בהם הקליפה למעלה ולכן הותרו מפני כי לא יתכן לדחות הקליפה מהם ושל עץ מחופה עור אסור

והענין יובן כמ"ש פ' שלח לך דף קנ"ז וז"ל אמר רבי חייא כתיב וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת מאן עצים הכא וכו' הוה דייק על אלין אלנין הי מנייהו רב על אחרא וכו' ואחלף שבת לשבת הה"ד כי בחטאו מת בחטא ו' מת וכו' רבי יוסי אמר שאר עצים בהדי שבת הוה מקושש וקביל עונשא לפום שעתא ואתכפר חוביה וכו' והנה מבואר מן המאמר כי בשני מקומות הוא נרמז ענין עץ ראשונה לסברת רבי חייא אמר כי בענין עץ החיים הוא הפגם שעשה ולסברת רבי יוסי אמר בעץ אחר חטא שהוא למטה וסוד הענין הוא מש"ה ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע ולכן נמי בענין הגשמי כאשר הסנדל הוא של עץ בלבד מותר לפי כי זה מורה שלא בא עליו אותו עור מלמעלה שהם כתנות עור כאמור מפני כי בזמן הזה נאמר מעדה בגד ביום קרה כמו שאחז"ל יום שנזדווג נבוכדנצר לישראל העדה מהם שני לבושים בגדי כהונה ובגדי מלכות והיינו אותם כתנות עור עצמן כדאיתא בזוהר ואין להאריך ולכן כאשר הסנדל של עץ והיא מחופה עור הוא מורה על עץ החיים בסוד תפארת ישראל שבאו לו כתנות עור מלמעלה והא ליתי בט"ב או ירמוז בעץ הדעת או בסוד מט"ט שעשתה לו אמו אותו מעיל בסוד טלית גדול והא נמי ליתי ביום זה כדלקמן ולכן בגשמי נמי הוא אסור:

[יז] אבל שהיו מהלכים בדרך מותרים וכו' כי הנה במקום סכנה לא גזרו רבנן ואיתא בתיקונים עקרב דעקר בית דשכינתא ולכן מותר בנעילת סנדל בדרך שהרי נאמר רגליה יורדות מות ולכן אבל שמורה למעלה דנד ה' מאתרהא ואבל ע"ד משחז"ל עד מתי יהיה זה האבל מצטער באבלו ולכן מותרים בנעילת הסנדל דאיכא סכנה אמנם כשיגיעו לעיר דהיינו הרמז בזמן שעולים לעולם העליון הנקרא עיר האלהים סלה אז יחלוצו לנהוג אבל בעצמן מאחר כי אין שם סכנה:

[יח] יש מי שאומר שלא יישן בליל ט"ב עם אשתו וכו' הנה כפי זה הטעם הוא כדי שלא יכשל לבא עליה כי ישכח שהוא ט"ב אמנם כאשר נבא לערך דין זה לענין הנוגע למעלה אי אפשר לומר מטעם זה של שכחה שהרי נאמר כי אין שכחה לפני כסא כבודך אמנם יהיה הטעם ממ"ש חז"ל הישן בתוך כילה שאיש ואשתו ישינים שם עליו נאמר נשי עמי תגרשון מבית תענוגיה ומסיק אפי' באשתו נדה כי מפני כי האשה יש לה הנאה להיות ישינה עם בעלה בקיטון אחד ולכן נמי אסור לישן עם אשתו במטה אחת בט"ב מן הטעם הנזכר שהרי יש להם הנאה זה מזה וכמו כן הוא הטעם למעלה דמאחר שכבר נאמר דאסתלק מלכא עילאה ופנה למעלה בסוד אוי לנו כי פנה היום כנזכר במאמר לעיל לכן נמי בגשמי יהי' אסור כאמור:

[יט] אם חל ט"ב בשבת מותר בכולן שהנה השבת נקרא עונג וכל אלה הדברים נעשים למעלה ומה גם תשמיש המטה שהוא נעשה למעלה אין מחסור כל דבר ולכן בשבת אין נוהג שום מנהג מאלו כלל:

[כ] אין שאלת שלום בין אדם לחבירו בט"ב וכו' והענין להורות כי גם כן למעלה אין שאלת שלום בין איש לאשתו הנקרא חבר שנא' והיא חברתך ואשת נעוריך ואחז"ל אשת חבר הרי היא כחבר והנה אחז"ל למדנו דרך ארץ מתרנגול שמפייס בתחלה ואחר כך בועל אמנם בט"ב מעיקרא שלום הבית בטל ולכן אין נמצא שאלת שלום שהרי נסתלק ת"ת ישראל ועלה למעלה כאמור והדיוטות שאינם יודעים עומק הדברים ולכן מקילים בדבר ונותנים שלום מחזירים להם שלום בשפה רפה ובכובד ראש והענין כי להיות אשר ידענו נאמנה כי כל צבא מרום הם ניזונים מאור השכינה שנאמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו ונאמר ואתה מחיה את כולם כלומר על ידי חיבור אות ו' שהיא בחי' החתן עם אתה שהיא הכלה על ידה מחיה את כולם ולכן מפני סברא זו ההדיוטות שאינם יודעים עומק הדברים כי יש חילוק בזה הוא מש"ה אכלו רעים שתו ושכרו דודים ר"ל כי יש ענין חיבור למעלה הנקרא בסוד אכילה ויש חיבור הנקרא בסוד שתיה והנה החיבור הנעשה בסוד שתיה אינו נפסק כלל וממנו ניזונים כל העולמות שלכן נאמר ישקני מנשיקות פיהו ונתן טוב טעם כי טובים דודיך לפי שהם מיין שנאמר שתו ושכרו דודים ולכן מאחר שהם הדיוטות ולא ידעו דרך ה' להבין חילוק זה ולכן שואלים בשלום לפי שהם מבינים כי ביום הזה לא פסק שלום הבית למעלה לכן משיבים להם שלום בשפה רפה וכובד ראש כלומר לרמוז להם כי לעולם זה השלום עליון אינו נוהג עתה אלא בדרך עראי היינו שפה רפה וכובד ראש כי שניהם הם למעלה בסוד אכלו רעים לעילא ואינו נוהג ביום זה כאמור:

[כא] יש מי שאומר שלא ילך ויטייל בשוק וכו' גם בזה אין נכון לעשות כן אך לא מן הטעם הנזכר כדי שלא יבא לידי היתול וכיוצא אמנם העיקר הוא הדבר אשר חז"ל הגידו במדרש איכה אמר הקדוש ברוך הוא למלאכים מלך בשר ודם שמת לו מת והוא מתאבל עליו מה דרכו לעשות וכו' עד שאמרו לו יושב ודומם אמר להם כך אני עושה שנאמר ישב בדד וידום ולכן מטעם זה אין ראוי לאדם לצאת ולטייל בשוק רק יושב ודומם ומה גם כי הנה אחז"ל שהקב"ה מטייל עם הצדיקים בגן עדן ומאחר כי הא נמי ליתי אם כן דיו לעבד להיות כרבו:

[כב] מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושים וכו' הנה ענין המלאכות נודע הוא שהם ט"ל מלאכות והם בסוד הנער מט"ט כי לכן למדנו אותם ממעשה המשכן שהוא

בסוד מט"ט כדאיתא פרשת תרומה וכן אחז"ל פרשת פקודי מה ת"ל פקודי המשכן משכן מלמד שהראה הקב"ה למשה משכן למעלה ומט"ט מקריב עליו נשמותיהן של צדיקים בזמן החרבן ומפני כן אין ראוי לעשות מלאכה לפי שהמלאכה העליונה בטלה ביום הזה ולענין המלאכ' הנעשה ע"י מט"ט גם כן בטלה ביום הזה כי הנה בוטל התמיד ותכלית הדבר לפי שלמטה מט"ל מלאכות אלו הם סוד ט"ל מלקיות וט"ל קללות שנתקלל אדם וחוה וכו' ולכן כאשר נעשה מלאכה אח"כ נמשך משם השפע למטה לקליפות שהם ל"ט קללות ולכן כאשר אינו נעשה מלאכה נמנע השפע ואינו יורד אצלם ולכן בכל מקום ת"ח בטלים כדי שלא להשפיע למטה לסטרא אחרא וכל הרוצה לעשות עצמו ת"ח לענין זה עושה לפי שכבר נתבאר כי כן הוא מן הראוי שלא לעשות מלאכה בט"ב כלל ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה מותר על ידי א"י מפני כי אין מעשיו מועילים כלום כנודע ולכן אפילו בביתו מותר אמנם פרקמטייא שהוא להרויח ולהשתכר במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אסור והכל מן הטעם האמור שלא להשפיע לסטרא אחרא ובמקום שנהגו לעשות מותר אלא שממעט כדי למעט השפע שלא יבא עליה' שהרי משנכנס אב ממעטין מלישא ומליתן וזה הדין הוא לכל בהשואה אחת ומכ"ש עתה אמנם מלאכת דבר האבד מותר כדרך שאמרו בחולו של מועד ושם מתבאר הענין כי מלאכת דבר האבד הוא מורה על ענין הנוגע לסטרא אחרא שהוא דבר שעתיד ליאבד מן העולם שנאמר ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ונאמר בלע המות לנצח וכו' ונאמר שאו לשמים עיניכם וכו' כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה וכו' ולכן מלאכת דבר האבד שהוא בענין הגשמי מותר לפי שאי אפשר להיות הדבר זה עתה זולת לעתיד ולכן בזמן הזה מותר לעשות מלאכה זו ומה גם עתה בתשעה באב שהקליפה תקיפה ואי אפשר לדחות אותה לגמרי ולכן מותר כנזכר:

[כד] כל העושה מלאכה בט"ב וכו' מאחר שהנחנו כי מניעת המלאכה הוא כדי למנוע השפע מסטרא אחרא לפי כי על עשיית המלאכה נמשך להם הנאה ושפע מט"ל מלאכות העליונות ולכן מן הראוי הוא כי על כל העושה מלאכה בט' באב אינו רואה סימן ברכה מפני כי הוא המשיך שפע וברכה לסטרא אחרא ולכן נמנע ממנו הברכה כי הנה כך הוא המנהג של סטרא אחרא כל המטיב להם ונדבק להם מריעים ולוקח מהם קללה כנזכר לעיל ולכן אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם:

[כה] כל האוכל ושותה בתשעה באב אינו רואה בשמחת ירושלם וכו' הנה הרואה עונש זה יקל בעיניו כי יאמר כמה וכמה יעלו עשבים על לחייו ואינם רואים שמחת ירושלם אמנם אין הענין כפי פשוטו בלבד ותו לא אלא שמחת ירושלם הוא בכמה פנים ובכמה

זמנים והענין יובן מן ההפך כי כך היא דרכה של תורה מכלל הן אתה שומע לאו ומכלל לאו אתה שומע הן ולכן ממה שאמר אחר כך וכל המתאבל על ירושלם רואה בשמחתה הדבר מובן ממה שאמר הכתוב שמחו את ירושלם וגלו בה כל אוהביה וחזר ואמר שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה כי הנה מה שאמר שמחו את ירושלם היינו בזמן שנמצא שם ייחוד שנקרא שמחת עונה הוא יהיה עמה שנא' את ירושלם ועוד שישו הוא מדרגה עליונה הנמצאת בצדיק כדאיתא בזוהר בפסוק ששון ושמחה ימצא והגיד הפסוק אימתי יהיה האדם שש שאמר שישו כאשר אתה משוש באותו פרק נכלל שם וזה יהיה לכל המתאבלים עליה וזה השכר הוא בהויה מכל שכן אחר המות מכל שכן לזמן התחיה וכל האוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם כלומר לפי כי הם מן הדברים שהאדם דש בעקביו ואין הדבר חמור בעיניו כדי לעשות תשובה ממנו ע"ד מה שאמר הרב במז"ל בכ"ד דברים המעכבים את התשובה האוכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה וכיוצא לפי שהם דברים קלים לא יתן ללבו לשוב אל ה' כמו כן בענין זה ולכן ותהי עונותם על עצמותם וכבר נתבאר לעיל הענין:

סימן תקנו

[א] המנהג זה שנהגו שלא להניח תפילין הטעם הוא משום שנאמר השליך משמים ארץ ת"ת ישראל והתפילין נקראים פאר שנאמר פארך חבוש עליך אך המובן מזה הוא כי הפסוק חוזר לישראל מה שאמר השליך משמים ארץ וכו' אמנם יהיה סוד הענין מה שאומרים חכמים זכרונם לברכה למלך שהיה לו בן בכה נתנו על ארכובתיו בכה נתנו על זרועותיו שנאמר ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותי ככה הרכיבו על כתפו כך ארכיב אפרים טינף השליכו לארץ שנאמר השליך משמים ארץ ת"ת ישראל אמנם בפי' איכה ביארתי זה המאמר כלו בכל הצורך ועתה אבאר בו כפי המצטרך לענין זה והענין בדרך קצרה ברמז לך אגידנו כי הנה מלך זה הוא מלכו של עולם ב"ה אשר יעשה את כל זה מפני מעשה התחתונים שהוא עשה פגם למעלה כאשר נתבאר בכמה מקומות מן הזוהר ולכן כאשר חטא ישראל למטה הם גרמו את כל הרעה הזאת הנעשית למעלה ומה גם כי לכן נגעה אליהם הרעה אח"כ והנה עון ישראל הוא פוגם בישראל עליון ח"ו והפגם זה הוא ענין העדר ולכן המשיל הענין למלך שהיה לו בן והיינו מלכו של עולם והבן שלו הוא שנא' עליו בני בכורי ישראל כדאיתא בזוהר פ' יתרו דף ע"ט וז"ל אבל כולא שפיר סיפא דקרא מאי קא מיירי דכתיב מה שמו ומה שם בנו כי תדע מה שמו

תינח מה שם בנו מהו וכו' אלא רזא דמלה היינו דכתיב בני בכורי ישראל וכתיב ישראל אשר בך אתפאר וכו' אמר ליה ר"ש עד כען רביא אנת למיעל בין מחצדי חקלא והא כלא אחזיו לך והכי הוא דכתיב מה שמו ומה שם בנו כי תדע חכמה שמו ת"ת בנו עכ"ל והנה בזה מתבאר כי מלך זה מה שמו היה לו בן היינו מה שם בנו ישראל בכה היינו כאשר מוציא הדמעות לחוץ שהם הדינים לחוץ וזה מפני שנכנס בו סוד התורה עליונה שהם סוד כ"ז אותיות כמנין בכה וכאשר יאמר בכיה הוא בגי' ל"ז והוא מלוי ס"ג ולכן נתנו על ארכובותיו וזה סוד משחז"ל ברא כרעא דאבוהי בכה פעם אחרא העלהו ונתנו על זרועותיו חזר ובכה נתנו על כתפו ר"ל שמלביש אות ה' בסוד כתף שעולה בגי' ת"ק סוד ה' באי"ק בכ"ר וכו' ומפני עון התחתונים טינף והשליכו לארץ למטה מן הרגלים הנז' ולכן מאחר כי אין תפילין למעלה גם למטה בגשמי אין להניח אותם ולא טלית גדול שהרי נתבאר השליכו לארץ ובמדרש ויקרא ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד אמר הקב"ה למלאכים מלך בשר ודם שמת לו מת והוא מתאבל עליו מה דרכו לעשות וכו' א"נ כך אני עושה שנאמר עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו בזע פורפירא דיליה והיינו בחי' טלית גדול אשר הוא למעלה מן הבגדים אמנם לובשים טלית קטן תחת הבגדים בלא ברכה והענין מפני כי לא סגי בלאו הכי למעלה שהרי נאמר כי נער ישראל ואוהבהו ומה גם כי יש עוד רמז בדבר שהרי נאמר ושלחתי לפניך מלאך ואחז"ל זה מט"ט שהוא מנהיג של ישראל ובו סוד טלית קטן שנאמר ונער קטן נוהג בם ונאמר ומעיל קטן תעשה לו אמו ולכן אין לפחות ממנו אמנם מניחו בלא ברכה לפי כי ביום זה אין נמצאין ברכות שדים ורחם ואע"פ שהוא בסוד תינוק יונק שדי אמו אך במנחה מניחים ציצית ותפילין ומברכים עליהם לפי כי אחר חצות הוא זמן נחמה ולכן התפילין שהיו ראוים לשים אותם בשחרית ונטמעו אז מן הטעם הנזכר עתה חוזרים למקומן ולכן נמי למטה אנחנו משימים תפילין אבל הנוהגים לומר ויעבור במנחה טעות הוא בידם לפי כי אין מתגלים אז י"ג מדות של רחמים ומה גם כי אין ענין תפילין מחדש רק אותם שהיו בשחרית ולא נכנסו בראש עתה משימים אותם והבן:

[ב] יש מי שנוהג לשכב בליל ט"ב מוטה על הארץ ומשים אבן תחת ראשו הוא הדבר אשר חכמים הגידו במדרש שאמר להם הקב"ה למלאכים מב"ו אבל מה דרכו לעשות אמרו לו כופה את המטות א"ל כך אני עושה שנא' עד די כרסוון רמיו ואיתא בזוהר פ' אמור דף ע"ז וז"ל בגין דמלכא בלא מטרוניתא לא מתעטר בעטרוי כדקדמיתא כד אתחבר במטרוניתא דעטרא ליה בכמה עיטרין בכמה זהירין בעטרין קדישין עילאין דכתיב צאינה וראינה במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו והשתא דלא אשתכח מלכא

במטרוניתא כדין אימא עילאה נטלת כתרהא וכו' הנה מבואר לענין הנוגע לתפילין ולענין הנוגע לשכינה על גבי קרקע הנה נת' בזוהר פ' ויצא דף רנ"ט וז"ל למלכא דמית בריה מה עבד כפה ליה לערסיה וכו' אלא נטל כובין ודרדרין ושוי תחות ערסיה ושכיב עליה כך קב"ה כיון דאתגלו ישראל ואתחרב בי מקדשא נטיל כובין ודרדרין וכו' ולכן טוב לישן על גבי קרקע כי דיו לעבד להיות כרבו ומשים אבן תחת ראשו כי זהו כונת יאע"ה שנאמר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה דהיינו לומר אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה ונאמר די התגזרת אבן די לא בידין ובפי' דניאל נתבאר אצלי מהו די לא בידין ע"ש ולכן זהו תקוה טובה לישראל שלכן נאמר משם רעה אבן ישראל רוצה לומר משם מתגלה רועה של ישראל ע"י אבן זו:

סימן תקנז

[א] איתא פרשת בראשית דף י"ד: וזה לשונו כד עאל שבתא ואתקדש יומא קדש אתער ושליט בעלמא וחול אתעדי משולטנותא עד שעתא דנפיק שבתא לא תייבין לאתרייהו ואע"ג דנפק שבתא לא תייבין לאתרייהו עד זמנא דאמרי ישראל המבדיל בין קדש לחול כדין קדש אסתלק ומשריין דאתמניאו על יומי דחול חייבין לאתרייהו כל חד וחד על מטריה דאתפקד עליה וכו' ולכן ראוי כי בליל א' כשרואה הנר אומר בורא מאורי האש מפני כי הנה הם מעוכבים עד שמברכים ישראל על הנר כאמור אמנם אין לברך על הבשמים כי הנה אחז"ל ג' דברים הם מעין העה"ב אחת מהנה הוא ענין הריח ואיך יריח ליל ט"ב דבר שהוא הנא' גדולה כזה ועוד כאשר נתבונן בדבר על אודות מה התקינו חז"ל ענין הריח זה במוצאי שבת כדי ליישב הנפש שנתוספה בע"ש וכיון ששבת נאמר וינפש ר"ל ווי נפש ולכן התקינו ענין הריח ליישב הנפש והנה הלילה הזה אינו שייך לומר כן דאע"ג שיריח אין מתיישב הנפש לפי כי הנה הוא בצרה גדולה ומה גם שהוא בתענית וגם הנפש לא תמלא ולכן לענין הריח אין לה תקנה אפי' אחר כך אבל בליל מוצאי ט"ב מבדיל על הכוס כדי שעל ידי אותם הכחות ששולטים בימות החול חוזרים ומתיישבים על משמרותם וסטרא דקדוש' הוא מסתלק למעלה אמנם אינו מברך על הנר שהרי כבר ברך עליו בליל ט"ב כאמור ואינו מברך נמי על הבשמים לפי כי אין לו לאדם תועלת והנאה מאותה ברכה שהרי מאי דהוה הוה ובחינת הנפש נשארה חסירה ואין לה תקנה מברכה זו כלל:

סימן תקנח

[א] ענין הנחמה שאנחנו אומרים בט"ב אין הענין מן הטעם שנולד בו הגואל מנחם בן עמיאל כדאיתא במדרש אשר ע"כ סומכים אותם הנוהגים שאומרים אותו בתפילת המנחה בלבד מטעם זה אבל העיקר הוא שאנחנו מקוים נחמה מן הקב"ה עצמו כדאיתא במדרש קומי אורי אמר הקב"ה לנביאים לנו ונחמו לכ"י כל אחד הולך אצלה וא"ל הקב"ה שלחני לנחם אותך א"ל מה בידך וכו' ואינה מקבל' מהם תנחומים ושולח אח"כ לאבות העולם לנחם אותה ואינה מקבלת מהם תנחומים אמר הקב"ה אני הולך לנחם אותה מפני שעברתי על לא תנשא את אחיך בלבבך וכו' שנאמר נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם ונחמה זו היא אשר אנו מקוים ואותה אנו מבקשים ולכן אנו אומרים נחם ה' אלהינו אתה בעצמך את אבילי ציון ולא תהיה נחמה זו על יד זולתך ולכן ראוי לשאול נחמה זו בכל עת ומה גם ליל ט"ב שאנחנו בצרה גדולה מתעני' ונאנחים ומה שאנחנו אומרים את אבלי ציון ואת אבלי ירושלם זה יהיה לרבות כמה כיתות של מלאכי' כת אחת נקרא אבלי ציון וכת זולת' נקרא אבילי ירושלם כי כלם הם תמיד מתאבלים על החרבן כדאיתא בזוהר והם הנקראים אראלים שנא' הן אראלם צעקו חוצה וכן מלאכי שלום מר יבכיון כלם מתנחמי' לעתיד כדאיתא בזוהר בפ' ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים ואומר עננו בשומע תפילה מבערב כי אינו דומה יחיד המתענ' שאין ראוי לומר אותו חיישינן שמא לא יוכל להתענות אב בציבור ליכא למיחש כי כל הציבור לא יוכלו להתענו' ולכן היחיד אומר אותו ואם לא אמר לא זה ולא זה אין מחזירין:

סימן תקנט

[א] כך אמר ריב"ז אלו הייתי באותו זמן קבעתי התענית ביום עשירי מפני כי בו נשרף רובו של היכל אמנם חז"ל קבעו התעני' בתשעה בו מזה הטעם כי שליטת הקליפה בחדש אב אינו רק בתשעה לחדש בלבד ותו לא כאשר הובא למעלה במאמר בפ' על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה כי מלת א"ת הוא לשון נוטריקון אב תשעה ולכן קבעו התענית בו ביום וכן איתא בזוהר פ' יתרו וז"ל יעקב נטיל ברזא דיליה תרין ירחין ניסן ואייר ואתכליל איהו ברזא דכיון דאיהו תאומי' עשו נטיל ברזא דיליה תרין ירחין תמוז אב ואיהו לא אשתכח ואתאביד דהא אלול לאו דיליה הוא ואפי' אב ט' יום אינון דיליה ולא יתיר ואתאביד ולא אשתכח וכו' הנה מבואר מדברי המאמר כי ט' יום של חדש אב הם ששולטי' בהם ס"א ולכן על עיקר זה אע"ג כי נשרף ההיכל בעשר' בו מ"מ לא קבעו התענית רק בתשעה בו מפני כי אע"פ שהיה עת רעה בעשירי בו זה היה מקרה

רע בלתי טהור הוא אבל עיקר השליטה דס"א הוא בט' בו ותו לא אמנם מאחר כי היתה עת רעה ונשרף ההיכל בעשרה בו לכן הוא מנהג כשר שלא לאכול בשר מפני כי סוד הבשר הוא תלוי במדה האחרונה כאשר נתבאר למעלה ממאמר פ' בהעלותך וכבר נודע הוא כי כל עיקר הפגם והצער העושה במקדש הוא נוגע במדה זו ולכן אין לאכול בשר ולא לשתות יין בליל עשירי ויום עשירי וסוד הדבר כבר נתבאר למעלה כי כל זה הוא בסוד אכלו רעים שתו ושכרו דודי' אמנם כל עוצם ענין זה יהיה כאשר היה יום ט"ב יום ראשון אמנם אם הוא יום שבת ונדחה ליום ראשון אין ענייניים הללו נוהגים כלל דהיינו החומרות האמורות ליום עשירי:

סימן תקס

[א] הנה כשחל ר"ח בא' בשבת אין אומרים צדקתך בשבת במנחה אמנם לא מן השם הוא זה וכבר נתבאר כי אין עיקר כל אלו הדברים משום שנקרא מועד כי מה מועיל שם זה שנקרא מועד מאחר שהוא לרעה וכה קרא עלי מועד לשבור בחורי אמנם כונת זה הפך מזה והענין הוא כי הנה הטעם שאין אנו אומרים צדקתך בשבת כשחל ר"ח באחד בשבת מפני כי לפי גודל של הקדושה הנתיוספת אז באותו הפרק לכן אין אנו צריכים לומר צידוק הדין על אותם הג' צדיקים כאשר הם בצדקתם וזכותם מועילי' לעורר הייחוד העליון נא כן אנחנו וכדאיתא בזוהר פ' תרומה דף קנ"ז. וז"ל משה אסתלק מעלמא בההיא שעתא דצלותא דמנחה דשבת בשעתא דעת רצון אשתכח ובההוא שעתא רעוא הוה לעינא וצערא נתחא וכו' תבת דאסתלקו מעלמא בההוא זמנא וכלהו כלילן במשה חד משה נביאה עילאה וחד יוסף צדיקא וחד דוד מלכא וכו' בשעתא דמית יוסף צדיקא יבשו מקורין ומבועין וכבהו פתחו עילאי ואמרו צדקתך וכו' בשעתא דמית משה תתחשך שמשא בטיהרא ואנעלת תורה שבכתב נהורהא דאספקלרייא דנהרא וכו' בשעתא דמית דוד מלכא כניסת סוהרא נהורהא ואורייתא דבע"פ כניסת נמי נהורהא ומההוא זמנא הוה מחלוקת על משנה וכו' הרי נתבאר מזה המאמר דבר והפכו ולכן בשבת שלפני ר"ת אין אומרים צדקתך במנחה בשבת מפני כי מועיל לנו מה שנסתלקו אלו הצדיקי' באותו' שעה והזכות שלהם גדול הוא ולכך יש בהם כח לעובר הייחוד העליון מעצמן וא"צ לנו למעשינו אמנם בשבת זו איכא למימר הוא הטעם שאין עמר צדקתך מפני טעם הנא' כי הוא מועד או כי הענין הוא כי מעתה ומעכשיו התחיל למעלה הרגשת ההעדר ולכן גם שנאמר צדקתך ונזכיר וכו' הצדיקים הננו אין עושה התעוררות למעלה וכנראה שנמנע אותו הייחוד באותה שעה כנזכר:

[ב] בניכ ס"ב חומר אחר קינות ואיכה סדר קדושה כדי להמשיך מן כקדושה של יום השבת למטה ומתחיל מואתה קדוש כמו שאר לילות של מוצאי שבת דאע"ג שאומרים קינות ואוכה ובזה מתעוררים מאריהון דיבבא ויללא אע"פ כן למה יגרע סדר קדושה דהיינו כמו שאר הדברים שאנו אומרים שהם סדר היום ואם חל במוצאי שבת חק תזמרים ויהי טעם מפני כי ענין של ויהי נועם הוא כדי להמשיך הארה מן העולם עליון למטה וכדאיתא בזוהר פ' מקץ דף קצ"ז וזוה ד"א עלמא דאתי חקרי טעם וכד תממר עגמחן דאתי כל תוחוו וכל טיבו וכל נהורין וכל חידו דעלמא אתער ובגיני כך תקני טעם וכו': [ג] הנה נתבאר למעלה כי כל המעשה אשר יעשה האיש הישראלי למטה כך הוא מתעורר למעלה ומה גם עתה בכל אלו הדברים כי מנהגן של ישראל תורה הוא וצריכה תלמוד ולכן התבונן מ"ש בזוהר פ' עקב דף רע"ב. וז"ל ואלין דאתמר עלייהו למזבחים ולמקטרים למלאכת השמים ולמזלות אשר לא צויתי הוא פולחנא דשפחה בישא דשלמא בערבי שבתו' וערבי לילי רביעיו' מה הוו עבדין אולין הוו נטלין לבושין אוכמין וחשכאן נהורין ועבדין הספדא בליל שבתו' כדי להשתתפא בהדה כמה דאיהי שרייא כי גם זה לעומת זה עשה האלהים בתר דחאבו ישראל ואתחרב בי מקדשא איתמר בשכינתא אימא קדישא איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה ומכבין בליל ט"ב נהורין ושרגין ועבדין הספד ויתבין כאבלי' לאשתתפא בשכינתא בדוחקה בגין דאינון גרמו לה כל ההוא תבירו עכ"ל לענייננו והנה מבואר מזה המאמר כי צריך לישב בארץ לפי כי הנה כך אמר הלשון ויתבין כאבלים ונודע הוא כי ישיבת האבל הוא בארץ שנאמר וישבו אתו לארץ ואומרים קינות כי כן הוא אומר בזה המאמר ועבדין הספד וכן נמי אין מדליקין נרות וכן נאמר במאמר ומכבין בליל ע"ב נהורין ושרגין ולכן כל זה יעשה איש הישראלי על ענין הסיבה האמורה במחמר לאשתתפא בשכינתא בגין דאינון גבמוו לה כל ההוא חבירו כנזכר ואין מניחין כי אם נר אחד לומר עליו לאורו קינות ואיכה ונחזור ונלמוד דבר זה ממ"ש בזוהר פ' שלח לך דף קס"ו. וז"ל בגלגולא דעמודין ונשרין כל אינון אתוון מרקמן באשא חוורא ודהבא ירוקא תרין אלפין ומחה מנרתין דתליין בין אינון עמודין ותרין אלפין ומתה שרגין בכל מנרתא ומנרתא דלקין ביממא ובטעזח ממדפבי על צערא דישראל כד אתי צפרא דלקין כלהו מגרמייהו עכ"ל הנה מבואר מזה המאמר כי כל אות' המנורו' ואותם הנרו' שהם דולקים בחצי הלילה הם כבים מעצמן מפני הצער של ישראל וענין זה הוא נוהג בכל לילה וגונם כל ימות השנה ומה גם עתה בליל ט"ב כי כך צריך לעשות ולא להדליק נר ומאחר כי השכינה נקראת נר כנזכר למעלה ומה גם בענין דין הבדיקה כי צריך להיות ע"י נר ובמל ט"ב

אשר חשכו מאוריה מן הראוי הוא שלא להדליק נר כלל כמש"ה אותי נהג ויולך חשך ולא אור:

[ד] אין אומרים תחנון בט"ב וכו' והענין כי הנה כבר נתבאר כי צריך האדם לעשו' מעשיו לש"ש וכנזכר במחמר כגון לאשתתפא בשב ולכן אין ראוי לומר תחנון ביום זה לפי כי השכינה היא נקראת תחינה מפני כי זה דרכה כדאיתא בתיקונים איהי תחינה דיניה דאתחננת לגביה ואתנפלת נמגטוי וסאוכת על בנהא וקרוב לזה נאמר בזוהר פ' פנחס דף ר"ט וז"ל עמידה דאיהי מזליה דקיימא עמיה וכו' וחתנפלת נרנטי למשאל מניה רחמים על בנהא ומאחר כי ביום הזה ישבה בדד כאבל כנ"ל חין ראוי להתחנן בשום ענין ולא לומר נפילת אפים מן הטעם האמור כמ"ש במאמר זה דבנפילת אפים דאתנפלת לרגלוי וכל דברים הללו אין נעשים כיום זה וכבר נתבאר לעיל מ"ש בתיקונים באינין קנופין אתגבשת שכינתא בגין לנטרא להו לישראל: ולענין הנוגע בעצם אדם יובן עם מ"ש בזוהר פ' פנחס דף רמ"ו וז"ל שכינתא תתאה נהורא דילה וכו' בלא פגימו דחשוכא ובלא תערובת חשוכא כלל דהא אינון חשוכין עם נהורין כבר קדם מוץ ותבן ובחוביהון דישראל מתערבין חשוכין בנהורין וכגוונא דדש בר נש תבואה וכו' כן ישראל צריך למעבד ברוחיהון כד אתערב בהון חשוכא ורזא דמלה זבחי אלהים רוח נשברה דהכי אתבר חשוכא דאיהי יצה"ר דמכסה על רוחא כמוץ דמכסה על חטה או כענן דמכסה על שמשא ולא מנח ליה לאנהרא ובזמנין דחשך דאיהי יצה"ר מכסה על יצ"ה דאיהו אור איהו כמאן דתפיס בבית האסורין דרוחא ואוף הכי כד יצה"ט איהו תפוס ברשו דיצה"ר הכי אינון תפוסין חיילין דיליה ברשו דחיילין דיצה"ר ובזמנא דיתבר בר נש רוחיה קדם ה' מה כתיב לאמר לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו עכ"ל לענייננו והענין מובן כי כל הדברים אלו צריך האדם לחשוב כי כך הוא הדמיון בעצמו מפני כי מעשיו גרמו לו וישוב אל ה':

[ה] בשעת הקינו' אסור לדבר אלא כמי שמתו מוטל לפניו ויחשוב כי כך נעשה הספד מר למעלה שנאמר הן אראלם צעקו חוצה ולא לצאת לחוץ כדי שלא יפסוק לבו מן האבל ולחשוב מחשבו' כי אבל זה כבד למעלה ומה גם על עצמו כי הוא גרם האבל לעצמו איהו דאפסיד אנפשיה וכל שכן שלא ישיח עם האינו יהודי, כי יפנה לבבו מן האבל:

[ו] אם יש אבל בעיר הולך בלילה לבית הכנסת וגם ביום עד שיגמרו הקינו' דקים ליה בדרבא מניה ומה יהיה הצער שלו לפני הצער של החרבן ושל השכינה ולכן יותר טוב להתערב בצער של רבים ומה גם על צער בת רבים כדאיתא במדרש כשיצא ירמיהו ליילך לענתות נשא עיניו וראה והנה אשה בראש ההר א"ל מי את וכו' א"ל אני אשה שהיה

לי שבע' בנים ונפל הבית עליהם וכו'. א"ל ולא את טובה מאימא ציון שהיתה מרעית לחיה וכו' א"ל עליך נא' אומללה יולדת השבעה וכו' ולכן מה טוב לאדם להשתתף בצער בוראו כדבר החמור:

[ז] אם יש תינוק למול מוהלין אותו אחר הקינות רמז למש"ה גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו ויש שממתינים למול עד אחר חצות מטעם שאמר במדרש כי אז נולד הגואל מנחם בן עמיאל ואומרים ברכת המילה בלא בשמים ע"ש שנא' והשימותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם ולפי שהריח הוא הנאה לנפש האדם ולא נכון ליהנות ביום זה לא הגוף ולא הנפש החטאת ואם היולדת במקום המילה וכו' ודאי שראוי שתטעום שלא להיות ברכה לבטלה ואם לאו יטעום לתינוקות שהם חביבי' כדאיתא במדרש גלו משמרות וגלתה סנהדרין ולא גלתה שכינה וכיון שגלו תינוקו' וכו' שנא' עוללי הלכו שבי לפני צר מיד ויצא מן בת ציון כל הדרה:

[ח] בעל ברית לובש בגדים אחרים ר"ל שלא יהיו שחורים דווקא אך לא לבנים ממש שהרי נתבאר כי אימא ציון לובשת שחורים וכנ"ל ממאמר פ' עקב היתה כאלמנה לובשת שחורים ונאמר ויקרא ה' ביום ההוא לבכי ולקרחה ולחגור שק:

[ט] ט"ב שנדחה ליום ראשון בעל ברית וכו' ואינו משלים תעניתו מפני כי יום טוב שנו הוא ולדברי האומר כי עיקר המצוה הוא הסנדק או המוהל גם שישלים תעניתו אין בכך כלום:

[י] נוהגין שלא לשחוט ושלא להכין צורכי סעודה עד אחר חצות ה"מ להיות מתעסקי' בקינות וכיוצא אבל יותר טוב להתעסק בצורכי סעודה שלא יהיה מתעסק בדברים בטלים ויבא לידי שחוק והעיקר להיות מקיים ישבה בדד וידום דיו לעבד להיות כרבו:

סימן תקסא

[א] הנה מאחר שנתקיים בנו מש"ה והשימותי את מקדשיכם ונא' ועריכם יהיו חרבה ובדבר הזה נמצא העדר גדול בענין כל מקומו' ובתים של איש ישראל שנא' נחלתינו נהפכה נזרים בתינו לנכרים גם מזה ההעדר הגיע נמי לכל איש ישראל מן המצות שהם תלויים בארץ כגון שמיטין ויובלות וענין המעשרו' וכיוצא ומה גם לכל איש ישראל אשר נדחו נחוץ והם בח"ל וכל זה הוא ענין העדר בעצם האדם מפני כי סכום המצו' הם כנגד איברי האדם ולכן נמצא כי מאז נחרב בית קדשינו נתחסרנו כל השלימו' אשר נמצא בעצם אדם ולכן חז"ל עשו כל תקנו' הללו מהם בכל מושב בני ישראל בבתיהם ובטירותם וגם יש דברים שתקנו באדם עצמו מפני שיהיה מרגיש מה שנתחסר מן

השלימו' בעבור החרבן ולכן תקנו חכמים שבאותו הדור כי המה ידעו דרך השם והפגם שהגיע לנו כמדובר ולכן תקנו שאין בונים לעולם בניין מסוייד ומכוייר ותהי זאת לזכרון מעשינו שגרמו החרבן ועדין אנו טמועים בזה ונאמר וכל בית גדול שרף באש והנה איתא בספר בזוהר פרשת שמות דף ד'. וזה לשונו ויהי ככלות שלמה לבנות וכו' כיון דאמר בית ה' מהו בית המלך וכו' אלא בית ה' דא ב"ה בית המלך דא ק"ק דאיהו פנימאה דכולא וכו' הנה מבואר מן המאמר כי בית הנקרא בית המקדש ובית המלך הוא בית ק"ק ואמנם הענין מובן כפי פשוטו אבל יש סוד בענין כי בית ה' מכונה למדה האחרונה אשר הוא בית לת"ת ישראל ובית המלך משחז"ל זה ק"ק הוא בסוד ה' ראשונה כי אלו הם מה שאמר הכתוב שני בתי ישראל ולכן מש"ה וישרוף את בית ה' ואת בית המלך (מלכים ב כ"ה) הוא דומה בדומה בית ה' הוא אות ה' אחרונה ואת בית המלך הוא כנגד ה' ראשונה מכל מקום לא נאמר שם ענין שרפה אמנם ואת כל בית גדול שרף באש בזה איכא תרתי לריעותא כי אמר שרף ולא כמו שאמר בתחלה וישרף דמשמע תגבורת הגבורות ביותר הנקרא שרפה אבל בית זה שרף באש נמי הוא אש זרה בסוד ושפחה כי תירש גבירתה ולכן התקינו שאין בונים לעולם בניין מסוייד ומכוייר כי הנה בבית המקדש היו אותם הציורים בכתלי הבית כרובים ותמורות וכדאיתא במדרש כי כל אותם האילנות היו מוציאין פירות בזמנם וכאשר נכנס האויב נאמר ופרח לבנון אומלל וסוד הדבר מה שעשה שלמה המלך עליו השלום כל ציורים הללו ע"ש התכשיטים של הכלה עליונה שנאמר בה ויבן ה' אלהים את הצלע וכו' ויביאה ואמרו חכמים זכרונם לברכה קשטה בכ"ד קישוטים כמנין ויביאה כדלקמן ולכן אין לעשות עוד סיוד וכיור ומה גם כי בתים הללו הם אות בעצם אדם רמז לגוף שלו שהוא בית מושב לנשמה הנקרא אדם שנאמר על בשר אדם לא ייסך וכל זה ההעדר נמצא בגוף האדם באיברים שלו כאשר יבא לקמן ולכן מכל הסיבות וכל הצדדין אין לעשות בית מסוייד ומכוייר אלא טח ביתו בטיט וסד בלבד ומשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד וסוד הדבר מ"ש פרשת תרומה בענין אפרסמון ואפריון כי אות ס' מורה על עולם עליון אבל אות מ' למטה ומורה על אותה חיה דמרבעא בארבע סטרי עלמא כדאיתא בזוהר אין להאריך בזה ולכן בא השיעור אמה על אמה בריבוע וזה בלא סיד להורות על מה ששנינו בור סיד שאינו מאבד טיפה לא כן בזמן הגלות שנאמר אותי עזבו מקור מים חיים וכו' בארות נשברים אשר לא יכילו המים ומה גם בעצם השם מורה הענין כי הנה אף על גב כי מלת ס"ד בגי' אדני מ"מ בעצם האותיות חסר אות א' ולכן נמצא מאבד טיפה אמנם הלוקח חצר מסויידת ומכויירת הרי זו בחזקתה והענין כי הנה אף ע"ג שצריך האדם לשייר אמה על אמה בלא

סיד להורות על העדר הבחינה עליונה הנזכר מכל מקום ידענו נאמנה כי חוזרת ונבנית מדה זו בכל יום יעיר בבקר לשמוע בלמודים ובפרט ע"י התפלה כמש"ה חדשים לבקרים וע"י כן נעשית רבה וגדולה אמונתך ולכן להורות על עניי זה כאשר האדם קונה חצר מסויידת ומכויירת שהרמז זה מורה לחצר בית ה' שהוא בנוי ומסוייד ומכוייר לכן הרי זה בחזקתה שחזרה ונבנית שנאמר עוד אבנך ונבנית בתולת בת ציון וכו' ולכן אין מחייבים אותו לקלוף בכתלים להורות על החרבן אלא מאי דהוה הוה:

[ב] וכן התקינו שהעורך שולחן לעשות סעודה לאורחי' מחסר ממנו מעט וכו' לפי שנאמר זה השולחן אשר לפני ה' וכדאיתא בזוהר, פ' עקב דף רע"ב וז"ל פתח ואמר והיה באכלכם מלחם הארץ וכו' ועשרה דברים צריך אדם למעבד בסעודתא וכו' וצריך לאחזרה עלייהו ולתקנא לון ברזא קדישא דאיהי כלילא מעשר ספירן ואיהי פתורא דקב"ה מסטרא דגבורה וכו' ולכן להורות על העדר מה שהגיע למדה זו לכן אמרו שהעורך שולחן לעשות סעודה לאורחים מחסר ממנו מעט כדי שירגיש האורח בדבר ואיתא בזוהר פרשת עקב דף רע"ב וז"ל ועוד אוקמוה דאורח מברך בגין דיברך לב"ה ואורח רזא בעל הבית בוצע דא עמודא דאמצעיתא דאיהו קו האמצעי וכו' ואורח מברך ואורח צדיקים כאור נוגה וברכות לראש צדיק ובג"ד אורח מברך עכ"ל ולכן מניח מקום פנוי קערה אחת מן הקערות הראויות לתת שם כי בזה בא הרמז להעדר שהגיע למדה אחת מו המדות של השולחן העשירית שנתחסר משם האוכל לפי שנאמר צדיק אוכל לשובע נפשו ואם העדר הקערה הוא מן הראש היינו מש"ה נפלה עטרת ראשינו ולכן מ"מ הצדיק מצטער הוא משחז"ל במדרש למלך שהיה עטרה בראשו ונפלה הוא שנאמר בה אשת חיל עטרת בעלה ולענין הנוגע בעצם אדם שולחן זה הוא בקרב איש ולב עמוק שאדם עורך לעשות סעודה לאורחים הבאים אליו הקב"ה ושכינת עוזו על ידי מחשבות טהורות בתורה ובמצות ולכן מחסר ממנו מעט מן השולחן הנזכר שהוא הלב צריך למעט בענין הנאותיו כי צריך לחסר קערה אחת מן הקערות ויהיה המקום פנוי מן הקערה הראויה לתת שם כי העיקר הוא מיעוט המאכל:

וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב גם בזה תיקנו חז"ל להודיע ולהוודע כמה הגיע מן ההעדר לנשים יקרות דאלו לאנשים כבר הוא מפורש בשום שכל שנתחסרו מן המצות החלויות בארץ כנזכר אמנם גם בנשים הגיע העדר לכן תקנו כי האשה כאשר עושה תכשיטיה של כסף וזהב להורות על ההעדר שהגיע לאשת חיל ומה גם בעה"ז לנשים יקרות לכן מנחת ומשיירת מין ממיני התכשיט שנוהגת בהם כדי שלא יהא התכשיט שלם שהנה נאמר ויביאה אל האדם ואחז"ל שעשה לה כ"ד קישוטין כמנין ויביאה ואחר

כך נתחברה עם האדם ולכן להודיע כי אין שלימות בחיבור הנמצא בזמן של החרבן לכן משיירת מין ממיני התכשיט שנוהגת בהם כדי שלא יהיה תכשיט שלם כי הנה חז"ל אמרו נאים התכשיטים לגוף המעודן ומאחר כי אין הגוף מעודן שנאמר רגליה יורדות מות גם התכשיט לא יהיה שלם וכשהחתן נושא אשה לוקח אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפילין להורות על סוד אפר פרה אדומה שמטהרת את הטמאים והענין בקיצור כי הנה אשר חז"ל הגידו כי הפרה היא רמז לשונאי ישראל היינו מ"ש בזוהר פ' אמור דף פ"ט. וז"ל ולאחותו הבתולה וכו' ר' אבא פתח מי זה בא מאדום זמין קב"ה ללבשא לבושי נוקמא על בבל דאחריבו ביתיה ואוקידו היכליה וגלו לכנסת ישראל ביני עממיא וכו' ולכן משים אפר במקום הנחת תפילין להורות כי זה הפאר של התפילין שנתחסר בט"ב מפני החרבן עתיד לחזור ע"י אפר זה וכמו שחז"ל אמרה כנ"י איני מתנחמת עד שתראני בצדי שהיו אומרים אי אלהימו ולכן לשמח הכלה ולהגיד לה שעתיד לקיים מה שהבטיח שנאמר לה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ולא יהיה שריד לבית עשו ומאותו אפר יטהר ממ"ש וכל מלבושי אגאלתי ולכן נותן האפר במצחו לרצון לפני ה': וכל אלו הדברים לזכור את ירושלם שנאמר אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי כי מתחלה קטרגה הירח ואמרה אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד ולכן הבטיח כי עתיד להעלות את ירושלם כי המדה הנקראת את מעלה אותה על ראש הצדיק ומדת ירושלם בכלל מעלה על ראש שמחתי בסוד הכתר שעל ראשו:

[ג] וכן גזרו שלא לנגן בכל כלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמוח בהם כי הנה אחז"ל השות' בד' מיני זמר. מביא גלות לעולם וביארתי טעם לדבר בספר דניאל באותם מיני זמר שעשה נבוכדנצר שחיק מחיק לפני הצלם לפי כי הנביאים היו לפניהם ד' מיני זמר להשראת שכינה עליהם שנאמר ולפניהם נבל וחליל ותוף וכנור והמה מתנבאים ובעבור החרבן פסקה הנבואה ולכן כל מיני זמר אסור לשמוח בהם וזה יהיה למשמיעים אמנם גם אסור לשומעם מפני החרבן ואפי' שירה בפה על היין אסור שנאמר בשיר לא ישתו יין וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תושבחות וכו' על היין ומי יתן כי לא ישתו יין ולא יאמרו דברי תושבחות זולת בסעודות של מצוה שהרי כמה דורות אבד היין כמשחז"ל:

וכן גזרו על עטרות חתנים וכו' שהרי נאמר נפלה עטרת יטמא ועתיד לקיים והיה ראשינו ואיתא בזוהר ומיומא דאתחרב ב"ה לא אתעטר קב"ה בעטרוי: [ד] וכן גזרו על עטרות

הכלה מכ"ש שכן הפ' אומר הסר המצנפת והרם העטרה ודווקא של כסף וזהב שנאמר לי הכסף ולי הזהב ובזמן הגלות נאמר הנה מלכך וכו' עני ורוכב על חמור:
[ה] אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעה"ז שנא' אז ימלא שחוק פינו מכלל דהאידנא אסור לפי כי ישחק בגי' ביתו ואחז"ל אין בית אלא אשה והעיקר מש"ה והנה יצחק משחק ולכן אין להקב"ה שחוק לעתיד שנא' יושב בשמים ישחק ולכן גם האדם בזמן החרבן אסור למלאת פיו שחוק כמדובר:

סימן תקסב

[א] בלי ספק כי ערי יהודה נמצא בהם תוספת קדושה משאר ערי ישראל שלכן נאמר ואת ערי יהודה אתן שממה מבלי יושב ולכן הרואה ערי יהודה בחרבנן אומר ערי קדשך היו מדבר כי קדש המה וקורע והענין כי הנה הם מדרגות של קדושה בתחלה הם הערים בעבר הירדן ויותר מהנה א"י ולמעלה מזה הם ערי יהודה ולמעלה מהם היא ירושלם וכבר שנינו עשרה קדושות הם זו למעלה מזו והענין הוא מ"ש בזוהר פ' שלח לך דף קע"א. וז"ל ירושלם כל דרגין קדישין דילה כד אסתחרן אקרון ירושלם והכי אתחמן ואית דרגין דסחרן ואקרון עזרות אלין פנימאין ואלין לבר ואית דרגין דאקרון כד אסתחרו לשכות ואית דרגין דאקרון כד אסתחרן היכל ודביר לגו מן כל אינון דרגין אית חד נקודה כבודה בת מלך פנימה נקודה דא אקרי ההוא וסימניך ההוא יקרא עכ"ל לענייננו מזה המאמר ממנו נקח להבין כי ערי יהודה הוא התפשטות מדה זו כאשר מחוץ לעולם האצילות כי מאתר שלמדנו מן המאמר כי העזרות והלשכו' וההיכל ודביר הכל הוא בחינות שלה אם כן כל השאר הם התפשטות שלה לחוץ ולכן הרואה אותם בחרבנם קורע ע"ש מש"ה בצע אמרתו כמשחז"ל בזע פורפירא דיליה וענין הפורפירא הוא הלבוש שלובש כאשר יורד בעולם הבריאה כדאיתא בתיקון ג' וזה לשונו דביומין דשבתות ויום טוב איהו לביש לבושי מלכותא דאינון י"ס דבריאה וכו' והיינו מה שאמר הכתוב ערי קדשך היו מדבר (ישעיה סד) רצה לומר הערים שלה מדה הנקראים קדש היו מדבר נתאחזו בהם מאריהון דדינין מאריהון דיבבא ויללא בבריאה ועוד יש לדייק מה שאמר קדשך לפי כי השלשה ספירות עליונות שלה הם המתלבשים בבריאה והנה השלשה מדות עליונות הם נקראים קדש בסוד הראש יען כי חכמה בראש הנקרא קדש וכדאיתא בתיקונים תלת ספיראן עילאין מתלבשין בבריאה והמדה זו נקרא' קדש כדאיתא פרשת קרח דף קע"ה וז"ל ורזא דא כל אינון כתרין עלאין דשמא קדישא אתאחיד בהו כלהו זמינין מאתר דאקרי קדש הה"ד מקראי קדש וכו' ה"נ קדש תתאה זמינת לחילוי לאעטרא

להו קדש עילאה ידיעה קדש תתאה חכמת שלמה עכ"ל לענייננו הנה מבואר מזה המאמר כי חכמת שלמה נקרא קדש ולכן צדק הפ' במאמרו ערי קדשך בשני פנים כי הג' מדות היורדות שם בבריאה הם מן הספירה הנקרא קדש ומה גם שהם שלשה מדות עליונות שלה הנקראים קדש ונוסף עוד כי הם מתלבשים שם בבריאה בשלש ראשונות אשר שם ולכן על כל הצדדין הללו מקונן הנביא ואומר איך ערי קדשך היו מדבר ולכן קורע כנזכר:

וזה פירוש ענין קריעה כי הנה נקרע ונבדל מן המדה האחרונה אלו הבחינות וירדו לעולם הבריאה להיות שם כדבר האמור:

[ב] הרואה ירושלם בחרבנה אומר ציון מדבר היתה ירושלם שממה וקורע וסוד הדבר כי הנה מדה האחרונה מזמן הבריאה נגזר עליה לכי ומעטי את עצמך מפני הקטרוג שאמרה לפני הקדוש ברוך הוא אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד אמנם המיעוט שלה אינו תמיד בהשואה אחת כי פעמים המיעוט הוא לטובה כדאיתא פ' בלק בסוד מה שאמר הכתוב שחורה אני ונאוה ופעמים יהיה לה בהפך לרעה שמתמעטת ונעשית בסוד נקודה אחת והתשעה ספירות שלה הולכים בגלות כאשר. נתבאר אצלי בפסוק השליך משמים ארץ תפארת ישראל כי החתן שלה הנקרא תפארת ישראל השליך משמים המדה הנקרא' ארץ והוא סוד מה שאומרים חז"ל כי אז בזמן החרבן השביע חנמאל דוד ירמיהו לשר העולם והעלה את ירושלם למעלה אז בעט בה הקדוש ברוך הוא והשליך אותה למטה לארץ ואז נחרבה ולכן הרואה ירושלם בחרבנה אומר ציון מדבר היתה ירושלם שממה כלומר איך אחר שנאמר אוהב ה' שערי ציון עתה ציון מדבר היתה לפי שנאמר טבעו בארץ שעריה ולכן כל מדת ירושלם שממה כי הוא כללו' המדה זו היתה שמחה הוא מה שאומרים חז"ל אם יאמר לך אדם קיסרין וירושלם שתיהן חריבות או בניות אל תאמן שנאמר אמלאה החרבה אם חרבה זו מלאה זו ולכן מקונן איך ירושלם נק' שממה במקום צור הרשעה שהיתה שממה עתה היא בנויה וירושלם הבנויה היתה שממה ולכן קורע לפי כי כן נקרעה מדה זו והלך ממנה לבנין של צור הרשעה:

הרואה ב"ה חרב אומר בית קדשנו ותפארתנו וכו' הוא הדבר שנתבאר למעלה במאמר מפרשת שלח לך אית דרגין דאקרון כד אסתחרן עזרה ואית דרגין דאקרון כד אסתחרן לשכות ואית דרגין דאקרון כד אסתחרן היכל ודביר ואית נקודה כבודה בת מלך פנימה וכו' ולכן כאשר יראה ב"ה שירמוז לאות' נקודה פנימית רק היא יחידה אומר בית קדשנו (ישעיה סד) כלומר בית שאנחנו מקדשים אותו ע"י מעשינו והיה קדש כי לכן אנו אומרים מקדש ישראל והזמנים רוצה לומר על ידי ישראל הם מתקדשים הזמנים וכן נמי

בית קדשנו ר"ל בית שאנחנו מתקדשים בו שנאמר קדש ישראל לה והיינו נמי מקדש ישראל והזמנים ותפארתנו כי כאשר נקדש קדש אנו ממשיכים שם לתפארת ישראל לענין הייחוד וכן הוא תפארתנו היינו מ"ש פ' בשלח מי כמוך באלים ה' כי רשעי כותים הם מתאחזים בגופא דאילנא אבל ישראל הם הפנימיות בגופא דאילנא וזה תפארתנו ודאי שנא' העמוסים מני בטן ואמר אשר הללוך בו אבותינו כי על ידי מעשיהם גרמו להקב"ה להיות מהולל הוא מ"ש בזוהר בפ' גדול ה' ומהולל מאד כי הקב"ה אימתי הוא מהולל וגדול בעיר אלהינו וכביכול כאשר הוא לבדו ואין מתחבר עם השכינה אינו גדול ולא מהולל ולכן יאמר איך בית זה אשר הללוך בו אבותינו ע"י מעשיהם שהיו מעלים אור חוזר למעלה וגורמים ייחוד היה למאכול' אש כלו' כי הנה בנקודה זו הפנימית שורש מדת המלכות אין בו ענין חרבן ולא גלות ולא שליטת קליפה כלל רק ההעדר הנמצא בה הוא שהיא למאכולת אש תגבורת הדינים אמנם וכל מחמדינו שהם שאר המדות שלה הנחמדים מזהב כמשחז"ל נשים נקראים חמדה שנאמר הנני לוקח ממך מחמד עיניך וכו' ותמת אשתי והנה כל מחמדינו אלו היו לחרבה כי בהם אמלאה החרבה כנ"ל וקורע כי כן נקרעו המדות שלה וירדו בעולמות לא נשאר למעלה זולת אותה נקודה פנימית רק היא יחידה ומה גם כי אותיות של קריעה היינו קרע יה ר"ל כי שם יה נקרע אות יוד נשארה בתוך אותיות קרע דהיינו קריע ואות ה' לחוד הוא סוד משחז"ל איש ואשה זכו שכינה ביניהם יוד באיש ה' באשה ולכן בזה נקרע אות יו"ד של איש לחוד ונשא' אות ה' בסוד איכה ישבה בדד: ומהיכן חייב לקרוע מן הצופים והרמז בזה מש"ה תמיד עיני ה' אלהיך בה ואיתא בזוהר באדרא זוטא דף רצ"ג:

וז"ל תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה כתיב חסר א' ולא ראשית באלף בג"כ לא אתקיימו בקיומא תדיר מאן היא ה' דלתתא ולעילא כתיב השליך משמים ארץ תפארת ישראל מאי השליך משמים ארץ משום דכתיב אלביש שמים קדרות עכ"ל ומפני שנתחסר, ממנה אותה הארה נחרב הבית והיינו סוד מלת קריעה כי אותיות קרע הם ש"ע בגימ' כלו' לרמוז כי להיות שנתחסר משם הארה העליונה של ש"ע נהורין עילאין שנמשכים למדה האחרונה שהיא סוד ה' אחרונה ואז נקרא' שעה בסוד מש"ה ואל קין ואל מנחתו לא שעה ולכן לרמוז על זה הסוד קורע מן הצופים להורות כי אותם אותות שהיה צופה ומשגיח עיני ה' בה נמנעו ומה גם ש"ע אורות העליונים ולכן כשמגיע ורואה המקדש קורע קרע אחר מפני כי אותו קרע ראשון הוא על מניעת ההשגחה העליונה ונוסף עוד על השגחה הקרובה לה הוא מ"ש בזוהר באדרא בפ' עיניך תראינה ירושלם נוה שאנן עיניך כתיב ולעתיק יומין אתמר וזה נמנע ומה גם מה ש"ה עיני ה' בה וכל

קריעה טפח היינו מה שנת' בסוד כוס של ברכה שמגביהו מן השולחן טפח איתא בזוהר פ' פנחס רמ"ה וז"ל בגין דאת ה' היא כוס בעי לסלקא באת יו"ד דאיהו טפח דביה אתפתחת ה' בה' אצבען ולכן הקריעה נמי טפח בסוד אות יו"ד שהיה פותח באות ה' אצבעות כדבר האמור ואם בא דרך המדבר כי אז רואה המקדש תחלה קורע על המקדש טפח על העדר ההשגחה האחת ואח"כ כשיראה ירושלם מוסיף על קרע ראשון כל שהוא כי זה ירמוז על העדר ההשגחה האחרת שאינו כל כך: [ג] אם קרע על אחת מערי יהודה אינו חוזר וקורע כשיראה שאר ערי יהודה שהרי כלם הם בכלל ערי יהודה חוץ מירושלם שקורע עליה קרע אחר מן הטעם הזה כי יש הארה אחרת שנמנעה אבל אם קרע על ירושלם תחלה אינו צריך לקרוע על ערי יהודה לפי דקים ליה בדרבא מיניה:

[ד] כל הקרעים האלו בידו ומעומד וכו' הנה נמצא הצווי זה על האדם להיות הקריעה בשני תנאים הללו ראשונה שיהיה הקריעה בידו להודיע ולהוודע כי כל פתגם הרעה אשר נעשתה בירושלם וחרבן ב"ה היה מיד האדם כי אדם מועד לעולם בין ער בין ישן והנה הקב"ה עשה כמה התראות ולא הועיל שנא' ויעד ה' בישראל ויהודה ביד כל נביא כל חוזה ולא שמעו ונאמר ואשלח אליהם את כל עבדי הנביאים יום השכם ושלוח ואחז"ל שני נביאים שחרית ושני נביאים ערבית היה שולח ולא שמעו ויקשו את עורפם ולכן דין הוא שהקריעה זו תהי' ביד להורות כי זה אשר קרע ה' את ממלכות ישראל לא מאת ה' היתה זאת אלא מידם ומבחירתם הרעה איהו דאפסיד אנפשיה ועוד צריך להיות הקריעה מעומד להורות כי לא למטה בלבד נעשתה הרעה הגדולה זו אלא עד למעלה הגיע כי הנה נאמר קרבית על חד מן קאמיא ונאמר וכל צבא השמים עומדים ונאמר שרפים עומדים ובכל אלו הגיע ההעדר מסיבת העון בזמן החרבן כדאיתא בחגיגה כתיב שש כנפים שש כנפים לאחד וכתיב וארבע כנפים לאחת להם ל"ק כאן בזמן שב"ה קיים כאן בזמן שאין ב"ה קיים ולכן להעיר לב האדם על מעשיו הרעים ומה הוא גורם מעשה התחתונים למעלה לכן דין הוא שתהיה הקריעה מעומד להודיע כי נגע העון של התחתונים מעשה ידי אדם עד כל צבא מרום הנקראים עומדים וצריך לקרוע כל כסות שעליו עד שמגלה את לבו גם זה להעיר לב האדם כי כל זה הגיע לנו מגודל לבב כי לא שבנו אל ה' כמו שאמר הכתוב הנני נשפט אותך על אומרך לא חטאתי ואיתא במדרש על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו אמר להם ירמיה לישראל מעיד אני עלי שמים וארץ אלו בכיתם בכיה אחת בירושלם מעולם לא גליתם ולכן קורע עד שמגלה את לבו ומה גם כי זה נוגע בעצם אדם להעיר על עונותיו שהם סוגרים לבו וכנזכר לעיל ממ"ש בזוהר כי כאשר העון מתגבר הוא סוגר הלב וכן כל שאר האיברים וכאשר הלב

פותח בתשובה על זה נאמר לאמר לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו ולכן להעיר על כל זה צריך לגלות את לבו ואינו מאחה קרעים אלו לעולם לפי כי ע"י החי יתן אל לבו לומר לא על חנם צריך לקרוע כל כסות שעליו אלא להעיר אותי כי ע"י העון נקרע כל כסות של הנשמה הנקרא חלוקא דרבנן ומה גם שהעונות גרמו שהקדוש ברוך הוא קרע כסותו נמי הוא הפורפירא שלו ועוד רעה אחרת כי הנה עד היום לא נתקן העון ואנחנו לא נושענו ולכן עדיין הפורפירא לא נתאחית ולכן קרעים אלו אינו מאחה לעולם כי הנה השני קריעות שמורה על העדר שני הארות שנתחסרו מן המדה האחרונה הנזכר עדיין לא חזרו בעוננו ולכן על כל פינות הללו אין מאחין אב רשאי לשללן למוללן ללקחן ולתופרן כמין סולמות והענין לפי כי אע"ג שנתבאר כמה גרם מעשה התחתונים מן הפגם למעלה עד אפס מקום שלכן בזע אמרתו הקב"ה מ"מ ע"י התפלה גם הלימוד ומעשה הטוב נתקן הדבר בדרך עראי כדאיתא בזוהר פ' שמיני דף מ' וז"ל פתח ר' יהודא ואמר סמכוני באשישות וכו' כ"י קאמר דא בגלותא סמכוני מהו סמכוני אלא מאן דנפיל בעי לאסמכא ליה הה"ד סומך ה' לכל הנופלים וגו' ובג"כ כ"י דנפלה דכתיב נפלה לא תוסיף קום בעיא לאסמכא והיא אמרה סמכוני לישראל בנהא דאינון בגלותא עמה וכו' ומאן דידע לייחדא שמא קדישא אף על גב דברכאן לא משתכחי בעלמא סמיך וסעיד לה לכ"י בגלותא עכ"ל הנה מבואר מזה המאמר כי נמצא כח ביד האיש הישראלי לתקן לכ"י ע"י מעשיו ולכן הדין הוא כי יכול למוללן וכו' ולתופרן להורות כי ע"י התפלה בכונה הטובה חוזר ותופר הפורפירא שנקרעה ומחבר ותופר כל המדות שלה ונעשה הייחוד ולכן רמז לענין הוא כמין סולמות שנאמר והנה סולם וכו' ונאמר עולים ויורדים בו למ"ד ביעקב ר"ל ע"י מעשיו יורדים המדות עליונים וכן נמי עולים חוזרים ומתחברים למעלה ולכן תופרן כמין סולמות ר"ל המדות עליונות תופרן ומחברן כי כן מצינו במראה הסולם שנאמר עולים בוכדבר האמור:

[ה] היה הולך ובא לירושלם וכו' והנה ענין זה שצריך ל' יום היינו כי הלבנה בתוך שלשים יום יש לה מיעוט ומלוי ולכן בתוך ל' יום שיש לה מיעוט הרי א"צ לקרוע לפי כי הקריעה כבר נתבאר שמורה על העדר שהגיע לה בזמן של החרבן והנה המיעוט הזה היה לה מזמן הבריאה שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד ואז אמר לה הקב"ה לכי ומיעטי את עצמך ולכן א"צ לקרוע מאחר כי אין העדר זה נמצא לה עתה מחדש אבל לאחר שלשים יום שמורה העדר מחדש שהגיע לה מזמן חרבן ב"ה לכן צריך לקרוע לפי כי אף על גב שהמיעוט היה לה מזמן הבריאה אמנם מ"מ העדר

ההארות הנזכרים דמלת קריעה נתחדש לה בזמן של חרבן ב"ה ולכן אם לאחר שלשים יום הלך ובא אז חייב לקרוע כדבר האמור:

[ה] ענין התענית מהו יובן עם מ"ש בזוהר פ' תרומה דף קנ"ג וז"ל פתח ואמר נותן לחם לכל בשר כל"ח וכו' אלא תלת שליטין אינון לעילא דקב"ה אשתמודעא בהו ואינון רזא יקירא דיליה ואלין אינון מוחא ולבא וכבד' ואינון בהיפוכא דהאי עלמא לעילא מוחא נטיל ברישא ובתר יהיב ללבא ולבא נטיל ויהיב לכבדא ולבתר כבדא יהיב חולק לכל אינון מקורין דלתתא וכו' לתתא כבדא נטיל ברישא ולבתר איהו מקרב כולא ללבא ונטיל לבא שפירו דמכלא כיון דנטיל ואתתקף מההוא תקפא ורעו דקא נטיל יהיב ואתער לגבי מוחא וכו' ביומא דתעניתא בר נש אתער לעילא בההוא גוונא ממש וביומא דשבעא לאו הכי ביומא דתעניתא בר נש מקרב מיכלא ומשתייא לגבי כבדא עילאה ומאי איהו מקרב חלביה ודמיה ורעותיה ההוא כבדא נטיל כולא ברעותא כיון דכלא איהו לגביה נטיל ומקרב כולא לקמיה לבא דאיהו רב ושליט עליה כיון דלבא נטיל ואתתקף וכו' מקרב כלא לגבי מוחא וכו' והנה מבואר מזה המאמר ענין השינוי הנמצא בין כאשר אוכל האדם או כאשר יושב בתענית כי הוא מן הקצה אל הקצה כי ביום שאוכל האדם אז כל המאכל הוא עולה במעלות מן הכבד ללב ומשם הוא עולה אל המוח וביום שמתענה האדם הוא בהפך כי נמשך כל המזון מן המוח ללב ומשם לכבד ואיך יתכן שימצא ענין שינוי גדול כזה בהרכבת טבע האדם והוא דבר כמו זר נחשב: אמנם הענין הוא כי להיות אשר הדבר זה הוא מוסכם היות הדמיון פועל באדם והוא כח גדול אשר הוא מתגבר על הטבע אשר על כן כאשר האדם אוכל ושותה הוא שקט ונח להיות כי ידע הוא שמוכן לו המזון כדי חייו וכל אחד מן האיברים מגיע לו די סיפוקו כפי הראוי לו ולכן אינו פועל באדם ועולם כמנהגו נוהג וכאשר אוכל האדם אז המזון לוקח אותו הכבד ומקריב לפני הלב ומשם עולה למוח כאמור אמנם כאשר האדם חשב מחשבה וגמר בדעתו להתענות אז מתגבר כח הדמיון על הגוף בחשבו כי יבולע לו לאפס המזון בלתי אכילה כי לכן לבב אנוש ימס במיעוט חלבו ודמו ולכן מוכרח הוא כי אז אותה המחשבה מתפשט מלמעלה למטה והוא פועל בלב האדם מאותו הכח הנמצא במוח ומשקיט את הלב ואז הכבד שקט על שמריו כי הנה הוא לא נתן חלק מן המזון שלקח לשום אבר ועכשיו מחלק המזון להם ואז כלם נינוחים אמנם הצער אשר מצטער האדם בתעניתו הוא מסיבת התכת חלבו ודמו והרתחת אש הטבעי מחום הכבד כנודע:

והנה סוד הענין יובן על דרך זה כי הנה נתבאר מזה המאמר כי ביום התענית הוא בהפך מיום שמתענה האדם כי בכל יום שיאכל האדם הוא עולה מלמטה למעלה וביום

התענית המזון יורד מלמעלה למטה ואמנם כאשר נתן לב להשגיח על הענין יהיה הכל בהשואה אחת כי הנה ביום שיאכל האדם הנה אותו המאכל עולה מלמטה למעלה עד שמגיע אצל המוח ואח"כ גם המוח הוא חוזר ומשפיע למטה ונותן כח בלב ובכל האיברי' וכן נמי ביום התענית הוא מלמטה למעל' בתחלה והוא כי אותו שיגע ומתמעט החלב והדם ועולה מן הלב אצל המוח ואח"כ המוח הוא ממציא מכח שלו ללב ולב נותן נמי לכל האיברים נמצא כלל הדברים כי זה וזה שוים אמנם ההפרש הנמצא בין כאשר האדם מתענה ליום אשר יאכל הוא כי ביום שאוכל חלק המזון הגשמי הוא המתעורר ועולה בתחלה מלמטה למעלה ואח"כ יורד הרוחניות מלמעלה מן המוח אצל הלב ומשם לכבד ולכל האיברים אמנם יום ענות אדם נפשו אין שם דבר גשמי כלל רק כי כאשר חום הטבעי מתגבר ומתהפך החלב אותו חלב ודם הפנימי הוא המתעורר ומתקרב אצל הלב ומשם אצל המוח ואחר כך הוא יורד אותו הכח מן המוח אצל הלב ושאר האיברים ולכן יאמר במאמר זה כי חלת שליטין אינון לעילא וכו' ואלין אינון מוחא ולבא וכבדא ואינון בהיפוכא מהאי עלמא והנה כפי המתבאר בזה אינם בהיפוך מהאי עלמא שהרי ביום שהאדם מתענה כך היא המדה שהמוח הוא משפיע ללב ומשם לכבד אמנם הענין הוא כי מאחר שהנחנו כי בתחלה מתעורר מלמטה אותה התכה של חלב ודם ועולה למעלה ואחר כך המוח הוא משפיע מכחו עליהם. נמצא כי יצדק במאמרו שהם בהפוכא מהאי עלמא ובהקדמה זו יובן מה שאמר בזוהר פרשת בשלח דף ס"ב. וזה לשונו תא חזי ודא איהו ברירו דמלה מזונא קדמאה הוא מזונא דכל עלמא ההיא דאתייא מן שמיא לארעא והוא מזונא דכלא מזונא דאיהו עילאה מניה וכו' ודא איהו מזונא דמסכני וכו' מזונא עילאה יתיר מאלין הוא מזונא דבני מרעי וכו' ומאי איהו חלב ודם הדא הוא דכתיב להקריב לי חלב ודם ודא איהו מזונא מאתר דאקרי שמים והוא עילאה דקיק מכלא מזונא עילאה קדישא ויקירא מזונא דרוחא ונשמתא וכו' הוא מזונא דחברייא דמשתדלי באורייתא והוא מזונא דאתי מחכמה עילאה עכ"ל והנה המאמר זה קשה ההבנה כי הנה אין להכחיש המוחש ובחוש הראות אנו אנו רואים כי כלם כאחד שוים בענין האכילה והגם כי יש הפרש בין רב למעט כי אין אכילת החולה כמו איש הבריא אמנם מכל מקום בענין המזון הכל אחד בענין שהוא גשמי וכן נמי אין הפרש בין מאכל העני ובין מאכל ת"ח ואיך עושה הפרש גדול בין שלשה אלה ואמר כי מזון של כל א' וא' הוא נמשך ממקום א' זה למעלה מזה לא ראי זה כראי זה ובחוש אנו רואים כי כלם הם בהשואה אחת שאוכלים דבר גשמי:

אמנם הענין הוא כי הנה תחילת דברי הרשב"י ע"ה בא להודיע השבח הנמצא להם לישראל בענין המן שנתן להם הקב"ה לאכול והודיע שהיה דבר דק רוחני עד מאד לא נמצא מעולם מאכל דק כמוהו ולכן חזר לפרש בענין המאכל המדרגות הנמצא בו אע"ג כי כל המאכל זה הוא גשמי מ"מ ההפרש ימצא בין האוכלים כי לא כראי זה והוא דבר קרוב לענין אכילת המן כי הנה אע"ג שהוא דבר אחר והיה ענין רוחני מ"מ היו מתפרנסים בו מ"ה כמש"ה לחם אבירים אכל איש וגם עם ישראל וההפרש גדול הוא ביניהם לפי שהיה נעשה גס ויורד ומתעבה אמנם בצד מה היו בהשואה אחת וכן נמי יהיה החילוק בין המאכל הגשמי בין אישי הזמן האוכלים אותו אך לא במאכל עצמו כי הוא אל עמק שוה ולכן פירש הרשב"י ע"ה והודיע כי המאכל היותר גס ועב הוא המאכל שאוכלים אותו ההמון שהוא המתהוה מן השמים והארץ אלו הגשמיים כלומר כי אין באכילה שלהם כח להמשיך שפע רק מענין שמים וארץ אלו שהם גשמיים ולמעלה מזה הוא האכילה של העני שהוא חשוב יותר ולפי כי הוא לב נשבר ונדכה יעשה פועל יותר וזה יחשב בענין המאכל הגשמי כי תחילה ניגש אצל הכבד כמו כן בדומה לזה הוא מזונא דמסכניה כי הוא מעורר המדה האחרונה והוא המשפיע על העני ולכן גם כי כל ימי עני רעי' ואינו שבע מן המאכל הגשמי הנה הוא בעזר מן הרוחניות כאמור למעלה מזה הוא מאכל החולה דאע"ג כי אינו אוכל לשבעה ואינו מתפרנס מחלק מזון הגשמי אפילו בערך העני מ"מ ע"י התכ' חלב ודם שבקרבו הנה הוא נעזר מן הרוחניות דוגמת המזון כאשר הוא מתקרב לפני הלב ולכן נאמר ה' יסעדנו על ערש דוי למעלה מאלו הוא מאכל העוסק בתורה שהנה הם שלשה מדרגות זו למעלה מזו בענין חולשת הגוף ומיעוט מאכל הגשמי והוא הסיבה לתגבורת הרוחני אשר יעלה במעלות רמות זו למעלה מזו כי הנה העני הוא הראשון לחולשת הגוף ומיעוט המאכל וכן נמי הוא ראשון להשפעת הרוחניות עליו ביותר מן ההמון ולמעלה ממנו החולה במיעוט המאכל וחולשת הגוף ביותר והשפעת הרוחניות עליו יותר מן העני נמשך ממקום עליון למעלה משניהם העוסק בתורה במיעוט חולשת הגוף ותגבורת השפע עליו שנאמר והחכמה תחיה בעליה. הכלל העולה מן המאמרים הללו כי כפי חולשת הגוף כך יהיה תגבורת חלק הרוחני והמשכת השפע עליו מלמעלה אם לענין הרוחניות של האדם עצמו מן המוח ללב ומשם לכבד ולשאר חלק האיברים ואם לענין הרוחניות הנמשך עליו מלמעלה בדומה לזה והיינו לאישי הזמן שלשה אלה בני נח ומזה נחזור ונלמוד לאדם המתענה הנמצא בו מעלה נוספת להיות כי הוא עשה הענין בכונה דאלו העני והחולה והלומד בתורה נחלש החומר שלו מעצמו לא כן הוא במתענה שהוא מתכוין להחליש

החומר שלו לדעת ולכן בלי ספק כי הוא ממשיך עליו רוחניות גדול אשר על כן אחז"ל היושב בתענית נקרא קדוש והוא יהיה בהשואה אחת אל הנזיר הנאמר בו קדוש יהיה לפי כי הנה נתבאר מן הזוהר כי המעשה אשר נעשה תחת השמש הוא מעורר המדות העליונות למעלה להריק שפע וברכה בכל העולמות ולכן כאשר מתענה הנה הוא מעורר כל האיברים ומחליש אותם וע"י כן הם מזדככי' וקרב אותם אחד אל אחד לקבל שפע רוחני מן המוח אל הלב ומן הלב להם כל אחד לפי ערכו וכמו כן יהי' מתעורר למעלה המדות העליונות אשר נמשך מהם שורש האיברים הפנימיים שהם הכבד והלב והמוח גם הכחות הנמשכים מלמעלה בהם שהם כח הנפש בכבד וכח הרוח בלב וכח הנשמה במוח ולכן יעלה בתחילה ענין התעוררות מלמטה למעלה בסוד אור חוזר בתחילה יעלה הכל אל המדה האחרונה כי היא מוכנת לקבל בתוכה כל מעשה התחתונים כדאיתא בזוהר פ' תצוה דף קפ"ד וז"ל ת"ח עלמא קיימא לקבלא תדיר והוא אקרי אבן טבא ועלמא עילאה לא יהיב לה אלא כגוונא דאיהו קיימא אי איהו קיימא בנהירו דאנפין מתתא כדין הכי נהרין עלה מלעילא וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי כל מעשה התחתונים מקבל עלמא תתאה שהוא המדה האחרונה וכפי התעוררות שלה למעלה כך בא עליה השפע ולכן כאשר מתענה האדם עולה התעוררות זה אצלה והיא מתעוררת למעלה עד מקום כי ת"ת ישראל שניהם בהשואה אחת מעלים בחינת אור חוזר למעלה אל המדה עליונה שהוא דוגמת המוח והוא הנקרא קדש ולכן נאמר בו קדש יהיה ר"ל שהוא מקבל הארה מהמדה הנקראת קדש שהם סוד ארבע מאות שקל כסף כנז' באדרא רבא ומה גם משני המוחין שהם סוד ב"פ יה היינו יהיה ומשם נמשך השפע עליון לכל ספירות עליונו' ומהם נמשך על המתענה אותה הארה ולכן נקטינן מאחר כי המשכת הארת שפע זה הוא נמשך מן הראש העליון עד סוף המדרגו' כי כל זה הוא סוד יום אחד דאע"ג כי ששת ימים עשה ה' את השמי' ואת הארץ וכן העולם הוא סוד שש קצוות מ"מ בחינת הפנימיו' הוא סוד יום אחד בלבד ולכן הדין הוא כל תעני' שלא שקע' עליו חמה לתשלו' יום אחד הנז' ולא השלימו עד צאת הככבים אינו תענית לענין של המשכת שפע זה עליו אבל ודאי שהוא עינוי נפש ואם דעתו לאכל קודם לכן אינו אומר עננו כי איך ישאל מהקב"ה ויאמר עננו ביום צום התענית והוא לא השלים יום אחד בשלימות:

[ב] יש אומרים שמי שרגיל להתענות עשרה ימי תשובה וכו' הנה כבר הנחנו למעלה היות עיקר גדול ענין קבלת התענית צורך גדול אל שלימות התענית אמנם בימים אשר כבר רגילים להתענות בהם אין צורך כל כך לקבל עליו התעניות בכל יום ויום ולכן יש אומרים שמי שהוא רגיל להתענות עשרה ימי תשובה אז כיון שאין רגילות לקבלם

בתפלה כלומר לא שאין צריך לקבלם כי דבר פשוט הוא כי הרוצה לעשות מעשיו בשלימו' צריך לקבל ענין התענית בכל יום ויום כאשר יבא לקמן אמנם הוא אמר כיון שאין הרגילות של בני האדם לקבלם בתפלה ר"ל כל אחד לבדו ולכן יש אומרים כי אין צריך להתענות עד צאת הככבים אלא עד שיצא מב"ה ואמנם כפי מה שנתבאר למעל' ימצא קולא זו כי לעומת זה נמי ימעט ההארה הנמשכת עליו מלמעלה לפי כי זה בזה תלוי כדבר האמור:

[ג] יחיד שקבל עליו תענית סתם בערב שבת צריך להתענו' עד צאת הככבים לפי כי כך הוא משפט הקבלה מצורפת עם השלמת התענית אם לא שפירש בשעת קבלת התענית אמר הריני בתענית עד שישלימו הציבור תפילתם:

[ד] תענית חלום צריך להתענו' עד צאת הככבי' כי מאחר שהסכימו מן השמים להודיע אותו ולהעיר את לבו עדיף טפי מן הקבלה ולכן צריך להשלים ואפילו בערב שבת ואף על גב שנמצא מתענה בשבת אין זה כלום שהרי תענית חלום מתענים אפילו בשבת מפני כי כך אחז"ל יפה תענית לחלום כאש לנעורת ובלבד באותו היום ולכן מותר לו להתענו' בזה לפי כי תענוג הוא אצלו ולומר כי נרצה עונו ושב ורפא לו:

[ה] כל תענית שלא קבלו עליו היחיד מבעוד יום אינו תענית מפני הטעם האמור למעל' כי מפני הקבלה של התענית הוא נמשך אור נוסף מלמעלה ונקרא קדוש כאמור:

[ו] אחר אשר הנחנו כי מלאכת מחשבת היא פועלת באדם בקרב איש ולב עמוק לכן מתחייב לקבל עליו האדם בהסכמת דעתו ורצונו להתענו' לפי כי על ידי כך הם מרגישים כל האיברים והם מסכימים כלם כאחד להסכמת הלב ולכן הכנה זו היא עושה התעוררו' למעלה וכל זה הוא ענין הכנה ליום התענית של מחר ולכן צריך לקבל האדם התעני' בתפיל' המנחה ואמנם הטעם הוא מפני כי אז הזמן התפילה הוא מתעורר הרצון עליון כמשחז"ל אימתי הוא עת רצון בשעה שהציבור מתפללין והנה דקדקו חכמים ז"ל בדבריהם בשעה זו ללמד דלא שנא בין יחיד המתפלל לציבור דאף על גב כי מה טוב לאדם להתפלל עם הציבור מטעם כי ברוב עם הדרת מלך מלכו של עולם אמנם גם אם לא יוכל האדם להתפלל עם הציבור שארי ליה מאריה להתפלל ביחיד רק שיהיה בשע' שהציבור מתפללים כנזכר במקומו שלכן מי שלא התפלל מתפלל שתים בשעה שהציבור הם מתפללים מטעם שהוא עת רצון ולכן חז"ל אמרו בשעה שהציבור ולא אמרו כשהציבור מתפללים להודיע דאף על גב שהתפלל ביחיד באותה שעה אקרי עת רצון נמי לדידיה וסוד הענין הוא מה שאמר בזוהר פ' בלק דף קצ"ו וז"ל פתח ר' אלעזר ואמר מי בכם ירא וכו' וכי בגין דלא אתא לצלויי הלך חשכים אלא אוקמוה אבל עד לא

יתכנשון ישראל לבתי כנסיו' לצלאה סטרא אחרא קיימא וסגיר כל נהורין עילאין דלא יתפשטון ויפקון על עלמין ותלת זמנין ביומא אזלי סטרא אחרא דכר ונוקבא ומשטטין בעלמא וההוא עידן אתקן לצלותא ובגין דלא הוי תמן קטרוגא כלל וכדין איהו עידן לצלותא בגין דאינון אזלי למשטטא לטורי חשוך והר נשפה כדין פתיחין כוי נהורין עילאין ונפקי ושריאן על בתי כנסיות ברישיהון דצלאן צלותין ומתפלגין על רישייהו נהורין וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי בשעת התפילה מתגלה אור עליון ושורה על ראש המתפלל ולכן נפקא מינה כי צריך לקבל התענית בשעת התפילה כשהוא מתפלל ולא יועיל הקבלה אפי' בשעת המנחה בזמן שהוא אינו מתפלל מפני כי כאשר אינו מתפלל אינו נקרא עת רצון לפי שאור העליון אינו שורה עליו אז באותה שעה וכי תימא אם כן יועיל נמי קבלת התענית בתפילת הבקר או בתפילת הערב שהוא יותר סמוך לתעני' אמנם הענין הוא כי הנה בתפילת הבקר לא יועיל קבלת התעני' מפני כי אז מתעורר מדת החסד כדאיתא בזוהר פרשת בלק דף ר"ד. וז"ל פתח רבי אלעזר ואמר ה' בקר תשמע קולי ה' בקר מאי בקר אלא דא בקר דאברהם דאתער בעלמא דכתיב וישכם אברהם בבקר דהא כד אתי צפרא ההוא בקר אתער בעלמא והוא עידן רעוא לכלא ולמעבד טיבו לכל עלמא וכו' וכדין הוא עידן צלותא למצלי קמיה מלכא קדישא וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי זמן תפילת שחרית אז מתעורר מדת החסד בעולם והוא סוד הימין ולכן לא נכון לקבל התענית באותו זמן מפני כי תכלית הקבלה הוא ענין התעוררות ולא ימצא זולת בשמאל בסוד שמאלו תחת לראשי והוא בסוד תפילת המנחה שהוא כנגד יצחק כמו שאומרים חכמים זכרונם לברכה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וכי תימא יקבל התעני' בלילה שהוא סוד הדין לא יתכן לפי כי תפילת ערבית אין בה ענין התעוררות שלכן אומרים חכמים זכרונם לברכה שהיא רשות כדאיתא בזוהר פרשת חיי שרה דף קל"ג. וזה לשונו אמר ההוא גברא הא בקדמיתא אבות תקנום להני צלותי כמה דאתקינו אברהם ויצחק הוא עיקרא ומה דאתקין יעקב דהוא שבחא דאבהן אמאי איהו רשות ולא עיקרא כהני אמר רבי שמעון הא אתמר אבל תא חזי הני תרי זמני דתרי צלותי לאו אינון אלא לחברא ליעקב בעדביה כיון דאתחברו דא בדא אנן לא צריכין יתיר דכיון דאתייהיבת אתתא בין תרין דרועין ואתחברת בגופא לא אצטריך יתיר ועל דא אנן בעינן לאתערא תרין דרועין בגין דאתייהיבת בינייהו וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי תפלת המנחה הוא ענין התעוררות לא כן הוא תפלת ערבית ולכן עתה שצריך האדם לענין התעוררות לא יועיל קבלת התענית זולת בתפלת המנחה כשהוא מתפלל אומר בשומע תפילה היותר נכון לפי כי שם נאמר אב הרחמן שמע קולינו שהוא כח הגבורות

המתעורר או אחר שסיים תפילתו קודם שיעקור רגליו יאמר הריני בתענית יחיד למחר יהי רצון מלפניך שתהא תפילתי ביום תעניתי מקובלת לפניך ואם לא הוציא בפיו רק שהדבר בלבו בלבד שהוא מקבל תענית עליו למחר הוי קבלה לפי שהרי נתבאר כי העיקר בזה הוא ענין מחשבת הלב שע"י כך מסכימים כך כל האיברי' ויהיה התעוררו' למעלה והוא שיהרהר כך בשעת תפילת המנחה:

[ז] קבל עליו תענית בתפילת המנחה וכו' מאחר שהנחנו למעלה כי עיקר התענית הוא ביום מפני כי ההמשכה שהאדם הוא ממשיך בתעניתו הוא מלמעלה מן המוח ומשם ללב ומשם לשאר האיברי' ולכן נמי ע"י כך מתעורר למעלה סוד המחשבה העליונה בסוד הראש ומשפיע למטה לכל אחד ואחד כדי צורכו וכל זה הוא נקרא מדת יום ולכן ימצא כי העיקר הוא ביום ולכן מאחר שקבל התענית עליו בתפילת המנחה וכבר נעשה התעוררות בעצם האדם ומה גם למעלה ולכן אף על גב שאוכל ושותה בלילה לא הפסיד כלום שהנה השני דברים שהם עיקר כבר נעשו וכן נמי אם קבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים או יותר זה אחר זה ואמר בפיו או הרהר בלבו לאכול בלילה ולהתענות ביום אף על פי שאח"כ הוא אוכל בכל לילה לא הפסיד כלום דהוי קבלה לכלם אף על גב שלא קבל כל אחד ואחד לבדו במנחה שלפניו מ"מ יותר טוב לקבל כל אחד ואחד בפני עצמו ובפרט אם הימים שהוא מתענה הם לצורך תשובה על עון פרטי כי אז צריך קבלה בכל יום וצריך לפרט אז העון שחטא בו שיאמר הריני בתענית לפניך על עון פ' יר"מ וכו' שצריך לכוין כשאומר דברים אלו באותו שם שפגם בו:

[ה] אם קבל עליו בתפילת המנחה שלשה או ארבעה תעניות וכו' הנה כבר נתבאר כי ענין קבלת התענית הוא העיקר של התענית לפי כי הוא גורם התעוררו' תחתון ומה גם למעלה ולכן אם קבל האדם עליו בתפילת המנחה שלשה או ארבעה תעניו' ולא רצופין זה אחר זה בגין שקבל עליו להתענות שני וחמשי ושני יש מי שמסתפק אם מספיק בקבלה אחת לכלם וכבר נתבאר בזה כי בכל פעם שמקבל עליו התענית הוא עושה התעוררות ולכן יש מקו' להסתפק אם מספיק קבל' אחת לכלם כי בשלמא כאשר התעניות הס רצופים מסתברא כי אפילו בקבלה אחת לכלם מספיק לעשות התעוררות לפי כי ההתעוררות שעשה באותה הקבלה אינו מפסיד אותה אלא מתמיד והולך עד תום כל סכום התעניות שקבל עליו

אבל בזמן שהתעניות אינם רצופים רק הם בסירוגי' הסברא מחייבת כי אינו מספיק בקבלת תענית פעם אחת בלבד שהרי נתבטל הקבלה ראשונה כאשר בא להתענות בפעם השניה שהרי אכל ביום של אחר התענית וכבר נת' כל ספק זה הוא צודק בתעניו'

שמתענה כל אדם שאינם לענין תיקון עון אבל כאשר האדם התענ' לעשות תשובה מעונותיו על כל עון פרטי צריך לקבל התעניות שיהיו רצופים זה אחר זה מפני כי כל התיקון הנעשה הוא על ידי שמות הקדש ואיך יתכן להפסיק באמצע השמות:

[ט] קבל עליו להתענות למחר וכו' כבר הנחנו למעלה שעיקר התענית הוא שיקבל התענית עליו מבעוד יום בתפילת המנחה כדי לעורר האיברים שלו גם המדות העליונים ולכן אם קבל עליו להתענות למחר והתענה והשלים ובלילה שלאחר התענית נמלך וחשב מחשבה בלבו להתענות גם ביום השני אעפ"י שלן בתעניתו שלא אכל בלילה ההוא והתענה כל היום השני אינו תענית אינו נחשב אפילו לתענית יום אחד דאלו קבל מעיקרא היה נחשב לתענית של שני ימים ולילה אחת שהוא עולה לחשבון כ"ו תעניות כנודע אמנם מפני שלא אמר קבלת התעניות בזמנו בתפילת המנחה לכן לא נעשה ענין של התעוררות ולכן לא יחשב לו אפילו לחשבון יום אחד מפני שלא קבל עליו התענית מבעוד יום כדבר האמור:

[י] מאחר שהנחנו למעלה כי התענית הוא גורם המשכת אור העליון והשפעת המדו' עליונות מלמעלה למטה מראש ועד סוף ולכן מהקדמה זו נשוב ונלמוד כי כאשר התענית אינו יום שלם רק לעתים ידועות לכן יהיה גם ההארה העליונה וההשפעה הנמשכת אינה מלמעלה רק כפי השעות על פי מדותיו יורד השפע הטוב כנזכר ואע"ג כי אינו מתענה תענית של יום שלם סד"א כי אין זה מועיל כלל להמשיך שפע עליון לכן יאמר מתענה אדם תענית שעות אמנם מ"מ צריך האדם שלא יאכל כל היום כי ע"י כך יהיה כח באדם להמשיך אור עליון ושפע נמי מתחילת המדרגות עד הסוף כאמור כיצד שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד חצות או עד ט' שעות ביום ואח"כ נמלך והסכים בדעתו להתענות אז בשעות שנשארו מן היום הרי זה מתענה אותם השעות הנשארי' ומתפלל בהם ענינו ונתן טוב טעם לדבר לפי שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית כי סבירא ליה כי על ידי אותה קבלה שקבל מפיו והסכים בדעתו עליה לכן יש כח על ידי כן לעורר היחוד למעלה כנ"ל ואף על גב כי מעט הוא ומתפלל עליהם ענינו דאף על גב דקאמר ביום צום התענית הזה אין הרצון דמ"ש ביום צום כלו' שהתענה כל היום אלא הרצון לומר כי מאחר שכל מה שהתענה הוא נחשב מכלל יום והוא בסוד מדת יום לכן ראוי שימשך שפע מראש ועד סוף בכל המדות הנקראים יום אחד לאחד ויש אומרים שגם זה הוא נחשב לתענית שעות וצריך שיקבלנו מאתמול לעשות התעוררות בשלימות מלמטה למעלה אם כן והיכי משכחת לה להתענות תענית שעות ויועיל כגון שקבל עליו להתענות מאתמול עד חצי היום שהרי בסגנון זה כבר נעשה התעוררות

בשלימות ואחר כך ביום כאשר התענה עד חצי היום כבר נמשך האור עליון והשפע לקצת המדות העליונות וכשהגיע לחצי היום נמלך ונתן בדעתו לגמור התענית כל היום אז נקרא תענית לפי כי מסתמא מאחר שכבר נעשה המשכה מלמעלה מן הראש בסוד המוח עד חצי המדות שהוא בסוד הלב נקל הענין להיות נמי מתפשט השפע עד למטה עד סוף המדרגות ונחשב לתענית ומתפלל עננו כנזכר לעיל או שקבל עליו להתענות למחר מחצי היום ואילך כי הנה ימצא כי מאחר שעשה קבלת התענית בשעה הראויה כבר נעשה ענין ההתעוררות כאמור למעלה כי זה. עיקר התענית ולכן כאשר אחר כך נמלך וחשב מחשבה טהורה ולא אכל גם בחצי היום הראשון אז הוי תענית נמי כי ימשך השפע מלמעלה אל, כל המדות העליונות מאחר שמוכרח הוא להתפשט השפע למדות האחרונות מפני כי כבר קדם קבלת התענית בזמנו ומפני כן גם כן יעבור השפע בדרך המדות הקודמות כדי להמשך למטה ולכן הוא נחשב לתענית שעות זה וזה כלומר כי אף על גב שאמרנו שעושה רושם קבלה זו להמשיך האור והשפע מלמעלה אמנם מכל מקום לא יהיה המשכה זו בהשואה אחת עם העושה שתים העיקרים שלימים כי הוא ממשיך השפע בשלימות מן המוח ללב ומשם לכל האיברים לכל אחד חלקו רק יהיה דבר מצומצם לא בהרחבה שלכן נקרא תענית שעות אף על גב שהתענה כל היום בשני חלוקות הללו מכל מקום נקרא תענית שעות כאמור:

[יא] אם קבל עליו תענית עד חצי היום וכו' הנה ענין דין זה הוא מדרגה למטה מן הנזכר נמצא כי שלשה מדרגות הם זו למעלה מזו המדרגה היותר מעולה הוא היות התענ' שלם בשני עיקרי' הנזכר בין בענין הקבלה שמקבל עליו התענית בתפלת המנחה ואחר כך הוא מתענה ומשלים עד צאת הככבים הרי זה תענית שלם ולמטה ממנו הוא תענית שקבל אותו כמשפטו בשעת המנחה אבל היה בדעתו להתענות חצי היום בלבד והשלים כל היום אחר כך כי בזה ימצא שלענין קבלת התענית היה כראוי אבל לא השלים התענית כלו ולכן נקרא תענית שעות ולמטה מזה היא הדין זה אם קבל עליו תענית עד חצי היום ואכל אחר כך או שאכל עד חצי היום ואחר כך קבל עליו תענית משם ואילך אינו נקרא תענית להתפלל עננו שהרי איכא תרתי לריעותא אחת ראשונה שהרי לא קבל התענית בזמנו בתפלת המנחה מיום שעבר ולכן אינו נחשב לתענית להתפלל עננו שהרי נתחסר מעיקרא ענין הקבלה כי הוא הגורם ענין ההתעוררות בעצם אדם ומה גם לא עשה התעוררות למעלה כאמור לעיל ומה גם ענין התענית לא עשה אותו בשלימות ולכן מפני שני סיבות הללו לא יתכן להמשיך השפע עליון בבחינות המדות עליונות

ולכן לא יתפלל עננו לפי שאינו נקרא תענית כאמור אבל נקרא תענית להשלים נדרו מאחר כי כך קבל עליו:

[יב] תענית שגוזרין על הציבור וכו' הנה נתבאר למעלה כי ענין קבלת התענית הוא מועיל מאד בנפש האדם לקבל עליו מן השפע הנמשך מלמעלה ומה גם כי מועיל לעשות התעוררות למעלה ולכן מזה הטעם כל תענית שגוזרים על הציבור אין היחיד צריך לקבל עליו התענית בתפלת המנחה אלא שליח ציבור הוא מכריז התענית והרי הוא מקובל על כל אחד ואחד כלומר כי אותו התועלת הגורם קבלת התענית כל יחיד ויחיד ומה גם התועלת הנמצא למעלה הנה עתה הוא נעשה. על ידי השליח של ציבור לפי כי כן שנינו שלוחו של אדם כמותו ויש אומרים דהני מילי בארץ ישראל שהיה להם נשיא שגזרתו קיימת כלו' כי אין דבר זה תלוי בענין השליח לפי שאין בו כח לעורר הדברים העליונים על ידי אותה הכרזה שהוא מכריז כי אין זה דומה לכל יחיד שהוא מקבל עליו התענית כי אותה הסכמה שהוא מסכים בלבו עושה רושם כאמור אבל הנשיא הוא פועל יותר ע"י הסכמה שיעשה מפני כי הוא נקרא לב כל ישראל ע"ד שאמרו לב בית דין מתנה עליהם כך לב זה מאחר שהוא כולל כללות כל ישראל לכן יחשב כאלו כל א' וא' כבר קבל בלבו לעשות התענית וגם כן ויבטא בשפתיו ולכן הוא נעשה התעוררות בעצם אדם וגם למעלה ולכן אין צריך היחיד לקבל עליו התענית מבעוד יום כאמור אבל בחוצה לארץ דליכא נשיא צריכים כל הציבור לקבל על עצמם התענית כיחידים שכל אחד הוא מקבל על עצמו התענית להיות הענין בשלימות כאמור:

[יג] יש מי שאומר שמי שנדר ואמר אם לא אלך למקום פ' אשב בתענית וכו' מאחר שכבר הנחנו כי עיקר התענית הוא הקבלה כי הוא הגורם הראשון לכל השפע הנמשך אחר כך בנפש האדם ומה גם לענין התעוררות העליון אם כן ימצא כי בענין דין זה שאמר אדם זה אם לא אלך למקום פלוני אשב בתענית הוי אסמכתא ואין מקום לחזק ולאמת הדבר להיות נחשב במקום קבלת תענית ומאחר כי אין נחשב לענין קבלת תענית אם כן לא נעשה ענין של התעוררות. כלל לא לענין צורך האדם ולא למעלה להסכים המדות העליונות להתעורר כדי לקבל השפע אחר כך כנזכר ומה גם כי התענית עצמו שהתענה הוא על דבר הרשות כאמור אם כן נמצא כי השני עיקרים של התענית נתחסרו ולכן אין זה נחשב לתענית כלל אבל אם הוא אמר אם לא אעשה מצוה פלוני אשב בתענית הנה נמצא על ידי כן דאיכא תרתי לטיבותא דהוי ענין קבלת תענית ומה גם התענית עצמו נכון הוא ומה גם אם אמר יאמר אם יצילני ה' מצרה זו או אם אמר אם ה' יצלח דרכי כי אז לא הוי אסמכתא ותחשב לו לתענית גמורה שהרי איכא תרתי לטיבותא כאמור

סימן תקסג

[א] הנה נתבאר למעלה מה שאמר בזוהר כי ג' פעמים ביום הולך סטרא אחרא לשטטא בטורי חשוך והר נשפה ואז מתפתחין תרעי שמיא ושריין נהורין על רישיהון דאינון מצלאן צלותין בבתי כנסיות ולכן נתקנו שלשה זמנים הללו לענין התפלה שהוא זמן שתהיה זו רצויה לפניו יתברך להיות שהוא עת רצון ואין הדבר בדרך השאלה מה שאחז"ל אימתי אקרי עת רצון בשעה שהציבור מתפללין אלא כי כך הוא האמת כי אותה שעה היא עת רצון ממש בעבור כי נפתחים שערי שמים ושורה אותו האור בבתי כנסיות ולכן המתפלל שם בב"ה אע"ג שלא התפלל עם הציבור זוכה ששורה על ראשו מאותו האור העליון ולכן מי שהרהר בלבו שלא בשעת תפלת המנחה להתענות למחר לא הוי קבלה מפני כי אין זה בשעת הנקרא עת רצון כדי להיות עושה רושם אותה מחשבה ומטעם זה נמצא מסתלק הספק הנמצא בזה והוא כי מאחר דקים לן מדברי חז"ל כי מחשבה טובה היא מצטרפת למעשה אם כן למה יגרע ענין קבלת תענית מלהיות נחשב לתענית מפני כי לא היה קבלתו בשעת המנחה כי מה מעכב ענין זה הקל לו' כי לא יחשב לו לתענית אמנם התשובה מובנת מטעם זה כי מאחר שקבלת התענית הוא כדי לעורר כל הכחות של האדם המתענה ומה גם כדי להעיר השרשים שלהם גם למעלה כדי שישפיעו אור גדול לכל המדות וזה מתקיים ע"י כי קבלת התענית תהיה בשעה שאותו האור עליון מתגלה למטה שהוא בשעת המנחה אמנם שלא בשעת המנחה שאין מתגלה שום אור אין שם כח ביד האדם להיות מעורר שום ענין ואפי' על עצמו אינו מזריח ולכן לא הוי קבלה דלא עדיף ממי שהוציא בפיו להתענות למחר דלא הוי קבלת תענית כיון שלא קבלו בשעת המנחה לכן גם באופן זה אינו נחשב לתענית כדבר האמור:

סימן תקסד

[א] להיות כי כבר נתבאר למעלה הטעם היות התעני' העיקר ביום להיות כי כל השפע הנשפע ביום התענית בין למעלה בין למטה הכל נמשך מן מדת הנקרא יום אמנם ענין ט"ב שמתענים בו בלילה יתבאר בדיני יוה"ך כי גם מתענים בו בלילה אמנם מאחר שכבר הנחנו כי העיקר של התענית הוא ביום לא בלילה לכן מתחייב מן הדין כי כל תענית שאוכלים בו בלילה דהיינו שאין מפסיקין בו מבערב בין יחיד בין ציבור אין הפרש ביניהם כלל אלא זה וזה שוים כי הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר ובלבד שלא ישן ויאכל אח"כ אבל אם ישן אינו חוזר ואוכל ולא שותה מפני כי השינה היא מפסקת וטעם לדבר משחז"ל בב"ר נשמת רוח חיים זו האופיתא

הלכות תענית שהיה עולה ומושכת לאדם חיים מלמעלה לפי כי השינה היא אחת משישים במיתה והנה הנחנו למעלה כי ביום התענית הוא משונה מזמן שאוכל האדם כי ע"י האכילה בא ההתעוררות מלמטה למעלה לפי כי המאכל מקרב הכבד לפני הלב ואח"כ הוא עולה למוח וביום התענית נהפוך הוא כי המוח הוא המשפיע בתחלה ללב ואחר כך מחלק לכל האיברים ומאחר כי עיקר ההשפעה והמשכת האו' עליון ביום התענית יהיה מלמעלה למטה לכן ימצא כי כאשר ישן האדם נשמתו עולה למעלה להמשיך לו חיים למטה וענין האכילה בהפך מעלה מלמטה למעלה ולכן כל זמן שלא ישן אוכל ושותה והוא פועל עבודתו הכבד לפני הלב ומן הלב למוח ואח"כ כאשר כאור בקר יזרח שמש יהיה ההמשכה מן המוח ולמט' מפני התענית אבל אם ישן אינו חוזר ואוכל ולא שותה כי אין להכחיש אותו השפע שהתחיל להמשך מלמעלה למטה ע"י האכילה שהוא בהפך מזה אלא א"כ התנה בתחלה קודם שישן לאכול או לשתות דסבירא לי' כי ע"י התנאי לא יהיה ענין הכחשה וניגוד מזה אל זה אמנם המובן מדברי הרשב"י ע"ה כי לא יועיל תנאי בזה וזה מתבאר ממ"ש בזוהר פ' ויקהל דף רט"ו:

וז"ל כתיב לא תאכלו על הדם וכו' האי קרא אוקמוה ורזא דמלה האי מאן דאכיל בלא צלותא דיצלי על דמיה שקיל איהו כמנחש ומעונן בגין דבליליא נשמתא סלקא ואשתטחת למחמי ביקרא עילאה כל חד וחד כמה דאתחזי ליה ואשתאר ב"נ בההוא חילא דאשתתף גו דמא לאתקיימא גופא וע"ד טעים טעמא דמותא וכו' וכד אתער בר נש לאו איהו דכי' וכו' ואע"ג דאתעסק באורייתא ההיא נשמתא לא אתקיימת באתריה ולא שלטא ביה בבר נש חילא דדמא בלחודוי וכו' וכד יצלי בר נש צלותא דפולחנא דמארי' כדין מתיישבא חילא דדמא באתריה ואתגבר חילא דנשמתא ואתיישב' על ההוא אתר וכדין ב"נ אשתלים קמיה מאריה וכו' ואי אכיל עד לא צלי צלותיה לאתיישבא דמא על אתרי' הא איהו כמנחש ומעונן וכו' והנה מבואר מזה המאמר כי אין מתיישב כח הנפש באדם עד שיתפלל ולכן האוכל קודם שיתפלל נחשב כמעונן ומנחש כנזכר שם ואין לומר דהכא במאי עסקינן כגון שניעור משנתו בבקר ואכל שהרי הוא אומר אע"ג שהיה לומד בתורה בלילה אלא רצונו להגיד ענין נוסף על משחז"ל בפסוק לא תאכלו על הדם שלא יאכל אדם קודם שיתפלל אבל לא סיימוה רבנן לענין הנעור בלילה ולומד בתורה כי מאחר שלא עלה עמוד השחר משמע שהוא מותר כנזכר במקומו ולכן אשמועינן כי אפילו שהיה נעור ועוסק בתורה אסור לאכול עד שיתפלל ומאחר כי כן סברת הרשב"י ע"ה שאסור לאכול מכ"ש הרוצה לעשות תענית כי אין ראוי לו לאכול כלל כי מה מועיל

התנאי לענין זה ולכן מאחר שהעונש גדול כל המחמיר בזה עליו תבא ברכת טוב ומכ"ש אם מתענה לתקן איזה עון שעשה כי יותר ראוי לקיים דברי הרשב"י ע"ה:

סימן תקסה

[א] אשר חכמים ז"ל הגידו כי כל שאלותיו של אדם אומרם בשומע תפלה לפי שהיא סוף הברכות שנתקנו לצורכי בני האדם ומה גם עתה כי המתענה יש לו לשאול מהקב"ה שיקבל תעניתו ויעשה בקשתו כך אחז"ל גדולה היא התפלה לפני הקב"ה ובפרט כי צריך האיש הישראלי כי כל שאלותיו יהיה לש"ש כמש"ה בכל דרכך דעהו וכמ"ש הר"ם במז"ל והמתענה הוא מקריב קרבן לפניו ית' חלבו ודמו נמצא שעתה הוי תרתי לטיבותא הקרבן והתפלה ולפי כי כך אחז"ל גדולה תפלה יותר מן הקרבן ולכן יאמר נא ישראל עננו ביום צום התענית הזה ובפרט אם האדם מהרהר בתשובה כי אין אדם צדיק בארץ אשר לא יחטא וכאשר החי יתן אל לבו על ג' עיקרים הללו פשוט הוא כי תפילתו אינה חוזרת ריקם שלכן נתקן ליחיד כאשר מתפלל בלחש כדי להתוודות בינו לבין קונו דכתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה ואיתא בזוהר פ' בלק דף קצ"ה: וז"ל לשואה גרמיה גו חסידים בשומע תפלה לפרשא חטאוי דהכי אצטריך יחיד בשומע תפלה בגין לאתדבקא בימינא דפשוטה לקבלא לאינון דתייבין וכדין אקרי חסיד וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי כן צריך היחיד להתוודות בשומע תפלה תמיד בכל תפילותיו ובכן נקרא חסיד כאמור ומה גם עתה שהוא בתענית ואמנם ראוי לכל בן דעת לעשות מעשיו בכונה טובה ולכן ראוי להתבונן מ"ש בפ' ואני תפלה הוא סוד משחז"ל בברכות מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר ושמחתים בבית תפלתי תפלתם אינו אומר אלא תפלתי וכבר ביארתי מאמר זה לעיל כי שם ביתו ואמנם למדנו ממאמר זה שהקב"ה מתפלל וז"ש ואני תפלה כלומר לא מבעיא המדה הנקרא' אני שהוא מתפלל שנאמר אלהים אל דמי לך ונאמר יקראהו לרגלו אלא ג"כ המדה הנרמז באות ו' מתפלל כמ"ש מאי מתפלל יהי רצון שאראה בבנין ביתי ומי כל בשר אשר שמע קול להים מדבר כך ולא יחרד לבו ולכן יהיה מתכוין בתפלתו כשאומר כי אתה שומע תפלת כל פה לרבות המדה זו שמתפללת לפניו יתברך ויהיה כולל אותה בברכה זו שהוא סוף הברכות חי ויקשור התפלה לחי עלמין כך יעשה בלחש שלא ישמע קולו כאשר מפורש הכל במקומו כך יעשה יחיד המתפלל עם הציבור וכן נמי שליח ציבור שמסדר תפילתו בלחש כיחיד דמי משום והצנע לכת עם אלהיך כמשחז"ל הכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה וכו' כנזכר במקומו ולכן אומר בשומע תפלה אמנם בחזרה אומרה בין גואל לרופא לפי כי אז היא עולה למעלה ואין פחד מן

הקטרוג ולכן סומך אותה לברכת גואל כי כן נקרא המלאך הגואל כי כן פעמים נקרא' מדה זו מלאך כדאיתא בזוהר פ' בלק אין להאריך כי כבר הדברים מפורשים במקומן:
[ב] אם שכח מלומר עננו אין מחזירין אותו לפי כי כונה זו שהאדם עושה לא דבר רק הוא כי זה תלוי בזה ואם לא אמר עננו אינו נתקן אין הדבר כן אלא אע"ג שהיחיד אינו אומר עננו הקב"ה עונה שנאמר שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו כדאיתא בזוהר שומע תפילות מבעי ליה אלא שומע תפלה על כנסת ישראל נאמר ולכן אין מחזירין אותו ואמנם אם נזכר קודם שעקר רגליו אומרו בלא חתימ' ואומר אחריו יהיו לרצון אמרי פי ומתקבל: [ג] י"א שאין היחיד אומר עננו כי אם במנחה וכו' סברא זו רחוקה היא ורחוקה בטענת שמא יאחזנו בולמוס כי גם שיקראהו אסון אין זה שקרן אלא אנוס וכבר אחז"ל מנין שאם חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה וכו' שנא' ולחושבי שמו אמנם כאשר יאמר עננו ע"ד הנזכר בזאת הכונה אז ינקה מספק זה שראוי לחוש עליו היחיד אבל ש"ץ אומר גם כשהוא מתפלל בקול רם בתפלת שחרית שאי אפשר שלא יתענו קצת מהקהל וכן בד' צומות גם היחיד אומרו בכל תפילותיו וכו' וכבר נתבא' כי כאשר האדם מתכוין בתפילתו ע"ד האמור אע"פ שלא ישלים אינו שקרן ומה גם מן הטעם האמור צאן גם היחיד אומרו בכל תפילותיו בד' צומות דאפילו יאחזנו בולמוס ויאכל שפיר שייך למימר עננו ביום התענית הזה כיון שתקנו חכמים להתענו' בו א"כ מטעם זה גם בשאר תעניות שהיחיד מתענה יאמר אותו ממה נפשך אם תענית של חלום הוא הרי זה תקנה מן השמים שנאמר והאלהים עשה שיראו מלפניו זה חלום רע ואם מתענה באחד מדרכי התשובה הרי זה מן התורה שנא' ושבת עד ה' אלהיך:
[ד] טוב לומר בתחנונים שאחר תפלת המנחה וכו' רבון כל העולמים גלוי וידוע לפניך וכו' כך מפורש בזוהר פ' שמות דף צ' וז"ל מה השושן שהוא אדום והוא לבן אין צומקין אותו לחזור כלו לבן אלא באש כך הקרבן וכו' עכשיו מי שיושב בתעניתו מקריב חלבו ודמו אינו נצמק לחזור כלו לבן אלא באש דא"ר יהודה מתוך תעניתו של אדם מחליש איבריו וגובר עליו האש ובאותה שעה צריך להקריב חלבו ודמו באותו האש והוא נקרא מזבח כפרה והיינו דאמר ר' אלעזר כד הוה יתיב בתעניתא הוה מצלי ואומר גלוי וידוע לפניך האו"א שהקרבתי לפניך חלבי ודמי והרתחתי אותם בחמימו' חולשת גופי יר"מ שיהא הריח העולה מפי בשעה זו כריח העולה והקרבן כאש המזבח ותרצני וכו' ולפיכך תקנו התפלה במקום הקרבן ובלבד שיכוין למה דאמרן עכ"ל:
[ח] אין היחיד רשאי לומר י"ג מדות של רחמים דרך תפילה ובקשת רחמים וכו' כבר כתב רבינו יעקב ז"ל ואינו יודע מה חשש יש בדבר שהרי אינו אלא כקורא בתורה שהרי

לא אמרו חכמים אלא כל דבר שבקדושה וכו' ואם עיני שכל לך תדע ותשכיל ממוצא דבר מה שאמרנו כל דבר שבקדושה אמנם י"ג מדות הללו הם נקראים מדות של רחמים ומה ענין זה לזה ואמנם דבר שבקדושה כגון קדיש וקדוש' וברכו:

[ו] המתענה ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח שהוא מתענה הוא נענש על כך כדאיתא בירוש' ההיא אתתא דמיתא ונפק אור גיהנם מאודנא לאודנא משום דמשתעיא לאחריני מתענא אנא דכתיב אתהלך בתום לבבי בקרב ביתי:

סימן תקסו

[א] הנה מפורש למעלה מה טעם ש"ץ אומר, עננו בין גואל לרופא בחזרה מפני כי המדה זו נקרא' גואל שנא' המלאך הגואל ולכן ש"ץ דווקא אומר עננו ברכה בפני עצמה לפי כי כאשר מדה זו נקרא תפלה אז היא למטה בסוד מש"ה צדק יקראהו לרגלו וכנז' לעיל ממ"ש בתיקונים ואתנפלת לרגלוי ולכן אז יאמר היחיד עננו בשומע תפלה כנ"ל ועוד מטעם כי אז בתפלה בלחש הוא בסוד הרגלים ושם נאמר עון עקבי יסבני מפני כי נגע בכף ירך יעקב ולכן צריך לאומרה בלחישה וג"כ כלולה בשומע תפלה אבל עתה שעולה למעלה בחזרה כדאיתא פ' פנחס דף רכ"ט וז"ל אבל כד חזר ש"ץ צלותא ועונה אמן איהו במחברת השנית וכו' ולכן אין פחד עתה מהחיצונים ולכן אומר בקול רם ולכן אומרה ברכה בפני עצמה כי הנה מתחלה מדה זו היתה בסוד נקודה כדאיתא פ' בלק מגו רחימו סגיא אזעירת גרמא עד דלא אתחזי מנה רק נקודה אחת בסוד י' זעירא ולכן בשומע תפלה כי אז ישראל עם קדוש מתקנים אותה שהם בסוד גברי כח עשה דברו כנזכר שם לכן אומרים עננו בתענית וכמ"ש כי אתה שומע תפלת כל פה כנ"ל אמנם כאשר אנו בחזרה אז המדה הזאת כבר נבנית ולכן אומרים עננו ברכה בפני עצמה והוא בין גואל לרופא שכן נקרא גואל כאמור וצריכה רפואה בבור הגלות שלא תחזור להיות חולה כי עליה נאמר כי חולת אהבה אני כדאיתא בתיקונים הא כלה דילך בבי מרעא וכו' ולענין הנוגע לישראל יש בזה ג"כ רמז לדבר כי הנה אנחנו אומרים עננו בין גואל לרופא כי הוא חוזר לשני הברכו' כי הקב"ה יענה לעמו ישראל על ענין הגאולה כי בצרה גדולה אנחנו כמשחז"ל כ"מ שנא' בתורה עני דל מך דך וכו' בישראל הכ' מדבר כי מיום שנחרב ב"ה לא זז ממנו העניו' והוא סוד הקליפ' ולכן אנו אומרים אל תפן לרשענו אלא יביא הגאולה בדור שכולו חייב כמשחז"ל ואח"כ בא ענין הרפואה הוא סוד התחיה שנא' הרופא לשבורי לב ולכן חותם העונה לעמו ישראל בעת צרה שנא' ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע:

וקורים ויחל בשחרית ובמנחה וכו' כי הנה כאשר היה מתפלל מרע"ה על ישראל הי' מתפלל מ' יום שנא' ואתנפל לפני ה' את מ' היום וכו' ואתפלל אל ה' ואומר אל תשחת עמך וכו' ולכן אע"פ שאינו חל בשני ובחמישי קורין ויחל כאמור:

[ב] כשהציבור גוזרים תענית על כל צרה שלא תבא עליהם וכו' נהגו לומר ש"ץ עננו וכו' הכל כמנהג המדינה מאן דעביד כמר לא משתבש ומאן דעביד כמר לא משתבש:

[ג] אין ש"צ אומר עננו ברכה בפני עצמה אא"כ יש בב"ה י' שמתעני' וכו' וכבר נתבאר למעלה טעם לענין עננו בציבור היות בין גואל לרופא כי הנה אם לענין הנוגע בעצם אדם דהיינו על הגאולה ועל התחיי' הנה הענין הוא מפני כי זה וזה הוא נעשה לרבים שהרי לענין הגאולה צריך להיות לכללות עם ישראל ולכן אע"ג שיש י' בעיר שמתענין כיון שאין בב"ה י' שמתענין אין אומרים דאע"ג כי ענין הגאול' הוא לכל ישראל הקרובים והרחוקים, מ"מ עיקר הגאולה שיהיו מקובצים יחד כמשחז"ל בפ' הקבצו ושמעו בני יעקב כיון שנתקבצו ישראל הרי התקינו עצמן לגאולה ונוסף עוד כי צריך שיהיה בא"י ולכן צריך שיהיו בב"ה כך אחז"ל בירושלם עשה לו הקב"ה סוכה ומתפלל ואומר יהי רצון שאראה בבנין ביתי ואם לענין הרומז למעלה הוא הדבר אשר דברתי כי כאשר אומרים עננו ברכה בפני עצמה הוא מורה על שלימות המדה שהיתה בסוד נקודה ואח"כ נעשית ברכה בפני עצמה והנה השלימות של מדה זו לא יהיה שלימות בפחות מי' כך אמרו חכמים ז"ל אין קדושה בפחות מי' ואף על גב שיש בעיר י' שמתענין וכן נאמר עיר קטנה ואנשים בה מעט הנאמר על מדה זו כדאיתא בזוהר כיון שאין בב"ה י' שמתענין אין אומרים וזה יהיה מטעם אחר הוא מ"ש בזוהר פרשת בלק דף קנ"א. וזה לשונו פתח ההוא ינוקא ואמר שחורה אני ונאוה וכו' מלין אלין הא אוקמוה אבל בשעתא דא מגו רחימו סגיא לגבי רחימה מגו דחיקו דרחימו דלא יכלה למסבל אזעירת גרמה בזעירו סגי עד דלא אתחזיאת את מנה אלא זעירו דנקודה חדא ומאי איהו יו"ד וכו' כגוונא דא לתתא בזמנא דחייבין בדרא איהי אתכסייא ואזעירת גרמה עד דלא אתחזיאת מכל דיוקנהא כד אתאן גבורי כח וזכאי קשוט כביכול עושים להאי דבר ואנהירת זעיר זעיר ואתעבידת בדיוקנהא בשפיר דילה כמלקדמין עכ"ל ולכן לרמוז על זה שעושים הצדיקים לכן צריך שיהיו בבית הכנסת:

[ד] נוהגים להרבות סליחות בברכת סלח לנו וכו' ומנהג הנכון לומר סליחות אחר התפלה:

[ה] בתענית ציבור ש"ץ שאינו מתענה לא יתפלל ואע"ג שהוא אומר עננו בלשון רבים דמשמע על הזולת ואינו אומר ביום תעניתי אלא ביום התענית דמשמע שאחרים מתענים אעפ"כ לא יתפלל כאמור:

[ו] יש מי שאומר שאין עומד לקרא בתורה בתענית ציבור מי שלא התענה וכן אם הכהן אינו מתענה יוצא מב"ה וקורא ישראל המתענה כן כ' מהר"י קולון מעשים בכל יום כשאין הכהן מתענה יוצא הכהן מב"ה ועומד לקרא בתוכה ישראל המתענה ואפשר לומר שהם מעשים אשר לא יעשו מאחר שאין להם שורש מן הדין:

[ז] בתענית ציבור יעמדו שנים אצל ש"ץ מזה אחד ומזה אחד כמו שעשה מרע"ה שנא' ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד ואותו היום היו בתענית והם רמז לג' אבות כמעשה של ר' חייא ובניו כשעברו לפני התיבה בתענית ציבור על פי אליה ז"ל כנודע:

[ח] כל תענית ציבור יש בו נשיאות כפים במנחה לפי שמתפללים אותה דומיא דנעילה:

סימן תקסז

[א] שנינו מטעמת אינה צריכה ברכה ולכן המתענה טועם והנה כפי הנוגע בעצם אדם ירצה כי הנה קים לן כי האדם השלם אין לו חפץ בהנאת העה"ז כלום כמ"ש ר' בשעת פטירתו גלוי וידוע לפניך שלא נהנתי מן העה"ז כלום וכגון רבי שמעון בן חלפתא שאמרה לו אשתו מה את רוצה שיהיה שולחנך חסר לעולם הבא ולכן כל המרבה להתענו' ולסגף את עצמו הרי זה משובח כדי שיהיה הכל מתוקן לו לעתיד אמנם יאמר מי ששרוי בתענית היינו המענה את עצמו מתענוגי הזמן יכול לטעום כדי רביעית כלומר לא אמרו שיהיה האדם ממית עצמו כך אמר החכם בני אם

יש לך הטיב לעצמך וכו' ולכן מותר לטעום ממה שיש לו וכן נמי מותר לו לטעום ממעשיו כדי רביעית כך שנינו אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעה"ז והקרן קיימת לו לעה"ב ובלבד שיפלוט רוצה לומר שלא יהנה ממנו רק יעשה ע"ד שפירש הרמב"ם ז"ל בכל דרכיך דעהו וביוה"כ ובט"ב אסור שני זמנים אלו יעידון יגידון על האדם בזמן שאינו אוכל ושותה אמנם לא ראי זה כראי זה דאלו העינוי של יוה"כ הוא קבוע לענין כפרה וממילא כמו כן אדם זה אע"ג שיהיה בערך ר חנינא שהיה בת קול מכרזת ואומרת כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש כמו כן אדם זה אע"ג שהוא צדיק גמור אל יטעום כלום ממעשיו לפי כי הנה הייסורין שלו הם כפרה על הדור כמשחז"ל בענין ר' חייא שנפל יניבא בכיתניה והיה מועיל זכותו על כל הדור

וכן בענין ט"ב איש המתענה ומסגף עצמו על מעשיו אשר לא טוב עשה אין ראוי לו לטעום כלו' מטובו' העה"ז:

[ב] יש אומרים שלא התירו לאדם לטעום רביעי' בפעם אחת רוצה לומר כי אפילו מאות' דברים שאדם אוכל פירותיהן בעה"ז לא התירו לטעום ולהיות נהנה רביעי' בפעם א' אלא יהיה ההנאה מעט מעט מכל הדברים שהוא צריך להם ויש אומרים אפילו בפעם אחת יהנה מאחר שהוא עושה כענין טעימה ע"ד בכל דרכיך דעהו כאמור ובלבד אם יודע בעצמו שיכול להעמיד עצמו שלא יבלע כלום דחיישינן שירגיל עצמו עד מקום כי יהנה יותר מדאי ויאכל מן ענייני המותרו':

[ג] מי שדרכו לרחוץ פיו בשחרית דהיינו כי יעיר בבקר בבקר לעבודת קונו אמנם הוא נהנה מעט מקנייני העה"ז ע"ד הנזכר אע"ג שהוא אדם כשר בתעני' ציבור שהוא דוגמא של יוה"כ הנזכר ולכן לא כשר למעבד הכי מאחר שמעשיו מועילים על הדור לא יטעום כלום אפילו אותה הנאה ואם מעט היא אבל בתעני' יחיד שהוא דוגמא למה שנתבאר בענין ט"ב דהיינו שהוא ענין כפרה לו לעצמו טועם כיון שפולט ומקיים בכל דרכך דעהו ואפילו יש במים שרוחץ ונהנה מהם יותר מרביעי' דהיינו הנאה מרובה קצת שרי לאכול מפירותיהן בעה"ז כאמור:

ואמנם הרמז בזה למעלה הוא להיות כי ענין האכילה הוא כינוי לייחוד כד"א הלחם אשר הוא אוכל ונאמר אכלו רעים ולכן על ידי האכילה מתעורר הייחוד עליון דוגמא מה שהמזון מן הכבד הולך אל הלב ומשם עול' אל המוח כך למעל' וכאשר האדם מתענה נהפוך הוא כי הוא ממשיך האור מן המוח ללב ולמטה ולכן יאמר השרוי בתעני' יכול לטעום כי לא מפני כך מתבטל ענין המשכת אותו האור מלהשפיע למטה ובלבד שיפלוט וביוה"כ ובט"ב אסור כי עושה רושם כל אחד כפי בחינתו:

יש אומרים שלא התירו רביעי' בבת אחת אע"ג שפולט הרי יש לו הנאה ויש אומרים אפילו בפעם אחת יכול לטעום רביעי' אם יודע בעצמו שיכול להעמיד עצמו שלא יבלע כלום כי באופן זה מתקיים התענית מי שדרכו לרחוץ פיו בשחרית גם בזה ימצא ענין רמז כנראה כי אדם זה מקנח הרירין הנמצאים בפיו כי בזה נכנעים הדינים הנאחזים מפה העליון ויונקי' משם אך בתעני' ציבור לא כשר למעבד הכי דמשמע כי אין יכולת בציבור לדחות אותם ולא היא אבל בתעני' יחיד שרי כיון שפולט ואף על גב שמורה חולשא בתעני' שלו ליתלן בה ואפילו יש במים שרוחץ פיו יותר מרביעי' דמשמע כי צריך ענין גדול להכניע אותם ויש ספק שמא יבלע מן המים שמורה שנתאחזו קצת מהם בתוכו שרי דאיהו דאפסיד אנפשיה כאמור:

סימן תקסח

[א] איתא בזוהר פר' יתרו דף צ"א וז"ל נדר איהו לעילא ואיהו חיי מלכא רזא דרמ"ח שייפין ותריסר קטירין כחושבן נדר ועל דא חמיר משבועה חיי דמלכא דיהיב חיין לכל אלין שייפין ואקרון הכי בגין דאינו חיין נחתין מעילא לתתא להוא מקורא דחיין ומההוא מקורא נחתין לתתא לכל אינון שייפין וכו' הנה מבואר מזה המאמר ענין הנדר מהו ומפני מה הוא חמור משבועה וכן אחז"ל הנודר כאלו נודר בחיי המלך ולכן יאמר אם נדר האדם להתענו' יום זה ושכח ואכל משלים תעניתו כי בזה ימצא כי השלים מה שנדר בחיי המלך והוא הדין אם היה תעני' חלום אע"ג שאין שם נדר מאחר כי התעני' מועיל מאד באותו היום כמשחז"ל יפה תעני' לחלום כאש לנעורת ובלבד באותו היום ולכן משלים תעניתו או שהיה תעני' ציבור כי אי איפשר לו לשנו' ליום אחר או שהיה יום ידוע נו להתענו' ביום שמת אביו או אמו בו ביום משלי' תעניתו אבל אם נדר להתענו' יום א' או שנים וכשהתחיל להתענו' שכח ואכל כזית אבד תעניתו וחייב לצום יום אחר כדי להשלים הנדר שנדר:

[ב] הנודר לצום עשרה ימים באיזה יום שירצה והיה מתענה ביום א' מהם והוצרך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גדול לאכול כך אחז"ל כל האוכל מסעודה שת"ח בתוכה כאלו אוכל לפני השכינה שנא' ויבא אהרן וכו' לאכול לחם לפני האלהים ולכן לווה ופורע יום א' לפי כי אכילה זו יותר טוב לו להועיל את נפשו ומה גם כי לא קבע הימים בתחלת הנדר אבל אם לא קבל עליו קודם לכן להתענות יום א' אלא במנחה קבל עליו להתענו' למחר מקרי תעני' זה והרי נקבע לאותו היום דווקא ואינו יכול ללוותו לפי כי כאשר משלי' אותו נמצא ממשיך אותם חיי המלך עליו כביכול ומה גם כי חיים אלו הם נמשכי' לכל המדו' העליונו' ועל ידי כך יהיה לו חלק בראש כנ"ל ממ"ש בזוהר פ' עקב ע"ש וכן אם היה תעני' חלום כי אינו יכול ללוותו לפי כי כך אחז"ל יפה תעני' לחלום כאש לנעורת ובלבד באותו יום ועוד מטעם משחז"ל והאלהים עשה שיראו מלפניו זה חלום רע ומאחר כי האלהים עשה שיתענה היום זה דווקא אין לו לשנו' ולכן אינו יכול ללוותו כדבר האמור לעיל:

[ג] ומי שנדר להתענו' סך תעניו' יכול לדחותם עד ימות החורף מאחר שנא קבע זמן ולא יום ידוע:

[ד] יש מי שחומר ששני ימים ושני לילו' רצופים יש להשוותם לארבעים תעניו' שאינם רצופים והנה הם סומכי' על מ"ש בזוהר פ' שמות דף ט"ו. וז"ל יתיב ר' שמעון ור' אלעזר בריה קאים ומפרש מלי דרזי דחכמתא והוו אנפוי נהירין כשמשא ומנין מתבררין וטאסין

ברקיעא יתבו תרין יומין דלא אכלו ולא שתו ולא הוו ידעין אי הוה יממא או ליליא כד נפקו ידעו דהוו תרין יומין דנא טעמו מדי קרא על דא ר' שמעון ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל וגו' ומה אי אנן בשעתא חדא כך משה דקרא קא אסהיד ביה ויהי שם עם ה' עאכ"ו הנה מבואר מזה המאמר כי אותם ב' ימים שלא אכלו קרא אותם הרשב"י ע"ה מ' יום אמנם אין ממאמר זה ראיה כלל ראשונה ממ"ש שני ימים והרי אין מזה ראיה שהיו שני ימים ושני לילו' כי הנה המאמר הוא אומר כד נפקו ידעו דהוו תרי יומין דלא טעמו מדי ומכאן אין ראיה ללמוד על ב' ימים וב' לילות דאיכא למימר שנכנסו שם בבקר והיו לומדים שם ב' ימים רצופי' כי בזה ימצא שלא היה שם זולת לילה אחת ומהיכן להם ללמוד שתי לילו' זאת ועוד טענה אחרת שהרי נאמר בהדיא ומה אנן בשעתא חדא כך משה דקרא אסהיד עליה וכו' הרי כי הרשב"י עצמו מה שקרא על דא ויהי שם עם ה' לא ללמד על ענין זה בא שיהיו נחשבים למ' היא בא אלא סמך הוא בעלמא ולכן אין ללמוד ממאמר זה שנחשבים למ' יום:

[ה] המתענה תעני' חלו' בי"ט או בחולו של מועד או בר"ח או בחנוכה ופורים או בערב יוה"כ צריך למיתב תעניתא אתעניתא לפי כי כן אחז"ל חוזרים ונפרעים ממנו מה שגרע מעונג ימים הללו:

[ו] אין תעני' ציבור בבבל להיות אסור במלאכה ולהפסיק מבעוד יום אלא ט"ב בלבד מפני שאין שם נשיא וכן נמי כל הדברים האסורי' בתענית ציבור מותר בהם לפי כי אין כח ביחיד לתקן מה שהציבור עושים וכבר נתבאר למעלה מה ענין החמשה דברים האסורים שהם אכילה ושתיה סיכה נעילת הסנדל תשמיש המטה וכבר נת' הסוד שלהם בדיני יום הכפורים בהרחבה כי שם ביתם גם משחז"ל שתיה בכלל אכילה הכל מבואר שם ומ"מ טוב לומר בשעה שמקבל התעני' במנחה הריני לפניך בתעני' יחיד למחר לפניך:

[ז] כשאירע יום שמת אביו או אמו באדר ראשון וכו' הנה כל אנו הדברים והדומה להם אין בהם צורך לענין מנהג לפי שהם חומרו' יתירו' או מילי דחסידותא ולכן הכל תלוי בסברא רחוקה או קרובה וכפי הכח המתענה ולעולם תולין בהם להקל וכמה מאלו המנהגים נתבטלו:

[יא] הנודר לצום סכום ימים רצופים ואירע בהם תענית חובה עולה לו זה הענין יובן בזמן שעושה תעני' משום נדר שנדר בעלמא על כל צרה או חולה וכיוצא אבל אם אותם הימים אשר מתענה בהם לעשו' תיקון על איזה עון פרטי אשר יעשה האדם ובא לעשו' תשובה ולהתענו' כמה ימים רצופים ואירע בהם תעני' ציבור אינו עונה לו מן המנין לפי

כי זה התעני' הוא עניינו על דבר א' והתעני' שהוא מתענה הוא תיקון על דבר אחר ולכן אינו עולה לו לפי שבכל יום ויום שהוא מתענה על תיקון העון צריך לכוין באותו תעני' באות אחת מן אותו השם שעשה פגם אמנם מ"מ אינו נקרא הפסק ונקראים תעניות רצופים דלא גרע זה התעני' משבת ויום טוב שאירע בתוך הימים שעשה תעני' שאין מפסיקין ימים רצופים שיעשה האדם דלא סגי בלאו הכי והיה זה התעני' שאירע בתוך התעניו' רצופים שלו כאחד מהם ואינו הפסק אבל אינו עולה לו לפי שצריך להיות ימים רצופים שלימים עם הכונה שלהם גם כן שלמה:

[יב] כל השרוי בתעני' בין שהוא מתענה על צרתו או על חלומו וכו' צא ולמד ממה שאמר בזוהר על המתענ' תענית חלום בשבת פרשת אמור דף ק"ה. וז"ל אבל מאן דשארי בתעניתא בשבתא עביד גריעותא לשבת או לא אי תימא דלא עביד גריעותא הא סעודתיה דמהימנותא בטיל מני' ועונשיה סגיא הא חדוותא דשבת בטיל מניה א"ל מלה דא שמענא דדא הוא דאשכחן עליה מלעילא מכל בני עלמא בגין דהאי יומא חדוותא הוא לעילא ותתא חדוותא דכל מהימנותא ביה אשתכח ואפי' רשעים דגהינם נייחין בהאי יומא והאי בר נש לית ליה חדווא ולית ליה נייחא ושנייא דא מכל עילאין ותתאין כלהו שאלין עליה מאי שנייא דפלניא הוא בצערא ובשעתא דעתיקא קדישא אתגלי בהאי יומא ואשתכח האי בצערא צלותיה סלקא וקיימא קמיה וכדין אתקרעו כל גזרי דינין דאתגזרו עניה וכו' הנה בפירוש אתמר בזה המאמר כי צריך המתענה בשבת להיות בצער ומזה המאמר ממנו נקח למתענה בחול בכל ענין של תעניו' שצריך למנוע עצמו מן התענוגים ומן השמחה חלא יושב ומצטער אמנם אם הוא לומד בתורה מעצמו תבא לו השמחה שנא' פקודי ה' ישרים משמחי לב אז טוב לו מלהיות יושב ודואג והוא משתומם אלא יעסוק בתורה אז ימצא מזור למחלת חטאו וחי בהם:

סימן תקסט

[א] מאחר שהנחנו למעלה כי ענין התעני' אינו לתכלית הכנעה בלבד להכניע היצר ולהשפילו אלא כי נמשך מענין הכנעת החומר ושפלותו כי תתעלה הצורה ותתחזק לפי כי שתיהם הם הפכיות דומו' לשתי צרו' והיינו מש"ה וייצר ה' אלהים וכו' הם שתי יצירו' יצירה אל החומר ויצירה אל חלק הצורה ולכן כאשר זה נופל זה קם זה נחלש זה מתגבר וכאשר חלק החומר מתגבר אז גם כן היצר הרע המשתתף בחלק החומר אז הוא מתגבר ומתחזק יותר וכאשר מתגבר חלק הצורה הקדושה אז נמי מתגבר יצר הטוב המשותף בה ונוסף עוד ופנה למעלה כי כאשר מתגבר חלק החומר ומתחזק היצר

הרע אז מתגבר ומתחזק סטרא אחרא וזהו כונת הפסוק מה שאמר וכסילים מרים קלון כלומר הכסיל הוא האדם הגשמי הסכל הבער מחזק חלק הגוף והחומר שלו וזה הוא הגורם הראשון להיות לו קלון על ידי מעשיו הרעים לפי שנתגבר היצר וממשיך אותו לרצונו ולכן הנמשך אחר אכילה ושתיה חמיר טפי לפי כי על ידי כך מרים ומגביר היצר הנקרא קלון היינו סטרא דמסאבא ועל ידי כן מרים אותו ממש לפי שבזמן הבריאה הפיל הקדוש ברוך הוא לסמאל ממקום קדושתו והכסיל זה מרים אותו וההפך מזה הוא המתענה כי מחליש כח החומר והוא מגביר ומחזק כח יצה"ט והוא נמשך אחריו לעבודת היוצר יתברך ופנה למעלה ומגביר סטרא דקדושה שנאמר בה נפלה ולא תוסיף קום וע"י כן אומר אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי ולפי כי המתענה נמצא בו כל השלימות זה בעצם אדם ומועיל לסטרא דקדושה כאמור ולכן יחיד שמתענה על כל מין צרה ועברה הצרה או חולה ונתרפא או מת צריך להשלים כל התעניות שקבל עליו בשלימות ואיתא בגמרא אמר ריב"ז לתלמידיו מ"ד צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת צדקה תרומם גוי אנו ישראל שנאמר גוי אחד בארץ וחסד לאומי' חטאת לפי שכותים עושים כדי שתמשך טובתם ומאן דעביד הכי לאו מעליותא הוא והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור כאן בישראל כאן בכותי' ופירש רש"י ז"ל משום דישראל אע"ג שלא יחיה אינו תוהה בו אבל כותים כשרואה שמת בנו מתנחם על מה שנתן ולכן הדין הוא דאע"ג שאותו חולה לא יהיה משלים תעניתו אם מעט ואם רבים הם וזה יהיה ביחיד אבל בציבור שמתענין על שום דבר ונענו קודם חצות לא ישלימו כההוא דתנינן מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם גשמים קודם חצות ויצאו ואכלו ושתו ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדול והיינו הטעם שיש הפרש בין תענית ציבור לתענית יחיד לפי שבענין היחיד קס"ד אם נא תתקיים שאלתו שמא יחזור בו ולכן לעולם משלים תעניתו אבל בתענית ציבור לא מסתברא כי הציבור הם מתנחמים על מה שעשו תענית וכיוצא ולכן כאשר נענו אין משלימין אבל אוכלים ושותים והם שמחים שנתרצה להם הקב"ה ונתקבלה תפילתם ונעשה בקשתם ולכן אם תלמיד חכם ורוב ציבור הסכימו להשלים התענית אין היחיד רשאי להפריש עצמו מהם מן הטעם הנזכר שמתראה שמתנחם על מה שעשה פעמים אחרות:

[ב] יחיד שמתענ' על צרה ונודע לו שכבר עברה קוד' קבלת התענית אינו צריך להשלים אבל אם נודע לו שעבר' קודם שקבל עליו התעני' צריך להשלים שהרי גלה דעתו כי הוא רוצה להתענות אף על גב שעברה הצרה: [א] הנה נת' למעלה כי ענין האכילה הוא צורך לתיקון נפש האדם כדרך שהוא צורך לקיים הגוף כך הוא צורך לענין קיום הנפש לפי

כי כן הוא בדרך הנגלה לחוש כך הוא בדרך הנסתר דומה בדומה כי תדרשנו ימצא לך ואמנם בשבתו' וימים טובי' ימצא יתרון כאשר האדם הוא מצווה לענג את יום השבת ונאמר ושמחת בחגך ואחז"ל אין שמחה אלא בבשר ויין וזה היתרון הנמצא בגשמי כך הוא היתרון הנמצא בנפש האדם כי הנה בשבת יש בו תוספת נשמה כמשחז"ל במסכת שבת וי"ט נמי ושאר הזמנים כל אחד ימצא הארה נוספת בנפש האדם וזה הענין נוסף עוד ע"י האכילה שיענג האדם נפשו כאמור ולכן כאשר היחיד קבל עליו תענית כך וכך ימים ואירעו בהם שבתו' וימים טובים או ר"ח חנוכה ופורים או ערב יוה"כ שהוא מצוה להרבות בסעודה אם קבל התענית בלשון קבלה בעלמא שאמר רבש"ע הרי אני בתעני' לפניך וכו' אינו צריך התרה שהרי הוא מצווה ועומד לאכול ולהתענג בהם ואם קבלו בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר צריך התרת חכם שהרי אחז"ל נדרי' עולים ע"ג שבועה וכדאיתא בזוהר פ' יתרו דף צ"א. וז"ל נדר איהו לעילא ואינון חיי מלכא רזא דרמ"ח שייפין ותריסר קטירין כחושבן נדר ועל דא חמיר משבועה חיין דמלכא דיהיב חיין לכל אלין שייפין ואקרון הכי בגין אינון חיין דנחתין מלעילא לתתא להוא מקורא דחיין ומההוא מקורא נחתין לתתא לכל אינון שייפין שבועה לקיימא דרגא דלתתא רזא דשמא קדישא ודא אקרי מלך עצמו ברוחא עילאה וגופא דיליה למשרי בגויה עצמו ההוא דסתם לעילא ובגין כך מאן דאומי בקשוט הוא מקיים להוא אתר וכד קאי האי אתר מקויים מקיים כל עלמא נדר שרייא על כולא על מצוה ועל רשות דלאו הכי בשבועה והכי אוקמוה חברייא עכ"ל הנה מבואר הדבר מזה המאמר עיקר הנדר מהו ונלמד מזה שני דברים כאחד טובים מהו ענין הנדר בעצם אדם שהוא כולל כל איבריו רמ"ח שייפין כי כאשר נודר האדם ומקיים הנדר הוא ממשיך אור עליון על איברי הנשמה וכן על איברי הגוף ומזה הוא פנה למעלה כי זהו מש"ה נדרו ושלמו לה' אלהיכם כל סביביו (תלים עו) ר"ל מלת סביביו ר"ל הצדיקים כמשחז"ל בפ' סביב שמנה עשר אלף וע"י כן יובילו שי ותשורה למורא הוא הקב"ה וכן נמי מובן נדרו ושלמו לה' אלהיכם ר"ל ע"י הנדר הוא נשלם כביכול ה' אלהיכם ע"ד משחז"ל כל המניח תפילין ומתפלל עם הצבור כאלו עשאני כך אמר ושלמו לה' אלהים ויש שלימות אל כל סביביו בסוד נקבה תסובב גבר וע"י כן יובילו שי למורא הנה הוא אמר בהרחבה לפי כי יש יראה חיצונה ויש יראה פנימי' כנודע והוא מה שביארתי בשני מאמרים חלוקים עם מש"ה יראת ה' היא אוצרו (ישעי' לג) דלגבי היראה חיצונה שאמרו חז"ל דומה למי שמסרו לו מפתחו' הפנימיו' אך החיצוני' לא מסרו לו בהי עייל לכן נא' יראת ה' היא האוצר להכניס בתוכו כל המדו' עליונו' אמנם משל לאותו שהעלה החטים לעליה ולא נתן לתוכם חומטון הוא

היראה פנימית ויהיה הכונה בפ' יראת ה' היא נתנת בתוך אוצרו ולכן יאמר הפ' כי ע"י הנדר שנודרי' ומשלמי' הצדיקים הם גורמים תיקון גדול למעלה ע"י אור חוזר כי יובילו שי למורא היא יראת ה' והם אותיו' שי ועוד יעלו למעל' אותיו' שי למורא הידוע יראה פנימי' כל זה גורם הצדיק ולכן הקב"ה מודד לו כמדתו שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק יש עולמו' שנ' להנחיל אוהבי יש והבן כל זה ולכן אם אמר בלשון נדר הרי עלי צריך התרת חכם שהוא בסוד חכמה תתאה יראה חיצונ' וחכם בסוד יראה עליונה ויעשה לו התרה ויפתח בחרטה כי הנה סוד החרטה הוא להחזיר הדבר לשורשו והיינו נמי בסוד אור חוזר אלא שעדין לא נגמר הדבר דאלו נגמר הנדר הי' אח"כ מעל' אור חוזר למעל' יובילו שי למורא אמנם עתה כי לא נתפשטו האורו' עליוני' ענין החרטה הוא לפי כי ע"י הקבל' של התעני' כבר עשה רושם כנ"ל וזה הרושם הוא העול' עתה כאשר מתחרט בסוד אור חוזר וזה נעשה ע"י חכם להעלו' מכאן מן הגשמי לרוחני ואח"כ למעל' עול' מדרג' אחרת ליראה פנימית בסוד וחכם באחור ישבחנה וכך היה אומר אלו שמת אל לבך שארעו בהם אלו הימי' לא הייתי נודר ומתי' לו ולהרמב"ם כשקבל עליו בלשון נדר ופגעו בו שבתו' וי"ט או ערב יוה"כ או ר"ח חייב לצום בהם אם לא יתירו כי כן נדרים עולים על גבי שבוע' כאמור אבל אם פגעו בו חנוכה ופורים נדרו בטל ולא יצום בהם מפני שהם מדבריהם וצריכים חיזוק והענין כי הנה בזמן הבריאה כאשר קטרגה הירח לפני הקב"ה אז אמרה א"א לשני מלכים להשתמש בכתר אחד אמר לה לכי ומעטי את עצמך אמרה בשביל שאמרתי לפניך דבר הגון וכו' א"ל צדיקים יקראו על שמך ודוד הוא הקטן וכבר נתבאר שהרצון לומר כי הצדיקים הם מתקנים זה העדר שלה ונוסף עוד בזמן החרבן שנ' השליך משמים ארץ וכו' ולכן נאמר סמכוני באשישו' כדאיתא בזוהר לפי שנאמר נפלה ולא תוסיף קום לכן אומרת לישראל בנהא סמכוני וכל מאן דידע ליחדא שמא קדישא עביד סמיכו לכ"י בגלותא והיינו כי חכמים עשו חיזוק לדבריהם דאלו דברי תורה שהם בסוד תורה שבכתב אין צריכים חיזוק שהרי אין שם נפילה אבל בתורה שבע"פ שהיה שם בחינת נפיל' פעם ושתים קשה שלכן אחז"ל ניקוף שני מרצה בקרבן עולה ובזה מובן ולכן אחז"ל שהם מצווים לתקן אותה ולסמוך אותה עשו חיזוק לדבריהם כדבר האמור:

[ב] הנודר להתענות בשבת וי"ט ור"ח וחנוכה ופורים וכו' הוא בשני צדדין הנזכר אם קבל בלשון קבלת תענית או בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר:

[ג] אם נשבע להתענות כך וכך ימים ואירעו בהם ימים הללו השבועה חלה וכו' והנה איסור כולל הוא בסוד העולמו' במקום שהקליפה בכלל עם הקדושה וכדאיתא בתיקונים

הבריאה אין שם תערובת רע אבל משם ולמטה יכול לאתערבא וכמש"ה ותבלענה הפרות רעות המראה ודקות הבשר את שבע הפרות יפות המראה והבריאות וכו' והנה זהו הנרצה באיסור כולל דהיינו איסור ס"א כי הוא נכלל ומתערב עם סטרא דקדושה ובזה חל עליו השבועה לפי כי השבועה כבר נתבאר שהוא כנשבע במלך עצמו והנה המלך זה היא המדה הנקרא מלכות בית דוד שנאמר מלך אלהים על גוים ולכן הוא חל על איסור כולל כי כן מדה זו מתפשטת בעולמות התחתוני' ומלך עליהם כאמור ולכן חייב להתענות אבל אם נשבע להתענות בשבת או בי"ט בפי' לא חלה עליו שבועה לפי שאין השבועה חלה על דב' מצוה והנה כבר נת' למעלה כי מצוה הוא נוטריקון מ"ץ ו"ה ר"ל כי אותיות מ"ץ הם חילוף אותיות י"ה ונמצא שבהצטרף האותיו' הם הויה אבל ענין חילוף אותיות אלו הוא בעבור שלא ירגישו סטרא אחרא בהתחבר אותיות ו"ה שהם בסוד חתן וכלה וע"י שהם מתחברים יחד אז נמצא ביניהם אותיות י"ה כמשחז"ל איש ואשה זכו שכינה ביניהם יו"ד באיש ה' באשה ולפי כי אותיות י"ה הם מורים על חיבור אותיות ו"ה כאמור לכן הם מחולפים כדרך שנתחלפה תיבת אחד בתיבת ועד כדאיתא פרשת תרומה כדי שלא ירגישו החיצונים באותו היחוד כמו כן אותיות י"ה נתחלפו באותיות מ"ץ כדי שלא ירגישו החיצונים ויערבבו השמחה של אותיות ו"ה כאמור ובכן השם הוא מורה על החיבור שהרי נקרא מצוה ולכן אין השבועה חלה על דבר מצוה לפי כי השבועה הוא המלך עצמו כמו שחז"ל ואין יתכן כי ישבע שלא להתחבר עם הכלה שהוא דבר המוטל עליו מן התורה שנאמר כסותה ועונתה לא יגרע ולכן לוקה על שנשבע לשוא ואוכל בסוד אכלו רעים וכו' ואם נשבע להתענות בחנוכה ופורים חלה שבועה עליו כיון דאינן אלא מדרבנן ואומר החכם יראה לי שהוא הדין בראש חדש וערב יוה"ך שאינן אלא מדרבנן אלא שמדברי הרמב"ם נראה שהם של תורה והנה החילוק הנמצא בזה אם הוא מדבריהם או אם הוא משל תורה הוא הדבר הנאמר למעלה כי משל תורה רצה לומר מן המדה הנקרא' תורה ומדבריהם היינו ע"ד הנזכר כי הם מתקנים המדה האחרונה כדאיתא במאמר הנ"ל מן הזוהר בפסוק פועל צדק כי כל אחד המתקן מדה זו ועביד לה סעידו וסמיכו לכן הוא נקרא פועל צדק לפי שהוא מתקן על ידי מעשיו המדה הנקראת צדק ולכן חייב להשלים אם לא עשה התרה כאמור:

סימן תקע

[א] מאי קא חמא דוד דסיים הלילה רבא בהאי קרא אלא תלת שליטין אינון לעילא דקב"ה אשתמודעא בהו ואינון רזא יקירא דיליה ואלין אינון מוחא ולבא וכבדא ואינון בהפוכא

דהאי עלמא לעילא מוחא נטיל ברישא ובתר יהיב ללבא ולבא נטיל ויהיב לכבדא ולבתר כבדא יהיב חולק לכל אינון מקורין דלתתא כל חד וחד כדקא חזי ליה לתתא כבדא נטיל ברישא ולבתר מקרב איהו כלא ללבא ונטיל לבא כיון דנטיל ואתתקף מההוא תוקפא ורעו דקא נטיל יהיב ואתער לגבי מוחא ולבתר אהדר כבדא ופליג מזונא לכל שייפי דגופא ביומא דבר נש אתער בתעניתא אתער לעילא כההוא גוונא ממש וכיומא דשבעא וכו' ביומא דתעניתא בר נש מקרב מכלא ומשתיא לגבי כבדא עילאה ומאי איהו מקרב חלביה ודמיה ורעותיה ההוא כבדא נטיל כולא ברעותא כיון דכלא איהו לגביה נטיל ומקרב כולא לקמיה לבא דאיהו רב ושליט עליה כיון דלבא נטיל ואתתקף ברעוא מקרב כולא לגבי מוחא דאיהו שליטא עילאה על כל גופא וכו' הנה הדבר מבואר מן המאמר מה ענין היושב בתעניתא כי הוא מקריב חלבו ודמו למעלה אמנם זה יהיה נחשב לו במקום קרבן בזמן שיכול לסבול התענית נקרא קדוש כי כן הוא פלוגתא דתנאי מר אמר היושב בתענית נקרא חוטא ק"ו מנזיר שנאמר מאשר חטא על הנפש ומה ומה זה שלא פירש זולת מן היין נקרא חוטא היושב בתענית עאכ"ו ומר אמר נקרא קדוש ק"ו מנזיר שפירש מתענוג זה נקרא קדוש ק"ו למתענה ופי' הא דמצי למצער נפשיה הא דלא מצי מצער נפשיה ולכן אל זה נביט מ"ש בזוהר פ' שמות דף כ'. וז"ל פתח ואמר דודי לי ואני לו וכו' מי גרם לי שאני לדודי ודודי לי מפני שמנהיג עולמו כשושנים מה שושן זה יש בו ריח והוא אדום מוצקין אותו והוא נהפך ללבן ולעולם ריחו לא זז כך הקב"ה מנהיג עולמו בדרך זה שאלמלא כן לא יתקיים העולם מפני החוטא והחטא נקרא אדום כד"א אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו מקריב קרבנו לאש שהוא אדום זורק הדם סביב למזבח שהוא אדום מדת הדין אדום מוצקין אותו וכו' ואז האדום נהפך ללבן מדת הדין למדת רחמים וכו' כנגד זה אדם מקריב חלבו ודמו ומתכפר לו זה אדום וזה לבן וכו' דאמר רבי יהודה מתוך תעניתו של אדם מחלישין איבריו וגובר עליו האש ובאותה שעה צריך להקריב חלבו ודמו באותו האש והוא. נקרא מזבח כפרה וכו' והנה הדבר מבואר מזה המאמר כי האדם על ידי התענית נמצא מקריב קרבן לפני הקב"ה חלבו ודמו ונרצה לו לכפר עליו והנה בזה אינו אומר תנאי הא דמצי מצער נפשיה ולכן הדבר כך הוא כי לעולם האיש אשר חטא על הנפש וטמא אותה צריך להתענות עד תום חלאת הנפש אשר נטמאה מן העון לפי כי כל ימי טומאתו בדד ישב מחוץ למחנה שכינה ולכן צריך לטהר עצמו ע"י התענית ולהקריב קרבנו חלב ודם כאמור ואל זה יביט כי כאשר חטא על הנפש למטה כך הוא פוגם בשורש שלה למעלה ואין להאריך בזה כי צריך ביאור רחב וכנגד זה הם כל התיקונים הנעשים לחוטא כפי חטאו אמנם לאיש אשר לא נמצא

בו עון הוא דין זה אם יכול לסבול התענית נקרא קדוש לפי שעשה קרבן לפני הקב"ה חלב ודם ונמצא כי קרבן זה במקום עולה שאין בה חלק לזולת אלא עולה. כליל ולכן הנפש העליונה מתעלה למעלה ונעשה היחוד בסיבתו אמנם אם אינו יכול לסבול שאינו בריא וחזק נקרא חוטא לפי כי כאשר מצער עצמו אז מתגבר עליו הדאגה והעצבון שהוא סוד ס"א והרי ידענו מה שאמרו חז"ל שהקב"ה מצטער אפילו בצער של יחיד שנאמר עמו אנכי בצרה ולכן נקרא חוטא:

[ב] תלמיד חכם אינו רשאי ליישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים וזה יהיה במי שתורתו אומנותו ואף על גב כי חטא התורה מלבנת החטא שנאמר הלא כה דברי כאש ומכל מקום אם הוא איש בריא טוב לו לתקן העון תחלה כדי ללמוד התורה בטהרה ובקדושה והנה המתענה לתקן העון אינו צריך לסגף עצמו בתענית רק פעם אחת על ידי מספר תעניות כפי חטאו ותו לא והעושים תענית בימי השובבי"ם אינו צריך לעשות תענית על ענין ראשון זולת על המתחדש אחר כך מטיפות הקרי ואז אף על פי שממעט במלאכת שמים יותר טוב לו ואחר כך ילמוד בטהרה ומלמדי תינוקות דינם כת"ח ואם לא חטא לא ישב בתעני' אמנם כשהציבור מתעני' לא יפרשו עצמן מן הציבור:

[ג] עיר שהקיפוה עכו"ם וכן יחיד הנרדף מפני עכו"ם או מפני לסטים אף על גב כי צרה היא אינם רשאים להתענו' שלא לשבר כחם אמנם הנרדף מפני רוח רעה שמבעת לא יתענה לפי שמתגבר עליו יותר מסיבת הדאגה כי נעצב המתענה כפי הטבע והוא דואג ולכן מתגבר יותר אמנם בענין רוח רעה יש פרטים רבים ויש זה הפך מזה מ"מ מקבל עליהם כך תעניות לכשינצלו שנאמר מיום אשר נתת לבך להתענות נשמעו דבריך לפי כי כבר נתבאר למעלה כי קבלת התענית עושה רושם למעלה והתעוררות בסוד אור חוזר וכאשר נשלם הענין נגמר מלאכת מחשבת ולכן גם אם יעבור זמן מה מאחר כי על ידי תנאי זה קבל עליו התעני' לא ימוש אותו הרושם הנעשה עד שנגמר וכן אם גזרו גזרה וגזרו שלא להתענו' עליו כמעשה שהיה וקבלו עליהם סך תעניות כשיעבור הגזרה:

סימן תקעא

[א] הנה נתבאר למעלה הסיבה אשר נתקן ענין התענית בשני ובחמשי להיות כי מרע"ה עלה בשני להר וירד בחמשי ולא היה הדבר בדרך הזדמן כי לא נעלם מאדון הנביאים יום אשר ירד בו מן ההר אלא כי הכל הי' בדעת שלימה לתקן העון כנ"ל ולכן אין גוזרים תעני' על הציבור בתחלה בחמשי שלא להפקיע השערים והנה ענין השערים יובן עם מ"ש בזוהר בא לטמא פותחין לו שהם נפש ורוח נח דף ס"ב וז"ל אתי בר נש לאתדכא'

מסייעין ליה דנשמתא קדישא וכו' אתי לאסתאבא תרין פתחין דאינון נפש ורוח וכו' ולית ביה סיועא דלעילא וכו' ולכן יאמר נא כי אין מתחילין להתענו' ביום חמשי לפי כי הנה כבר נאמר הוא בחינת דין גמור ולכן הוא מפקיע השערים הידועים שהם באדם שני שערים שהם נפש ורוח כמ"ש הפייטן ואם תבקש לנקותי כמטהר כסף לא ישאר ממני מאומה ולכן אע"ג כי מה טוב לאדם להתענות כדי להכניע את יצרו ותאותו אף על פי כן כך אמרו חכמים זכרונם לברכה יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת ואפילו במקום שאין לחוש לכך שהוא צדיק גמור אף על פי כן יש לחוש:

[ב] אין גוזרין תענית על הציבור בראשי חדשים או בחנוכה ופורים או בחולו של מועד כי הנה בכל הימים האלו נמצא תוספת קדושה והארה בנפש האדם ועל ידי שמענה את נפשו מסתלקת ממנו ואם התחילו להתענות על הצרה אפילו יום אחד ופגע בהם יום מאלו מתענין ומשלימין היום בתעני' לפי שכבר כאשר התחילו להתענו' כבר נאבד מהם הארה זו אשר דרכה להמצא באותם הימים מאחר כי קראו צום וקבלום עליהם וכלן מתענין ומשלימין בכל אחד מאלו:

[ג] ציבור שבקשו לגזור תענית שני וחמשי ושני ופגע בתענית חמשה עשר בשבט הואיל ועדיין לא התחילו התענית נדחה לשבת הבאה כדי שלא יגזרו תעני' בחמשה עשר בשבט שהוא ראש השנה לאילנות וכבר נתבאר מה שאמר בזוהר ממה שאמר ראש השנה לאילנות ולא שנינו ראש השנה לאילן ומשמע שהוא ראש השנה לכל איש ישראל כי האדם מכונה לאילן שנא' כי האדם עץ השדה וכן אמרו חכמים זכרונם לברכה בפ' עץ מאכל:

ולענין הרומז למעלה כך היה אומר אין גוזרין תענית על הציבור בתחלה ביום חמשי כי הנה יום חמשי הוא רומז בבחינת הוד כנודע והוא בחינת דין ונודע הוא מה שאמר בתיקונים איהו בנצח ואיהי בהוד כי הכלה הכלולה היא נכללת במדת ההוד של הזכר אמנם זה יהי' לה כאשר מתחילין בשני כי הנה יום שני אף על גב שהוא במדת הגבורה מכל מקום מתחילין בו מפני כי כן הוא התחלת התיקון של הכלה שנאמר שמאלו תחת לראשי בתחלה ואח"כ כאשר בא יום חמשי שהוא כנגד מדת ההוד כבר קדם יום שלישי שהוא כנגד מדת הת"ת הוא החתן שנאמר ביום שלישי שני פעמים כי טוב דהיינו כדי לכלול עמו הצדיק כי הת"ת נקרא טוב שנאמר טוב ה' לכל ונאמר במשה ותרא אותו כי טוב הוא וכן נמי הצדיק נקרא טוב שנא' אמרו צדיק כי טוב ולכן מאחר שנמתק הדין יום שני עם שני מדות הללו הסמוכים ונכללים זה בזה וכדאיתא בתיקונים גוף וברית חשבינן חד אח"כ אנו כוללים הכלה בהוד שכבר נמתק ואין לחוש מפני שהוא בחי' דין

כלל אמנם כאשר מתחילין בתחלה בה' אז מדת הוד הוא דין גמור ולא נמתק אלא כן מתחילין ולכן הוא מפקיע ומקלקל השערים הידועים שנא' בהם אוהב ה' שערי ציון הם שני שערים המצויינים בהלכה הם מתקלקלים על ידי תגבורת הדין כי אין נמתקים אלא על ידי מה שנאמר מים קרים על נפש עיפה ואפילו במקום שאין לחוש לכך שהם שערים עליונים שנאמר בהם שאו שערים ראשיכם מכל מקום אין ראוי לעשות כן:. אין גוזרין תענית על הציבור בראשי חדשים בחנוכה ופורים או בחולו של מועד לפי כי כל אלו הימים ניתוסף הארה למעלה כי בר"ח אנו אומרים כתר יתנו לך מפני שחוזר לה הכתר שהיה לה בזמן של הבריאה כנזכר במקומו וכן כל אלו הימים נמצא לה' תוספת הארה ולכן אין גוזרים תענית על הציבור בהם לפי שהם מקבלים מאותם הארו' עליונו' ולכן אין ראוי להזכיר בהם ענין תענית שהוא צרה ומניעת ענין האכילה מן הציבור גורם כי כך נעשה למעלה והכתוב אומר אכלו רעים שתו ושכרו דודים ולפי שהציבור הם מתענים נמנע נמי סוד אכילה זו למעלה ולא נכון לעשות כן בקום עשה ואם התחילו להתענות על הצרה אפילו יום אחד וכו' זש"ה טוב מלא כף נחת וכו' כי הנה בזמן שהציבור בצער על איזו צרה הרי נאמר בכל צרתם לו צר וזה מורה היות הקליפה מתגברת ומתאחזת מן הקדושה ולכן נמנע התפשטות אור העליון וכלא הגשם מן השמים הוא המשל של שתי אילנות הכרוכים זה בזה אחד של חיים ואחד של סם המות וכו' כך אמר אברהם אם אברך ליצחק צריך לברך לישמעאל ואם לא אברך לישמעאל כיצד אברך ליצחק ולבסוף בחר שלא לברך לא לישמעאל ולא ליצחק כך הוא הענין בזה כי הקדושה שהוא סוד עץ החיים והקליפה סביב לה כרוך עמה ולכן בהמשך השפע עליון על סטרא דקדושה נמשך גם כן על הקליפה ולכן יותר טוב למנוע האור עליון בסוד וימנע מרשעים אורם זה אברהם ולכן וזרוע רמה של נמרוד הקליפה שמרד בקונו תשבר ולכן מאחר שהתחילו להתענות ולהכניע הקליפה יותר טוב להתענות ולהשלים כאמור:

סימן תקעב

[א] איתא בתיקון כן איש נודד אלין אינון נשמתין וכו' ומאחר כי נשמת האדם גולה וסורה ממקומה לאבר אחר לכן יאמר נא ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין ודעתו לחזור צריך להתענו' כל תענית שקבלו עליהם כי הנה נתבאר כי כל עיקר התענית זה יהיה על כל צרה שלא תבא על הציבור והנה זה מורה כי האיברים הם בצרה מצד העון שלכן נתגבר סטרא אחרא בעצמו והביא כל האיברים במצור ובמצוק הלא הם דברי חכמי' זכרונם לברכה בפסוק עיר קטנה זה הגוף ואנשים בה מעט אלו האיברים ובא

אליה מלך גדול זה יצר הרע ובנה עליה מצודים מן העונו' ולכן בא הרמז בזה כי ההולך ממקום למקום ירצה על נשמת האדם שהלכה ממקום מושבה והוא ממקום שמתענים שם מפני כי הם בצרה מתגבורת סטרא אחרא והלך למקום שאין מתענין מפני כי פעמים העון לא נתגבר עד למעלה שלכן נאמר כי עונותינו רבו למעלה ראש אמנם פעמים הם למטה משיעור כל הגוף ולכן ימצא מקום שאין מתענין לפי כי אינם בצרה מסטרא אחרא ואינם מעונים ולכן מאחר שדעתו לחזור צריך להתענו' כל התעניו' שקבלו עליהם באותו מקו' מאחר כי שם היה בזמן שהקליפה נתגברה:

[ב] ההולך ממקום שאין מתענין כי כן אותם האיברים חינם בצרה ואין להם עינוי מן הקליפה והלך למקום. שמתענין מפני כי שם שולט סטרא אחרא יתענה עמהם להשתתף עמהם בצרתם אפילו דעתו לחזור למקומו ומיהו כיון שלא קבל עליו תעני' מפני כי לא היה שם העינוי במקומו לכן אם יצא מן העיר הוא הגוף כאמור בפסוק עיר קטנה חוץ לתחום אין זה מעכב אחר צאתו מן העולם שהרי אמרו חכמים זכרונם לברכה ד' חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש וכו' עבר על חילול ה' מיתה מכפרת ולכן כיון שיצא מן העיר הוא הגוף אף על גב שהוא חוץ לתחום בלבד מותר לאכול מתענוגי גן עדן שנאמר בהם מכל עץ הגן אכל תאכל ואינו צריך להשלים התעני' של עולם הזה שהרי עליהם נאמר לאמר לאסורים צאו הנזכר פרשת פנחס דף רמ"ז. וז"ל ובזמנא דיתבר בר נש רוחיה בכל איברים דיליה קדם ה' מה כתיב לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו:

[ג] שכח ואכל אל יתראה בפניהם כאלו אכל וכו' מאחר שהנחנו כי התעני' הוא ענין שמתענה מסטרא אחרא וכן נמי יהיה ענין האכילה שנהנה ממנה ולפי כי הקליפה סוד השכחה כדלקמן ולכן כך היה אומר שכח מפני הקליפ' ואכל ונהנה ממנה וחטא בשוגג ולא התענה לפרוש ממנה ולכן נחשב לו כאלו אכל ונהנה ממנה בסוד אכנה ומחתה פיה אל יתראה בפניהם של האיברים ושאר כחות הנפש כאלו אכל כי יחשב לו למזיד ואל ינהג עידונין בעצמו כי זה סיבה לחטא בהנה לומר הואיל ואכלתי מעט אוכל הרבה והיינו מה שאמר הכתוב אל תרשע הרבה:

[ד] מצוה להרעיב אדם עצמו בשנת רעבון כי הנה בזמן הרעב מורה היות סטרא אחרא מתגברת כדאיתא בזוהר פרשת מקץ דף ר"ד. וז"ל וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וכו' רבי שמעון אמר רזא דא איהו רזא עילאה בההיא שנת הרעב כיון דאיהי שלטא בעי לאסתמא מבועיה בגין דאי לא סתים ליה גרים לאמשכא רוחא להההוא ולדא מההוא סטרא ויהיב דוכתא להההוא סטרא למפשיה בעלמא סטרא דמסאבא בסטרא דקדושא וכו' ומאן דאפתח מבועיה בההוא זמנא עליה כתיב בה' בגדו כי בנים זרים ילדו

וכו' דהא אנן אקרון בנים זרים ודאי בה' בגדו ודאי וכו' ולכן שני דברים צריך לעשות האדם הבאים כאחד להרעיב עצמו מפני כי אז שולטים שוד וכפן כמו שאמרו חכמים זכרונם לברכה ואסור לשמש מטתו חוץ מליל טבילה ומכל שכן שבת וימים טובים וראש חדש כי אז הקדושה שולט בעולם והכל שוים בדין זה מטעם בנים זרים ילדו ומכל שכן לחשוכי בנים כאמור הנה נתבאר בהלכות פסח דין המפרש בים העליון והיוצא בשיירא מעולם לעולם והיינו נמי ההולך ממקום שמתענין בעונם התחתונים בסוד אם תענה את בנותי או במקום שנמצא תערובת סטרא אחרא עם הקדושה ועלה האיש ההוא מעירו למקום שאין מתענין ופנה למעלה ודעתו נחזור צריך להתענות כל תעניו' כל מין עינוי שקבלו עליהם וכדאיתא פרשת אחרי מות דף ע"ה. וזה לשונו תאנא סליק ו' לעילא לעילא והיכלא אתוקד ועמא אתגלי ומטרוניתא אתתרכת לבתר כד נחית זו לאתריה אשגח בביתיה והא אתחריב בעת למטרוניתא והא אתרחקת ואזלת וכו' כדין ויקרא ה' ביום ההוא לבכי וכו' הרי אף על גב שהנך למקום שאין מתענין דשריין בחביבותא לא מתפרשן ועם כל זה התענה כל מין עינוי שקבלו עליהם למטה:

ההולך ממקום שאין מתענין דהא לא מתפרשאן ולכן נקראים רעים למקום שמתענין בגבול חתן וכלה שהתענו בעבור החרבן והגלות יתענה עמהם אפי' דעתו לחזור כמו שאמרו חכמים זכרונם לברכה נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יכנס בירשלם של מעלה עד שיכנסו ישראל בירושלם של מטה ומיהו כיון שלא קבל עליו תענית היינו אותו שנאמר אכלו רעים כי זה לא יעדר לעולם אם יצא מן העיר ירושלם חוץ לתחום ופנה למענה בסוד שלח תשלח את האם מותר לאכול בסוד אכלו רעים ואינו צריך להשלים העינוי כי כמ"ש ונא אבא בעיר:

שכח ואכל הנה מה שאמר הכתוב אכלו רעים דלא מתפרשאן והוא לצורך קיום העולמות ולכן נקרא שכח דהיינו זה הייחוד שהוא נקרא אחורים בגימטריא תשכח לקיים העולמות שהשכחה מצויה בה ואכל לצורכם אל יתראה בפניהם של חתן וכלה כאלו אכל כך אמרו חכמים זכרונם לברכה שתין חבלי מטי למי דשמע קל חבריה דאכיל והוא לא אכל והבן ואל ינהוג עידונין בעצמו לומר הואיל ואכלתי בסוד אכלו רעים שהוא מעט אוכל הרבה אלא אסור ליכנס בירושלם של מעלה כנזכר מצוה להרעיב אדם עצמו עליון ותחתון מה שמו ומה שם בנו בשני רעבון כאשר מתגבר סטרא אחרא מפני מעשה התחתונים כי כך אמרו חכמים זכרונם לברכה אבר קטן יש באדם מרעיבו שבע ואסור לשמש בו מטתו וראוי לך לדעת כי מה שאמר הכתוב אכלו רעים שתו ושכרו דודים הם שני מיני יחודים ושניהם צודקים למעלה ושניהם צודקים למטה כדמוכח מן הלשון פ'

ויקרא וזה לשונו דאית ליה גרבי דחמרא אכילה בעיא ולכן הייחוד שהוא בסוד אכילה אסור לאכול ביותר אבל התשמיש אסור לגמרי והבן מפני כי כל הפורש מן הציבור הם קצוות הבנין וכל המצטער עמהם שנאמר ויקרא ה' לבכי זוכה ורואה בנחמתן:

סימן תקעג

[א] איתא פרשת וישב דף קפ"ח. וז"ל ת"ח בזמנא דקב"ה אשגח בעלמא וכו' מה כתוב ועצר את השמים ולא יהיה מטר וכו' ואמנם תדע ותשכל ממה שחז"ל שש הנה שנא ה' וכו' על י"ג דברים נגעים באים על האדם אמנם בזמן כי השמים נעצרים מורה היות העון ברוב כמשחז"ל ויהי רעב בימי דוד וכו' שנה ראשונה אמר שמא יש בכם עוע"ג וכו' ולכן תיקנו י"ג תעניות כנגד שש וז' הנזכרים ושש ראשונות כנגד ע"ג ג"ע ש"ד ולפי שהשלשה יהרג ואל יעבור לכן הם לחוד כמשחז"ל בענין דהע"ה ושלש שניות כנגד גזל ושבועת שוא שנקרא החמורה כמ"ש הר"ם במז"ל בענין יוה"ך שמכפר על עבירות קלות ושבועת שוא מן החמורות ולשון הרע שקשה כנגד הכל הרי שבע ושש והתכלית ההוא מש"ה שופך דם האדם כי אות וא"ו מסתלק אות אלף ונעשה דם וכאשר גובר העון מתקיים מה שביארתי בפסוק ורבו פשעיך מה תעשה לו כי מתחסר המלוי תשעה הוא אות ט' מחשבון מ"ה נעשה מספר לו ולכן בא התיקון בסוד ושלשים על כלו עד שיהיה אות אלף חוזר ונעשה אדם ומתגברים י"ג מדות רחמים וכמו שלענין היחיד הנגעים נקראים מכתש סגירו וכשעושה תשובה חוזר האור בנשמה שלו כך לאחר שנאמר ועצר את השמים שהוא מכתש סגירו על ידי התענית והתשובה מתפתחים י"ג מקורות עליונים ונאמר ישר יחזו פנימו ונתקן הכל זהו כללות הדברים כי אין לי פנאי להאריך ואמנם הנה הדבר זה ברור הוא לעיני בני אדם כי כל הדברים אלו הנאמרים כאן שהיו עושים הוא להכניע את היצר ולהיות סיבה לעשות תשובה לפי כי האיש הישראלי בכל ענין שיגיע לו צריך להרהר תשובה בלבו כי יאמר אין זה בא בדרך מקרה אלא בהשגחה גמורה על האדם לטוב לו כדי שירגיש במעשיו וישוב אל ה' לכן אע"ג כי דבר קל הוא זה אשר לא ירדו גשמים אעפ"כ היו מתחילין להתענות שני וחמשי ושני לפי כי ימים הללו הם רצויים לפי כי בשני עלה משה למרום ובחמשי ירד הגם כי מה שעלה משה בשני ראוי לתת טעם לדבר לפי כי יום שני הוא דין שלכן לא נאמר בו כי טוב ולכן עלה משה בו הנקרא טוב לתקן אותו על ידי עליה זו וכן נמי הענין הוא אשר ירד בחמשי שהוא בחינת דין כנודע ולכן ירד בו ביום למתק בחינת הדין כאמור ולכן קבעו אלו הימים לבקש רחמים מלפני הקב"ה וחזר הדבר לפי שהחטא שלהם היה בבחינת הנקרא

אלהים שנאמר קום עשה לנו אלהים כדאיתא בזוהר פ' תשא ולכן כל בחינת התיקון צריך להיות באותה בחינה ממש ולפי כי יום שני הוא מדת הגבורה וכן יום חמישי הוא בסוד מדת הוד והם בחינת דין בחינת אלהים לכן צריך לתקן אותם ולפי כי יום שני יותר דין קשה לכן מתחילין תמיד בשני ואז מתחילין להתענות תלמידי חכמים שהם בסוד וכל בניך למודי ה' לתקן ב' מדות הנזכר ולכן כל התלמידים ראוים לכך והבן ודין תעניות אלו הם בתענית יחיד שהוא קל כנ"ל:

[ב] הגיע ראש חדש כסליו ולא ירדו גשמים אז בית דין גוזרין שלשה תעניות על הציבור כי לעולם הציבור ימצא להם יותר כח לתקן העון ולכן זה יהיה להם כחומרא יתירה כי הנה יש לך לדעת כי ענין הגשם הוא השפעה עליונה סוד מה שאמר הכתוב ושבילך במים רבים כי כן גשם בגימטריא שביל והוא סוד יש לב להנחיל אוהבי יש ונמשך עם ל"ב אלהים דעובדא דבראשית ולכן כאשר נמנע צריך לתקן בכל האפשר והנה שלשה תעניות ראשונות שהם קלים הם הרמז שלהם למטה אמנם אלו הסוד שלהם הוא יותר למעלה ולכן הראשונים יהיה התיקון שלהם על ידי ת"ח וע"י התלמידים לפי כי הנראה הוא שהם בסוד כנסת ישראל כי לא הגיע לה גשם עליון והפסוק אמר מים קרים על נפש עיפה מלת קרים בגימ' גשם ונוסף עוד שבעה להורות כי הוא עובר זה הגשם עליון דרך שבעה ימי בראשית ובא לכלה על ידי הצדיק כי כאשר היא בסוד נפש עיפה מן הגבורות התיקון שלה הוא מים קרים בסוד טיפה של גשמים והנה כאשר לא ירדו גשמים בי"ז במרחשון שהוא בגימטריא טוב מתענין בשני כי לא נאמר בו כי טוב בגין דזמין לאתפרשא כדאיתא בזוהר ונוסף עוד עתה כי בזמן טוב דמרחשון חדל הגשם מתענין לתקן הדבר וכאשר לא הועיל צריך לתקן יותר למעלה בג' תעניות שניות בסוד הזכר ולכן נוהגין חומרות יותר לפי שצריך תיקון גדול וזה יהיה על ידי הציבור כי הם בסוד הזכר ונכנסים לבית הכנסת לרמוז מה שאמר הכתוב אוהב ה' שערי ציון כאשר ביארתי כמו שחז"ל לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים בב"ה ואחר כך יתפלל כי כך אחז"ל אוהב הקב"ה שערים המצויינים בהלכה שנאמר הליכות עולם לו שמטייל בהם וכל חמשה דברים אכילה ושתיה וכו' כבר נתבאר:

[ד] עברו אלו ונא נענו ב"ד גוזרין עוד שבע תעניות על הציבור לתקן כל השבעה מדות עליונות להיות בהם הכנה לקבל גשם עליון ולפי כי כל זה נמנע על חטאת האדם אשר חייו נשרשים בז' מדות אלו שנאמר ימי שנתינו בהם שבעים שנה ולכן הציבור הם מתענין עד שיתוקן הדבר לפי כי כאשר הציבור יחטאו ועצר את השמים ונח יהיה מטר דאלו הגשם יורד מלמעלה דרך ז' ימי בראשית וכאשר נמשכים משם נקרא מטר לפי

שיורד מרמ"ח איברים ונוסף אחת היא יונתי תמתי וכאשר נמנע אנו מתקנים הדבר על ידי שבע תעניות אחרונות כי הנה השלש ראשונות והשניות כבר נתבאר היכן נרמזים למעלה ועתה מתקנים השבע מדות שיהיו סך הכל שלש עשרה תעניות לרמוז כי יהיו מתעוררים שלש עשרה מדות של רחמים להוריד גשם זה מלמעלה ולכן היו מוסיפין חומרות יתירות ותוקעין בשופר להעיר הלבבות וגם יהיה הרצון לרמוז על כל הדברים הנאמרים בשופר של ראש השנה והעיקר לעורר סוד השופר עליון ואז אות יו"ד מתחבר עם אות ה' בסוד פטר רחם כדאיתא בזוהר כי משם משני מדות אלו יורד גשם הנזכר כך יעשו על סדר הברכות שמוסיפין שהם ששה כנזכר במשנה ומתפללין ברחוב העיר לקיים מה שאמר הכתוב חכמות בחוץ תרנה ברחובות תתן קולה ומורידין זקן להוכיחם בסוד סבא עילאה ולכן צריך להיות חכם זקן שנא' והדרת פני זקן זה שקנה חכמה אין שם זקן מורידין חכם כאמור לא היה חכם מורידים זקן שהוא עיקר כאמור ומוסיפין שש ברכות כנזכר ונועלין את החניות לרמוז על אותה חנות מיוזנת אצל החתן שסוגרו שתי דלתותיה ונעשית ביה סתימה ולא הורידה גשם ובשביל כך פותח מעט לעת ערב לפי שלעולם אינו נמנע השפע לגמרי שלא יתבטלו העולמות ולכן לעת ערב סוף היום שהרמז לצדיק שהוא משפיע למדת לילה אז פותחין מעט לקנות סעודת הלילה ובה' כל היום מפני כבוד השבת כדאיתא בתיקונים איהו בנצח ואיהו בהוד ואם יש לחנות שני פתחין כמו שיש בסוד ה' אז פותח אחת להורות כי לעולם לא ימנע השפע לגמרי ואם יש לפניו אצטבא כי זה מורה שהוא בסוד חנות עליונה כנז' ולכן לפניה אצטבא בסוד הכלה פותח כדרכו להורות כי לא כלו רחמיו להשגיח בכלה שנא' ויבן ה' את הצלע וכו':

[ה] עוברות ומניקות מתענות כבר נתבאר סוד מעוברות ומניקות מה סודם בהלכות יום הכפורים בבחינת האדם הגשמי וגם הרמז שלהם למעלה בסוד העולמות והנשמות ולכן אין להאריך בזה:

[ו] אחר שגזרו שלשה עשר תעניו' אנו ולא נענו אין גוזרין עוד לפי שהרי עשו תיקון גדול בכל האפשר ובכל החומרות האמורות הדומים כלם בעולם הבניין ואחרי כן אין מקום יותר עליון לעשות תיקון דאף על גב כי העונות של התחתונים אין מגיעים זולת עד המדות שהם בסוד עולם הבנין שהם סוד ימי בראשית מכל מקום הוא עושה רושם למעלה להיות כי מונע מהם השפעה העליונה והוא העדר גדול לפי כי כך אחז"ל יותר ממה שהעגל רוצה לינק) פרה רוצה להניק שלכן התירו חז"ל לאשה שמת בנה שתניק כלב אחד בשבת להקל מדדיה לכן אין גוזרין עוד תענית על הציבור כאמור והני מיני

כשמתענין על הגשמים לפי כי כשעברו אלו כבר עבר זמן הגשמים ואין בהם עוד תועלת אבל על שאר פורעניות מתענין והולכים עד שנענים לפי שהרמז שלהם למטה כדלקמן:
[ז] כשמתענים על הגשמים ועברו י"ג ולא נענו ממעטין במשא ומתן לפי שהרמז של זה בסוד מקבל ומשפיע והא ליתי ובבנין של שמחה הרומז בכלה שנאמר ויבן ה' את הצנע והיא נקראת שמחה כדאיתא בזוהר בפ' עבדו את ה' בשמחה וממעטין באירוסין ונשואין כי גם זה נתמעט למעלה שלכן אין יורדים מים קרים על נפש עיפה כנ"ל וממעטין בשאלת שלום כי כן ישראל עליון מנע מדת השלום מחבירו ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום לפי שנקראים אחים ורעים וכן הישראלי להורות כי כן נמי כי ישבו אחים יחדיו אף על גב שנאמר השמים מספרים כבוד אל עתה אין אומר ואין דברים כמשפט הראשון ודאי חטאת הקהל הוא דאלו ת"ח מרבים שלום בעולם וגדול השלום הניתן להם שנאמר ורב שלום בניך חלץ מהם ולכן הת"ח בלבד חוזרים ומתענים עד שיצא ניסן של תקופה:
[ח] כל זה הסדר כשלא ירדו גשמים כלל אבל ירדו ברביעה וכו' ר"ל כי הנה כאשר לא ירדו גשמים על עיקר דבר זה הוא יורה על שנמנעו סוד גשם העליון כאמור והוא רע עד מאוד אב כשירדו ברביעה ראשונה דאע"ג דקים לן כי אין אשה מתעברת מביאה ראשונה והארץ גם כן אלא שהיה בה כדאי עד שצמחו העשבים ואחר כך, לא ירדו עוד ולכן התחילו ליבש וכן אם הגיע זמן הפסח שהוא זמן פריחת האילנות בא"י כי זה מורה על העדר שפע העליון מלירד למטה הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים הראוים לאילנות כי אז מורה שירד גשם עליון על עץ החיים וגם על עץ הדעת גשם הראוי להם וכן אם הגיע חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה למלאו' מהם הבורות שיחין ומערות כי זה מורה כי ביום עצרת לא נעשה שמחת התורה כראוי וכל זה הוא מסיבת מעשה התחתונים שעושה פגם לכל המדות עליונות כאמור ולכן מתענים עד שירד גשם הראוי למלאת אותם וכן בכל עת שאין להם מים לשתות שמורה העדר מתענים אפילו בימות החמה פסקו הגשמים בין זה לזה מ' יום הרי זו מכת בצורת כי הנה אחז"ל נאמר פקידה באשה ונאמר פקידה בארץ וכמו שצריך ענין עונה באשה כך צריך עונת גשמים בזמנן וכמו שצריך לענין צורת הוולד ארבעים יום כמו כן נמי צריך לענין עונת גשמים שלא יעבור מגשם לגשם ארבעים יום שנאמר כאשר הגשם היורד מן השמים וכו' והוליד' והצמיחה:
[ט] בד"א בארץ ישראל והדומה לה וכו' הכל כפי מה שהם צריכים והכל הוא מיוסד על הקדמות האלו בכלל ובפרט:

[י] כל תענית שגוזרים הציבור בח"ל אוכלים בהם בלילה וכו' והענין מ"ש בזוהר פ' לך לך וז"ל פתח ואמר אשרך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו וכתיב אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו וכו' הני קראי קשיין אהדדי ולא קשיין האי דכתיב אשרך ארץ דא ארץ דלעילא דשלטא על כל אינון חיין דלעילא ובגיני כך אקרי ארץ החיים וכו' אי לך ארץ האי דלתתא וכו' דכתיב ביה נער הייתי וכו' ותאנא האי קרא שרו של עולם אמרו ועוד כתיב אי לך ארץ שמלכך נער עכ"ל הנה מדברי זה המאמר למדנו כמה הפרש נמצא בין א"י לשאר ארצות ואע"ג כי שם מתפשט הקדושה עליונה מ"מ אינו דומה ארץ העליונה לשאר ארצות ולכן בא"י שהיא ארץ החיים כאשר נמצא שם ההעדר צריך לעשות חרדה גדולה ואם מעט הוא אבל שאר ארצות אינו כן וכן נמי לא יעשו כל זה אלא בעבור המטר לפי שהוא העדר גדול כי כל תאות הארץ זו משתוקקת לאותם מים קרים על נפש עיפה כנזכר למעלה אבל שאר דברים שהם של צער אין עושים תענית בהעדר ה' דברים הללו וכיוצא לפי כי אין נמצא כ"כ העד למעלה:

[יא] היו מתענים על הגשמים וירדו ונענו כמה ירדו ויהיו פוסקין מן התענית משיכנסו בעומק הארץ החרבה טפח וכו' מאחר שהנחנו כי ארץ הנזכר היא ארץ החיים והגשם הוא השפע היורד מלמעלה וגם מטר הוא לפי שהוא עובר דרך רמ"ח איברים ונוסף אחת לתת לה בסוד המוסף ולכן כאשר בא המטר זה ונכנס בארץ החרבה שמורה שהיא תאיבה אליו ביותר ולכן נכנס שם שיעור טפח מספיק ובבינונית שאינה צמאה כל כך שני טפחים שהם לרמז שנכנס שני פתחים כי אוהב ה' שערי ציון הם שני שערים המצויינים בהלכה ובעבודה שלשה טפחים שיהיה טפח עודף ונכנס לפנים מן השני שערים כדאיתא בזוהר פ' תצוה דף קפ"ז וז"ל ובג"כ לולב נטיל כולהו כחוטא דשדרא דקיימא בגופא ומה דנפיק לבר טפח הכי הוא בגין לאשלמא ולאפקא כלא ולשמשא כדקא חזי עכ"ל לענייננו והרי למדנו מדברי המאמר זה כי שיעור טפח העודף בלולב הוא לשמשא כדקא חזי וכן נמי טפח זה העודף כדי להכנס לפנים משני שערים הנזכר היינו מה ששנינו עד מקום שהשמש דש ואם: התחילו לירד אחר חצות ישלימו אותו היום כי יותר תועלת ימצא אז מן התענית יותר מכונת האכילה לפי כי אחר חצות הוא בין הערבים ומתעורר הדין אבל אם ירדו קודם חצות אע"ג שהתחילו לירד ועדין לא הגיע השיעור הנזכר לא ישלימו לפי כי אז אכילה עדיף ולכן אוכלים ושותים ועושים יום טוב ואיתא בזוהר פ' אחרי מות דף נ"ט וז"ל תניא אומר ר' יוסי זמנא חדא הוה צריכא עלמא למטרא אתו לקמיה דר"ש רבי ייסא ור' חזקיה ושאר חברייא אשכחוהו דהוה אזיל למחמי לר"פ בן יאיר כיון דחמא לון פתח ואמר שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים

שבת אחים גם יחד מאי שבת אחים גם יחד כד"א ופניהם איש אל אחיו בשעתא דהוו חד בחד משגיחין אנפין באנפין כתיב מה טוב ומה נעים מהדר דכורא אנפוי מן נוקבא ווי לעלמא כדין כתיב ויש נספה בלא משפט והשתא חמינא דאתון אתיתון על דדכורא לא שרייא בנוקבא אמר אי לדא אתיתון גבאי תיבו דהאי יומא אסתכלנא דיתהדר כולא למשרי אפין באפין עכ"ל לענייננו הנה מבואר הדבר מזה המאמר כי כל ענין מניעת הגשם הוא בעבור כי הדכורא לא שרייא בנוקבא אפין באפין דהיינו מש"ה גם יחד לרבות הצדיק כנזכר שם ולכן כאשר ירדו גשמים קודם חצות אז אוכלים ושותים ועושים יום טוב כמה ששנינו מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם גשמים קודם חצות אמר להם רבי טרפון צאו אכלו ושתו ועשו יום טוב מפני כי אכילה ושתיה זו הוא בסוד מה שאמר הכתוב אכלו רעים שתו ושכרו דודים ועושים יום טוב לשמחת חתן וכלה שעתה היא עזר כנגדו:

ולערב יתקבצו ויאמרו הלל הגדול שהוא בסוד הנק' הל"ל בגימטריא אדני כי נעשה גדול כד"א גדול אדוננו ורב כח ולכן יש בו כ"ו פעמים כל"ח לרמוז כי עתה הכלה שהוא גדולה לכן נקרא בשם הוי"ה שהוא בגימטריא כ"ו וגם חסדו הוא מתפשט בכל המדות מלמעלה עד למטה ואז נותן לחם (תלים קלה) הלחם אשר הוא אוכל לכל בשר הוא הצדיק בסוד בשר קודש בבשר היורד מן השמים עסקינן שנעשה היחוד ביניהם ולכן עושים שמחה זו כנזכר: [יב] אין אומרים הלל הגדול אלא כשנענו ביום תעניתם וכו' הנה הדבר מבואר מעצמו דבשלמא כאשר הם נענים ביום תעניתם ממש אז הוא יורה כי היו מעשיהם רצויים לפני הקדוש ברוך הוא והם היו הגורמים השלימות העליון אמנם כאשר

יורדים הגשמים לאחר תעניתם

לא הם הגורמים השלימות זה ולכן אין אומרים הלל הגדול ואיתא בזוהר פרשת אמור דף צ"ח וז"ל כך מלכא קדישא ומטרונית' וחברייא בהאי גוונא ואימא עילאה דמתקנת כלא אשתכח דמלכא עילאה ומטרוניתא וחבריא מדוריהון כחדא ולא מתפרשאן לעלמין הדא הוא דכתיב ה' מי יגור באהלך וכו' הולך תמים ופועל צדק מאן הוא אלא אלין אינון דמתקני למטרוניתא בתכשיטהא בלבושהא בעטרהא וכל חד פועל צדק אקרי וכו' הנה מבואר מן המאמר כי המעשה של התחתונים עושה רושם גדול ופנה למעלה והוא פועל ועשה עם המדה הנקרא צדק ולכן כאשר מתענין ונענין מובן מזה כי הם אשר תקנו היחוד העליון ולכן יש להם לומר הלל הגדול להיות כי הם גדלוהו כביכול אך אם יום או יומים יתאחר קול המון הגשם אין ראוי להם לומר כך הס שלא להזכיר רוצה

לומר הלל שעולה בגימטריא ה"ס לא להזכיר והוא הנרצה בפסוק עצמו שלא היו רוצים להלל לשמו:

סימן תקעד

[א] כשם שמתענים ומתריעים על הגשמים כך מתענים על שאר הצרות לפי כי זה מורה כי ישראל הם קדושים כי הם מכירים ויודעים שאין הדברים באים בדרך מקרה אלא בהשגחה גמורה ויודעים בעצמם כי הם עיקר הבריאה כי לכן אמרו חכמים ז"ל אין רעה באה לעולם אלא בשביל ישראל הכרתי גוים לשמו פנותם החרבתי חוצותם אמרתי אך תראי אותי ודקדקתי מה שאמר הכתוב בלשון יחיד תראי אותי תקחי מוסר ולא אמר בלשון רבים תראו תקחו לומר כי כל זה יעשה הקדוש ברוך הוא בעכו"ם בעבור אולי יעשה תשובה יחיד אחד מישראל ולכן על כל צרה שלא תבא על הציבור הם מתענים ומתריעים לעורר השופר עליון שנאמר ביום ההוא יתקע בשופר גדול עד ירחמו עליהם מן השמים כי חנון ורחום הוא וקרוב לכל קוראיו ולכן על כל מין צרה מתענין לפניו ואף על גב כי הם הגורמים ואיהו דאפסיד אנפשיה לא יאחר מלתענות ולבקש רחמים ואפילו על מיני חולי שהיה באותה העיר כי כן מצינו שנתרעם הקב"ה על אסא מלך יהודה וגם בחליו לא דרש את ה' כי אם ברופאים ונמצא דאע"ג כי נתנה התורה רשות שנאמר ורפא ירפא מכל מקום צריך להתענות ולהתריע ולבקש רחמים על כל דבר המתחדש ולא הרבים בלבד אלא אפילו יחיד שהיה לו צרה או חולה בתוך ביתו מתענה ומבקש מלפני הקב"ה הוא עד שירחמו עליו מן השמים:

[טו] צבור שהיו להם שתי צרות אין מבקשים רחמים אלא על אחת מהם שנאמר ונבקשה מאלהינו על זאת מכלל דאיכא אחריתי ואף על גב כי לא נמצא שם צרה זולת זו מכל מקום למדו חז"ל ענין זה מיתור הפסוק שלא היה צריך לומר על זאת כי ודאי על אותה צרה דווקא היו מתענים ומה צורך לומר על זאת הי"ל ונצומה ונבקשה מאלהינו ותו לא ומדקאמר על זאת מכלל דאיכא אחריתי כלומר אף על גב שהיה שם צרה אחרת מלבד זאת לא היו שואלים עליה מלפני הקב"ה ולכן הם אומרים אע"פ שיש בלבנו צרות רבות לא באנו להתפלל לפניך אלא על צרה פלונית ולפי דין זה לא יפה עושים השואלים בתפלת עננו כמה שאלות אע"ג דאיכא למימר שהרי אין אנחנו עושים ציבור אפילו בארץ ישראל בכל תינאין ולכן הוא נקרא תענית יחיד מ"מ תענית ציבור מקרי בצד מה מאחר דאיכא עשרה מישראל ויש למנוע מנהג זה אם לא בזמן שעושים תענית של משמרת ראש חדש וכיוצא כי אז נודע הוא כי אין מתענין על צרה ידועה ויכול לכלול

כל שאלותיו בתפלת עננו בשומע תפלה ואם יש שום דבר ורעב ולם מתענין מזכירין על הרעב ומבקשים עליו מלפני הקב"ה משום דכי יהיב הקב"ה שבעא לחיי הוא דיהיב שנאמר פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצין ומדקאמר לכל חי ולא אמר משביע לכל שמע מינה דתרתי הוא דעביד פותח את ידיך ומשביע וגם כן לכל חי הוא דיהיב חיים לפי רצון שלו שהיה רוצה יותר חיים מן המזון אלא כי מן המוכרח שאינו יכול לשאול שתיהן כאחת ישאל מזון:

בכל יום תענית שגוזרים על הציבור מפני הצרות בית דין יושבין עד חצי היום עם הזקנים ובודקים על מעשה העיר וכו' ועל בעלי חמס ועל בעלי זרוע ועכשיו בזמנינו אין צריך חקירת חכם וטוב להודות לה' כי כל זה נתבטל:

סימן תקעט

[א] בכל מקום אם יש רוב גשמים מטשטשים הקרקע ומונעים המחרישה מתענים ומתריעים והענין כי לא נעלם מעין הקורא משחז"ל אלמלא יצ"ה חדוה דשמעתתא לא הוי וכן אחז"ל האי קדחתא אלמלא דהיא פרונקא דמלאכא דמותא צלינא עלה כל תלתין יומין וכו' ולכן עיקר בחי' הגבורות טוב עד מאד ומועילים מאד שנ' שמאלו תחת לראשי אמנם מפני כי כן אחר כך הם נעשו בסוד אלהים אחרי' בסוף העולמות אמנם יש למעל' בסוד אלהים קדשים ולכן כאשר הם מתעוררים בחי' הדינים אז וימנעו רביבים צריך להתענות כדי שירדו גשמים שהם בחינת הרחמים כדי למתק הדין ולמזוג אותו אבל בזמן כי רוב גשמים מטשטשים הקרקע ומונעים המחרישה צריך להתענות למנוע אותם מפני כי נמצא מתבטל בחי' הדין והנה יש צורך גדול בענין החרישה תחלה הוא סוד משחז"ל אמר יעקב ראובן בכרי אתה כל אותם החרישו' שחרשתי באמך היו ראויות לחרוש ברחל ולכן העיקר הוא בחי' החרישה אח"כ באים הגשמים בסוד מים קרים על נפש עיפה וכו':

סימן תקפ

[א] כשם שהציבור מתענים ומתפללים על צרתם כך כל יחיד מתפלל על צרתו כי הנה בזה הוא נותן כבוד להקב"ה בכמה פנים ראשונה מפני כי ימצא שהוא מאמין שהקב"ה משגיח בפרטים ולא יאמר כי זה נמצא לו בדרך מקרה או מסיבה טיבעית וזאת שנית כי הנה חז"ל אמרו כשהאדם בצרה לא יקרא למיכאל ולא לגבריאל אלא להקב"ה וכו' וכך הוא עושה ועוד בה שלישיה דמאחר שהוא מתענה נמצא כי יודע הוא מ"ש ר' אמי אין

יסורין בלא עון והוא מורה כי בחטאו נכנס לצרה זו ועוד נמצא לו תקו' טובה אם יתן אל לבו כי היה סיבה לפניו יתברך להביא עליו החולי זה או הצרה ונאמר עמו אנכי בצרה ונמצא כאשר מתענה מהפך מדת הדין למדת רחמים כמשחז"ל צדיקים מהפכים מדת הדין למדת רחמים והיינו מש"ה ואד יעלה מן הארץ וכו' ירצה ע"ד משחז"ל עלה שבר מלמטה וכו' נמצא כי התענית הוא הגורם הראשון להעלות מלמטה למעלה ע"י קרבן חלב ודם הוא התעוררות העלאת אור חוזר מלמטה למעלה ואחר כך בא האור בדרך ישר מלמעלה והנה סוד אור חוזר העולה מלמטה ע"י התענית הוא אותיות אד משם אדנ"י היינו מן הארץ ואח"כ והשקה אור ישר לשני מדות שנקראי' את כל שהם פני האדמ' ע"ד ששנינו האשה טוחה פניה בקרקע וקוראה והיינו בחינה אחת אשר יצדק בה באשר הפכים מדת הדין שהם אותיו' אד למדת רחמים אמנם עוד ירצו חז"ל כי כל דבריהם כגחלי אש והוא כי הנה נתבאר בזוהר פ' אחרי מות דף כ"ט הובא למעלה וז"ל פתח ואמר הנה מה טוב ומה נעים וכו' מאי שבת אחים גם יחד כד"א ופניהם איש אל אחיו וכד מהדר דכורא אנפוי מן נוקבא ווי לעלמא וכו' והשתא חמינא דאתון אתיתון על דדכורא לא שרייא בנוקבא אי לדא אתיתון גבאי חובו דהא יומא אסתכלנא דיתהדר כולא למשרי אפין באפין וכו' והנה הדבר מבואר מן המאמר כי כאשר חתן וכלה הם בסוד אחור באחור ואין משגיחין פנים בפנים אז נמצא עצירת גשמים לפי כי אין המטר יורד לכלה בסוד מים קרים על נפש עיפה וע"י התעני' הם גורמי' דאתהדרו למשרי אפין באפין בסוד עזר כנגדו וזה מה שאמרו צדיקים על ידי מעשיכם והשורש הנמצא להם בצדיק עליון כי הם מעלים אור חוזר מלמטה למעלה ואז הכלה חוזרת להיות עם החתן פנים בפנים כנ"ל שלכן נתנו חכמים סימן למטר כשיורד עד שיצאו אבעבועות חתן לקראת כלה ולא כלה לקראת חתן לפי כי לעולם התעוררות היחוד עולה מלמטה ולכן עדיין אין להם רשות לאכול המתענים אמנם כאשר החתן יצא לקראת הכלה ונתן לה אותם מים קרים אז מצוה לאכול ולשתו' ולעשו' יו"ט כאמור ומי הוא הגור' התחתוני' הפכים מדת הדין היא הכלה הנקראת אדני דינא דמלכותא מתהפכת להיות עם החתן שהוא מדת רחמים פנים בפנים בסוד ישר יחזו פנימו ואז יורד מלמעלה מים קרים על נפש עיפה ומתקיים מש"ה והורדתי הגשם בעתה סביבות גבעתי גשמי ברכה יהיו ולכן אמרו חז"ל שקולה כתחיית המתים "יוריד "הגשם "והטל "המחייה ועל הכתוב החיים: סליק הלכות תשעה באב:

סימן תקפא

הלכות ראש השנה:

[א] יחיד הנמצא וחוקר הלבבות צוה להיות הימים האלה נזכרים ונעשים מזמן מרע"ה שנתרצה הקב"ה על ידו לדור המדבר לכן קבעו אלו הימים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים כל ישראל מר"ח אלול ואילך עד י"ה שנתנו בו לוחות שניות דאלו בשאר הימים מה טוב לאדם כי יעיר בבקר כאשר נתבאר אצלי כי אמר ישעיה ע"ה זה אשר זכיתי לכל הכבוד הזה מפני כי רוחי בקרבי יעיר בבקר בבקר (ישעיה נ) דהיינו לשני בקרים כמ"ש דהע"ה קדמו עיני אשמורות ונוסף עוד מהתמדה יעיר תמיד ולכן לא קפח הקב"ה שכר יעיר לי אזן כי שמעתי שהקב"ה אומר את מי אשלח וכו' וזה גרם לי לשמוע דברי הנבואה כלימודי' כאלו הייתי לומד עם הזול' בדרכי התורה והנבואה ולכן מה טוב לאדם להיות תמיד מתעורר מחצות הלילה ואילך כמש"ה אדם ביקר (תלי' מט) אם רוצה להיות ביקר בעה"ז ולעה"ב ולא ילין כך אחז"ל תחילת מפל' שינה דמך ליה ולא עביד עבידתיה דמך ליה ולא עסיק באורייתא ולכן נמשל כבהמות וגם דמות שלו ולכן הירא את דבר ה' ורוצה להיות שושבינא דמטרוניתא זה דרכו להיות בכל לילה מתעורר מחצות ואילך אמנם אז העיקר הוא לעסוק בתורה אמנם בימים אלו טוב להרבות סליחות ותחנונים עם הציבור ואח"כ ללמוד עד אור הבקר או ילמוד מתחילה כפי מנהג המקום כך אחז"ל הניתן בים דרך מאלול ועד חנוכה ולא על חינם פירשו כך ואע"ג כי הנראה בזה להודות להקב"ה שהודיע דרך לבני האדם במים רבים ומה גם ילמדנו מזה בני האדם דרך ארץ שלא לפרוש בים הגדול מזמן חנוכה ואילך כמשחז"ל עד דאת קטיר לולבך קטיר רגלך אמנם מ"מ הם ידעו דרך ה' כי בימים אלו נמצא תוספת הארה משאר ימות השנה למעלה וזה היה מזמן שעבר שנתרצה הקב"ה לישראל כאמור ומאז ואילך הקב"ה בחסדו הוא פותח בים העליון דרך ע"י אורות עליוני' שמתגלים בימים אלו לפי שנאמר זה הים גדול ורחב ידים וכו' אמנם תניניא אזלין וכמה מאריהון דיבבא ויללא כדאיתא בזוהר וכל אלו הם מתעכבים לעבור אמנם בימים הללו הוא בחסדו יתברך נותן בים דרך אורות ובמים עזים נתיבה ממשיך שם אותו נתיב לא ידעו עיט והם נפתחים דרכי התשובה כמשחז"ל תשובה נמשלה לים והורה דרך לשבים שנאמר טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך זה:

[ב] נוהגים להתענות ערב ר"ה הנה הרצון לומר כי אע"ג שהימים אלו נודע שהם ימי תשובה כמש"ה אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול וס"ת ד' יודין הם מ' יום מר"ח אלול עד י"ה כי ישראל מתענים בהם והענין דאע"ג שקרא הקב"ה לישראל משובה שנאמר שובה

משובה ישראל על אודות כי ישראל אומרים השיבנו ה' אליך תחילה ונשובה אח"כ והקב"ה אומר שובו אלי תחילה ואח"כ ואשובה אליכם הנה בימים אלו אנחנו שבים בתחילה לפני הקב"ה ואח"כ ביוה"כ הר"ה חוזר עלינו ומכפר עונותינו זש"ה אני לדודי בתחלה אי נמי בחדש אלול ואח"כ ודודי לי אמנם ענין זה הוא לשרידים אשר ה' קורא עקב היתה רוח אחרת עמו לקרבה אל התשובה אמנם לענין מנהג יאמר נא שנוהגים להתענו' ערב ר"ה הוא משחז"ל למלך שנכנס למדינה יצאו גדולי המדינה לקראתו ויתר להם שליש כי לזה אמר הנביא שובה ישראל עד ה' אלהיך ולך (הושע יג) להקביל פניו קודם שיכנס במדינ' דבהכי ימצא כי כשלת בעונך אע"ג שהוא עון מזיד נעשה מכשיל שוגג והיינו מה שמוות' הקב"ה כנזכר אצלי בפי' התורה ולכן מאחר שאדם זה גורם טובה לו לעצמו ומוותר לכל ישראל הקב"ה בעבורו מה טוב לו שיחזק במנהג זה ולכן אחז"ל קדמיה לרשיעא עד לא קדמינך כי הנה למחר ביום ר"ה השטן עומד ומזכיר עונו' לפני הקב"ה של רבים ושל יחיד ולכן לא נהגו להתודות ביום ר"ה כדי שלא לתת פתחין פה לשטן ולכן עתה קדמיה לרשיעא להתמנות ולשוב אל ה' עד דלא יקדמינך ליום מודין והוא מזכיר עון לפניו יתברך שמו: [ג] אין נופלים על פניהם בערב ר"ה וכו' הנה כבר נתבאר כי בענין נפילת אפים יש שני צדדין שהם נגדיים זה מזה אחת לטובה והוא ענין המיל' והחתן שנהגו שלא ליפיל על פניהם וזה למי שהמצוה היא פועלת מה שצריך לעשות בענין נפילת אפים וההתר מזה הוא מה שאין אומרים נפילת אפים בבית האבל דלא לתת פתחון פה לשטן כנזכר באורך במקומו ולכן גם הזה אין נופלים על פניהם בערב ר"ה בתפלה מפני השני סיבות הנזכרים ראשונה כדי שלא ליתו מקום לבעל הדין לחנה על כי האדם מתענה על עונותיו לכן הס שלא להזכיר אותם ועוד מפני שהוא ערב י"ט ולכן לא צריכא למימר כי הנה קדושת היום פועל השלימות הנמצא בנפילת אפים אע"פ שנופלים על פניהם באשמורת בסליחות לאו דווקא נפילה אלא מפני שאומרים המזמור אמנם אין נופלים על פניהם לפי שהוא לילה והוא זמן ששולטים ס"א ולכן אומרי' המזמור בקול רם כקורא בתורה אמנם ביום אין צורך לומר אותו כלל מן הטעם כנזכר:

[ד] מכבסין ומסתפרין בערב ר"ה:

כבר אחז"ל לאחד שהיה לו דין לפני המלך מגדיל שפמו וצפרניו ולובש שחורים כי אינו יודע מה יהי' בדינו אבל ישראל בטוחים הם שהקב"ה מוציא דינם לאורה ולכן מכבסים ומסתפרים והעיקר לפי כי מעשה התחתונים הוא מעור למעל' להיות בדומה לו ולכן ישראל קדושים עושים את כל אלה הדברים כדי לעורר כך למעלה להסיר הזוהמא

והקליפה מן הבגדים עליונים לפי כי כך אחז"ל יום שנזדווג נבוכדנצר הרשע לישראל העדה מהם שני לבושים בגדי כהונה ובגדי מלכות שנאמר מעד' בגד ביום קרה וכו' ובלי ספק כי נגואלו בדם ולכן עתה כבסו בגדיהם והטהרו שלכן לא ימצא כתם והבן ולענין התספור' על זה נאמר ואיש כי ימרט ראשו טהור הוא ודברים אלו הם נזכרים באדרא רבה התבונן בהם ואיתא בזוהר פ' ויחי ז"ל עד לא מריט רישא דמאריה ועוד לא גליש למטר וניח' ולכן היה כונת תספורת של לויים והעבירו תער על כל בשרם וכו' ולכן מה טוב לאדם לעשות כל הדברים האלה לא יעדר דבר ועל זה צוה התור' והלכת בדרכיו ונא' בכל דרכיך דעהו והבן:

סימן תקפב

[א] אף על גב כי בכל יום מקבל עליו האדם עול מלכות שמים ביחוד ק"ש אמנם בימים אלו שהם ימים של דין לכן צריך שיאמר המלך הקדוש המלך המשפט והם כנגד שני בתי דינים שיש למעל' שהם נקראים ב"ד עליון וב"ד תחתון ואמנם בתחילה אין להזכיר ענין משפט ודין רק המלך הקדוש מפני כי בשלש מדו' העליונות אין להזכיר בהם ענין דין ואע"ג כי העולם נברא בשלש מדות אלו שנא' ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומו' נבקעו וגם העולם נברא בדין שנא' בראשית ברא אלהים כמשחז"ל אין להזכיר מציאות דין שהרי שיתף עמו הקב"ה מדת הרחמים שנא' ביום עשות ה' אלהים ולכן אין לומר בזה זולת המלך הקדוש שנא' כי אלהים קדושים הוא אבל באמצעיו' מזכיר דין ואומר שם המלך המשפט וסמיך ליה ולמלשינים אל תהי תקוה וכו' ולפי כי כן תחלה הקב"ה עשה דין בעמו ואח"כ בכל העולם ואם טעה או שהוא מסופק צריך לחזור לבל יתראה כי אינו מתרצה בדינו של הקב"ה ח"ו ולכן אם הוא בהמלך הקדוש חוזר לראש לפי דשלש ראשונו' חשובות כאחת ומה גם אם יחזור לברכת אתה קדוש בלבד יהיה נראה כי שתי מדות העליונות אין נמצא בהם ענין של דין רק במדה שלישית ולכן חוזר להגיד כי ישר ה' והדין הוא בכתר מלכות ולכן נמי אם טעה בהמלך המשפט חוזר לברכת השיבה אמנם אם עקר רגליו חוזר לראש מטעם הנזכר כדאיתא בספר יצירה נעוץ סופן בתחילתן כי הנה בימים הללו כל מדות העליונות הם שואבים דין ונשפעין מצד הדין ולכן:

[ב] אם אמר האל הקדוש ותוך כדי דיבור חזר ואמר המלך הקדוש אינו חוזר שהרי החזיר אותה המדה לצד הדין להיות נאחזת שם ולכן ה"ה במלך המשפט אם חזר בו בתוך כדי דיבור אינו צריך לחזור:

[ג] גם בשבת בנתיים בערבית יאמר המלך הקדוש בברכ' מעין שבע שהרי מכ"ש הוא דצריכא למימר מפני כי בלילה הוא שליטת הדינים ביותר ולכן אע"ג כי אין שם המלך המשפט הנה נא' המלך הקדוש בעמידה ומה גם עתה שחוזר ואומר בברכה מעין שבע המלך הקדוש:

[ד] יש נוהגי' להתפלל בר"ה ויוה"כ בכריעה וכו' ומן הדין צריכין לזקוף בסוף הברכות ואמנם אין זה מנהג אלא בכלל כל המוסיף גורע ובכלל משחז"ל שמלמדים אותו שלא לעשות שלכן הזהיר הנביא הלכוף כאגמון ראשו ועיקר ההכנעה הוא בלב שלא יתראה לעיני בשר ואפשר כי זה יהיה מכלל דרכי הגאוה ורמות רוחא:

[ה] אם לא אמר זכרנו ומי כמוך אין מחזירין אותו לפי כי כל זה הם אורות הנוספים עתה בר"ה ויוה"כ וזה הענין נעשה בלאו הכי אמנם בי' ימי תשובה אין מתגלים אורו' הללו ולכן אין אומרים בעשרת ימי תשובה ובכן יתקדש שמך וכל ובכן הנמשכים רק המלך הקדוש מפני כי אורות הללו אינם מתגלים זולת בר"ה ויוה"כ כאמור:

[ו] אומר בתפלה ותתן לנו את יום הזכרון הזה ואינו מזכיר ר"ח כדי שלא לעורר הדינים ואיתא פ' פקודי דף רל"ח. וז"ל בכל ירחא וירחא צד סיהרא בעיא לאתחדתא בעי חד שעיר בגין דלא יקטרג רדתותא ויטול חולקיה כדקא חזי ליה וסיהרא קדישא לינקא בקדושא לאותותי כדקא יאות וכד מתחדשא בכל ירחא וירחא בגין כך אקרי נער והא אוקימנא והאי אחרא דיהא תדיר במשל ולא נפיק מניה אקרי מלך זקן וכסיל ובגין כך ישראל קדישין דאינון עמא חד ביחודא קדישא קב"ה יהיב לץ עיטא לאשתזבא מכלא עכ"ל והנה מבואר מזה המאמר כי אין להזכיר ענין ר"ח בגין לאשתזבא מאותו זקן וכסיל:

[ז] עם חל בחול אומר יום תרועה לקיים השני כתובים כמשחז"ל כתיב יום תרוע' יהיה לכם היינו בחול וכתיב זכרון תרועה יהיה לכם היינו בשבת כלומר כי מזה תראה כמה מועיל תקיעת שופר בר"ה לישראל דלא מבעיא אם הוא יום תרועה והוא בחול ותוקעין בו כי זה מועיל מאד לערבב אבין ל לקמן אלא אע"ג שהוא בשבת שאין תוקעים בו מכל מקום זכרון תרוע' זה יהיה מועיל לכם:

[ה] ואינו אומר מועדים לשמחה וכו' דפשוט הוא כי צריך האדם להיות ירא ביום זה אימת מלכות וכן אינו אומר ואין אנו יכולים לעלות ולראות כי לא נצטוינו בר"ה לעלות לירושלם אלא אומר ואין אנו יכולים לעשות חובותינו לפניך הם הקרבנות:

[ט] אף על פי שכל השנה מתפללין בלחש וכו' אין זה מנהג כלל ואשתמיט מניה דמר מה שאמר בזוהר פרשת ויגש דף ר"ט וזה לשונו והקול נשמע בית פרעה וכו' ואוקימנא מאן דצלי צלותיה וקם קמי מאריה אצטריך ליה דלא למשמע קליה בצלותי' ומאן דאשמע

קליה בצלותי' צלותיה לא ישתמע מ"ט בגין דצלותא לאו איהי קלא דאשתמע דההוא קול דאשתמע לאו היא צלותא וכו' ובגין כך לא אצטריך ליה לבר נש למשמע קליה בצלותיה אלא לצלאה בלחש בההוא קלא דלא אשתמע ודא איהי צלותא דאתקבלת תדיר וסימניך והקל נשמע קלא בלא ואו נשמע דא היא צלותא דאיהי בחשאי דקב"ה קביל לה וכו' ומ"ש הגאון ולהטעות לא חיישינן כיון שמצויים בידם מחזורים הא נמי ליתי לא אחז"ל אלא ללמוד מחנה שנאמר וקולה לא ישמע ואין הסיבה שלא יטעה חבירו אלא כך אחז"ל המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה ואיתא בזוהר פ' ויקהל ר"כ. וז"ל וכד צלותא סלקא קאים האי ממנא וכריז על כל אינון פתחין פתחו שערים וכו' כל אינון דמצלו צלותהון בלחישו ברעותא דלבא האי צלותא סלקא וצייתין לה כל אינון דאקרי מארי דאודנין ואי ההיא צלותא אשתמע לאחרא לית מאן דציית לה לעילא וכו' ותו דמלה דצלותא אתאחדא בעלמא עילאה ומלה דעלמא לא אצטריך למשמע וכו' ובתיקון רפ"ג דף ג' וז"ל אוף הכי יחוד עלמין קשור' דעמודא דאמצעיתא ושכינתא תתאה אינון יאהדונה"י וחיבורא ותרין שמהן צריכין בחשאי ורזא דמלה בעמדם חרפנה כנפיהם בעמדם ישראל בצלותא דעמידה חיוון תרפינה כנפיהם דלא למשמע קלא דתמן קול דממה דקה קדש הקדשים דאיהי בעמידה בגין דתמן קאתא מלכא וכו' ולכן אסור להשמיע קולו כדאמרן:

סימן תקפג

[א] אשר חז"ל הגידו כי סימנא מלתא היא ואין בזה לחוש משום דרכי האמורי אדרבא נהפוך הוא כדי לקיים מש"ה בכל דרכיך דעהו כנ"ל ועיקר הדבר כי הנה נודע מחז"ל כי אדם נברא בר"ה ותכף נצטוה על עץ הדעת שלא לאכול ממנו והודיע אותו הקב"ה כי ביו' אכלו ממנו ימות לפי כי בו תלוי ענין המיתה כנודע ממשל החולה שאמר לו הרופא אל תאכל דבר פ' שהוא רע ועבר על צווי ומת ולכן אנו עתה עושים דברים אלו ואומרים עליהם אלה הדברים כלומר אם ראה כי אנחנו לא נאכל זולת דברים המועילים שיש בהם זכרון טוב לתקן מעשינו ולהחיות נפשינו לעבדך באמת ולכן אחז"ל יהא אדם רגיל לאכול בר"ה רוביא דהיינו תלתן כרתי סילקא וכו' ולפי דקים לן דאין לך עשב שאין ממונה עליו מלאך שנא' אם תשים משטרו בארץ כל אחד עליו מלאך ממונה אחד והוא אומר לו גדל ולכן כאשר יאכל האדם דברים החי יתן את לבו לעורר אלו הכחות למעלה אותם הממונים על מין האילן גם הממונים על העשבים ואיתא בזוהר פ' שמות דף ט"ו: וז"ל אמר רבי יהודא מאי דכתיב גם את זה לעומת זה עשה האלהים כגוונא דרקיעא

עבד קב"ה בארעא וכלהו רמיזא למה דלעילא דכד הוה חמי ר' אבא חד אילנא דאביה אתעביד עופא דפרח הוה בכי ואמר אי הוו ידעין בני נשא למאי רמיזאן וכו' דאמר ר' יוסי אלנין אינון דאתחזי מנהו חכמתא כגון חרובא דקל פסתוקא וכדומה לוו כלהו בחד רתיכא אתרכבו כל אינון דעבדי אמירין בר מתפוחים רזא חדא אינון בר שבילין וכו' וכל חד מאינון זוטרי בר מאזובא מאימא חדא אתיילידו כל עשבין דארעא דאתמני עליהון רברבין תקיפין בשמיא כל חד וחד רזא בלחודוי כגוונא דלעילא וכו' הנה מבואר הדבר כי אף על גב שהקב"ה שם משטרו של כל אחד מלאך ממונה עליו אמנם מ"מ העיקר של כל אחד נאחז במדות העליונות וכן מבואר פ' שמות דף ט"ו שם נאמר מהו דכתיב אל גנת אגוז ירדתי א"ל ת"ח ההיא גנתא נפקא מעדן ודא היא שכינתא אגוז דא היא רתיכא קדישא דאינון ארבע רישין דנהרין דמתפרשין מן גנתא כהאי אגוזא וכו' והנה מבואר מזה המאמר כי בכל עשב יהיה מותר מחבירו בשורש שלו למעלה ולכן טוב לאכול דברים אלו כדי לעורר השרשים העליונים שהם תלויים במדות העליונות ואמנם האגוז אע"ג כי הנראה מן המאמר טוב לאכול אותו ומה גם אשר חז"ל אמרו מה אגוז אעפ"י שמתלכלך אינו נמאס מה שבתוכו כך ת"ח שסרח אין תורתו נמאסת אף על פי כן אין ראוי לאכול אותו מפני הלכלוך שבתוכו שהוא מר ומורה רעה כדאיתא בזוהר שם נאמר ע"ש ואמנם צריך כשאוכל לומר בפיו על כל דבר ודבר הנוסח שלו מפני כי על ידי הדיבור מתעורר כח עליון כדאיתא בזוהר פ' אמור וז"ל דף ק"ה אמר רבי יוסי כתיב וקראת לשבת עונג וכו' אבל ממצא חפצך ודבר דבר דבר מה הוא ומאי גריעותא הוא לשבת א"ל ודאי גריעותא הוא דלית לך מלה ומלה דנפיק מפומיה דבר נש דלית לה קלא וסלקא לעילא ואתער מלה אחרא וכו' הרהור מותר מאי טעמא הרהור לא עביד מדי ולא אתעביד מניה קלא ולא סליק אבל לבתר דאפיק מלה מפומיה ההוא מלה אתעביד קלא ובקע אוירין ורקיעין וסלקא לעילא ואתער מלה אחרא וכו' והנה מבואר מזה המאמר כמה הוא מעורר דהאדם למעלה על ידי הדיבור שלו וכן צריך לומר בפיו כך על כל דבר שאוכל כדי לעורר הדיבור עליון ובזה מתקיים כל משאלותיו לטובה ע"י הכונה:

[ב] אוכלים ראש כבש וכו' וצריך ליזהר אם אוכל המוח שהנה אמרו כי שלשה איברים טוב שלא לאוכלם וסימן שלהם מלך היינו מוח לב כבד ולכן צריך כונה גדולה והנה עיקר כל דברים אלו כדי להעיר לב האדם שיעשה תשובה וישוב אל ה' וירחמהו:

סימן תקפד

[א] פרק בתרא דר"ה ז"ל אמר ר' אבהו אמרו מ"ה לפני הקב"ה מפני מה אין אומרים ישראל לפניך שירה לא בר"ה ולא ביוה"ך אמר להם אפשר אני יושב על כסא דיו וספרי חיים וספרי מתים לפני נפתחין וישראל יאמרו שירה עכ"ל בלי ספק כי המשכיל ישאל כי יחם לבבו מה זו שאלה ששואלין מ"ה מפני מה אין אומרים שירה וכי הוא דבר חיוב מו התורה שעוברים עליו כדי לומר כך לפניו יתברך ומה איכפת להם ומה זו תשובה שאמר הקב"ה אפשר אני יושב על כסא דין וכו' אם מפני טענה זו יש מקום לחייב לומר הלל שנאמר חסד ומשפט אשירה ושנינו חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה ועוד דקדוקים אחרים אין זה מקומם ואחשבה כי משתי סיבות מ"ה שואלים כך והם זו הפך מזו ראשונה אחת היא מפני כי ביום ר"ה נאמר ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' ואיתא בזוהר כיותחלה שואלים על כבוד שמו יתברך מי הוא שגורם חילול ה' למטה ח"ו ולכן מ"ה אותם המקטרגים המעותדים על טענה זו הם האומרים מפני מה אין אומרים הלל כלו' חילול ה' יש בדבר דאלו בשאר המועדות אומרים שירה על הניסים ועל הפורקן וביום זה מפני שאתה עושה בהם דיו אין אומרים שירה וכנגד כת השנית שהם מימינו הם שואלים מה ראו על ככה שאין אומרים ישראל שירה לפניך מאחר שנאמר תנו עוז לאלהים ואיתא בזוהר פרשת שמות דף י"ח וז"ל וכשפותחין החיים שירה מוסיפין העליונים כח לדעת ולהשיג ולהכיר מה שלא השיגו שמים וארץ מוסיפין כח בהאי שירה וכו' ולכן להיות שיש להם הנאה בזה לכן אומרים למה אין אומרים ישראל שירה ומשיב הקב"ה תשובה השוה לשני הצדדים אפשר אני יושב על כסא דיו וכו' כלו' גם עתה כדבריכם כן הוא אפשר אני יושב על כסא דין וכו' והם אומרים לפני השירה דמשמע שהם מקלסים אותי כדי שאעבור על חטאתם דמשמע שאני מקבל מהם שוחד חלילה ואמנם איתא בזוהר ביומא דר"ה טוען המקטרג לפני הקב"ה על עונות ישראל והולך להביא עליהם עדים ובא השמש להעיד עליהם אח"כ הולך המקטרג להביא הירח להעיד ואז הירח מתכסא שנאמר בכסא ליום חגנו היכן מתכסים מקום שאמרו חז"ל במופלא ממך וכו' ולכן המלאכים שיודעים כמה מעלות טובות למקום עלינו ביום הזה ומעשה שהיה שנתכסה הירח ולכן לא מצא המקטרג מקום לקיים טענותיו וניצולו ישראל לכן יאמרו נא מפני מה מה אין אומרים ישראל שירה לפניך ביום זה שעשית עמהם טובה הגדולה הזאת ולכן משיב הקב"ה כי אדרבא מפני טענה זו אין לומר אפשר אני עומד על כסא דין וכו' כדי שיבין המקטרג ויאמר שאני נושא פנים לישראל ועיקר הדבר יובן משחז"ל בעשרה מיני זמר נאמר ספר זה

באשרי וכו' גדול שבכולה הללויה שהוא כולל שיר ושבח כאחד דהיינו כמאן דאמר הללו לחוד יה לחוד וכבר נתבאר למעלה כי מלת הלל הוא ס"ה בגי' והוא בגי' אדנ"י והרצון ללמד כי אנו משבחים לשם זה שהוא בשם י"ה כדאיתא בזוהר פ' ויקהל דף רט"ו וז"ל וכד סיהרא אתרשימת באשלמותא חדא בינייהו אקרי בחמשה עשר דהא ה' אתחברת ואתחקקת בינייהו ורזא דא י"ה איהי ברזא דאת ה' כמלקדמין עכ"ל וכן איתא פ' במדבר א"כ כאשר נאמר הלל משמע שהיא באשלמותא ונוסף עוד שהוא בסוד יה שהם חיבור איש ואשה ועלימו חטוף שלימו' י"ג מדות של רחמים שרמוזים. אצל מן המצר קראתי יה כדאיתא באדרא רבה ולכן אמר ה' אפשר אני יושב על כסא דין וכו' איך יאמר נא ישראל שירה ואינו כן:

מה טוב לאדם להרהר במה שאמר בראש השנה שלשה ספרים נפתחין בר"ה אחד של צדיקים גמורים ואחד של רשעים ואחד של בנוניים וכו', ובזוהר פרשת אמור דף ק' ז"ל ת"ח לקבל דא ג' ספרין פתיחין וכמה רחמין מתערין ודינין קשיין אתכפיין ועאלין לדוכתייהו כך הוא לתתא וכו' אלין אינון רשעים גמורים דאינון דינין קשיין אתכפיין ואתעברו מעלמא וכו' ויהיה זהיר לומר בריך שמיה דמאריה עלמא כנזכר בשבת כדאיתא פ' תרומה ולפי כי בספר זה נחתמים לחיים טוב לקרא בס"ת בר"ה וליתן צדקה מוציאין שני ספרים אחז"ל רצה הקב"ה לתת התורה לא"ה שנאמר זה ספר תולדות אדם ולפי שחטא ויאמר לאדם וכו' ולכן קורין ענין שרה שהביאה חיים לבעלה כמשחז"ל ולכל העולם הנפש אשר עשו בחרן וכן חוה והבן:

[ב] מוציאין ב' ספרים הנה חז"ל אמרו הני חמש דר"ה כנגד ה' מרואי פני המלך והענין כי הנה התורה נאמר בה עץ חיים היא ואחז"ל עץ החיים מהלך חמש מאות שנה וכבר נודע אצלינו כי אין קדושה פחותה מעשרה ולכן ה' כל אחד כולל עשרה בחינות הרי הם נ' ולפי כי משה זכה לתורה לכן נתנו לו נ' שערי בינה ואם הוא בשבת קורים ז' לפי כי על האחת ז' הם רואי פני המלך אמנם היותר מובחרים מן הז' הם ה' כמו שפירש רש"י ז"ל וזה הענין מדוקדק בלשון עצמו לפי כי שם נאמר במגילה פרק הקורא עומד וז"ל הני ה' כנגד ה' מרואי פני המלך הני ז' כנגד ז' רואי פני המלך שראוי לומר מה נשתנה דאלו בתחלה הוא אמר מרואי באות מם לא כך אח"כ הוא אומר אלא רואי פני המלך אלא כי לשון התלמוד מוכח כי הם ז' רואי פני המלך אבל ה' אלו שאמרו הם מרואי מכלל אותם ז' פני רואי המלך ולכן מפני כל הז' הם מכלל רואי פני המלך קורין בספר ראשון אמנם המפטיר קורא בספר שני בפ' פנחס וסוד הדבר בדרך קצרה כי הנה אנה העולים הם כנגד המדות עליונות אמנם המפטיר אפשר שהוא הנער מט"ט אמנם מ"מ

נותנים לו אצעדה בתורה הוא סוד מ"ש בזוהר פרשת אחרי מות דף ס"ד. וז"ל כדין עד דאתי צפרא קם ההוא נער ויניק משדי אמיה לדכאה להו ועאל לשמשא וכו' ולכן מנהגן של ישראל תורה שנוהגין להפטיר הקטנים אמנם גם אם המפטיר גדול הוא בסוד ונער קטון נוהג בם ואחר שקורא חנק בתורה מפטיר בנביא לפי כי שם הוא סוד הנבואה רק שנמשך מלמעלה:

[ג] בני אדם החבושים וכו' אין מביאים אצלם ס"ת שהרי אפי' בזמן שמוציאין ס"ת לרחוב היה לצורך רבים ועכ"ז בצום ובשק כמו ששנינו ונותנין אפר מקנה בראש הנשיא ובראש אב ב"ד וכו' ולכן אין לומר דאדם חשוב מוליכין ס"ת אצלו מפני שהתורה מתעלה בו כדאיתא בירושלמי ואיתא בזוהר פ' אחרי מות דף ע"א. על ענין שנ הוצאת ס"ת דבר גדול ע"ש ולבסוף שם נאמר ז"ל אמר ר' יהודה בני בבל מסתפי ולא קא עבדי אפילו מבי כנישתא לבי כנישתא כ"ש האי:

[ד] מנין בין קריאת התורה לתקיעת שופר כדי שלא להפסיק בין התקיעות כ"ש הס שלא לדבר כלל בשום ענין דהוי הפסקה:

סימן תקפה

[א] הנה ענין התקיע' שתהי' מעומד למדנו אותה מספירת העומר שנאמר לכם לכם ושם נאמר מהחל חרמש בקמה למדו חז"ל שהוא בקומה ואמנם סוד הדבר דאתקש התקיעה לספירת העומר לח לענין שתהיה מעומד בלבד נלמד אנא נחזור ונלמוד לכל הצדדים שהם שוים זה לזה ראשונה יהיה הענין צורך גבוה והדבר יובן עם מ"ש בזוהר פ' אמור דף צ"ז. וספרתם לכם וכו' פקודא דא לספור ספירת העומר הא אוקימנא וכו' וכיון דנפיק מתמן ולהנאה וספרה לה חוף הכא ישראל כד נפקו ממצרים נפקו ממסאבו וכו' מתמן ונהנחה יעבדון חושבנת למקרב חתתח בבעלה ובגין דאלין יומין דעלמא דדכורא לא אתמסר חושבנא דא אנא לגברי בלחודייהו וע"ד חושבנא דא בעמידה איהו מילין דעלמא תתאה בישיבה ונח בעמידה ורזא דא צלותא דעמידה וצלותא מיושב ואלין חמשין מ"ט אינון כלל אנפי אורייתא דהא ביומא דחמשין רזא דאורייתא ממש עכ"ל הנה מבואר מזה המאמר כי ספירת העומר הוא מיומין עילאין שאנו ממשיכים אותה למטה ע"י הספירה ולכן הספירה תהיה מעומד מפני שהוא מעולם וכן עתה למד בענין השופר לפי שהוא מעולם העליון לכן צריך לתקוע מעומד ועוד נחזור ונלמוד ממ"ש במאמר כי ספיר' זו היא למקרב אתתא בבעלה וכן נמי בענין של תקיעת שופר תכלית הרצון הוא לקרב' אתתא בבעלה בסוד שמאלו תחת לראשי זה יום ר"ה כדלקמן ועוד נחזור ללמוד

מה ענין הספירה הוא לצורך ענין טהרה כמ"ש במאמר כי שם נאמר וספרה לה וכן נמי בספירת העומר נאמר לכם כמובן בענין התקיעה הוא לדחות סטרא אחרא למטה ולהפריש אותה מן הקדושה כדלקמן וזאת תורת האדם להועיל לו כדאיתא פ' פקודי דף ר"נ וז"ל ביומא דר"ה כד קב"ה קאים בדינא על עלמא וההוא סטרא בישא אתי לאסטאה כדין כל הני מתכנפי וכו' וכדין כד ישראל תקעין בההוא שופר וכו' כדין כרוזא נפקא ואכריז בכולהו רקיעין ואמר קול דודי הנה זה בא וכו' וכדין ידעי כולהו דקב"ה חייס עלייהו דישראל וכו' ולכן מועיל התקיעה לאדם בכל צדדין אנו האמורים זה יצא ראשונה כי הוא צורך לעצמו לדחות ממנו המקטרגין לפי שנאמר ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' והוא יום ר"ה כנזכר בזוהר וע"י התקיעה מתערבבים כדלקמן שלכן צריך להתוודות בנחש באותה שעה בלבד ונוסף עוד כי ישבר הלב הזונה כד"א אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו ובזה נשבר היצר נמי נמצא כי כאשר היצר נאמר בו רוח הולך ולא ישוב אז כל איברי האדם שלמים הם ובזה יצדק ההיקש שנאמר לכם לכם והיינו מ"ש בזוהר פ' חמור וז"ל וספרתם לכם מאי קא מיירי וכו' ת"ח ישראל כד הוו במצרים הוו ברשותא אחרא והני אחידן במסאבותא כאתתא דא כד היא יתבא ביומי דמסאבותא בתר דחתגזרו עאלו בחולקא קדישא דאיקרי ברית כיון דאתאחדו ביה פסק מסאבותא מנייהו כדא אתתא כד פסקו מנה דמי מסתבותא מה כתיב וספרה לה חוף הכא כיון דעתנו בחולקא קדישא וכו' אמר קב"ה מכאן ולהלאה חושבנא לדכיותא וספרתם לכם לכם דייקא עכ"ל הרי נת' כמה מעלות טובות היו לישראל ע"י הספירה כך נמצא לנו בענין התקיעה ולכן אתקש לכם לכם שיהיה מעומד כאמור קודם שיתקע יברך וכו' איתא בזוהר פ' שופטים דף רע"ה וז"ל פקודא דא נהעד בב"ד וכו' ונח עוד אלא שמשא וסיהרא סהדין על בר נש כמה דאוקמוה תקעו בחדש שופר וכו' מאי בכסא ביומא דסיהרא מתכסת ואמאי מתכסת דהא כד מטי ר"ה ייתי ס"מ למתבע דינא קמיה קב"ה והוא יימח ליה אייתי סהדין והוא ייתי לשמשא עמיה אזל למייתי סיהרא והיא מתכסת בההוא אתר דאתמר ביה במכוסה ממך אל תחקור הנה ענין הברכות כבר נתבאר עניינם בהרבה מקומות ואמנם בזה צריך לתת טעם על מה אנחנו מברכים לשמוע קול שופר ואין חנו אומרים לתקוע או על שמיעת אמנם הענין הוא אשר חז"ל הגידו בפ' שמעו ותחי נפשיכם האזן כמו קנקל לכלים שמתגמרים כלם וכן אמרו ישראל אמרו נעשה ונשמע אבדו נעשה ולכן אמר הקב"ה קיימו ונשמע וכאלו קיימתם שניהם שמעו ותחי נפשיכם ולפי כי יום ר"ה הוא מכלל מ' יום שהיו ישראל בתשובה בזמן דור המדבר ועדיין לא נתבשרו בתחלה עד יוה"ך ולכן כי הנה מקיימים אנחנו הצווי שאמר שמעו ותחי נפשיכם ר"ל הנה עשינו

את שלנו לשמוע קול שופר ולכן ראוי שתקיים מ"ש ותחי נפשיכם ואיתא בתיקונים דף ק"ל וז"ל והכי מצות שופר ברוחא דנשיב מפומא וההוא רוחא אתעביד קלא הנה מבואר כי לפי שהמצות מתחלקות לרמ"ח איברים בא מצות שופר בענין הקול ולכן תליא בענין השמיעה כאמור:

ואמנם סוד התקיעה נתבאר בזוהר פרשת אמור דף צ"ט ר' אבא הוה יתיב קמיה דרבי שמעון א"ל ודאי זמנין סגיאין שאילנא על האי שופר מאי קא מיירי ועד כאן לא אתיישבנא ביה א"ל ודאי דא איהו ברירו דמלה דישראל בעיין ביומא דדינא שופר ולא קרן בגין דקרן הא אתיידע ולאתדבקא דינא לא בעינא אבל הא. תנינן במלין ובעובדא בעינן לחחזאה ולאתערא מלין סתימין תא חזי כד ההוא שופר עילאה אסתלק ולא נהיר לבנין כדין דינין אתערו וכרסוון אתתקנו לבי דינא ודא שופר אילו דיצחק אקרי תוקפיה דיצחק תושבחתיה דיצחק כד אסתלק ההוא שופר גדול דלא ינקא לבנין כדין יצחק אתתקף ואתתקן לדינא דעלמא וכו' הנה ללמוד מזה המאמר ראשונה מפני מה צוה ה' לתקוע בשופר בראש השנה ויהיה בדבר אחר לעורר הלב ומכ"ש כי מה מועיל קול זה השופר והיה מספיק שנאמר הפסוקים בלבד ולכן הודיע שהוא צורך גדול שיהיה התקיעה בשופר ויהיה גם כן בתקיעה ונא יועיל ע"י זכירה בפה מפני כי צריך שני דברים להתעוררות העליון צריך מלין ועובדא כדבר האמור:

יתקע תשר"ת ג"פ וכו' סוד התקיעות ומניינם הנה הוא מבואר בזוהר פ' אמור דף צ"ט וז"ל וכד אתער האי שופר ובני נשא תייבין מחטאיהון בעיין לנגדא קול שופר וההוא קלא סליק לעילא כדין אתער שופרא אחרא ואתער רחמי ואסתלק דינא ובעינן לאתזחה עובדא בשופר ולאתערא שופר אחרת ולאפקא בהאי שופר אינון קלין לאחזאה דכל אינון קלין דנעינח כלילן כלהו בההוא שופר עילאה ובהני קלין יהבין ישראל חילא לרחמי מתתא ואתער שופר גדול לעילא ועל דא בעינן לזמנא שופר ולכוונא ביה דביה כלילן קלי ובגין לאתערא אחרא ולסדרא קלין בשופר:

סדרא קדמאה, קלא נפיק וכו' ושם נא' סדר כל הקולות בבחינת המדות עליונות וכל בבא ובבא הסוד שלה אמנם מן המאמר זה ממנו נקח מ"ש וכד אתער האי שופר ובני נשא תייבין מחטאיהון הוא הנרצה בדברי חז"ל שדרשו מלת שופר שפרו מעשיכם דהיינו כי כאשר שומע האדם קול שופר יחרד לבו לפני קונו ויתודה בפיו בלחש לא ישמע קולו כלל ובזה יש כח באותם תקיעות להמשיך הרחמים העליונים ומשפר המדות עליונים מן הנועם עליון דהיינו שופריה דא"ה והנה אחז"ל שופרי' דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון ובכן נמי נשפע על האדם בכל הבחינות שלו כאמור:

[ג] אם התחיל לתקוע ואינו יכול להשלים משלים אחר וכן היא המדה למעלה כלומר אף ע"ג כי התוקע אחד הוא והוא בעל היכולת אמנם בערך המקבלים לפי שאין הקול עליון מתפשט כאחת לכן בגשמי למטה אע"ג שאין התוקע ראשון יכול לתקוע כלל או שתקע ואינו יכול להשלים מכל מקום יכול לעמוד אחר תחתיו לתקוע ואין צריך לברך לפי שכבר נתבאר למעלה כי הברכה הוא המשכת האור עליון למטה על המדות וזה כבר עשהו המתחיל לתקוע ולכן אין צריך לברך אח"כ אמנם הבא להשנים התקיעות אם אחד או שנים צריך שיהיה נמצא שם בשעה ראשונה שברך לפי כי כן נמי בשעה שנתעורר למעלה לתקוע אז כל המדות עליונות הם מוכנים לקבל האור עליון המתלבש בהם:

[ד] אחר תוקע ולא ש"ץ אשר חז"ל הגידו כי הקב"ה נדמה למשה רבינו עליו השלום כשליח ציבור וכו' ואמר לו יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם אמנם דיבור זה לענין צורך התפילה אמנם לענין התקיעה אחר הוא התוקע למעלה הוא מה שאמרו חכמים זכרונם לברכה אותו איל של יצחק לא יצא ממנו דבר לבטל' וכו' קרנו של שמאל תקע בו בהר סיני שנאמר וקול שופר חזק מאד ואיתא בזוהר פרשת אמור דף ק'. וזה לשונו וכד ישראל מתתקני ומסדרי קלין כדקא יאות בשופרא דא וישראל ברעותא אהדר ההוא שופר עילאה וכד אהדר אעטר ליה ליעקב וכו' אמנם נתן טעם בגשמי למטה כדי שנא תתבלבל דעתו לפי כי העיקר הוא הכונה ובפרט לענין התקיעה כדאיתא בזוהר כי הר' שמעון בן יוחאי לא היה שומע התקיעות אלא מבן אדם היודע שנאמר אשרי העם יודעי תרועה ולא תוקעי כדלקמן אמנם אם מובטח שיחזור לתפילתו תוקע ובזוהר פרשת ויקרא דף י"ח וזה לשונו לבר נש דהוה רגיז וחגיר זייניה ונפק ברוגזיה לקטנא בני נשא חד חכימא קם על פתחא ואחיד ביה וכו' בעוד דאתתקפו דא בדא אצטנן רוגזיה כך אמר קודשא בריך הוא לישראל בני לא תדחלון הא אנא קאים על פתחא אבל אזדרזו והבו לי חילא ובמה בשופר וכו' ועל דא בעי לאזדהרא בשופר ולמנדע ההוא קנא ולכוונא ביה וכו':

[ה] הנוטל שכר לתקוע וכו' אין הרצון לומר דיש איסור בדבר שהרי הוא גמר אומר דאין רואין סי' ברכה אבל הרצון הוא כדי שיהיו ישראל מחבבין המצות ולא ראינו ולא שמענו מי שרוצה ליטול שכר על תקיעת שופר ולא להתפלל אדרבא נהפוך הוא שמתקוטעי' על כך ואמנם הדרך הישרה כי בימים הללו יבוקש איש ירא ה' יודע בטיב התקיעה כדי להוציא את הרבים י"ח ולהיות בו יכולת לדחות את השטן בכונתו הטובה ויהיה בהכנעה גדולה כדאיתא בזוהר פ' ויקרא דף י"ח וז"ל רבי אלעזר ורבי אבא הוו יתבי אמר רבי אלעזר חמינא לאבא ביומי ראש השנה ויוה"ך דלא בעי למשמע צלותא מכל בר נש

אלא אי קאים עליה תלתא יומין קודם לדכאה ליה דר"ש הוה אמר הכי בצלותא דהאי בר נש דאנא מדרינא אתכפר עלמא וכ"ש בתקיעה דשופר דלא מקבל תקיעתא דבר נש דלאו איהו חכים למתקע ברזא דתקיעה דתנינן רבי ייסא סבא אמר הני תקיעתא כסדרין קדמאה כלילא מכולא תניינא חדא כסדרא וחדא כסדרא גבורה גדולה ביניהו תליתאה חד הכא וחד הכא גבורה ביניהו פוסקא סלקא קומטרא נחתא חד תקיפא וחד רפיא והא אוקמוה ואינון עשרה ואינון תשע חד כללא דכולא וכו' בהאי יומא יצחק אתעקד ושרה מיללת וקל שופרא תקיף לחדא זכאה חולקיה מאן דעבד בינייהו ואשתזיב מנייהו עכ"ל הנה הדברים מבוארים והוא על התקיעות עשרה דמיושב והבן בפ' בהעלותך דף קמ"ט ז"ל ותנח התיבה בחדש השביעי ודאי דאיהו דינא דעלמא על הרי אררט אינון סמכי כורסייא מאריהון דדינין מאריהון דיבבא ויללא וכלהו שליחין ההוא יומא קמיה קב"ה וכמה מארי תריסין אתערו בהאי יומא וכלהו קיימי תחות ההוא כרסייא בדינא דעלמא וישראל מצלאן צלותא בההיא יומא ובעאן ומתחננן קמיה ותוקעין בשופר וקב"ה חייס עלייהו ומהפך דינא לרחמי וכל עילאי ותתאי פתחין צווחא ואמרי אשרי העם יודעי תרועה ועל דא בעינא בהאי יומא דההוא דתקע דידע עיקרא דמלה ויכוון ביה בתרועה ויעבד מלה בחברותא:

סימן תקפו

[א] היות מצות השופר בשל איל מפני כי משמעות חיל ירצה שני דברים כאחד טובים ראשונה לפי כי מלת איל הוא מורה חוזק כד"א אלים בני בשן כתרגומו יהב להון בזת מלכיהון עם תתיפהון וכן אלי נביות ישרתונך ומתגרמינן רברבי נביות ויש בו משמעות אחר כד"א עד אין פאר שהוא מישור והיינו לתת רמז לאדם כי הנה על ידי תקיעת השופר של איל הם נכנעים כל אותן אלים בני בשן העליונים שבאים לקטרג על ישראל בכלל כמש"ה ויבאו בני האלהים להתייצב על ה' והם שבעים שרים עליונים העומדים על ישראל ויבא גם השטן בתוכם להתייצב ולקטרג ומה גם שכלם מקטרגים על הפרטים בכל יכולתם ולכן צוה ה' אלהים לתקוע בשופר ע"ד מ"ש בשופר יתקע ואז יפקוד ה' על צבא המרום ומפיל ע' שרים אלו ולכן יאמר שפרו מעשיכם וכאשר יהיה בשל איל אז הם נכנעים אותם המקטרגים החזקים וגם לב האדם ימס וישבר היצר ובכן יתהלך למשרים וטוב להיות כפוף כך אחז"ל איזהו בן העה"ב שייף עייל שייך נפיק וכמו שביום זה כפף קומת אדם הראשון הקב"ה לאחר שהיה מסוף העולם ועד סופו נעשה מאה אמה כך יתבונן האדם בעצמו מ"ש ריב"ל כמה גדולים נמוכי הרוח ולכן מצוה בכפופים יותר

מבפשוטים ואף על גב שהם ישרים ונאמר ישר יחזו פנימו יותר טוב להיות האדם נכנע תמיד לפי כי אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן כמשחז"ל ואיתא פרשת אמור דף צ"ב: וז"ל כתיב והעברת שופר תרועה שופר תרועה אמאי אלא שופר מתבר שלשלאין מתבר שולטנותא מכל עבדין ובעיא לאחזאה שופר דאיהו פשיט ולא כפיף לאחזאה חירו לכלא דהא יומא גרים ובכלא בעי לאחזאה עובדא וע"ד שופר ולא קרן לאחזאה מאן הוא אתר עכ"ל ושל פרה פסול בכל גוונא לפי שהוא יום דין על חטאת האדם ולכן אין לתת מקום למקטרג ולפי שנאמר כפרה סוררה סרר ישראל ובזה שבו על עון אבותם כמשחז"ל והמה כאדם עברו בבית ואע"ג כי אדה"ר הקריב קרבן פר שנאמר ותיטב לה' משור פר כבר קלקלו ישראל במעשה העגל ולכן בכל גוונא פסיי בין שור פר בין נקבה וכן קרני רוב החיות שהם עצם א ואין להם זכרות ובפנים פסולים הנה תדע ותשכיל ממוצא דבר כי לא הוכשרו החיות לקרבן ולא אחת בהם ואע"ג שאחז"ל חיה בכלל בהמה לכן בזה ימצא טוב טעם מפני כ אין להם זכרות ורמז לדבר ממ"ש בזוהר פ' ויקרא דף כא וז"ל פקודא דא המועל בהקדש צריך להביא קרן וחומש וכו קרן דהוה במצחיה דההוא פר דאקריב אדה"ר האי איהו עיקרא דכל קרבניא קיימת לו לעה"ב ופירות דיליה בעלמא דין עכ"ל הנה ממאמר זה נלמוד כי הקרן הוא זכרון למה ששנינו הקרן קיימת לעה"ב ואם כן ענין הזכרות יהים הזכרון למה ששנינו אוכל מפירותיהן בעולם הזה ולפי שעיקר הקרבן הוא לרצון להם לפני ה' על המעשים אשר יעשו ונסלח להם והם זוכים לעה"ב ומאחר שהקרבן בעצמו לא נמצא בו זכרון זה בקרן שלו שהרי הקרן דבר שאינו נאכל לומר כי כן שכר תורה ומצות בהאי עלמא ליכא רק לעה"ב ומאחר כי אין לו מבפנים זכרות לרמוז כי יש שכר צפון לעתיד לכן נפסל לקרבן ומה גם מטעם זה לא יצלח לתקוע בו לפי שאין בו זכרון לשכר הצפון לצדיקים כנזכר ומה גם כי לכן לא ימצא בו כח להכניע יצר האדם הצפון בלבו כמשחז"ל בפ' ואת הצפוני ארחיק מעליכם זה יצה"ר הצפון בלבו של אדם ולכן כלם פסולים ואיתא פ' אמור דף צ"ט וז"ל ר' אבא הוה יתיב קמיה דר"ש א"ל זמנין סגיאין שאילנא על האי שופר מאי קא מיירי וכו' א"ל ודאי האי הוא ברירא דמלה דישראל בעיין יומא דא שופר ולא קרן בגין דקרן הא אתיידע ולאתדבקא דינא לא בעינא וכו' אשר חז"ל הגידו כי עשר קרנות היו בראשן של ישראל והקב"ה גדע בחרי אף כל קרן ישראל ועתידים ישראל לעשות תשובה ואז נאמר וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק ולכן הדין הוא כי הגוזל שופר שהרמז לקרן א' מאלו ותקע בו גם שיהיה של ישראל ותקע בו יצא אמנם בשופר של ע"ג לא יצא והנה לעמוד על הענין אקדים לפרש רמז השופר בזה כי הנה שני שופרות הם כמשחז"ל של שמאל תקע בו בהר סיני

ולכן נתקבצו שם כל הנשמות העתידות לבא כמשחז"ל ושופר השני שלעתיד שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור וכו' וכבר ביארתי הענין במקומו שמדבר על הנשמות האבודים בקליפה הנקראים ארץ אשור ונשמות אחרים הנקראי' נדחים והם בתוך הקליפה הנקראים ארץ מצרים וכבר אמרו חז"ל כל השררות נקראי' אשור על שנתאשרו מישראל ונקראי' מצרים לפי שמצירים לישראל וכן אחז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף היא הקליפה וכבר ביארתי למה נקרא גוף הוא סוד פ' ומצרים אדם ולא אל (ישעיה לא) כי זאת הקליפה הנקראת מצרים הוא סוד אדם בליעל ולא אל שהרי סמאל הפילו הקב"ה ממקום קדושתו ונעשה סמל שנאמר לא תעשו לכם פסל תמונת כל סמל ולכן נפרע ממנו אדם דקדושה ולא אל לפי כי עתה שם אל הוא המכניע הקליפה שנא' ואל זועם בכל יום כנזכר בזוהר כי אל הוא זועם למאריהון דדינין וסוסיהם בשר ולא [אל] המחנות של ס"מ שהם נקראים סוסים כדאיתא בזוהר פ' בא דף מ"ג וז"ל ותקין לכרסיא כחות לשמשא ליה דאינון מלאכים וכו' ולאלין עביד שמשין סמאל וכל כיתות דיליה וכו' ואינון כסוסון לון למרכב בהון וכו' הנה מבואר מן המאמר שהם דוגמת סוסים שהם בחי' גוף וז"ש בהם בשר ולא רוח שהם נותנים באדם חלק הבשר ולא הרוח כדאיתא פ' שלח לך ולכן דוגמא לאותו שופר אנו תוקעים בר"ה והקול הוא רמז למש"ה קול קורא במדבר דהיינו להחיות המתים ולפי כי בר"ה הוא דין גלגול לנפשות כמ"ש להפקד כל רוח ונפש מי לא נפקד כיום הזה נמצא כי השופר רמז לנשמה הנכללת בגוף הנקרא שופר ג"כ כמו ששנינו י"ג שופרות הוו במקדש ובכן יהיה ענין גזל השופר נשמה שהיא גזולה בתוך הגוף והענין יובן במ"ש בזוהר פ' או מצא אבידה פ' פנחס דף רי"ג וז"ל אר"ש האי בר נש דנטיל גלגולא דנשמתא ולא זכי דיתתקן ביה כאלו משקר בקושטא דמלכא ואנא קרינא עליה האי קרא או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר וכחש בה טב ליה דלא אברי וכו' לבר נש דבני בניין שפירן יאן למחזי אסתכל ביסודא חמי שקיע עקימא מכל סטרין הא בניינא לא שלים עד דסתר ליה ואתקין ליה כמלקדמין מסטרא דההוא בניינא אשתכח טב ושפיר מספרא דיסודא ביש ועקים ובגין כך לא אקרי עובדא שלים וכו' הנה מבואר מן המאמר כי מי שנשמתו מגולגלת ולא תיקן אותם נקרא גזולה בידו ובענין זה אפשר שיהי' לו גלגול מישראל או עכו"ם ועוד נמצא גזל באופן אחר כדאיתא פ' משפטים דף קי"ג וז"ל וראה את כל העשוקים וכו' שלמה מלכא צווח ואמר אדם עשוק בדם נפש עד בר ינוס אל יתמכו בו כיון דהוא עשוק בדם הוא או בנו או בן בנו יהון עשוקין בטיקלא דכתיב עד בור ינוס אל יתמכו בו והנה על כל הצדדין אלו יאמר הגוזל שופר היא אותה הנפש שהיא גזולה

בגופו הנקרא שופר כנז' ותקע בו מאחר שעשה מצוה יצא וכבר נתבאר בכל מקום יצא ידי חובתו ר"ל יצא מאותו עון שהוא חוב עליו אפילו לא נתייאשו הבעלים ממנו מפני כי עדיין לא נתקן כראוי להיות נקרא' זו הנפש שלו רק עדיין נקרא' על שם בעליו מ"מ יצא מזה העון אמנם אם תקע בשופר של ע"ג של ישראל היינו אותה נשמה שכבר נעשקה ביד הטיקלא היא ע"ג אבל היא של ישראל שנא' ונוגה לו סביב ונתגלגלה בו ולא נתקנה לא יצא וצריכה גלגול אחר כי ע"ג של ישראל אינה בטל' עולמי' דאע"ג שהקליפ' בטלה לעתיד שנא' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ זו אינה בטלה עולמית קליפת נוגה רק מתמתקת אמנם כתותיה מכתת שיעוריה ומתמעט שיעור הרב שבה ונשאר בחי' הטוב לבד אבל ע"ג של עכו"ם שהיא קליפה גמורה לא יתקע לפי כי לא יועיל מצוה זו להציל אותה אבל אם תקע בו אע"ג כי הקליפה עצמה אין לה תקנה אמנם האדם יצא ידי חובתו ע"י מעשה המצות ובלבד שלא נתכוין לזכות באותו שופר שיחשוב שאותו נפש יהיה שלו לפי שעדיין צריכה תיקון אבל אם נתכוין לזכות בו בסוד נפש הגר לא יצא דהו"ל ע"ג של ישראל בסוד הטיקלא ולא יצא כנז':

[ד] שופר של תקרובת ע"ג וכו' הנה עד עתה בא הרמז באותם הנפשות העשוקות ועתה ירמוז לנפשות אשר האדם כרצונו נותן אותם בתוך הקליפה היא ע"ג כאמור וזה יהיה בכמה פנים ראשונה כי הנה האדם ע"י כל חטא ועון אשר יעשה הוא דוחה ממנו הנשמה הקדושה ונותן אותה בקליפה כאשר מבואר בזוהר ובזה ביארתי משחז"ל אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח של שטות ובפרט בעון הבועל בת אל נכר שהיא קשורה בו ככלב עשה תקרובת לע"ג וביותר המשחית זרעו הוא מקריב אותו. תקרובת לע"ג וביותר הכועס שנא' טורף נפשו באפו ומה גם אם זרק איזה דבר מידו בשעת כעסו אז נמצא שם משחית אחד ולוקח אותו והולך ומכריז דא איהו קרבנא דפלניא שהקריב לסטרא דילן כנזכר בזוהר וקלא נפיק ומכריז אוי להם כי נדדו ממני ולכן בא הדין זה שופר של תקרובת של ע"ג לא מבעיא אם היה זה הפגם בסוד קליפת נוגה שהיא עבודה זרה של ישראל כנ"ל אלא אפילו של עכו"ם שהוא קליפה גמורה ועתיד ליבטל כנ"ל שתקע בו לא יצא ועון עצמו אינו נמחק על ידי מצוה משום דאינה בטלה עולמית עד לעתיד שנא' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ולכן אין תקנה לכל הנפשות אלו בהווה באופן זה כלל:

[ה] המודד הנאה משופר הנה צריך לדעת כי ענין הנאה נמצאת לאדם מן הנשמה בשני פנים סוד מ"ש חכמים ז"ל בא לטהר מסייעין אותו דאין יתכן שמסייעין אותו מלמעלה דא"כ למה יהיה שכר ועונש אלא הענין הוא כי הבא ליטהר יבא לו נשמה אחרת באותו זכות והוא מסייעת אותו לעשות רצון קונו אמנם מי שאינו מודה בענין זה או מי שמצא

אבידה ולא השיב אותם כי זה לא יוכל לבא בסוד העיבור והנראה לעניות דעתי גם כן מי שלא נתעסק בעיבור שנים שלכן נאמר בסוד עמי לא יהיה ועל כולם יאמר המודר הנאה משופר כלו' הפריש עצמו מהנאה זו הנמצאת לאדם בהיותו על האדמה או יהיה נמי שהפריש עצמו מאותו שופר גדול שלעתיד בזמן התחיה באחד מן הדברים אמרו חכמים זכרונם לברכה שאין לאדם תחיה מי שאינו כורע במודים וכו' אדם אחר תוקע בו וזה יוצא ידי חובתו כלומר כי צריך שיבא בגלגול באדם אחר ועל ידי זה יוצא ידי חובתו ונמנט מן הקליפה והגוף הראשון צריך תיקון אחר או אין לו תחיה וכן המודר הנא' משופר כי לא רנה להעמיד תולדות כי זהו ההנאה העצומה של הנשמה אדם אחר תוקע בו באותה נשמה בסוד אם אדוניו יתן לו אשה כדאיתא פרשת משפטים והוא יוצא ידי חובתו פעם אחרת בגלגול שני כנזכר שם אבל אם אמר קונם תקיעתו עלי כי זה אינו מאמין בתחיה שהוא ענין השופר כנזכר או שאינו מאמין בגלגול וכיוצא אסור לתקוע בו ולא יהיה לו תקנה אפי' בתקיעה של מצוה הוא סוד מ"ש בזוהר בענין הרוצח וישב שם עד מות הכהן הגדול כי אז מתגלגל שם לא כן זה האדם והנה ענין התקיעה הוא ענין ביאה כמו ששנינו התוקע ליבמתו וכו' ואפי' בביאה זו של מצוה אין תקנה כאמור: [ו] היה קולו עב מאד או דק מאד וכו' להיות שכבר הונח למעלה היות שני שופרות אחד הוא שעתיד ליתקע בו שנאמר ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים וכו' וכנגד זה היה העברת שופר ביובל לאפקא עבדין לחירו כדאיתא בזוהר דהיינו יציאת הנשמות מן הקליפה אותם האובדים והנדחים כאמור אמנם השופר של עתה הוא לנשמות שהם יותר מתוקנים וגלגול הנשמות כנזכר לעיל ולפי כי בענין הגלגול נמצא פרטים הרבה לפי שהאדם כשהוא מתגלגל אין מתגלגל כל החלקים שהיו בו כלה כאחד שאלו כך היה לא היה ראוי לדאוג על הגלגול כלל אבל באמת תדע כי הוא יותר רע וקשה מעונש של גהינם וסיבה אחת זאת היא לפי כי כאשר האדם נענש לרדת בגהינם אז יורד שם באיזה מדרגה בל גהינם המכוון' לחטא שלו ויורד כל החלקים הנמצאים בו כלם כאחת עד תום העונש שלו מצפצף ועול' ונכנס לגן עדן אבל המתחייב בגלגול הוא נחלק לכמה חלקים בסוד נר"נ וכל בחינה מאלו ג"כ אפשר שאינה מתגלגלת בשלימות אשר על כן ימצא ספק בענין התקיעה מאחר שתכלית הענין הוא להוציא מבית כלא הנשמו' האסורו' שם ולהביא הנשמות המצטרכות אל הגלגול בעה"ז אם כן אפשר לומר כי היה צריך קול גדול ולא ימצא בו שינוי להורות כי זה הקול מועיל לכל חלק מאלו הנזכר שלכן נא' בשופר של סיני ויהי קול השופר הולך וחזק מאד להורות על ענין זה ולכן האיר עינינו בדין זה דאע"ג כי היה קול השופר עב או דק אין לומר קול זה הוא דעכב כי לכן לא תהיה הכונה

נגמרת בו להביא כל חלק מן החלקים הנזכר שם נפש ורוח ונשמה אינו כן אלא בכל ענין מאלו הוא כשר להודיעך כי כל הקולות כשרים בשופר ומאחר דאיכא קול הוא עושה את שלו והפעולה נעשית בשלימות כי כל חלק מאלו הנזכר בין שיהיה בחינת נשמה או רוח או נפש הכל הוא נתקן ע"י התקיעה לפי כי אין הדבר זה נעשה זולת על ידי הקול של השופר ויהי מה הכל נתקן בפעם אחד כאמור: וכאשר ניתן לב לענין השופר מהו ומי הוא התוקע אקדים מ"ש בזוהר פרשת בראשית דף י"ג. וז"ל פרשתא קדמאה קדש לי כל בכר וכו' פטר כל רחם בההוא שביל דקיק דנחת מן יוד דאיהו אפתח רחמה למעבד פירין ואיבין כדקא יאות ואיהו קדש עילאה פרשתא תניינא והים וכו' דא ה' היכלא דאתפתח רחמא דילה מגו יוד בחמשין פתחין אכסדראין ואדרין סתימין דביה דההוא פטר דעביד יוד בהאי היכלא למשמע בה קלא די נפקא מגו שופר דא בגין דשופר דא הוא סתים מכל סטרין ואתא יוד ופתח ליה לאפקא מניה קלא וכיון דאפתח ליה תקע ליה ואפיק מניה קלא לאפקא עבדין לחירו ובתקיפו דשופרא דא נפקו ישראל ממצרים וכך זמין זמנא אחרא לסוף יומיא וכל פורקנא מהאי שופר אתייא וכו' הנה עלה בידינו ממאמר זה כי התוקע הוא אות יוד ופותח שער של הבינה אשר בה סוד השופר ומשם יוצא הקול קול יעקב וכבר נתבאר כי התקיעה הוא ענין חיבור כמו ששנינו התוקע ליבמתו ולכן יאמר כי שופר של ר"ה מצותו בשל איל וכבר נת' במאמר הנ"ל כי איל של יצחק ר"ל תוקפוי דיצחק ומ"מ יש רמז בדבר כי מלת איל בגי' אם היא אמו של יצחק שאנחנו מעוררים אותה ע"י השופר להתחבר עם אות יוד כנזכר ולהתפשט למטה על בנין כנ"ל ובזה תבין למה לא נתפרשו התקיעות בתורה בפירוש ואנו למדים מאותם קולות שנתנה שרה מהו כן אלא מפני כי כן הוא עיקר הדבר כי אמו של יצחק נתנה אותה תשעה קולות והם משרה כנ"ל במאמר ותחילה הם ג' הנכנסים בראש שלו הוא ראש השנה ולפי כי מוח הדעת כולל שנים הם תשר"ת ואחר כך מתפשט יותר בג' אמצעיות בסוד תש"ת ואח"כ מתפשט למטה בסוד תר"ת נמצא כי הם תשעה והם עשרה כאמור ולפי כי כל זה הוא התפשטות איל זה היא אמו העיקר הוא עשרה קולות ראשונות כדלקמן ואמנם היות המצוה בשל איל כפוף הסוד הוא לרמוז באות למד שהוא כפוף והבן ובדיעבד כל השופרות כשרים בין כפופים בין פשוטים לפי כי העיקר של התפשטות זה של שופר העליון הוא באורך אמנם יש בחינת שופר אחר שהוא נכפף בסוד ל' כאמור ולהיות זכר לענין שופר שהוא בסוד למד ולכן מצוה בכפופים יותר מבפשוטים ושל פרה פסול בכל גוונא לפי כי הוא רומז במדה האחרונה אשר עליה נאמר רגליה יורדות מות אשר לכן שנינו כל העוסקים בפרה מתחלה ועד סוף הם מטמאי' בגדים ומאחר כי תכלית הרצון

בשופר הוא להכניע כח המקטרגים איך נעשה ענין המעורר אותם ומחזק אותם וכן קרני רוב החיות שהם עצם אחד ואין להם זכרות מבפני' פסולים סוד הדבר כי הנה נתבאר שעיקר התקיעה הוא אות יוד שנכנס בתוך אות ה' ופתח רחמה שהוא סתום והנה נודע לנו מדברי הרשב"י ע"ה כי שני אותיות הללו הם מחוברים תמיד שלכן אותיות יה הם שם בפני עצמו משא"כ באותיות ו"ה וכדאיתא בזוהר פ' ויקרא ופ' פנחס בפ' אכלו רעים כחדא יתבין לא מתפרשאן כדאיתא באדרא ולכן מאחר שלמדנו שהשופר הוא סוד ה' הזכרות שבתוכו היינו אות יוד והנה כאשר כשופר נמצא בתוכו זכרות הוא מורה על תיבות זה של שם יה דלא מתפרשאן ולכן כשר שהוא מסטרא דקדושה קדוש יאמר לו אמנם כאשר אין בו זכרות הוא מורה פירוד ח"ו בין המדות וזה לא יתכן לפי שהם נקראים רעים ולכן הוא פסול:

הגוזל שופר ותקע בו יצא וכו' איתא בזוהר פ' אמור כד אתחרב בי מקדשא כדין אימא עילאה מנעת ברכאן עילאין ואריקת לון לסטרא אחרא וכן נמי בזמן שמסתלקת אימא עילאה למעלה מפני העון של לתחתונים כדאיתא בהקדמת התיקונים כצפור נודדת עקילה שלכן נאמר שלח תשלח את האם לרבות אימא עילאה ולכן על שני צדדין אלו בא עומק הדין זה הגוזל שופר בין שהגזל הוא מעכו"ם בין שהוא מישראל ותקע בו יצא כי בשל כותים הוא על דרך הנזכר כאשר אימא עילא' אוליקא ברכאן לסטרא אחרא הרי נעשה שיפר זה של כותי' ולכן גזל הכותים אסור או שהגזל הוא מישראל מפני כי על ידי העון נאבד ממנו מ"מ יצא ידי חובתו אעפ"י שלא נתייאשו הבעלים שהרי עכו"ם אינו מתייאש מלינק מזה עד לעתיד וכן נמי איש ישראל אינו מתייאש מזה לפי כי מוכרח הוא שחוזרת האם על הבנים ורובצת עליהם אעפ"י כן יצא כאמור תקע בשופר של ע"ג של ישראל לא יצא כבר נתבאר עד כמה פעמים כי כל מעשה אשר יעשה איש הישראלי כן מתעורר למעלה צא ולמד ממעשה העגל מ"ש בזוהר פ' תשא דף קצ"ב. וז"ל בסטרא קדושה ההוא אלהים דקשוט מלך על עלמא בתלת מילין אתתקף בבריאה ביצירה בעשיה וכו' לקבל בריאה ויקח מידם וכו' לקבל יצירה ויצר אותו בחרט לקבל עשיה ויעשהו עגל מסכה וכו' עוד לקמן דף קצ"ג ז"ל א"ל ר' אלעזר ודאי הכי הוא וישראל לא הוו אבל ירבעם דעבד עגלין הא ישראל הוו ועגל עבדו א"ל ודאי אבל ירבעם חטא והחטיא וכו' ולכן תקע בשופר של ע"ג של ישראל לא יצא מפני כי האיש הישראלי כאשר עבד אותה המשיך עליה מן הקדושה עליונה ולכן אינה בטלה עולמית שמפני הקדושה הנמשכת בו כתותי מכתת שיעוריה כי הקדושה סוף שמכלה אותה אבל בשל ע"ג של עכו"ם לא יתקע מפני שהיא קליפה גמורה ואין עבירה מצוה ואם תקע יצא

שהרי החיוב הנמצא באדם הולך ונדבק עמה והוא שלא נתכוון לזכות בו דבהכי כרע הנמצא באדם נגרר והולך אחר ע"ג של עכו"ם אבל נתכוון לזכות בו לא יצא שהרי ע"י מחשבה הקליפה היא ע"ג של עכו"ם הנז' נדבק בו ולכן לא יצא דהוה ליה ע"ג של ישראל שנתערבה עם הקדושה ואינה בטלה עולמית כאמור: שופר של תקרובת ע"ג וכו' הנה ענין התקרובת יותר חמור מפני שהוא מקרב דבר הכשר ומטמא אותו ונודע הוא כי אין דבר נברא בעול' שאין בו קדושה שנאמר ונוגה לו סביב ונאמר ואתה מחיה את כולם ולכן אפילו היה התקרובת של עכו"ם שתקע בו לא יצא שהרי אינה בטלה עולמית וכאשר תוקע בו נמצא שדבק בו הקליפה ולא יצא ידי חובתו המודר הנא' משופר וכו' כך אחז"ל כל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה ומאחר שהבדיל עצמו מן השופר אינו יכול לתקוע דהיינו כי בזה הוא גורם ייחוד למעלה אבל אחר תוקע בו ויוצא ידי חובתו ומתקן עצמו בלבד אבל אם אמר קונם לתקיעתו עלי שהתקיעה מורה על פנימיות השופר שהוא מוציא הקול העליון כנ"ל ולכן אינו מועיל התקיעה לתקן למעלה שהרי המחשבה עליונה מן השופר וגם לעצמו לא יועיל לתקן נפשו:

היה קולו עב וגו' שמורה על הקול העליון היוצא משם שהוא אות וא"ו זעירא או גדולה כשר שכל הקולות כשרות בשופר דאף על גב שיוצא בסוד ו' זעירא אח"כ נגדל והבן:

[ז] אשר חכמים ז"ל יגידו כי האדם על ידי העון הוא נוקב ויורד עד התהום ומשלו משל לאותו שהיה נוקב בספינה א"ל מה איכפת לכם א"ל שאתה מציף עלינו את הספינה כך אמר איוב אתי תלין משוגתי א"ל חבריו כי יוסיף על חטאתו פשע בינינו יספוק וכו' ולכן יאמר הדין זה אם ניקב השופר שהרמז הוא על העון אשר יעשה האדם כי לכן הוא אומר והוקע אותם לה' נגד השמש כמשחז"ל שניקב נקב בראש כל החוטא ולכן יאמר נא אם נקב השופר הוא החטא הנעשה בעצם אדם אם לא סתמו ע"ד מכסה פשעיו לא יצניח ובפרט אם הוא חטא מפורסם ובין אדם לחבירו אעפ"י שנשתנה קולו כשר והענין הנה נתבאר בזוהר כי מי שהוא עושה תשובה ואינו יודע לתקן העון לא עשה כלו' כדאיתא פ' פנחס דף רי"ז וז"ל נגד השמש וכו' מהכא אוליפנא בדרגא דחב בר נש לקב"ה להוא אתר אצטריך למעבד תקנתא לנפשיה וכו' ומאן דלא יעביד הכי לית ליה תקנתא לעלמין כדקא יאות וכו' ולכן יאמר אע"פ שנשתנה קולו כשר שהוא קול יעקב בתורה ומצוה שנאמר ולרשע אמר ה' וכו' מאחר שהודה והתודה כשר ואם סתמו שלא במינו וכו' הוא הדבר החמור אם זה האדם עשה תשובה מן העון שעשה אבל לא עשה התשובה בכונה טובה מקביל אל העון שעשה דהיינו שנא במינו אעפ"י שאינו מעכב את התקיעה שהנה החטא של יחיד אעפ"י שאמרו חז"ל שדומה למי שנוקב בספינה דהיינו כי הוא עושה

רושם גדול בכללות ישראל מ"מ אינו יכול למנוע הייחוד העליון הנקרא תקיעה כנ"ל כמו ששנינו התוקע ליבמתו ולכן אמר אעפ"י שאינו מעכב את התקיעה לאחר סתימה שחזר קולו לכמות שהיה בתחלה פסול כי הנה כבר נתבאר שעיקר התשובה הוא לתקן המקום שחטא שם ומה מועיל כי הקול שלם כמו שהיה הוא סוד ת"ת ישראל שנאמר הקול קול יעקב מאחר שנשמתו פגומה ולכן אפינו נשתייר בו רובו שלם שמורה שלא עשה פגם למעלה אינו מועיל לו וחם סתמו במינו דהיינו כי עשה תשובה כתקנה אם נשתייר רובו שלם כי מעיקרא לא חטא הרבה ג"פ ולא נשתרש בחטא אלא רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה דהיינו כי העונות שמכונים לנקבים לא עכבו את התקיעה הוא הייחוד העליון אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם דהיינו קול תורה ותפלה שלו לא היה בהם פגם כשר ואם חסר אחת משלש אלה פסול אלא א"כ שהיה שעת הדחק ולא הים לו פנאי לעשות תשובה היינו שאין שופר אחר מצוי שהרי נתבאר כי בא לטהר מסייעין אותו הוא סוד נשמה אחרת שניתוספה שם לסייעו ולכן יאמר שהיתה שעת הדחק שלא היה שם שופר אחר היינו נשמה אחרת כי לא היה נו שעת הכושר לעשות תשובה כאמור יש להכשיר בסתמו במינו שעשה תשובה ראויה ונשתייר רובו שהוא רובו זכיות אפילו לא חזר קולו לכמות שהיה שהרי נפגם הקול ע"י העון קול תורה ומצוה וכן יש להכשיר באופן אחר בסתמו שלא במינו שלא עשה תשובה במקום שחטא עכ"ז אם נשתייר רובו דהיינו רובו זכיות וחזר קולו של תורה ותפלה כמו שהיה מתחילה קודם שניקב כשר:

[ח] נסדק לאורכו פסול וכו' הנה נתבאר במאמר שאומרי' לרשע עולם שיצאת ממנו דומה ע"ש ולישוב ולפורש בים כי הם זמנים רבים נפרדים אשר ראוי לאדם נעשות תשובה ממעשיו וכל הקודם הרי זה משובח שנ' וזכור את בוראך בימי בחורותך וכו' ולכן בא הרמז בדין זה אם היה הסדק הוא העון לאורכו כלו' בחורך הזמן ונח שם אל לבו לתקן מעשיו י"א בכל שהוא פסול ר"נ אין אנחנו משגיחין בעונו' שעשה בין רב למעט מאחר שארך הזמן עליו פסול ואין אני בביאור ענין הפיסול מהו כי בלי ספק היא פסולה לקרבן להתראות לפני בוראה ויש כמה עניינים בזה הפיסול אלא א"כ הדקו בחוט הוא חוט של חסד דאברהם שנ' אני בצדק אחזה פניך והפרש בין חוט למשיחה יהיה כי חוט הוא ענין שאינו פוסק אמנם משיחה היינו שלפעמים הוא עשה צדקה או ג"ח וי"ח דווקא ברובו היינו כשעבר רוב זמנו ולא עשה תשובה ואם דבקו כשר אפילו אם דבקו בדבק הוא משחז"ל וכן פי' הר"ם במז"ל בהלכות תשובה אתמול היה זה פרוש ורחוק מהקב"ה ועתה דבק עמו וחז"ל חמרו במלחים שני נסרים ומדבקין זה לזה ולכן ע"י התשובה

כשר ואפילו דבקו בדבק היא התורה שנאמר ובו תדבק יש מי שאומר שאינו כשר אלא כשדבקו בעצם מניה וביה בעצם אדם שחממו באור כי יחם לבבו מפני החרטה וקשרה בהתכ' חלבו ודמו ואז חיבר קצותיו הם החיברי' זה עם זה ע"י התשובה כשר ואם נסדק כונו דהיינו גם עד זקנה ושיבה אפילו מצד שעשה איזה עבירות אבל מ"מ אינו רשע פסול להתראות למענה כאמור אפי' חממו באור של החרטה וחיבר סדקיו זה עם זה מאחר שעש' התשובה בסוף ימיו עד תום כחו פסול כאמור:

[ט] נסדק לרחבו במיעוטו כשר וכו' הענין יובן עם מ"ש בזוהר פ' נח דף ע"ג וז"ל ת"ח כיון דחב בר נש קמי קב"ה זמנא חדא עביד רשימו וכדאב בי' זמנא תניינ' אתתקף ההוא רשימו יתיר תב ביה אתפשט ההוא כתמא משטר' דחנסטרא דא כדין כתוב נכתם עונך לפני וכו' והנה כאשר האדם חוטא פעמי' שלוש אז נרמז הענין ברוחב כמ"ש במאמר אתפשט מסטרא דא לסטרא דא והיינו מ"ש נסדק נרחבו במיעוטו כשר לפי שעדין לא נתפשט הכתם כאמור אמנם נסדק ברובו פסול מפני שנתפשט הכתם מסטרא דא לסטרא דא כאמור תלא אם כן נשאר מהסדק לצד פיו שיעור תקיעה שהם ארבע גודלים והענין הוא משחז"ל מצינו האומר בפיו חמור מן העושה מעשה שהרי לא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע וכו' ולכן יאמר שאם נשאר לצד פיו שיעור תקיעה אע"ג שעשה מעשים רעים ושנה ונשתרש בהם אם היה שלם בביטוי פה שנשאר לצד פיו שיעור תקיעה שלכן לא פגם הקול שלו והשיעור הוא ארבע גודלים והרמז לארבע עונות שנקראים גדולות כי כן גודל ואחז"ל לשון הרע שקול כע"ז ג"ע ש"ד שנאמר לשון מדברת גדולות הרי ארבע גדולות והכל לצד הפה ומה גם שבועת שוא ורכילות ונבלות הפה ודברים בטלים כל אלו העונות הם המכונים לפה ולכן אם נמצא שלם בארבע גודלים אלו המכונים לצד הפה כשר אפילו אם מעכב מצד עונות האחרים ויש מכשירים אפילו כשנשתייר אפילו שלא לצד כי לא היה בו כל כך עונות כשר לענין התקיעה כנז':

[י] דבק שברי שופרות וכו' הנה שנינו האומר אחטא ואשוב וכו' והיינו שדבק שברי שופרות שחטא ועשה תשובה וחזר וחטא ועשה תשובה היינו הדיבוק שהוא ענין התשובה כנ"ל שחוזר ונדבק עם הקדוש ברוך הוא כמש"ה ובו תדבק וזה ע"י כמה שברים כי שבר התשובה וחזר וחטא וחשב לדבק פעם זה עם זה ולעשות מהם שופר שהוא יחשוב שהשלים נפשו באופן זה ואינו מועיל אפילו שיש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר דהיינו כי אותם העונות המכונים אל הכה כנ"ל היה שלם בהם אע"פי כן פסול:

[יא] הוסיף עליו כל שהוא פסול וכו' שנינו בענין המומין הפוסלים יתר בידיו וברגליו וכו' וכן לענין שנתחסר אבר הוא פסול וכדומה לזה הוא בנפש אדם לענין המתגאה

היינו הוסיף עניו באותו רמות רוחא כל שהוא בין במינו בין שלא במינו הוא משחז"ל נח"ח צריך שיהיה בו משמנה לשמינית ומעטרא ליה וכו' והיינו כל שהוא במינו שהוא ת"ח בין שלא במינו פסול הוא משחז"ל אפילו כל שהוא מי זוטר מאי דכתיב תועבת ה' כל גבה. לב אפילו היה בו מתחלה שיעור שופר כלומר כוליה עלמא לא פליגי כי כל צד גאוה אסור אמנם אפילו בענין שצוה רבי עניו השלום לבנו נהוג נשיאותך ברמים ופריך והא יהושפט מנך יהודה שהיה רואה ת"ח עומד מכסחו ומחבקו ומנשקו ואומר לו רבי רבי מארי מארי ומסיק הא בצניעא הא בפרהסייא וז"ש אפינו היה בו שיעור שופר הוא השיעור זה שאחז"ל או שיהיה ענין הכעס שמראה עצמו שכועס כגון ההוא דתבר מכמתא וכו' וההוא דיהיב דרישא דאמתיה ציר של דגים כי לא היה בלבם כעס כלל רק מראים כך להטיל אימה עליהם אמנם היה בו שיעור שופר מתחילה ולא בא לכלל כעס עם כל זה פסול כאמור:

[יב] הפכו ותקע בו לא יצא וכו' הנה הרמז בזה כי זה האיש נהפך לנחש כי לבו יקבץ און לו כי לא יאמין משחז"ל שכר מצות בהאי עלמא ליכא והוא הפך הענין בלבו אמנם תקע בו ולכן לא יצא ופירוש הענין של היפוך זה בין אם הפכו בדרך שהופכים החלוק היינו חלוקא דרבנן דאף על גב שיחטא האדם ביותר אינו מפסיד המצות שעשה אלא בתוהא על הראשונות והיינו שהחזיר פנימי לחיצון דהיינו שהפך הטוב הפנימי הצפון לו לעולם הבא ונתנו לחיצון שנאמר יכין וצדיק ילבש בין שהניחו כמו שהיה ולח תהא על הראשונות אלא שהרחיב את הקצר וקצר את הרחב כי הנה שנינו אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואדם זה נהפך מן האמונה זו כי אמר עיקר השכר ראוי להיות בעולם הזה הוא הרחב שיהיה לו שכר התורה והמצוה בהרחבה והחלק שהוא בהרחבה שהוא לעולם הבא עשה אותו קצר כי נח יאמין במה רב טובך וכו' ומה שהפך הוא בקרן הנזכר היינו בשופר ולכן אף על גב שעשה המצוה ותקע בו לא יצא לפי שהפך בלבו עיקר האמונה בשכר של הסופר ולכן אין יוצא ידי חובתו מן העון הנמצא בו כנ"ל:

[יג] היה ארוך וקצרו וכו' ירצה כי האדם זה נמצא בו השלימות בנפשו יותר מדאי דהיינו שהיה מתהלך בדרכי החסידות נמי אמנם אחר כך קצרו ולא עמד בשלימותו הראשון אם נשאר בו שיעור תקיעה כלומר כי לא נמצא דבר עבירה רק כי קצרה נפשו מלרדוף אחר דרכי החסידות כמו שהי' עושה בתחלה מאחר שנשאר בו שלימות שיעור לעורר יחוד העליון הוא התקיעה כאמור כשר:

ועתה הנני שב לבאר הדינים אלו מה שנוגע למעלה לצד עילאה ימלל וכך היה אומר:

אם ניקב אם לא סתמו וכו' הוא מה שאמר בזוהר בפרשת ויקוב בן האשה וכו' פרשת אמור דף ק"ו. וז"ל ויקוב בן האשה הישראלית את השם מהו ויקוב רבי אבא אמר ויקוב ודאי כמא דאת אמר ויקוב חור בדלתו נקיב מה דהוה סתים וכו' ורזא דמלה נטל ה' דבשמא קדישא ולייט הנה ענין זה הוא בסוד ה' אחרונה כאמור ולפי שהיא בסוד בתולה תמיד לכן אז נענש אמנם בענין השופר שהוא בסוד ה' ראשונה כנ"ל הוא הפך מזה שהיא נקרא אשה מפני כי שני אותיות שהם בסוד איש ואשה שהם אותיות י"ה הוא שם בפני עצמו ואינו נפרד אות יו"ד מאות ה' לעולם וכדאיתא באדרא אבא ואימא כחדא נפקין לא מתפרשן ולכן ניקב השופר כשר כי שם אינו צודק לומר ויקוב חור דנקיב מה דהוה סתים לפי כי לעולם שם הם מחוברים ולכן כשר אפילו נשתנה הקול לפי כי קול יעקב אשר בצאתו מרחם אמו משתנה לטובה ממה שהיה ולכן כשר:

ואם סתמו שלא במינו וכו' הנה צריך להקדים כי לעולם עולים אותיות ו"ה למעלה כדי לעורר היחוד העליון שבין אותיות י"ה שהם אבא ואימא ולפעמים עולה תפארת ישראל לחוד כדאיתא פרשת ויצא בפסוק ותצא לאה לקראתו כדלקמן ופעמים עולה מדת המלכות ולשני מדות יקרא מינו ושאינו מינו ויש צדדין לכאן ולכאן כי מסיבה אחר ראוי לומר כי תפארת ישראל נקרא מינו מפני כי כל בחינות השופר עליון הוא נכלל בו מה שאין כן במדה האחרונה ולכן תקרא שאינו מינו ויש בצד אחר שראוי לקראת למדה האחרונה מינו של השופר מפני שנאמר המושל עליך ימשול כאמה בפה ושאינו מינו מכונה תפארת ישראל ולכן נפרש הענין בצד אחר. והשאר יובן מעצמו והנה אמר אם סתמו שלא במינו דהיינו שעלה לשם ח"ת ישראל כמ"ש ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבא לרוואה לך בתפנוקין עילאין וכך היא המדה אע"פ שאינו מעכב את התקיעה שהרי אבא ואמא כחדא שריין לאחר סתימה כדאיתא בס"ד ואתא מפתחא דכליל שית וכסי פתחהא שחזר הקול קול יעקב לכמו שהיה בתחלה קודם שיצא מרחם אמו פסול דאף על גב כי בעלמא בכי האי גוונא הגה מה טוב כאמור אמנם לא כן עתה שצריך להיות השופר נכנס בתפארת ישראל ולכן הוא פסול כאמור אפי' נשתייר בו רובו שלם: ואם סתמו במינו הוא בסוד ה' תתאה כאמור שהוא במינו כאמה בתה אם נשתייר רובו שלם בסוד בינה ותבונה ולא עכבו הנקבים את התקיעה אלא היה נוהג תמיד היחוד דהיינו חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב כשר ואם חסר אחת משלש אלה פסול ואם הוא שעת הדחק שאין שופר אחר מצוי כי הנה נודע כי שני שופרות הם אחד בסוד הבינה ואחד בסוד התבונה ולהיות שעת הדחק לפי שדוחקות זו לזו לכן אין שם שופר אחר מצוי רק אחד אז יש להכשיר בסתמו במינו הוא סוד ה' האחרונה אם נשתייר רובו דהיינו

בסוד הבינה עליונה לחוד אפילו לא חזר קולו לכמות שהיה לפי כי בג' חדשים ראשונים דעיבור רע לוולד וכן יש להכשיר בסתמו שלא במינו שהוא בסוד אות וא"ו כנזכר אם נשתייר רובו בסוד הבינה וחזר קול קול יעקב לכמות שהיה מתחלה קודם שניקב:

נסדק לאורכו פסול וכו' הנה ענין דין זה אי אפשר לפרשו אמנם שים לבך בסוד של ויעבור כי באותו פרק הוא נסדק השופר שאנו עסוקים בו אבל לא בארך ולכן הדין הוא שהוא פסול וי"א אפילו בכל שהוא פסול אלא אם כן הדקו הרבה בחוט או במשיחה היינו החסד עליון שהוא מלחים אותו וי"א דוקא ברובו אבל למטה כך היא המדה שנסדק ואם דבקו כשר אפילו דבקו בדבק בחינת אות יו"ד ווש מי שאומר שאינו כשר אלא כשדבקו בעצמו כי כן למעלה נמי לאחר שנסדק חוזר ונדבק בו בעצמו ואם נסדק כולו אפילו מצד אחד פסול כי כן למעלה אינו נסדק כלו זולת הדפנות מכאן ומכאן ולכן אפי' חיממו באור וחיבר סדקיו זה על זה פסול כאמור:

נסדק לרחבו במיעוטו כשר שהרי כבר נתבאר כי כן באותו שופר עליון הוא נסדק כדי להוציא הקול ממנו אמנם זה נעשה לצד מטה בלבד ולכן ברובו פסול אלא א"כ נשאר מהסדק לצד פיו שיעור תקיעה כדי שיהיה שם יחוד והוא שיעור ארבעה גודלים והרמז הוא מה שאמר בזוהר פרשת בלק דף ר"ד וז"ל ומספר את רובע ישראל וכו' רובע ישראל רבעות מן מדידו דישראל איהו ברית אמאי אקרי רובע אלא שיעור דגופא ארבע בריתות הוי כשיעורא דיליה וברית רובע איהו בשיעורא דמדידו דגופא כלא אפיק מ' עכ"ל ולכן בא השיעור זה ארבע אצבעות רמז לנזכר וכשנשתייר בו כך כשר אפילו אם מעכב את התקיעה לפי כי למעלה עיכוב זה הוא זמן מה ולא יקרא עיכוב ויש מכשירים כשנשתייר ארבע גודלים הנזכר אפילו שלא לצד פיו כי כך למעלה אותם ד' בריתות אינם לצד פיו:

דיבק שברי שופרות זה עם זה ועשה מהם שופר פסול מפני כי למעלה כאשר שופר העליון מתקלקלים דפנותיו אין נשברים אפילו שיש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר ר"ל לאורכו שהרי למעלה אין שם שבר כאמור:

הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול והענין יובן עם מ"ש בזוהר פ' ויקרא דף ז' וז"ל ויהי קול השופר וכו' קול השופר תרי קול חד השופר תרי וכו' הולך לאן אי תימא להר סיני או לישראל יורד מבעי ליה אלא אורייתא מהכא נפקא וכו' והנה בתורה נאמר אל תוסף עליו ואל תגרע ממנו ולכן בין במינו בין שלא במינו היינו לפי כי נודע שנ"הי דאימא משתנים אח"כ ונעשים מכללות של התורה הנזכר ולכן בתחלה נח' במינו ולאחר שנשתנו נק' שלא במינו אם הוסיף עליו פסול אע"ג שמתחלה היה בו שיעור שופר:

הפכו ותקע בו לא יצא וכו' הנה הנ"הי דתבונה סוד השופר הנכנס בת"ת ישראל הוא נכנס כדרכו ולא יתכן להתהפך בשום אופן ולכו אם הפך השופר ותקע בו לא יצא בין שהפכו כגון החלוק שהחזיר פנימי לחיצון לא יצא כי לא כן יתכן להיות למעלה ולכן אחז"ל איזה הוא ת"ח שמחזירין לו אבידתו בטביעות עין כל שמקפיד על חלוקו שלא יתהפך וסוד הענין כאמור כי ת"ח הוא בסוד ת"ת ישראל בזמן שהוא תלמיד של חכם העליון לובש החלוק שנותנים לו שלא יתראה ממנו פסת יד כמשחז"ל איזהו חלוק של ת"ח וכו' והוא מקפיד ומדהדק שלא יתהפך ולכן אם הפך השופר שהוא דוגמא לזה בסיד הפנימי פנימי לחיצון או שקצר את הרחב והרחיב את הקצר בכל ענין מאלו אם תקע בו לא יצא כי כן לא יעשה למעלה כדבר האמור:

היה ארוך וקצרו וכו' כי הנה למעלה פעמים אותם נה"י הם מתפשטים בכל שיעור הת"ת ופעמים הם מתקצרים כי נשארים למעלה ולכן כך הוא מן הדין אם היה ארוך וקצרו אם נשאר בו שיעור תקיעה שהם נה"י שלשה מדות בלבד שמועיל לתקוע בו תקיעה של מצוה כנ"ל כשר:

[יד] הנה נתבאר למעלה כי השופר הוא ענין התעוררות שניתוסף בנפש האדם ואותו קול הוא ע"ד מה שחז"ל עורו ישינים מתרדמתכם ולכן יאמר שאם באולי אדם זה גררו לשופר זה התוספת הנכנס בלבו מבפנים שעשה כך במעשה למעט אותו תוספת רוח או מבחוץ הם דברים שאינם חמורים ואין נוגעים בפנימיות שלו כגון הכעס שנא' טורף נפשו באפו וכן המתגאה שהוא נחשב לע'עז אבל עשה דברים קלים לראות דבר של איסור או שיחה בטילה וכיוצא שהוא נוגע לחיצוניות אף על פי שנשרש בזה עד שעשאו דק מאד כמו גלד כשר לפני שלא ניקב מן העון:

[טו] לא הוציא זכרותו אלא נקב בו כשר הנה נת' למעלה כי מציאות הזכרות הוא ענין זכרון לעולם הבא וענין הנקב הוא מציאות עון כענין הקודח בספינה שמביא רעה על כל העולם ולכן יאמר אם לא הוציא זכרותו אלא שהוא שלם אמונת של עולם הבא אלא שעשה בו נקב הוא ענין עון הנוגע באמונת של עולם הבא כשר לפי שלא עשה חסרון שמורה על ענין עבירה אלא נקב שהוא ענין פגם במחשבה בלבד אבל אם הוציא הזכרות דהיינו שעשה מעשה הפוגם בענייני עולם הבא שהוציא הזכרות לחוץ ועשה ממנו שופר דהוי כאלו אומר שאין לו השארות לעולם הבא ולכן הוציאו לחוץ שיצא מן הכלל ונקב בו שעשה מעשה בלתי טהור פסול שהרי פגם בשני עולמות שהנה אינו מאמין כי כל מעשה איש ישראל לזכות לחיי העולם הבא שנ' למען ייטב לך לעולם

שכולו טוב והוצאת הזכרות כאלו יאמר למען ייטב לך והארכת ימים הכל בעולם הזה וגם בזה קדחו בזכרותו ועשה בו נקב על ידי העין ולכן פסול:

[טז] צפהו זהב ע"ד מש"ה אורך ימים בימינה למיימינים בה בשמאלה עושר וכבוד למשמאלים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא ואדם זה נתרצה לעשות מצוה לזכות לעושר בלבד יש חילוק בזה אם הוא במקום הנחת פה כלומר כי לא די כי כך עשה לזכות לעושר ובחן לעשות כך המצוה אם לא פצה פיו לומר בבטוי פה זאת המצוה אני עושה לזכו' לעושר פסול לפי כי כך אחז"ל אסור לנסות להקב"ה שנא' לא תנסו את ה' אלהיכם שלא במקום הנחת פה אע"ג שעשה המצוה אדעתא דהכי מאחר שלא הוציא מפיו כשר כך אחז"ל דברים שבלב אינם דברים צפהו זהב מבפנים ר"ל כי זה שהיה עושה המצוה להתעשר היה מבפנים כלומר בכל לבו דקסבר כי זה עיקר אמנה לזכות לעולם שכולו טוב מאן מוכח כי יזכה על ידי כך פסול ואם מבחוץ לא שהיה מודה בלבו אלא כי מבחוץ כך היה עושה לאהבת קניין המדומה אם לא נשתנה קילו ר"ל אם עדין הוא שלם בתורתו ובתפילתו הקול קול יעקב ולא שינה מעשיו מאשר היה עושה זה יורה כי הוא מורה כי עיקר הטוב האמיתי הוא לעולם הבא רק כי זה שעושה הוא מבחוץ לרדוף אחר העושר ולכן כשר אבל לא נשתנה קול של תורה ותפלה הקול קול יעקב זה מורה כי מה שרודף אחר העושר הוא כי אינו בענין שכר העולם הבא נחשב ולכן פסול וכן איתא בזוהר פרשת לך לך דף פ"ח וזה לשונו רבי אבא כד סליק להתם הזה מכריז מאן בעי עותרא ומאן בעי אורכא דחיי וכו' יומא חד אתא אינש א"ל רבי בעינא למלעי באורייתא שיהיה לי עותרא א"ל הא ודאי וכו' וליומין הוה קאים קמיה א"ל אן הוא עותרא אמר שמע מינה דלאו לשום שמים קא עביד עאל לאדריה שמע חד קלא דהוה אמר ליה לא תענשיניה תוב לגביה דגברא רבא ליהוי תב לגביה א"ל תיב ברי תיב ואנא יהיבנא לך עותרא אדהכי אתא חד גברא ומנא דפז בידיה אפקיה נפל נהורא בביתא א"ל רבי בעינא למזכי באורייתא ואנא יהבנא עותרא וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי רבי יוסי עליו השלום אף על גב שלמד תורה ע"מ להעשיר לא די כי לא נענש אלא גם כן שלח לו הקב"ה עושר וכל זה הגיע לו מפני כי לא היה מכחיש טוב העולם הבא רק שהיה רוצה להתעשר ולכן נמי מאחר שצפהו זהב מבחוץ כשר מאחר שלא נשתנה קולו של תורה מכמות שהיה כאמור:

[יז] המציירים בשופר צורות וכו' הנה ידענו נאמנה כי המצות שנתן לנו הקב"ה הוא לתועלת ושלימות הנפש בעולם הזה לטוב לנו לעולם התחיה ומה גם לטוב לצדיקים לעולם הבא שלכן היו במספר רמ"ח לתת לנו אחרית ותקוה טובה ומה גם להיות מעורר

הייחוד עליון למעלה ולכן אדם המצייר בשופר צורות אף על גב שיהיה ע"ד מ"ש רבי יעקב עליו השלים והרמב"ם ז"ל כי כונת השופר הוא לומר עורו ישנים מתרדמתכם לפי כי כל ימות השנה אדם מורדף בלי חשך אחר צורכי העולם הזה לכן עתה צריך כי החי יתן אל לבו אף על גב כי צורה זה הוא צורה טובה מכל מקום אין הרצון לומר כי זה יהיה כונת חיוב השופר ותו לא אינו כן האמת רק כי זה יהיה לענין רמז בלבד אמנם חיוב המצוה לא מפני כך הוא אשר צוה ה' לתקוע בראש השנה וגם כי עדיין יש צורך לאדם לתיקון נפשו כאמור ולכן יאמר כי המצייר צורות בשופר ממיני צבעונים הם דעות ורמזים שונים זה מזה לומר אין עוד אפס זולתם לא יפה הם עושים חושבים לנאותו על ידי כך בעיני הבריות אבל גנאי הוא לומר כי לכך בא צווי השופר בלבד כאמור: [יח] אם נתן זהב על עובי השופר וכו' כבר נתבאר כי צפהו זהב היינו שרודף אחר העושר ובזה יש חילוקים אמנם אם נתן זהב על עובי השופר כלומר דאף על גב כי לא נעלם ממנו גידל מעלת המצוה אמנם הוא נתן זהב על עוביו שעשה עיקר טוב של העולם הזה ונתנו על צד הרחב שמורה על טוב העולם הבא שהוא רחב היינו הוסיף עליו כל שהוא כי הוסיף מדעתי לומר כי העיקר טוב העולם הזה ולכן פסול:

[יט] הרחיק את השופר אף על גב שהוא מודה בענין הגאולה מכל מקום מרחיק אותה בדעתו כמ"ש בלעם אשרנו ולא קרוב ונפח בו דמשמע כי ותקותו מפח נפש אף על גב שתקע בו ומאמין מה שאמר הכתוב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכו' מאחר שעבר על מש"ה אם יתמהמה חכה לו ומצווים אנו להאמין מש"ה היום אם בקולו תשמעו פסול:

עוד לאלוה מילין לצד. עילאה ימלל דאף על גב דקים לן כי כל המעשה אשר יעשה איש הישראלי ככה יעשה למעלה כדאיתא בזוהר אעפ"כ אם גרר השופר כל כך עד שהיה דק מאד כמו גלד כשר מפני כי למעלה לא יתכן להיות כן וגם אם תמצא לומר שיהיה כן אינו מעכב את התקיעה ולעולם הוא מתפשט והולך בתוך הת"ת ולכן כשר:

לא הוציא זכרותו וכו' הנה נתבאר למעלה כי ענין זכרות השופר הוא סוד אות יו"ד הנכנס בתוך אות ה' שהוא השופר והוא עיקר ולכן אם לא הוציא זה הזכרות מתוך השופר אלא נקב בו כשר לפי כי כן אור של אות יו"ד נוקב ועובר בתוכו עד שמגיע לתוך השופר ולכן כשר אמנם אם הוציא הזכרות שמורה שהפריד אות יו"ד מתוך אות ה' ועשה ממנו שופר דהיינו שנקב בו פסול מפני שמורה פירוד כאמור:

צפהו זהב דהיינו שמורה שהמשיך עליו בחי' גבורות וזה עשה במקום הנחת פה שהוא מקום שמתחברים יחדיו אות י' עם ה' כד"א אכלה ומחתה פיה פסול לפי כי כל עיקר

תקיעות שופר הוא כדי להמשיך בחינת חסדים למתק הדינים כנ"ל וזה היה סיבה על ידי מעשה זה להמשיך גבורות ולכן פסול שלא במקום הנחת פה כשר לפי כי ג"כ נמשך שם בחינת גבורות אלא שהם מתמתקות ולכן אם צפהו מבפנים פסול לפי שהוא ממשיך בחינת דינים בפנימיות אמנם מבחוץ כשר מאחר כי מבפנים ממשיך בחינת חסדים כאמור אמנם אם נשתנה קולו הוא קול יעקב נשתנה מכמות שהי' מפני המשכת כח הגבורות פסול ואם לאו כשר:

המציירים בשופר צורות במיני צבעונים וכו' מאחר שהנחנו כי כל ענין מעשה אשר נעשה על יד איש הישראלי כך הוא גורם לעורר למעלה ולכן זה המצייר בשופר צורות הוא מורה כי בתוך שופר עליון נתהווה שם צורה או מיני גוונים והא ליתי היינו מ"ש בזוהר פ' תרומה דף קס"ז: וז"ל א"ל האי דאמינא דאתבריר הכא רזא דאדם באור דההוא זרע וכו' תינח כד אתעביד דא לגו מעוי דאתתא דהא לא אצטייר זרעא אלא בגו מעוי דנוקבא וכו' אינון דיוקנא דאדם באן אתר אתצייר וכו' אי תימא גו נוקבא הוו דא עלמא דאתי לאו הכי דהא לא אתצייר צורה ודיוקנא. עד דנפקו אתוון לבר ולבתר אתגלימו וכו' הנה מבואר מן המאמר כי לא היה צורה תוך אימא עילאה ולכן בא זה הדין כי המצייר צורה בשופר במיני צבעונין לא טוב עשה מפני שמורה כי כך הוא בשופר עליון ואינו כן שחושב כי כן עשה לנאותו ולא די שאין ענין יפוי לשופר עליון בזה אלא שהוא גנות שהרי אין בתוכה צורה כדבר האמור:

אם נתן זהב וכו' כבר נתבאר כי כונת השופר הוא להמשיך מדת הרחמים כמו שאחז"ל בפ' עלה אלהים (תלים מ"ז) שהוא מ"ה בתרועה וכיצד נעשה ה' שהוא רחמים בקול שופר ולפי דרכינו ירצה כי כאשר עלה אלהים מתעלה ר"ל מסתלקת האם הנקרא' אלהים מעל הבנים וכיצד נעשית ה' וחוזר להיות האם רובצת עליהם בקול שופר ולכן צפה זהב על עובי השופר דהיינו בחינת דין והוא בצד הרחב שהרמז שלו למעלה מקום שמתגלים בחינת החסדים היינו הוסיף עליו כל שהוא ופסול כנ"ל:

הרחיק את השופר וכו' הנה נתבאר כי כל תכלית כונת השופר הוא להחזיר האם שנסתלקה מעל הבנים כאשר נתבאר מן המאמר הנ"ל מפ' אמור וכד אסתלק האי שופר וכו' ולכן כאשר הרחיק זה השופר מורה שנתרחק השופר עליון ופנה למעלה ועזב את הבנים ולכן אף על גב שנפח ותקע בו פסול לפי שהעיקר הוא שתהיה האם רובצת על הבנים:

[כ] איתא בזוהר פ' משפטים דף צ"ד וז"ל ת"ח בר נש כד אתייליד יהבין ליה נפשא מסטרא דדכיו מסטרא דאלין דאתקרון אופני קדש זכה יתיר יהבין ליה רוחא וכו' זכה

יתיר יהבין ליה נשמתא מסטרא דכורסייא ותלת אלין אינון אמה ועבד ושפחה דברתא דמלכא זכה יתיר יהבין ליה נשמתא באורח אצילותא וכו' הנה מבואר מן המאמר כי ע"י הזכות אשר יעשה האדם מוסיפין לו נפש או רוח וכיוצא כפי מעשיו וכפי מה שהיה בו מתחלה ולכן יאמר נתן שופר לתוך שופר כי הרמז הוא כי זה האדם זכה ע"י מעשיו ונתן נפש אחרת לתוך נפשו שהיה בו מתחלה או רוח וכיוצא אם הפנימי עודף על החיצון כלומר כי אדם זה מוסיף מעשים טובים על ידי הנפש או רוח הפנימי שנמשך לו מחדש וזה יהיה משני צדדיו בין בענין המעשה המכונה למטה בין לענין תורה ותפלה המכונה לצד מעלה היה מוסיף והולך ונתן הפנימי בפיו כי הרוח הפנימי נתן אותו בפיו לתקן אותו ע"י עסק התורה כשר זה תיקן מעשיו בודאי ונעשה אדם כשר:

[כא] שופר של ר"ה אין מחללין עליו י"ט וכו' מאחר שהנחנו כי הרמז של השופר הוא אותו תוספת שבא לאדם ע"י מעשיו הטובים נפש או רוח או נשמה יתירה לכן יאמר שופר של ר"ה ר"ל הנשמה זו שבא לאדם בתוספ' בר"ה ע"י המצות הנוהגות בו אין מחללין עליו יו"ט כלומר צריך ליזהר בה במאד מאד שלא יפסיד אותה אח"כ מאחר שנעשה דוגמא של י"ט והי' קדש יזהר שלא יחלל אותה הוא מ"ש בזוהר פ' תרומה דף קכ"ה וז"ל בגין דרוח מסאבא אזדמן תדיר במגנא וברקניא וכו' ורוח קדשא לאו הכי אלא באגר שלים ובאשתדלות' רב וסגי ובאתתקנותא דגרמי ובאתדכאותא דמשכניה וברעות' דלביה ונפשיה ולואי דיכיל למרווח ליה דישוי מדוריה עמיה ועבד דיהך בארח מישר דלא יסטי לימינא ולשמאלא ואי לאו מיד אסתלק מני' ואתרחיק מניה ולא יכיל למרווח ליה כבכקדמיתא עכ"ל הנה מבואר מדברי המאמר כמה טורח צריך לטרוח האדם עד שיקנה דבר שבקדושה ואחר שקנה אותו צריך ליזהר יותר שלא יפסיד אותו לפי כי עוד לא יוכל לתקן אותו. כלל והיינו מ"ש בזה כי יזהר שלא לחלל עליו יו"ט ע"ד הנזכר שאם חטא אז אותה קדושה שהוא דוגמת י"ט הולכת ונמצא כי הוא נשאר דרך חול כאמור אפילו בדבר שהוא משום שבות שהוא דבר קל מאד ומעתה נוכל לומר בעניינים הללו דרך רמז מ"ש כיצד היה שופר בראש האילן או מעבר לנהר הוא ענין גאוה הנמצא בראש האדם המכונה לאילן שנאמר כי האדם עץ השדה או שמתעסק הרבה ע"ד משחז"ל בפ' ולא מעבר לים היא לא תמצא במפרשי ימים היינו נמי מעבר לנהר:

ואם נאמר בדרך אחרת כי מ"ש שופר של ר"ה וכו' מי שרוצה להרויח שיהיה לו בחינת נפש או רוח מעתה ועדיין לא היה לו והרי נתבאר כי הכל לפי מעשיו של אדם כך נותנים לו כמ"ש זכה יתיר וכו' ולכן יאמר שופר של ר"ה היינו מה שמשתדל להרויח עתה נפש או רוח אין מחללין עליו י"ט כלומר צריך ליזהר מאד בכל מעשיו ולא ימצא בו צד חילול

כדי שיוכל להרויח אותו ולכן יזהר אפי' בדבר שיש בו משום שבות כיצד היה השופר בראש האילן או מעבר לנהר הוא הדבר מה שביארתי בפסוק כה אמר רם ונשא וכו' מרום וקדוש אשכון (ישעיה נ"ז) וכו' דהכי קאמר שהקב"ה אע"ג שהוא רם ונשא וכו' ממציא שכינתו עם שני מיני בני אדם סוג הא' הוא מרום וקדוש כלומר כי הוא מתרומם אמנם לענין קדושה ע"ד ששנינו לעולם יעשה אדם עצמו ת"ח ופי' רש"י ז"ל ולית ביה משום יוהרה וסוג השני הוא דכא ושפל רוח והיינו מ"ש שהיה השופר בראש האילן כלומר שהיה נמצא לו תוספת זה ע"י כי היה מתגאה בראש האילן ע"ד ויגבה לבו בדרכי ה' או מעבר הנהר היינו משחז"ל היכי דמי חסיד שוטה רואה אשה טובעת בנהר ואינו מצילה כדי שלא יראה בשרה אפי' בדרכים הללו שיש בהם מצוה אבל מ"מ נמצא בהם צד עון אינו יכול להביא שופר זה אצלו זה תוספת נשמה אלא ע"י קדושה יתירה ואע"ג שאין לו שופר אלא הוא כלומר דאלו היה האדם זה נמצא אתו כל הבחינות הצריכות אליו פשוט הוא כי לא יעשה בדרך זה אמנם אפילו פשוט אצלו כי אין לו שופר אחר כלומר כי עדיין אין בו סוד הרוח או נשמה קס"ד כי יוכל איש להתעורר בדברים אלו של מצוה כדי לקנות רוח או נשמה מחדש לכן הודיע כי אין לו רשות לעשות מאחת מהנה אך ע"י עכו"ם כי מאחר דקים לן שלוחו של אדם כמותו נמצא שהוא עשה מצוה ואין שם צד עון כלל וז"ש דהוי שבות דשבות ובמקום מצוה לא גזרו ובלי ספק כי בסגנון זה נמצא מרויח רוח או נשמה כדבר האמור: [כב] אם עכו"ם הביא שופר מחוץ לתחום הוא הדבר שנת' פ' משפטים בענין הטיקלא דעשיקת נשמתין בעבור מעשה הרע של התחתונים ולכן יאמר עכו"ם מצד ס"א מצד הטיקלא וכיוצא שהביא שופר סוד הנשמ' שלקח והביא אותה מחוץ לתחום דהיינו מסטרא דקדושה שהוא חוץ מן התחום שלו תוקעים בו לפי שהנה ידענו נאמנה כי אפשר להתעבר באדם נפש אחרת בכל יום בין עיבור טוב בין עיבור רע שלכן אנחנו מברכים בכל יום ואומרים שלא עשאני גוי וכן נמי על ידי מעשה טוב מתעבר באדם עיבור טוב ולכן עו"ג זה שהביא השופר זאת הנשמה מחוץ לתחום עכ"ז תוקעים בו וזוכים בו איזה איש מישראל ומה גם עתה שהוא צריך אליו לטוב לו ביום הדין וה"ה אם עשה שופר בר"ה זה העו"ג שהרמז בזה שבו ביום באה אצלו נשמה זו מותר לתקוע בו:

[כג] יכול ליתן לתוכו מים או יין וכו' אשר יגיד בדין זה שלאחר שהאדם קנה והרויח אותו רוח או נשמה ע"י המצות כאמור אח"כ אם רצונו לרדוף אחר עסק התורה בלבד כדי לצחצח אותה הנשמה שפיר דמי לפי כי ע"י לימוד התורה הוא משיג מעלה רמה שנא' והשביע בצחצחות נפשך וכן אינו משיג על ידי מעשה המצוה כל כך כמו ע"י עסק

התורה נפקא מינה כי אע"פ שהוא י"ט וחייב לאכול לשבעה שנא' אכלו משמנים כי קדוש היום לאלהינו מ"מ מותר ליתן לתוכו מים דברי הגדה שמושך לבו של אדם כמים או יין שהם סודות התורה שבעים פנים כמנין יין אבל מי רגלים אף בחול אסור מפני הכבוד ולא נעלם מעין הקורא הברייתא ואין מכניסין מי רגלים במקדש מפני הכבוד כי שם רבו הפירושים ולכן גם בנדון דידן נאמר במי רגלים הנזכר כאן הוא דרך רמז שלא לרדוף אחר המותרות כלומר אע"ג כי מצוה לאכול ולשתות בו ביום לא הותר לו להוסיף בענין המותרות כדי שלא לעשות פגם בתוהא תוספת הקדושה שקנה בו ביום ע"י מעשה המצוה כאמור עוד לאלוה מילין בדינים הללו כי מ"ש נתן שופר לתוך שופר וכו' היינו כי ע"י מעשה זה כך נעשה כי הנה נת' למעלה כי שני שופרות הם האחד תקע בו בהר סיני והשני מזומן לתקוע בו לעתיד שנא' והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וענין נתן זה בתוך זה הוא מורה שעשה האחד עיקר בלבד ולפי כי העיקר הוא להאמין בשופר שלעתיד שמורה על קיבוץ גליות והתחיה ולכן צריך כי הפנימי הוא השופר שלעתיד יהיה עודף על החיצון משני צדדיו לפי כי כן נמי באותו הזמן נוסף על גאולת מצרים שנא' לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה ממצרים כי אם אשר העלה מארץ צפון וזהו עודף בשני דברים אם לענין מעלה הרוחניות שנא' ומלאה הארץ דעה את ה' וזה עודף על החיצון כי לא כך היה ביציאת מצרים במתן תורה ועודף נמי מצד מטה בענין הגשמי בעשרה דברים שמתחדשים כמשחז"ל ובלע המות לנצח ולכן אם כך מאמין זה שנתן השופר לתוך שופר כי השופר שלעתיד עיקר וזה יבחן לפי שנתן בפיו הפנימי כלומר כי כך אמר נמי בפיו כשר כי כן נמי הם ב' שופרו' למעלה בסוד התבונות שנא' ואיש תבונות יחריש אמנם התחתון הוא שנא' בו והאם רובצת על הבנים וכאשר נכנס גם כן תבונה השנית אז עודף התפשטות למטה ומה גם שנותן הפנימי בפיו של אדם עליון ותוקע בו ולכן כשר כמדובר איתא בתיקון כ' דף מ"ט: וז"ל וכן שכינתא תתאה אתקריאת שופר מסטרא דשכינתא עילאה דאיהי שופר גדול תקע בשופר גדול וכו' ולכן נתן שופר לתוך שופר אם הפנימי עודף הוא אימא עילאה ונתן פיו לתוכו ותקע ר"ל אדם עליון התוקע כשר לפי כי משם יוצא הקול כאמור:

שופר של ראש השנה אין מחללין עליו יום טוב וכו' מפני כי כן נמי למעלה אין שם חילול יום טוב כאשר מביאים אותו מלמעלה למטה אין בו אפילו משום שבות ולכן מפרש כיצד היה השופר בראש האילן או מעבר לנהר ואין לו שופר אלא הוא אינו עולה באילן ואינו שט על פני המים להביאו מפני כי כן נמי למעל' תבונה זו אינה עולה באילן של עץ החיים אלא נכנס בפנימיות מדת הת"ת כנודע ואינו מעבר הנהר כדאיתא בזוהר פ' אמור

דף צ"ט וז"ל אלא ודאי סתמא דמלה טיבו סגי עבד קב"ה בישראל דאתערי בהו באבהתא ועביד לון רתיכא קדישא עילאה ליקריה ואפיק לון מגו נהר עילאה יקירא קדישא בוצינא דכל בוצינין בגין דיתעטר בהו הה"ד כה אמר ה' בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם ההוא נהר דאשתמודע לאתיידע וכו' והנה מבואר מזה המאמר כי הנהר הוא עצמו בסוד אימא עילאה נמצא כי אין התבונה מעבר לנהר ולכן בגשמי כל זה אסור ואם ע"י עכו"ם מותר להביאו סוד הענין מה שהוא עתיד בפ' יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט מי גורם להוציא יקר מזולל ע"י חיבור חכמה וכבוד הגורם כל זה הוא סכלות מעט אותו ניצוץ של ס"מ מלך זקן וכסיל שמתעורר ופנה למעלה והיינו מש"ה לה' אלהינו הרחמים והסליחות וכו' מי גרם לה' אלהינו שהם חכמה ובינה הנזכר להגלות ולהמשיך הרחמים והסליחות למטה לפי כי מרדנו בו ר"ל בת"ת ישראל כי שם מגיע פגם העון ולכן אינו אומר בהם אלא מרדנו בו וכדי שלא יתאחז ס"א בו ליינק ממנו מושיכים אליו הרחמים והסליחות והיינו מ"ש וע"י עכו"ם ס"א מביא שופר זה ע"י התעוררות שלו דהוי שבות דשבות דאע"ג כי השבות שלנו הוא גורם שביתה לעו"ג שאין יכולים לעלות במקום מצוה לא גזרו לפי שע"י התעוררות זה פנה למעלה עד מקום שהם סיבה להמשיך זה השופר למטה והאם רובצת על הבנים:

אם עכו"ם הביא שופר מחוץ לתחום תוקעים בו הנה הדין זה מבואר ממה שנתבאר למעלה כי התעוררות ס"א הוא הגורם להמשכת השופר למטה לפי שנאמר ויהי היום ויבאו בני האלהים להתייצב על ה' וזה הענין הוא ביום ר"ה כדאיתא בזוהר ולפי שבאים לקטרג על ה' לכן התעוררות וקטרוג זה הוא סיבה לעורר הרחמים ולהמשיך מדת החסד ע"י תקיע' השופר והיינו מ"ש אם עו"ג הביא שופר מחוץ לתחום דהיינו מסטרא דקדושה תוקעין בו דהכי תוקעין נמי למעל' וה"ה אם עשה עכו"ם שופר בי"ט מותר לתקוע בו כלומר כאשר הביא מחוץ לתחום היינו ע"י גרמא ומכ"ש כאשר עשה מעשה ופנה למעלה כי אז תוקעין בו שבודאי הוא כי היו שם ניצוצות של אור חוזר ולכן תוקעין בו:

יכול ליתן לתוכו מים או יין לצחצחו הנה ענין השופר כבר נתבאר שהוא התעוררות הרחמים כי לפי שהאם העליונה חוזרת להיות רובצת על הבנים לכן מושכת על ת"ת ישראל נהרי נחלי חן וחסד והנה. נתבאר למעלה בדין שאמר צפהו זהב כי אין ראוי לעשות כן מפני כי הזהב הוא מורה ענין דין וממשיך דין מלמעלה ולכן ילמדו עתה כי יכול ליתן לתוך השופר מים או יין ואע"ג כי בשני דברים אלו קס"ד כי לא נכון לעשות כן ראשונה לענין המי' שהוא רומז למדת החסד והענין לפי כאשר חוזרת אימא על בנין נמשכים ממנה חסדים טובים וא"כ אינו ראוי לתת לתוך השופר שהוא בסוד אימא מים

מפני שנמצא מוסיף חסד ביותר וע"י כן מתבטל הדין ואין רצוננו בזה רק למתקו בלבד ולכן הוצרך ללמוד שיכול ליתן לתוכו מים שמורה על מדת החסד ואין לחוש על זה וכן נמי קס"ד דאין ראוי לתת לתוכו יין שהוא גורם המשכת גבורות ולכן יאמר שאין לחוש לזה אבל מי רגלים שהוא מותרת אסור אף בחול מפני הכבוד שלכן נקרא' אימא כבוד כדאיתא פ' פנחס דאע"ג כי ממנה נמשך מותרות לחיצונים נא' כבוד ה' הסתר דבר והבן:

סימן תקפז

[א] איתא בזוהר פ' אמור דף צ"ט וז"ל אבל הא תנינן במלין ובעובדא בעינן לאחזאה ולאתערא מלין סתימין וכו', ולכן יאמר נא התוקע לתוך הבור או בתוך המערה אותם העומדים בתוך הבור והמערה יצאו וכו' הענין הוא כי הנה בענין גלות הנשמות יש בחינו' רבות כי יש בחינה אחת שהם העשוקים כדאיתא בזוהר פ' משפטים והם בחינות שונות כנזכר שם בפ' ראיתי את כל העשוקים סגיאין אינון וכו' ויש נשמות שהם גולים לתוך הקליפה מצד העון שלהם עד תום חלאתם ויש בחינה אחרת אלו הם הגולים מדעתם ורצונם הטוב כדי להצטער עס השכינה כדאיתא בהקדמת התיקונים וז"ל כצפור דא שכינתא נודדת מקינה דא ירושלם כן איש צדיק נודד ממקומו אלין נשמתין דאזלין מתתרכין בתר קב"ה ושכינתיה ועל כל אלו הוא בא דין זה התוקע בתוך הבור וכו' כי הנה ס"א הא נקרא בור כדאיתא בזוהר פ' משפטים דף קי"ח. וז"ל הבור נוקבא בישא ליליט בבית דיליה בית הסוהר תפיסת למטרונית' ובנהא שפחה בישא בגלותא דילה עכ"ל וכן איתא פ' תצא דף רע"ט. וז"ל גלותא רביעאה וכו' ואתקרי בור ונפל שמה שור דא יוסף בכר שורו הדר לו דאתמר ביה וישליכו אותו הבורה נוקבא בישא כו' הנה מבואר כי כינוי בור הוא לסטרא אחרא ונאמר אותי עזבו באר מים חיים לחצוב להם בורות נשברים ולכן בא הדין זה התוקע בתוך הבור או בתוך המערה שהם כינויים מחולפים לסטרא אחרא והנה בלי ספק כי כאשר נעשית התקיעה בעולם העליון לא לענין המשכת החסדים בלבד הוא אלא גם כן לאפקא עבדין לחירו שלכן אנו למדים התקיעה מן היובל לאות לבני ישראל כי כמו שבשנת היובל היו יוצאים העבדים לחירות בפועל כמו כן עתה הם יוצאים בכח אותם הנשמות שהם בסוד עבדות היינו בתוך הקליפה כדאיתא פרשת פנחס דף רנ"ה. וזה לשונו בהאי יומא דאיהו ראש השנה שלטא אלנא דחיי וכו' ובג"ד ביה נייחין עבדין וכו' וביה נפקין לחירות וכו' אינון דאית עלייהו גזר דין וכו' ולכן הדין הוא אותם העומדים בתוך הבור והמערה של הקליפה אותם הנשמות העומדים שם יצאו כלומר יוצאים מן הקליפה לחירות ונכנסים בסטרא דקדושה והעומדים בחוץ

של מקום זה של הקליפה אם קול שופר שמעו יצאו גם כן לחירות ונכנסים לתוך סטרא דקדושה ואם קול הברה בלבד שמעו לפי כי אז מתבלבלים סטרא אחרא כאשר יבא לקמן ומאריהון דדינין אתברו משלשוליהון ולכן נעשה קול הברה ולכן לא יצא מן ס"א שהרי אין בו כח להוציא עבדים לחירות אלא תקיעת השופר כנזכר וכן התוקע לתוך החבית גדולה וכיוצא בה כלומר כי בענין זה שניהם שוים סטרא דקדושה כמו ס"א כי כן נמי אותו התוקע לתוך החבי' גדולה שהוא רמז לקדושה שנק' חבית כדאיתא פ' פנחס דף רמ"ה וז"ל חבית חי בית וכו' ולכן נמי אותם הנשמות שהם יושבים שם כמש"ה והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה בלבד שמע לא יצא:

[ב] אם התחיל לתקוע בבור ועלה חוץ לבור וגמרה יצא וכו' והנה הענין מבואר, כי מאחר שקול התקיעה הוא המועיל להוציא אותו השומע לפי כי כן ס"א נחלש ולא יעבור כח לעכב הנשמה עוד אצלה ולכן משעה ראשונה שהתחיל אז הקול כבר יצא מחוץ לבור ולכן כאשר עלה חוץ לבור וגמר התקיעה יצא לגמרי מרשות ס"א לפי שכל מה ששמע מן התקיעה בין בפנים בין בחוץ לאחר שיצא משם הבל היה קול שופר שיש בו כת להוציא מן הקליפה כאמור: [ג] השומע מקצת תקיעה בחיוב וכו' אשר חז"ל הגידו בפ' ועבד חפשי מאדוניו כי האדם יש לו שני אדונים עשה רצון יוצרו מכעיס את יצרו עשה רצון יצרו מכעיס את יוצרו וכן נמי בענין זה שייך כאשר הנשמ' שבויה היא ברשות ס"א אז נקרא שלא בחיוב לפי שאין לה רשות להיות תחת יד סטרא דקדושה לפי שהיא משועבדת תחת רשות של ס"א ולכן יאמר נא השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב כלומר כי. עדיין היה משועבד תחת רשות הקליפה ומאחר שכבר שמע התקיעה כבר אפשר לומר כי יצא לחירות ואח"כ שמע נמי מקצת' בחיוב להיות שכבר יצא מתחת רשות הקליפה ע"י שמיעת קול התקיעה או שאמר למתעסק ותוקע כוין להוציאני ידי חובתי כי הנה למעלה אינו שייך לומר שהתוקע הוא מתעסק אלא ודאי שהוא תוקע בכונה גמורה כדי להוציא אותם הנשמות אמנם מה שנקרא בזה מתעסק הוא ע"ד משחז"ל בפ' הן בעון חוללתי אמר דוד כלום נתכוון יש אבי להעמידני הא לא נתכוין אלא להנאת עצמו ולכן גם בענין זה בדומה לזה וקרוב לשמוע כי התוקע השופר למעלה עושה כונתו ואע"ג כי נודע הוא כי ממילא מוציא העבדים לחירות כי כן נמי בזמן היובל נאמר תעבירו שופר בכל ארצכם ואין התוקע מתכוין להוציא את העבדי' לחירות וממילא היו יוצאים ולכן אם אמר לתקוע במתעסק כוין להוציאני ידי חובתי ותקע ומשך בה שיעור תקיעה לא יצא בשני עניינים אלו דבעינן שיהיה מתכוין בענין התקיעה להוציא את

השומע ולא דמי לענין התקיע' למעלה לפי דלא שייך לומר שם מתכוין או אינו מתכוין ויש אומרי' שיצא בשני צדדין אלו אי איכא שיעור תקיעה בחיוב כי בהכי הרי מקצת התקיעה הראשונה כמאן דליתי דמי ואנחנו נעשה עיקר מן התקיעה לאחר שנתכוון בה בזמן שהי' בחיוב הנה נמצא שיעור תקיעה ולכן יוצא בה השומע ידי חובתו וכן נמי אותה נשמה שהיא ברשות הקליפה בכי האי גוונא יוצא מתחת רשות סטרא אחרא ונכנס בסטרא דקדושה כאמור: וכאשר נאמר רמז דין זה למעלה כך היה אומר התוקע בתוך הבור או בתוך המערה וכו' כי הנה להיות כי כל מעשה אשר נעשה למטה הוא מעורר השורש ההוא למעלה לכן זה האיש הגשמי בעשותו אחת מכל אלה מעורר כן למעלה ואע"ג כי ענין התקיעה למעלה אינה נמצאת באחת מאלה מפני היות כך נעשה למטה לכן נתעורר ג"כ להמצא כך למעלה והיינו מה שנלמד מן הדין זה וכיוצא בזה שהרצון להודיע אף על גב דבכי האי גוונא לא שכיח למעלה אם תמצא לומר שיעשו כך למטה בגשמי הוא מתעורר גם השורש העליון והיה בזה בסגנון אחד הרוחני והגשמי ולכן התוקע בתוך הבור או בתוך המערה אותם העומדים בתוך הבור והמערה יצאו והענין כי הנה כאשר תוקעין שופר למטה אז האם העליונה שנסתלקה למעלה חוזרת על מדת התפארת כדאיתא בזוהר פרשת אמור דף צ"ט וזה לשונו תא חזי כד ההוא שופר עילאה דנהירו דכלא ביה אסתלק ולא נהיר לבנין כדין דינין מתערין וכרסוון אתתקנו לדינא וכו' ובעינן לאחזאה עובדא בשופר ולאתערא שופר אחרא וכו' ולכן אף על גב כי שופר עילאה הנזכר חוזר על מדת התפארת מכל מקום נמשך הקול למטה בתוך הבור או בתוך המערה הם בחינו' שונו' הנמצאות במדת המלכות הנמשך לשם קול שופר העליון ע"י מעשה התחתונים כאמור ולכן אז אותם העומדים בתוך הבור או בתוך המערה יוצאים כלומר כי כמו שלמעלה ענין התקיעה הוא ענין ייחוד וחיבור שמתחברים חכמה ובינה יחדיו כן ע"י התקיעה זו הקול היוצא משם בסוד קול יעקב הוא נכנס לבור או למערה הם המקומות הנרשמים במדה האחרונה בסוד שני שערים שנאמר בהם אוהב ה' שערי ציון ולכן העומדים שם יוצאים ר"ל כי אז יוצא לעומת קול יעקב בנימן הצדיק בסוד ויהי בצאת נפשה וכמה מנשמו' צדיקים היושבים שם בסוד הנשאר בציון והנותר בירושלם הם יוצאים לקראתם ומתייחדים ומתחברים יחדיו בסוד מש"ה שתה מים מבורך בתחילה ואח"כ ונוזלים מתוך בארך כדאיתא בזוהר פ' נח דף ס' וז"ל כתיב שתה מים מבורך וכו' אמאי הכא בורך בקדמיתא ולבתר בארך דהא בור לא אקרי אלא ריקניא דלא נביע וכו' אלא אתר דמסכני אחידן ביה אקרי בור דלית ליה מדיליה אלא מה דיהבין בגויה ומאן איהו דלית לבתר אתעביד באר דאיהו נביע ומליא

מכל סטרין מאן איהו ה"א אתמלייא מעילא ונביע מתתא אתמליא מעילא כמה דאמרן ונביע מתתא מנשמתהון דצדיקייא וכו' ולכן יאמר אותם העומדים בתוך הבור ובתוך המערה יצאו והעומדים בחוץ בסוד השושבינים שהם יכין ובועז שהם עומדים בחוץ שלכן נק' ברייתי שהם לבר מגופא כדאיתא פרשת פקודי אם קול שופר שמעו יצאו שכן שנינו לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים לקראתם ואם קול הברה שמעו לא יצאו לפי כי אין יוצאים עד שנודע ומתברר להם שהוא קול שופר לפי שבזמן החרבן שמעו קול אחר שנאמר קול נהי נשמע מציון ואמרו חז"ל ממי שמשרה שכינתו בציון ולכן לא יצאו על ידי קול הברה לפי שהוא דוגמא לאותו קול וכן התוקע לתוך החבית גדולה דהיינו למעלה כך הוא ממש אם קול שופר שמע יצא הוא משחז"ל כתיב עוז וחדוה במקומו וכתיב ויקרא ה' לבכי וכו' שאני חרבן ב"ה וכו' ולכן אפילו התוקע לתוך חבית גדולה הוא מ"ש בזוהר פ' פנחס דף רמ"ה:

וז"ל ח"י אוקמוה חי מן החבית ואורח רזא שכינתא עילאה איהי תמינאה דספיראן מתתא לעילא ובג"ד אתקריא ח"ת ואתמר בחכמה יבנה בית חבית ח' בית וכו' ולכן התוקע לשם אם קול שופר שמע יצא בסוד בניהו בן איש חי ואם קול הברה שמע חיישינן שמא קול שלעבר הוא ולכן לא יצא כאמור: אם התחיל לתקוע בבור ויצא חוץ לבור וכו' להיות כבר הדברים אמורים כי המעשה הגשמי מעורר את הרוחני למעלה לעשות בדומה לו ולכן אם בזה העולם הגשמי התחיל לתקוע אדם בבור ואח"כ יצא חוץ לבור הנה הוא גורם ע"י מעשיו כי גם למעלה התחיל אותו קול השופר להמשיך למטה ותוקע בבור במדה האחרונה כאמור והיה זה התחלת היחוד והתחברות חתן וכלה ואח"כ כאשר יצא חוץ לבור גרם נמי כי כך הי' למעלה שאותו קול שופר יצא חוץ לבור הנזכר וגמרה יצא כלומר ואח"כ יגמור ענין התחברות העליון מעצמו ונתן טוב טעם למה אמרינן יצא לפי שכל מה ששמע בין בפנים בין בחוץ היה קול שופר וכן נמי למעלה למה נאמר יצא לפי דליכא הברה כמו שהיה בזמן החרבן כי שם נא' יום מהומה ומבוכה לה' בגיא חזיון ולכן היה ענין הסתלקות באותו קול כדאיתא פ' אחרי מות דף ע"ה וז"ל וכד חריב בי מקדשא ותשובה אסתלקת ולאו מעלייא כדין צווחו אוי לנו כי פנה היום וכו' בעא למטרוניתא והא אתתרכת וכו' כדין כתיב ויקרא ה' לבכי הנה מבואר מזה המאמר גם ממאמר הקודם כי יום החרבן היה ערבוביא ולכן אם קול הברה שמע לא יצא ואם קול שופר שמע יצא לפי כי כל מה ששמע בין בפנים בין בחוץ היה קול שופר כאמור:

השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב וכו' גם בזה יהיה הענין ע"ד כנזכר כי הנה התקיעה העליונה ימצא שהיא בחיוב להיות שמתעוררי' הדינים ומתגברים ומתעלים למעלה ע"ד

מש"ה ויבאו בני האלהים להתייצב על ה' כנ"ל ולכן אע"ג שנסתלקה אימא עילאה ואינ' רובצת על הבנים כדי שלא יתגברו הדינים והגבורות ביותר לכן חוזרת אימא עילא' להיות רובצת עליהם והיינו תקיעת השופר כנ"ל ואמנם זאת התקיעה נמצא שהיא בחיוב כדי לדחות הדינים למטה ויש תקיעה שלא בחיוב כנהוג ועוד אפשר להבין בזה בחיוב ושלא בחיוב כי הנה נמצא למעלה שני מיני ייחודים האחד הוא תדיר ואינו פוסק לעולם וזה הוא כדי לקיים העולמות שאם מתבטל אפי' רגע מיד נחרב העולם ולכן לייחוד זה ראוי לקראת נו שם חיוב ואמנם יש נמצא ייחוד אחר שהוא כדי להוציא נשמות חדשות בעולם וזה הייחוד נפסק מיום שנחרב ב"ה כדאיתא בזוהר פ' פקודי ומיומא דאתחרב בי מקדשא לא עאלו תמן נשמתין ולכן לייחוד זה נקרא תקיעה שלא בחיוב שהרי אין חיוב לייחוד זה ולא הכרח והראיה שהנה נפסק ולכן על שני מיני ייחודים אלו יאמר נא השומע מקצת תקיעה בחיוב דהיינו מבחינת התבונה ומקצתה שלא בחיוב שהוא רמז למעלה או שאמר לתוקע כמתעסק כוין להוציאני ידי חובתי ותקע ומשך בה שיעור תקיעה לא יצא דבעינן מתכוין מתחלה ועד סוף רמז לייחוד הנוהג תמיד ואינו פוסק כי בו הכונה בר"ה וי"א שיצא אי איכא שיעור תקיעה באחרונה בחיוב שהרי כך נוהג למעלה כאמור:

סימן תקפח

[א] שנינו כל היום כשר לתקיעת שופר וכו' אמנם צריך להיות ביום ולא בלילה שנא' יום תרועה יהיה לכם ואמנם להיות שכבר נתבאר לעיל היות כל מעשה המצות מועלת לאדם בעה"ז ומה גם לעתיד לכן גם ענין תקיעת שופר הוא המועיל לאדם לפדות נפשו רוחו ונשמתו מיד המקטרגים כדאיתא בזוהר שהאדם אסור בידם וכאשר עושה תשובה לאמר לאסורים צאו והנה אז יוצא לחירות וזה לא יתכן להיות בלילה לפי כי אז הוא השליטה של המקטרגי' ולכן יתכן לצאת מתחת רשותם שלכן נאמר הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה והוא פלא לא נעשה כך בשום זמן ולכן בענין תקיעת שופר אע"ג כי הסוד שלו הוא לאפקא עבדין לחירו שהם עבדים האסורים ביד יצה"ר וחיילותיו ומה גם כל האיברים של האדם שהם אסורי' במאסר עונם הכל יוצאים לחירות אמנם לא יתכן לצאת בלילה מטעם שהוא זמן השליטה שלהם רק ביום שנא' יום תרועה יהיה לכם ביום ולא בלילה וזה יהיה לכם לתועלת שלכם כמשחז"ל לכם ולא לעו"ג כך זה לכם ולא לעו"ג לכם כלומר בעצם אדם לנפש ורוח ונשמה שבאדם ומה גם להועיל לכם לזמן התחיה הנקרא יום כמשחז"ל בפ' כי אליך אקרא כל היום ואמנם מצותה משעת

הנץ החמה לפי כי כן יהיה לעתיד שנא' והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ומדקאמר ביום נלמד שהוא משעת הנץ החמה ואילך ויש טעם בדבר המתחלק לשנים הא' הוא כנגד עכו"ם והאחד לישראל והנה כנגד מה שמגיע לעכו"ם נלמד ממשחז"ל בפ' השמש יצא על הארץ וכו' משל לאותו שהיה עובד לשנים וכו' אמר המלך אני מלקה אותו לפני שניהם ואיש לא יצילנו מידי כך בסדום היו עובדים לחמה וללבנה אמר הקב"ה אם אני מלקה אותם בלילה יאמרו אלו יצא השמש היה מציל אותנו ולכן השמש יצא על הארץ וה' על המטיר על סדום גפרית ואש בט"ו בניסן כי אז הלבנה שולטת ביום ולפי שנאמר כימי צאתך מארץ מצרים וכו' דהיינו ט"ו בניסן צריך להיות משעת הנץ החמה דכתיב והיה ביום ההוא יפקוד ה' על צבא המרום במרום וכו' וגם בזה לישראל רמז בענין הוא משחז"ל כתיב והיה אור הלבנה כאור החמה וכו' וכתיב לא יהיה השמש לאור יומם וכו' ל"ק כאן במחנה צדיקים כאן במחנה שכינה ולכן כדי לתת רמז לדבר למעלה זו אשר יהיה לאיש ישראל בין במחנה צדיקים שאור החמה יהיה שבעתים בין במחנה שכינה דאף על גב דשכיח השמש והוא שבעתים כאור שבעת הימים מכל מקום אינו מועיל כנגד שמאיר שם אור שכינה ולכן על כל אלה הדברים מצותה משעת הנץ החמה ואילך ואם משעה שעלה עמוד השחר יצא אמנם אם שמע מקצת תקיעה קודם שעלה עמוד השחר ומקצתה אחר שעלה עמוד השחר לא יצא מן הטעם האמור דבעינן שיהיה יום ולא כן עשה:

[ב] שמע תשעה תקיעות בט' שעות ביום וכו' הנה כנגד ענין המועיל לאדם בהוה ע"י ענין התקיעה דהיינו שלימות הנפש אין דבר מעכב להיות שלא שמע כל התקיעות כאחת ומה גם אע"ג שיהיה מט' בני אדם שהנה חז"ל אמרו בפ' הוא עשך ויכוננך הקב"ה ובית דינו נמנו על כל אבר ואבר ומאחר כי כן היה מתחלת יצירתו ע"י כמה מן המלאכים שהם ב"ד של הקב"ה לכן גם שעתה ישמע מכמה בני אדם אין דבר זה מעכב השלימות בעצמו וכן יציר' האדם לא בפעם אחד נוצר ולכן בענין התקיעות נמי גם שישמע אותם בכמה שעות יצא כי כן זאת תורת האדם בכמה שעו' נוצר כמשחז"ל וכן הוא נמי לענין העתיד שהוא נרמז בשופר והוא ע"ד מ"ש עורו ישינים מתרדמתכם וכן הוא כי לעתיד יתקע בשופר גדול ואז ע"י המתים הם מתעוררים ובאים ולכן יאמר ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא לפי כי הנה תחיי' המתים אינו נעשה בפ' אחד בשעה אחת כי יעבור זמן בין אישי הזמן וכדאיתא בזוהר פ' תולדות יצחק דף ק"מ. וז"ל מאי הוא דעתוי דר' אלעזר היינו דכתיב ורבים מישני אדמת עפר יקיצו משמע דכתיב מישני אלו הם הצדיקי' הנקדמים בחייהם קודם זה וכמה שנים הם נקדמים ר' יהודה אומר מאתים ועשר שנים ר' יצחק

אמר רד"י שנה וכו' רב נחמן אמר לפי השיעור שנבלה בעפר וכו' הנה מזה מובן כי יש הפרש בזמן התחי' ובדברי חז"ל יחיו מתיך אלו שבא"י נבלתי יקומון שבח"ל ועוד אמרו מאחר שיודע היה אבינו יעקב כי צדיק גמור הוא למה הטריח את בניו להוליכו ת' פרסה מפני גלגול מחילות וביארתי הענין בפ' יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו (הושע ז) כמשחז"ל ביום השלישי דתחיית המתים כי הנה בשני ימים הראשונים דאיכא גלגול מחילו' נאמר יחיינו מיומים תחיה בלבד והם מתגלגלים ובאי' לא"י ביום השלישי יש קימה ועומדים על רגליהם ולכן ימצא כי יש הפרש בימים ולכן נמי אם שמע תשעה תקיעות בט' שעות ביום יצא כאמור ואפי' הם מתשעה בני אדם תקיעה מזה ותרועה מזה לפי כי כן נמי בזמן התחיה נעשה ע"י שנים כדאיתא פ' תולדות דף קכ"ז וז"ל א"ר יהודה בר יצחק ת"ש אין מלאך אחד עושה שתי שליחיות וכו' ותניא א"ר אבא מלאך אחד אשר קסת הסופר במתניו עתיד להרשים כל א' וא' על מצחו ולאחר כן השר הגדול הולך לתקן כל א' וא' ולהעמיד לקבל נשמתו הה"ד הוא ישלח מלאכו לפניך מאי לפניך לפני שליחותך וכו' והנה מבואר מדברי המאמר כי שני מלאכים הם המתעסקים בענין התחיה ולכן בא הדין עתה אם שמע מכמה בני אדם תקיעה מזה ותרועה מזה יצא ומסתברא דדוקא בשלא הפסיק ביניהם בקול שופר שאינו ראוי באותה בבא:

[ג] שמע תשעה תקיעו' מתשעה בני אדם שתקעו כלם כא' לא יצא וכו' הנה הדבר מובן עם מה שנ' כי התקיעו' כאשר הם זה אחר זה יצא מפני כי כן מצינו בזמן התחייה זה אחר זה כאמור אבל התקיעו' כא' מכמה בני אדם מאח' שאין בזה ענין רמז על העתיד מה גם כי אין פשוט לפניה ופשוטה לאחריה כי זה מורה על מש"ה קול קורא במדבר ואיתא בזוהר קלא דא לאתערא מתייא של דור המדבר והנה זה הקול פשוט הוא ואחר כלותו לקרא אז הוא מש"ה והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול:

[ד] היה זה צריך פשוטה ראשונה וכו' כבר נתבאר למעלה היות רמז לענין האדם ולכן השתי פשוטות אלו התקיעה הפשוט' לפניה הרמז שלה הוא משחז"ל בפסוק הוא עשך ויכוננך מלמד שהקב"ה ובית דינו נמנו על כל אבר ואבר וכו' וכל זה הוא כאשר הוא בבחינת טיפה וזה הוא בסוד הפשוטה ראשונה כי כן אז הוא יצירה פשוטה ואמנם התקיעה האחרונה כי גם היא פשוטה הוא סוד אותו קול קורא במדבר שהוא פשוט לאתערא מיתייא ואחר כך באה התרועה הוא מש"ה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ולכן כאשר האחד היה צריך פשוטה ראשונה זה צריך פשוטה האחרונה אף ע"ג כי לענין הרמז שלהם יש בהם הפרש בזמן כי פשוטה ראשונה הרמז שלה בזמן היצירה

והפשוטה אחרונה הרמז שלה לזמן התחיה מכל מקום להיות שהוא ענין דומה זה לזה בענין התקיעה אף על פי כן תקיעה אחת מוציאה את שתיהן:

[ה] יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשבת ממ"נ אם לענין מ"ש שהכונה הוא עורו ישנים מתרדמתכם בהיותם בעולם הזה אם כן אין ראוי לתקוע בשבת כדי להעיר לב האדם כי זכור יזכור משחז"ל כשהאדם טוען לפני הקב"ה הניחוני ואלך ואעשה תשובה הם משיבים ואומרים לו עולם שיצאת ממנו דומה לע"ש והעולם הזה דומה לשבת מי שטרח בע"ש יאכל בשבת ולכן אין לתקוע בשבת כדי שיאמר עליו מה נשתנה והחי יתן אל לבו ועוד יש בו מן הרמז כי התחיה אינה בשבת שהרי מי שנדר שלא לשתות יין ביום ביאת הגואל וכו' והמסקנא דאע"ג כי אליהו ז"ל יכול לבא בשבת לפי שאין תחומין למעלה מעשרה מ"מ הגואל אינו בא בשבת וא"כ הוא אי אפשר להיות תחיית המתים בשבת לפי שהתחייה תהיה אחר ביאת הגואל והתקיעה כבר נאמר שהוא להחיות המתים ומאחר כי אין התחייה בשבת אין תוקעין בשופר בשבת ואין אני בביאור כיצד היו תוקעין בב"ד כי זה תלוי להודיע מ"ש חז"ל זכו אחישנה ולכן היו תוקעין בב"ד סמוך להורות אם הדור הגון יהיה בשבת דלא גרע ממתי יחזקאל שהיה בשבת:

גם עתה בשמים עדי לדעת מה יעשה ישראל מה טעם זמן תקיעת שופר ביום ולא בלילה שנאמר יום תרועה יהיה לכם הוא משחז"ל כי ישראל עלה במחשבה ליבראות קודם שנברא העולם כי הנה שני עולמות הם שנאמר מן העולם ועד העולם וקודם שנברא עולם האחרון אז ישראל עלה במחשבה ליבראות ואע"ג כי כן נמי הענין היא כי קודם שנברא עולם הראשון ג"כ ישראל עלה במחשבה אין הרצון רק להבין הצריך מן המאמר והנה אחז"ל בכל מעשה בראשית מחשבה היה בלילה ומעשה ביום כדאיתא בב"ר וסוד הענין בקיצור הוא מ"ש בזוהר פ' ויצא בפסוק ותצא לאה לקראתו אימא עילאה לגבי ברא יחידא ותאמר אלי תבא תחות גדפאי לברכא לך ולרוואה לך בתפנוקין ועידונין עילאין וכו' כיון דנקטא ליעקב תחות גדפהא כדין וישכב עמה בלילה הוא דסתים מכולא הוא דברכאן וכל קדושין נפקי מתמן יעקב לא כתיב אלא הוא וכו' (דף קנ"ז) ומאחר כי ענין זה נעשה בכל לילה א"כ מזה נלמד כי אין תקיעת שופר בלילה אלא ביום לפי כי בלילה יעקב עלה למעלה אצל אימא עילאה וכמו השחר עלה הוא חוזר למקומו כמתחלה ואפשר שזה יהיה סוד הברכה שאנו אומרים נותן ליעף כח ואז נאמר ויעש ה' לאדם כתנות עור וילבישם ולכן אנו מברכים המלביש ערומים ואמנם כן אחז"ל בתורתו של ר' מאיר מצאו כתוב כתנות אור והענין ברמז כי תורתו הוא בסוד עץ חיים היא שממנו נעשה כתר תורה ולפי כי ר' מאיר שמו גורם דבר על בחינות האור ואין הרצון לומר כי לא

היו כתנות אור חלילה כי לעולם הפשט לא יופשט אמנם רצונו להגיד כי מבחינה אחת עשו כתנות עור ולבישם וכן נמי עשה להם כתנות אור ומלת ולבישם אינו חוזר לאדם אלא אדם נעשה לבוש לכתנות אלו וכך היה אומר ויעש ה' לאדם כתנות אור ולבישם לכתנות אלו בפנימיות האדם והיינו סוד השופר הנכנס באדם עליון מעין שופריה דר' מאיר ונאמר ויקרא אלהים לאור יום ולכן צריך להיות תקיעת שופר ביום ולא בלילה ומצותה משעת הנץ החמה ואלו קודם לכן אי אפשר מטעם כל הדברים שמצותן משעת הנץ החמה שנא' יראוך עם שמש כי הנה אחז"ל משמרה שלישית אשה מספרת עם בעלה וזה נוהג עד הנץ החמה כדאיתא בזוהר פרשת וישלח דף קע"ט. וז"ל ר"א ור"י הוו אזלי בארחא וכו' ע"ש ואם תקע משעלה עמוד השחר יצא שכן הוא אומר אף רוחי בקרבי אשחרך ואם שמע מקצת תקיעה קודם עלות השחר ומקצתה אחר עלות השחר לא יצא שהרי מקצתה לא היה בזמנה כלל ואיתא בתיקון כ"ח דף ע"ד וז"ל כד ייתי סמאל לאסתכלא בה לתתא אסתלקת לעילא ואתכסיאת אנפהא מניה ואהדרת אנפהא מניה לתתא ואיהי אתרחקת מניה בההוא זמנא תקעו בחדש שופר בכסה בירחא דאתכסיא ביה סיהרא וכו' הנה בפי' אתמר בכסא ליום שהוא ביום: שמע ט' תקיעות בתשעה שעות ביום יצא מפני שכבר התחיל ההתעוררו' מלמטה בזמנו ולכן אע"ג שנתאחר אין בכך כלום ואע"ג שיהיה מתשעה בני אדם וסוד הענין מש"ה ושלישים על כלו ומסתברא כמ"ד דווקא שלא הפסיק ביניהם בקול שופר שאינו ראוי באותה בבא וכדאיתא בזוהר פרשת אמור סוד כל בבא ובבא ולכן אין לשנות כדי שלא לערבב כחות העליונים:

שמע תשעה תקיעות מתשעה בני אדם כלם כאחד לא יצא שאין כאן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה והרי עיקר הכונה הוא למתק הדינים על ידי מדת החסד שהיא הפשוטה כאשר יבא ולכן מה הנאה משאר התקיעות ולכן לא יצא: היה זה צריך פשוטה ראשונה וזה צריך פשוטה אחרונה מאחר כי תכלית כונת התקיעה הוא למתק בחינת הדין על ידי מדת החסד הרי נעשה הענין כפשוטה אחת ולכן שניהם יצאו כאמור:

יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר כי אז נעשה הדבר מעצמו מפני קדושת השבת אבל בב"ה היו תוקעים וכן נמי בב"ד סמוך כי הנה שני בתי דינים הם ב"ד הגדול הם בסוד שושבינא דמלכא ב"ד קטן בסוד שושבינא דמטרונית' כדאיתא בזוהר פרשת ויקרא דף כ' וז"ל אהרן שושבינא דמטרוניתא ודא מלכותא וכו' ברחל בתך הקטנה על דא אתקרי סנהדרי קטנה וכו' ולפי כי השבת הוא בחי' דין אין בנו כח למתק בחינת הדינים רק כי הדבר נעשה מעצמו אמנם בתי דינים הללו להיות כי הם

השושבינים כאמור יש בהם יכולת למתק הדינים והעיקר לפי כי שורשם הוא ברכות של השופר והבן:

סימן תקפט

[א] אשר נצטוינו בהר סיני מ"ע ומל"ת דהיינו סור מרע ועשה טוב כדי להשלים את נפשינו ולכן באו המצות המספר זה ולא במקרה כנודע וכן צוה הקב"ה ונשמרתם לנפשותיכם ואם כך בא עלינו החיוב להזהר על בריאות גופינו כל שכן שאנחנו מחויבים להזהר על בריאות נפשותינו כי כן יש איברים בנפש במספר כנגד איברי הגוף לכן מעשה המצות חובה הם עלינו לחיותינו כהיום הזה שנא' ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים למען תחיו וגם בכלל הצווי הזה על זמן התחיה לא מבעיא כי העוסק במצוה נקרא חי לפניו ית' ומקדש עצמו בהם כנ"ל מאמר הזוהר מפרשת תרומה אלא גם כן עליהם חיו יחיה לזמן התחיה כי כן משמע ממ"ש למען תחיו הוא השארות הנפש וחי בהם לזמן התחיה ומ"ש למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ ארץ זו הוא כינוי לארץ החיים כמה שאמר הר"ם במז"ל בפ' ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ ולכן חייב אדם במעשה המצות להחיות הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל כמשחז"ל ומפני היות כל איש ישראל נמשכות נפשם ממחצב אחד כמו שאמר הכתוב בנים אתם לה' אלהיכם ולכן נמצא כח מסור באיש אחד להוציא את חבירו מאותו החיוב יחיד או רבים ובלבד שיהיה חייב בדבר אמנם חש"ו פטורים כל אחד מהם כפי סיבתו כי הקטן לאו בר חיובא הוא כי הוא פטור מן המצות מפני כי עדיין אין בו שלימות הנפש ולכן גם שיעשה המצות יקנה קדושה יתירה ודאי אבל לא שלימות הנשמה שהוא דבר שלא יוכל להשיג אותה וכן השוטה מאחר שאין בו דעת מתלא אמר דעת חסרת מה קנית כלומר כי לא יוכל לקנות רוח ונשמה אע"ג שיעשה המצות וחרש אפילו מדבר ואינו שומע אינו מוציא שהנה חז"ל אמרו בפ' שמעו ותחי נפשיכם האזן דומה לקנקל זה שמגמרים בו את הכלים וכו' כך על ידי האזן כל איברי האדם מרגישין ולכן החרש דאינו שומע לאו בר חיובא הוא ואמנם אף על גב שאמרתי כי עיקר של מעשה המצות הוא מועיל לזמן התחיה שנא' שמעו ותחי נפשיכם מכל מקום אין העדר זה מונע מהם התחיה זולת הדברים ששנינו ואלו להם חלק לעולם הבא לפי כי אותם הדברים הם שעובר עליהם האדם בשאט בנפש למלאת תאות יצרו אבל כל אחת מהנה אין זה מרצון עצמו רק כי כן עלתה הסכמתו ית' הוא וביתו דינו כי זהו כונת חז"ל בפ' הוא עשך ויכוננך הוא וב"ד שלו נמנו על כל אבר ואבר כלו' דאע"ג כי ימצא מחוסר אבר עורת או חרום וכיוצא אין

לאדם התרעם על כך לפי כי כך נתחייב בב"ד על עונו הקודם ולכן עתה הוא פטור מן המצות עד שיתקן עון הקודם כמו שנתבאר כי סור מרע קודם ובכן יזכה לתחייה:

[ג] אשה פטורה משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא מצינו כי הנשמה מכנים אותה חז"ל לאשה כמ"ש בענין שבת ואשה מקושטת לת"ח ואיתא בתיקונים היינו נשמה טובה שהיא שורה על האדם פטורה ממ"ע שהזמן גרמא לפי שהיא אינה באה בעה"ז בקרב איש ולב עמוק על סיבת העדר שלא קיימה המצות אלא לענין תוספת טובה לזכות לעצמה ולזכות לאדם זה כי ע"י מעשה הטוב הרויח אותה ואם באמת היה לרוח זה העדר מן המצוה היה צריך לבא בגלגול ולכן פטור ממ"ע שהזמן גרמא כלומר אינו מתחייב להיות שם מתלבשת בתוך גוף אדם זה עד שיעשה אלה המצות דהיינו שנה תמימה אלא הכל תלוי כפי מעשיו של אדם דאפשר שמתעבר בו או רוח או נשמה לפי שעה בלבד והולך לו ולכן אינו צריך לשמיעת קול שופר להיות בן חורין כי מאחר שיכול לבא בסוד העיבור זה מורה כי אינו תחת ממשלת הקליפה ואפשר כי זה יהיה מכלל מש"ה אם אדוניו יתן לו אשה (שמות כא) במתנה בסוד העיבור וילדה לו בנים וכו' ולכן אינה מוציאה האדם ידי חובתו מן הקליפה אין בה יכולת אלא והוא יצא בגופו הוא צריך להשלים מעשיו כדי לצאת מתחת רשות הקליפה היינו בגפו כדאיתא בזוהר פרשת משפטים ועוד לזמן התחייה הוא יצא בגפו כד"א יצא אדם לפעלו כדאיתא בזוהר לזמן התחי' אז אין נכנס בו הרוח לפי כי זה כבר קנה שלימותו והלך לו אבל והוא אותו בן אדם שזכה בעה"ז לרוח כנזכר הוא יצא לבדו ברוח שהוא שלו ע"י התקיעה:

אבל אותו הרוח שהוא צדיק בא לעזרה לו לפי שעה וחוזר לגוף שלו הוא סוד מ"ש בזוהר בפסוק ואשביעך וגו' אשר לא תקח אשה (בראשית כד) לבני הוא בניין גופי מבנות הכנעני אותה בת גרים שהרויחו אותה נשמה ע"י מעשה הטוב אשר אנכי יושב בקרבו אף על גב שישב שם זמן מה אין רצונו להתחבר רק בנשמה שלו וכן הנשמה אינו רוצה רק בגוף שלה כנזכר שם: [ד] אנדרוגינוס מוציא את מינו וכו' הנה אנדרוגינוס חייבים סקילה עליו כזכר אמנם נמצא אתו התחברות סימן הנקבה וזה הוא ע"ד הנזכר שמתערב בו נשמה או רוח מסטרא דנוקבא כדאיתא בזוהר פרשת תזריע דף מ"ג: וז"ל ואם נקבה תלד כלילן בחד נוקבא ודכר מסטרא שמאלא דשלטא על סטרא ימינא יתיר ודכורא אתכפייא בימינא דלא שלטא וכדין ההוא דכר דנפיק מגו נוקבא מסטרא שמאלא כל אורחוי כנוקבא ולא אקרי דכר וכו' ולהיות זה האיש משונה והנשמה שלו מסטרא דנוקבא כאמור ולכן אינו מוציא אלא את מינו ואין בו כח יותר מזה אבל מי שהוא

טומטום הוא מורה היות הדבר בספק ולכן אפילו את מינו אינו מוציא כי זה דוגמא אל הגשמי ממש ודברים אלו הם מפורשים במקומם:

[ה] ומי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו' איתא בזוהר פ' משפטים דף צ"ד. וז"ל כי תקנה עבד עברי וכו' כד נשמתא אתחייבת בגלגולא אם היא מסטרא דההוא עבד מט"ט דאיהו כליל שית סטרין כתיב ביה שש שנים יעבד גלגולא דיליה לא מתחייב אלא שית שנין עד דאשלימת שית דרגין מההוא אתר דאתנטילת וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי כל הנפש אשר היא מגולגלת מסטרא דההוא עבד טוב אינה יכולה לצאת עד שמשלים הקצבה שלו כפי שניו ולכן יאמר מי שחציו עבד דהיינו כי היה לו גלגול מסטרא דההוא עבד וחציו בן חורין שנמצא בו נשמה שלא נתחייבה בגלגול מצד עבד הנזכר זה אינו מוציא אפילו את עצמו לפי דאע"ג שיעשה מצוה זו אינו יכול לצאת מידי הגלגול שלו דאע"ג כי סגולת תקיעת השופר הוא להוציא העבדים לחירות מ"מ זה אינו כן לפי שיש לו חיוב זמן ואין צודק בו ענין התקיעה שמורה חירות בהווה ומה גם לעתיד לכן צריך בן חורין שיתקע לו והוא על דרך מה שאמר הכתוב או דודו או בן דודו יגאלנו סוד נשמה אחרת שיהיה בה כח להוציאו מרשות של הקליפה:

[ו] אע"פ שנשים פטורות יכולות לתקוע וכו' הנה נתבאר כי בחינת אשה זו הוא רמז לנשמה שבאה אל האדם בסוד העיבור בסוד מה שאמר הכתוב אם אדוניו יתן לו אשה ולכן פטורה מן התקיעה כלומר כי אין לה חיוב להיות שם עד שיבא קיום המצוה שהרי יכולה לצאת זו מבלי ענין מעשה כנ"ל ולכן יאמר דאע"ג כי אלו הנשמות המכונות לשם נשים אע"פ שהם פטורות כאמור מ"מ יכולות לתקוע כי אע"ג שאין להם חיוב מ"מ יש להם תוספת זכות ע"י המצוה וכן אחר שיצא כבר יכול לתקוע להוציא הזולת מצד הערבות אבל נשים אלו אין מברכות שהרי נתבאר לעיל כי ע"י הברכה גורם יחוד למעלה וממשיך שפע משם ואלו אין בהם כח זה והוייא ברכה לבטלה ולכן אין מברכין להם לפי כי יחוד ברכה הנזכר הוא למעלה כנ"ל:

[ז] המודר הנאה מחבירו וכו' הנה נתבאר במקום אחר מה שאחז"ל הרהורי עבירה קשים מעבירה כי האדם המחשב לעשות עבירה על ידי אותה מחשבה רעה תכף הוא עושה פגם בעצמו באותו מקום ממש כי מסתלק ממנו בחינת הנשמה השורה במוח האדם ואם נתעורר ללכת לעשות אז הוא פוגם בחינת הרוח ולכן יאמר המודר הנאה מחבירו היינו בחינת הנשמה או הרוח שפירש מגוף האדם והלך לו ואף על גב שהיה לו הנאה ממנו על ידי מעשה המצות ולימוד התורה אף על פי כן נדר הנאה זו ממנו ופירש והלך לו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה להוציאו מדי דופיו מאותו הפגם שעשה לו כי מאחר

שאמרו חז"ל אם עשית חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות של מצות ולכן על ידי תקיעה של מצוה אפשר להשיב אותה אבידה ולכן יאמר ודוקא שהמודר הוא תוקע מאליו להוציא כלומר כי לפי שאדם זה עשה איזו מצוה שלכן היה סיבה שאותה נשמה שפירשה ממנו לחזור עליו היינו לתקוע לו ר"ל להיות תקועה עמו לשם מצוה שעשה להוציאו מאותו חיוב אבל אם אמר לו המודר כלומר זה החוטא שפירש מן הנשמה או רוח והלכו להם הוא אמר לאחד מהם תקע וחזור עמי והוציאני מעון זה ולא על ידי מעשה טוב ולא עשה תשובה אסור לתקוע לו ולא יוכל אותו רוח או נשמה לחזור לו כלל וגם לעתיד לזמן התחיה לא תשוב א יו עוד:

[ח] המתעסק בתקיעת שופר להתלמד וכו' כבר נתבאר כי להיות שמעשה המצות הוא תיקון לשלימות האדם בעה"ז וגם לזמן התחיה כי על ידי סכום המצות נבנה הגוף ואיברי האדם ולכן המצוה צריכה כונה ולכן המתעסק בתקיעת שופר להתלמד ולא דעת ולא תבונה כדי להשלים את נפשו וכן התוקע לשורר ולא נתכוין לתקיעת מצוה כלומר לא נתכוין כי כל מעשה המצוה יש לו שורש למעלה ולכן על ידי זה המעשה הגשמי הם מתעוררים השרשים וקרב אותם אחד אל אחד ולכן לא יצא כי לא יתכן להמלט האדם מסטרא דרע השולט עליו ולצאת לחירות ממנו אלא על ידי הכונה שהוא על ידי המחשבה לפי כי עון הקודם של אדה"ר היה במחשבה כדאיתא בזוהר ובתיקונים וכן נמי חטא ישראל כנזכר בפסוק והמה כאדם עברו ברית ולכן מאחר שאין שם כונה טובה לא יצא מסטרא אחרא כאמור:

נתכוין שומע לצאת וכו' הנה נתבאר כי אדם חטא במחשבה ובמעשה וכן נמי חטא ישראל במעשה העגל במחשבה ובמעשה ולכן צריך כי במעשה המצוה יהיה מתכוין שומע ומשמיע כי השומע הוא יהיה תיקון לחטא הקודם שהיה במחשבה והתוקע הוא תיקון כנגד המעשה ולכן אם לא נמצא במעשה המצוה שנים האנשים שלימים בכונה שלהם דהיינו כי השומע לא היה מתכוין לצאת מדי דופיו עתה וגם לעתיד וכן התוקע לא היה מתכוין להוציא אדם זה מדי חיובו בקליפה לא יצא ידי חובתו וגם הנפש לא תמלא עד שיכוין התוקע והשומע כנזכר:

[ט] מי שתקע ונתכוין להוציא כל השומע תקיעתו וכו' מאחר שכבר הונח כי צריך להתכוין השומע והמשמיע לצאת ידי חובתו כדי לתקן חטא הקודם במחשבה ובמעשה שהיה סיבה שנפלו הנשמות בתוך הגלות בסוד הקליפה כנ"ל ולכן נתקן הנפש ויהיה לה קיום בזמן התחיה ולכן מי שהיה תוקע ונתכוין להוציא כל השומע תקיעתו ושמע השומע ונתכוין לצאת יצא אף על פי שאין התוקע מתכוין לפלוני זה לפי כי כן נמי

התקיעה הנעשית למעלה הוא אדעתא להוציא לכל השומע כלומר כי מי שיש בו עון לא יוכל לשמוע ולכן אינו יוצא מן הקליפה עד שישמע ויהיה מתכוין לצאת משם לפי שכבר נתבאר כי יש נשמות שהולכות בגלות ברצונם ולא מצד עון ואלו אף על גב ששומעים לפי שאין בהם עון לעכב שמיעות קול שופר אמנם מכל מקום אינו מתכוין לצאת משם עד זמן הגאולה וכן נמי כאשר יתקע בשופר גדול לעתיד הכונה הוא להוציא כל השומעים ידי חובתן מן הקבר ולהחיותם וכן נמי השומעים הם מתי עפר שאין בהם עון המחויב שלא יחיו אז כל כונתם לצאת ידי חובתן ולא ימצא בהם עוד עון שנא' והסירותי את לב האבן מבשרכם וכו' ולכן יוצאים. ידי חובתן מן העון הקודם שגרם המיתה בעולם שנאמר ביום אכלך ממנו מות תמות וארץ רפאים תפיל ולכן אז נאמר ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי ולכן השומע מש"ץ יצא כי כן זרובבל בן שאלתיאל הוא השליח ותוקע כמו שאחז"ל ונשמע מסוף העולם ועד סופו ומוציא את הרבים ידי חובתן:

וכאשר אשוב לבאר דינים אלו לענין הנוגע למעלה כך היה אומר כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן והענין כי הנה נתבאר למעלה מאמר מפרשת אמור כי ביום ראש השנה איהו יומא דדינא דאימא אסתלקת מעל בנין ועל ידי תקיעת השופר חוזרת להיות רובצת על הבנים וכבר נתבאר כי התוקע למעלה הוא אות יו"ד שנותן קולו לתוך אותו שופר בסוד אימא עילאה ועל ידי כן האם חוזרת עליהם כאמור נמצא כי המחוייב בדבר זה לעשותו הוא סוד חכמה עילאה ולכן הוא מוציא את הרבים הם המדות העליונות שש קצוות העולם מידי חובתן לפי כי כל זמן שאינו תוקע ואין האם חוזרת עליהם הדינים הם נאחזים בהם והיינו חובתן לפי שהעון סטרא אחרא נאחז מהם ויונק השפע הנמשך להם וכאשר האם חוזרת להיות רובצת עליהם אז מתברין משלשוליהון ולכן יוצאין ידי חובתן ועוד ימצא כי הם מחוייבים בדבר דהיינו לתקן לכ"י הנקרא דבר כדאיתא בזוהר וכדאיתא בזוהר פרשת בראשית דף מ"ח וזה לשונו ויבן ה' את הצלע אמר רבי שמעון כתיב אלהים הבין דרכה וכו' מכאן אוליפנא מאן דאנסיב ברתיה עד לא תיעול לבעלה אבוה ואמה מתקנין לה וכו' כיון דאתחברת בבעלה הוא יזון לה והוא יתן לה מה דבעיא וכו' ולכן נמצא כי תפארת ישראל חייב בדבר לתקן לכ"י ולכן הוא מוציא את הרבים בסוד העולמות ידי חובתן מסטרא אחרא המתגברת ליינק מהם ולכן חרש שוטה וקטן פטורים כלו' כי הנה נאמר מי ישים אלם או חרש או פקח וכו' כי הנה כאשר מסתלק האם מעל הבנים הנקרא' מי כנודע על ידי כן חוזר תפארת ישראל להיות בסוד אלם לפי שהם העליונה נקרא אלהים וכאשר מסתלק מי נשאר אלם וכן לפעמים אין בחינת הדעת שלם כי אז נקרא נער ואמרו חכמים ז"ל עד אימתי נקרא

נער עד מ"ה שנים רצה לומר עד שיהיה בסוד שם מ"ה ופעמים אין שם בחינת דעת ונקרא שוטה ולכן בכל בחינות אלו הוא פטור מתקיעת שופר וחרש אפי' מדבר ואינו שומע אינו מוציא דכיון דלאו בר חיובא הוא הרי אמרנו דמאחר שאינו מחויב לתקן המדה הנקרא דבר שהרי לית הוא בחיליה ולכן אינו מוציא את הרבים בסוד העולמות ידי חובתן מתגבורת סטרא אחרא כאמור: אשה פטורה משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא והענין כי הנה נודע כי הנקבה מתחלה היא בסוד נקודה ואחר כך נסרה הקדוש ברוך הוא ועשה גב לזה וגב לזה ועל ידי כן הנקבה נבנית שנאמר ויבן ה' את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ונעשית בסוד מנורת זהב כלה מבחינת האחורים בסוד מל"ת והזכר נכלל בו סוד מ"ע והיינו מ"ש בתיקונים זכרי עם ו"ה רמ"ח שמי עם י"ה שס"ה ולכן האשה הגשמית הוא פטורה ממ"ע שהזמן גרמא מפני כי פעמים היא בסוד המיעוט ואינה נכללת עם הזכר הנקבה העליונה כאמור ולכן היא פטורה מתקיעת שופר שהוא בסוד הזכר שהאם חוזרת להיות רובצת על תפארת ישראל כאמור:

אנדרוגינוס מוציא את מינו וכו' הנה במקום אחר נתבאר סוד אנדרוגינוס מהו אמנם עתה נבאר הענין באופן אחר והכל אמת והוא כי הנה חכמים ז"ל אמרו בב"ר כשברא הקדוש ברוך הוא לאדה"ד אנדרוגינוס בראו והנה בענין האנדרוגינוס יש מי שסובר שהוא בריה בפני עצמה ויש מי שסובר שחציו זכר וחציו נקבה ואמנם האמת הוא כי השני הסברות הם אמתיות כי נמצא מדה אחת למעלה עליונה שהוא סוד אנדרגינוס הנמצא בו שני סימנים אלו שהם האחד משפיע בסוד זכר והשני מושפע בסוד נקבה גם נמצא יותר למטה בחינה שהם צד אחד בסוד זכר וצד אחר בסוד נקבה ולפי כי יש אנדרוגינוס שהוא בריה בפני עצמה לכן מוציא את מינו אמנם טומטום אפילו את מינו אינו מוציא וזה הוא מין שאין לו שורש לפי שאינו דבר המתקיים לפי כי כאשר נקרע ימצא זכר או נקבה:

מי שחציו עבד וחציו בן חורין הוא בסוד מה שאמר בזוהר פרשת בלק דף קצ"ז וז"ל תלת עבדין אינון בתלת דוכתין וכלהו חד ועלייהו כתיב הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם וכו' אמר רבי אלעזר ת"ח תרי עבד מאינון תלתא אינון דכללי כל הני דהא תליתאה קיימא לחתמא ביה חותמא לעילא לשואה ביה ימינא דמלכא לאשתכחא ביה וכו' והנה מבואר מזה המאמר כי בחינת עבד האמור בזה יש חלק ממנו הנקרא עבד ויש חלק ממנו שאינו עבד דאיהו לשואה ימינא דקדוש ברוך הוא זה יקרא בן חורין ולכן אינו מוציא אפילו את עצמו אף על גב שהוא עבד עברי לפי שנאמר ושם אתנו נער עברי עבד הוא סוד הנער מט"ט שהוא בסוד עבד ולפי שאותו עבד רע ס"מ מתאחז ממנו אף על

גב שיש חלק ממנו שהוא בן חורין אינו יכול להוציא את עצמו מסטרא אחרא וזה הענין אבארהו לך עתה לפי שהוא דין זה בא בכמה מקומות והענין הנה נת' במאמר זה דחציו עבד וחציו בן חורין משמע על חלק אחד של מט"ט אשר למטה והחלק היותר עליון הם סוד עבד אמנם החלק ממנו העליון אף על גב שהוא מכלל עבד לא יקרא עבד מפני שהוא קיימא לחתמא ביה חותמא לעילא וכו' והיינו מה שחידש רבי אלעזר יותר ממה שאמר רבי אבא והבן אמנם יש הבנה אחרת בזה מי שחציו עבד וחציו בן חורין דהיינו מה שאמר בתיקונים כי בעולם היצירה מתערב טוב ורע וביארתי בסוד הטלית קטן שמניחין מלמטה תחת הבגדים כי הסוד הוא לפי שהטלית זה הוא בסוד מט"ט שלכן צריך שיכסה ראשו ורובו של קטן בסוד ונער קטון נוהג בם כדי להפריש בין הפנימיות של עבד זה כי אין נוגע שם קליפה כלל רק בבחינת החיצוניות נמצא כי חציו של נער זה עבד שמתאחז ממנו סטרא אחרא וחציו הפנימי בן חורין אמנם אין בו כח להוציא עצמו מעבדות הקליפ' ולכן צריך בן חורין שיתקע לו הוא יוסף הצדיק ומוציא אותו ידי חובתו משעבוד סטרא אחרא ועוד מוציא אותו ידי חובתו הוא סוד מה ששנינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו' א"ל תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול וכו' כי הנה מה שאמר עובד את רבו יום אחד וכו' הוא סוד מה שאמר בתיקונים מט"ט על ידו מתייחדין צדיק וצדק בשית יומין דחול ולכן יאמר עובד את רבו יום אחד רצה לומר ביום של חול שנעשה הייחוד על ידו ואת עצמו יום אחר דהיינו בשבת א"ל לא יתכן לישא שפחה אינו יכול כלומר לפי שהשפחה שהיא בת זוגו מתאחז ממנה סטרא אחרא ולא יכול לישא אותה אלא כופין את רבו הוא אאע"ה איש החסד ומורידין הארה ממנו למטה ואז נעשה בן חורין כאשר ביארתי אצל בא ברוך ה' כי אז יצא לחירו' לפי שמן הדין אין העבד נעשה שליח הרי כי אברהם עשה אותו בן חורין הוא סוד מה שאמר בזוהר בפסוק ואל זועם בכל יום כי יעיר בבקר בבקר לזעום מאריהון דדינין ולהכניע אותם ואז ניצול העבד ונעשה בן חורין ועושה החוב המוטל עליו לעשות זוג של רבקה ואחר כך יוצא ידי חובתו עם בת זוגו לעשות עונתה וכ"ז נעשה על ידי בן חורין כנזכר אף על פי שהנשים פטורות שהרי לאה ורחל אין בהם תקיעה זו יכולות לתקוע לעצמן לפי שעל האמת נמצא בהם תקיעת שופר אבל אין מברכות ולא מברכין להם לפי כי זה יהיה להם בלילה ואין שם ברכה שהוא בחינת אור המקיף: המודר הנאה מחבירו וכו' הוא מה שאמרו חכמים זכרונם לברכה נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יכנס בירושלם של מעלה עד שיכנסו ישראל בירושלם של מטה היינו שהקדוש ברוך הוא מודר הנאה זו מחבירו ישראל שנקראי' אחי ורעי מותר לתקוע לו לישראל תקיעה של מצוה שנאמר

ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכו' ודוקא כשהוא תוקע מאליו לפי כי זה יורה כי יעשה למענו להוציאו מן הגלות וממילא יהיה שאחר כך יכנס ישראל בירושלם של מטה ונכנס הוא נמי בירושלם של מעלה אבל אם אמר לו המודר אלו ישראל אמרו להקדוש ברוך הוא תקע בשופר גדול זה והוציאני לחירות מן הגלות אסור דמשמע כי ישראל אין עושים תשובה שאלו עשו לא צריכא למימר ולכן אסור לישראל לומר כך ואסור להקדוש ברוך הוא לעשותו דמשמע שעשה להנאת עצמו כדי להכנס בירושלם של מעלה כאמור:

וסוד הדבר כבר נתבאר בזוהר ובתיקונים כי ירושלם של מעלה הוא סוד ה' עליונה וירושלם של מטה בסוד ה' אחרונה ונשבע הקב"ה הוא חכמה שלא יכנס בסוד זווג לירושלם של מעלה היא בינה עד שיכנס ישראל הוא ת"ת ישראל בירושלם של מטה היא הנקבה שלו מדת המלכות נמצא כי שני ייחודים אלו נתבטלו בעבור חרבן ב"ה כנזכר ולכן יאמר המודר הנאה מחבירו הוא חכמה שנדר שלא ליהנות מבינה כמאן דאמר מודר הנאת תשמישך עלי כך נדר חכמה מחבירו בינה שנקראו חבירים ורעים כדאיתא בזוהר בפ' אכלו רעי' שלא ליהנות ממנה הנאת תשמיש שנאמר ולא אבא בעיר דהיינו ענין ביאה שלא יכנס בירושלם של מעלה עכ"ז מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה הוא מה שאמר בהקדמת הזוהר דף י"ג וז"ל פרשתא קדמאה קדש לי כל בכר וכו' פטר כל רחם בההוא שביל דקיק דנחית מן יוד דאיהו אפתח רחמה וכו' פרשתא תנינא דא ה' היכלא דאפתח חכמה דילה מגו יוד בחמשין פתחין אכסדרין דביה דההוא פטר דעביד האי יוד בהאי היכלא למשמע קלא דנפיק משופר וכו' הרי כי עשה מעשה דאפתח רחמה היינו תקיעה כמו ששנינו התוקע ליבמתו והיא של מצוה כאמור ודווקא כשהוא תוקע מאליו מרצונו להוציאו לאותו קול הנזכר אבל אם אמר לו המודר היא בינה תקע והוציאני מחיוב זה אסור שהרי נדר ואמר ולא אבא בעיר:

עי"ל המודר הנאה הוא סוד הצדיק עליון מחבירו סוד יוסף הצדיק בסוד מש"ה כי ישבו אחים יחדיו ופירש ממנו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה לפי כי ע"י כן מתחבר צדיק זה עם צדק ונעשה מצוה בסוד מ"ץ ו"ה כנ"ל כי אותיות מץ הם בחילוף יה שהם בסוד איש ואשה ודוקא כשהוא תוקע מאליו להוציאו מחיוב עונה אבל אם אמר הצדיק תקע והוציאני אסור שהרי עובר על הנדר והכל מפני שנדר ואמר ולא אבא בעיר כנזכר:

המתעסק בתקיעות שופר להתלמד וכו' הנה נתבאר כי החכמה הוא התוקע בשופר בסוד הבינה וזה לאפקא קלא הקול קול יעקב אבל המתעסק זה סוד החכמה המתעסק בנסתרות בתקיעת שופר זה הנזכר בתוך הבינ' להתלמד הוא מ"ש בזוהר פ' פקודי דף רנ"ז וז"ל מתניתין איהו רזא דקיימ' לגו דאולפי תמן וכו' לרזא דא אנהגך אביאך אל בית

אמי תלמדני וכו' דהיינו כי אותה תקיעת השופר שתקע חכמה בבית אימא היה להתלמד בלבד כלומר לצורך עצמו בלבד ולא להועיל לזולת הוא קול יעקב וזהו להתלמד כדאיתא בזוהר פ' אחרי מות דף ס"א. וז"ל ובשעתא דנגיד ההוא רבות קדישא לאינון תרי קיימי דאקרון צבאות אתכנש תמן וכד נפיק מתמן בההוא דרגא דאקרי יסוד להההוא חכמ' זעירא כדין אתקרי לשון לימודים וכו' והענין מובן ולכן יצא ידי חובתו שהוא מחוייב לתקן אותו קול יעקב כאמור וכן התוקע לשורר היינו בסוד שיר כפול משולש מרובע כדאיתא בתיקונים ואינו מתכוין לתקוע תקיעת מצוה והענין הוא מה שביארתי בסוד מלת מצוה שהוא מ"ץ ו"ה כי אותיות מ"ץ הם חילוף יה והנה אותיות יה הם מורים על הייחוד הנמצא בין איש ואשה אבל לשורר הוא מורה מש"ה וחכם באחור ישבחנה דהיינו לשורר הנזכר שהוא סוד האחורים של החכמה ולכן מאחר שאין החכמה מתכוין לתקוע הייחוד שעושה תקיעת מצוה היינו להועיל לאותיות ו"ה לכן לא יצא ידי חובתו או שנתכוון התוקע הוא החכמה להוציאו ידי חובתו לבינה ולא נתכון השומע הוא הבינה עצמה הנקרא שמיעה לצאת ידי חובתו לתקן אותו קול יעקב לא יצא ידי חובתו הנזכר עד שיתכוין השומע ומשמיע כאמור:

מי שתקע ונתכוון להוציא כל השומע תקיעתו וכו' הנה כבר נתבאר למעלה כי מש"ה ויהי היום ויבאו בני האלהים להתייצב על ה' היינו ביום ר"ה כדאיתא בזוהר ואז מתעוררי' ע' שרי א"ה ומאריהון דדינין לקטרג ונאחזים מסטרא דגבורה דהיינו על ה' והסיבה מפני כי בו ביום האם נסתלק' מעל הבני' כדאיתא בזוהר הובא למעל' ולכן בא הצווי לתקוע בשופר להיות כי לכן מתעורר שופר עליון ונעשית התקיעה ואימא עילאה חוזרת להיות רובצת על הבנים ואז כל מאריהון דדינין אתברו משלשוליהון על ידי התקיעה כאמור ולכן בא זה הדין מי שתקע ונתכוון להוציא כל השומע תקיעתו כי כן נמי למעלה כי היא אימא עילאה הנקרא' מי כנודע תוקע באותו שופר הנזכר ומתכוין להוציא כל השומע תקיעתו מאותו חיוב של מאריהון דדינין שנתאחז בהם ושמע השומע ונתכוון לצאת מהם אע"פ שאין התוקע מתכוין לפלוני זה ואינו יודע יצא לפיכך ש"צ וכו' הנה ש"ץ רומז בהרבה מקומות והכל בדרך אחת כי הצדיק הוא שליח לעשות שליחות דמדות עליונות ומט"ט שליח של אדם עליון וכונת' להוציא כל השומע תקיעה שלהם שהם מסטרא דקדושה ולכן מי שהיה יושב בביתו בעול' שלו או עובר ושמע תקיעה מש"ץ יצא ידי חובתו והוא הדינים או הקליפה הנאחזת בו לפי ע"י התקיעה אתברו משלשוליהון כנ"ל:

סימן תקצ

[א] איתא בזוהר פ' ויקרא בדף י"ח וז"ל דתנינן רבי ייסא סבא אמר הני תקיעתא כסדרן קדמאה כלילא מכלא תניינא חדא כסדרא וחדא כסדרא גבור' גדול' ביניהו תליתאה חד הכא וחד הכא גבורה ביניהו פוסקא סלקא קומטרא נחתא חד תקיפא וחד רפיא והא אוקמוה ואינון י' ואינון תשע חד כללא דכולא ובהאי יומא מתעטרא יצחק והוא רישא לאבהן בהאי יומא כתיב פחדו בציון חטאי' בהאי יומא אתעקד יצחק ועקיד כולא ושרה מיללת וקל שופרא תקיף לחדא זכאה חולקיה מאן דעבר בינייהו ואשתזיב עכ"ל לענייננו הנה מבואר מזה המאמר היות שורש התקיעות ט' ואמנם מ"ש קדמאה תניינא תלתאה אין הרצון בזה ללמד על התקיעות אלא על הבבות שהם ג' דאלו על ענין התקיעות מפרש אותם אח"כ פוסקא סלקא וכו' ואינון ט' ואמנם הענין מבואר יותר פ' אמור דף צ"ט וז"ל וכד אתער האי שופר ובני נשא תייבין מחטאיהון בעיין לנגדא קול שופר וההוא קלא סליק לעילא כדין אתער שופרא אחרא ואתער רחמי ואסתלק דינא וכו' סדרא קדמאה קלא נפיק ומתעטר לעילא סליק רקיעין ואתבקע בין טורי רמאי ומטי לגביה דאברהם ושרייא ברישיה ואתער הוא ואתקין לכורסייא ובספרא דאגדתא תנינן בשעתא דההוא קלא קדמאה אתער אברהם ואתקן לכורסייא פקדין עליה אבא ואימא אדהכי סלקא תניינא תקיפא לתברא תוקפי רגיזין ודא סדרא תניינא ההוא קלא תבירא בתוקפוי וכדין סלקא וכל דינין דיתערון קמי' אתברו וכו' הנה מבואר מזה המאמר סדר התקיעות כי הנה צריך תקיעה בתחלה לעורר למדת החסד היינו בחי' אברהם ואח"כ קלא תניינא לתברא תוקפי רגיזין היינו תרוע' ואח"כ תקיעה אחרת כדי למתק כח הדינים ואמנם מה שמפורש בפ' הוא ענין התרועה שנאמר יום תרועה יהיה לכם מפני כי עיקר השופר הוא להכניע הדינים שהם מתעוררים בו ביום ואמנם מפי השמועה למדו הסדר כי לא בכח יגבר איש לשבר כח הדינים כי הם השולטים ביום זה ולכן צריך שיהיה פשוטה לפניה שהוא בחינת החסד לעורר אותו תחלה כדי שיהיה יכולת להכניע כח הדין ואח"כ פשוטה אחת כדי שיהיה ממוזג מכאן ומכאן בסוד אברהם ויעקב ונטלין ליצחק באמצע וע"י כן מתמתק כח הדין ואמנם הם ג"פ תקיעה תרועה תקיעה לפי כי כן התפשטות אותו השופר עליון בסוד ושלישים על כלו ולכן הם שלש בבות של שלש שלש והיינו מה שלמדנו משרה שזעק' תשע קולות ומתה והיינו סוד משחז"ל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה:

[ב] תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו אם היא היללה שאנו קורים תרועה וכו' איתא בזוהר פ' פנחס דף רל"א. וזה לשונו ביומי דראש השנה מתקנין בי דינא בכורסייא

למלכא למידן עלמא וישראל עאלין בקדמיתא בדינא קמיה דליפוש רחמי תנן ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו יום ביומו מאי הוא אלא הני תרי יומין דראש השנה אמאי תרין יומין בגין דאינון תרי בי דינא דמתחבראן כחדא דינא עילאה דאיהו קשיא דינא תתאה דאיהו רפיא ותרווייהו משתכחי ועל דא לא הוו ידעי הני בבלאי רזא דיבבא ויללות' ולא ידעי דתרווייהו אצטריכו ילללותא דאיהו דינא תקיפא תלת תבירין דאיהו רפיא גנוחי גנח רפיא אינון לא ידעי ועבדין תרווייהו ואנן ידעינן ועבדינן תרוייהו וכלא נפק לאורח קשוט עכ"ל הנה מבואר מדברי המאמר כי השני מיני' צריכים אנו לעשות תרועה ושברים ואין הצורך לעשות שניהם מפני הספק שנסתפק לנו אם היללה היא התרועה או אם היא מה שאנו קורים שברים שהרי דבר ברור הוא אצלנו זה וזה אלא לפי שיש צורך לעשות שתיהם לפי כי התרועה הוא כנגד דינא קשיא והשברים הם כנגד דינא רפיא ולכן לא מפני הספק אנו עושים שתיהם אלא מפני החיוב ולכן אל זה צריך שיכוין התוקע כי לא מפני הספק צריך לתקוע סימן תשר"ת אלא מפני כו כך הוא החיוב כאמור צריך לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת:

[ג] י"א ששיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כשלשה יבבות וכו' ויש סמך מן התיקונים תיקון נ"ד דף צ"ח. ז"ל ואיהו קול השופר מסטרא דאימא עילאה דאיהו שופר תקיע' איהו מסטרא דימינא ושברים מסטרא דשמאלא שלשלת דאיהו תרועה מסטרא דתרווייהו הנה מבואר המאמר כי שלשתן שוים זה לזה שיעור התקיעה כמו התרועה שיעור התרועה כמו השברים והם נקראים טרימוטין וכפי זה צריך ליזהר שלא יאריך בשבר כשלשה טרימוטין דא"כ יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת יותר מבשל תש"ת ובתקיעה של תש"ת יותר מבתקיעה של תר"ת והטעם מפני שהנה נתבאר כי התקיעה איהו מסטרא דימינא כנזכר ולכן צריך. להאריך בתקיעה יותר מפני כי כל מגמתינו ביום הזה הוא למתק כחות הדין ולהגביר מדת החסד ואיתא בזוהר פ' שמות דף ד'. וזה לשונו אינון מאריהון דיבבא מיבבן ומיללין מאתר בית מותביהון פתחין בדינא ומסיימין בדינא מייבבין תנינות ודינא יתיב וספרין פתיחו בה שעתא סליק מארי' דדינא דקאים עליהון ויתיב בכורסייא דדינא ושירת' אשתכך עד לא תסתיים דינא סחרן מארי דעיינין דלסטרא ימינא ועמהון תמניסר אלפין אחרנין תקעין ולא מיבבין ולא מייללין וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי כך היא המדה תמיד למתק כחות הדין לפי כי על ידי הקדוש ברוך הוא עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים והוא מרחם על בריותיו כדאיתא לקמן בזה המאמר וז"ל תקע תניינות ולא מייבבין נטיל ההוא פטרונא מההוא כרסייא ויתיב על כרסייא דוותרנותא ביה זמנא הוה מדכר שמא

קדישא עילאה רבה דבההוא שמא חיים לכלא עכ"ל לענייננו והנה מבואר הדבר כי התקיעה הוא סטרא דרחמים והוא סיבה להההוא פטרונא לעמוד מכסא דין ולישב על הכסא הוותרנות ולכן טוב להאריך בתקיעה כאמור ומיהו אם מאריך הרב' התקיעה אין לחוש שאין לה שיעור למעלה וכן נמי בתרועה יכול להאריך בה כמו שירצה וכן אם מוסיף על ג' שברים ועושה ארבעה או חמשה אין לחוש וי"א ששיעור יבבא ג' טרימוטין וכו' כל זה מבואר:

[ד] שלשה שברים צריך לעשותם בנשימה אחת וכו' כבר מסיים ואומר וירא שמים יצא את כולם והכונה בכל זה אחת היא כנ"ל:

ואיתא בזוהר פרשת פנחס דף רל"ב. וז"ל ישראל לית חיליהון אלא בקול דההוא עלמא דאתי מניה נפיק ובגין דקול שופר מניה נפיק אמרו רבנן אין פוחתין מעשרה שופרות וכו' ובגין דא צריך לאתערא קלא דאיהו ו' בעשרה שופרות דאינון י' ועקרא דילהון בנשימה אחת כל סימן וסימן י' מעשרה וכו' הנה מבואר מן המאמר שחובה להיות בנשימה אחת כל סימן ולכן אין לשנות מאחר שפי' הטעם. ואמנם כבר הקדמתי למעלה כי כל ענין השופר והתקיעות הוא להועיל בעצם אדם בהווה לאמר לאסורים צאו הם האיברים של אדם הגשמי ומה גם האיברים של הנשמה כי הם אסורים ע"י העון במאסר הקליפות הם יוצאים לחירות ומה גם לזמן התחייה ופנה למעלה כי השכינה גולה וסורה בעוננו במאסר הקליפה וע"י כן מתקיים לאמר לאסורים צאו וכו' ואיתא בתיקון שבעין דף קכ"ג וז"ל ואית אחרנין דממנן על קלין דלהון וצווחין קלא בתר קלא כלהו בשברים לאחזאה חבירו על בני נשא ולזמנין צווחין בתלת סימנין דאינון קר"ק דאיהו תקיעה תרועה תקיעה לאחזא' דינא רפיא ברישא ובסיפא ובאמצעיתא תבירא סגי בתרועה דחקא בתר דחקא במהירו עכ"ל ולכן צוה הקב"ה לתקוע שופר בקולות הללו, כי על כן החי יתן אל לבו וישוב אל ה' וירחמהו וכן איתא לקמן וז"ל אמר ר' אלעזר לר"ש אבוי אלין תנועין דעורבא מאי לאשתמודע בר נש בהו בגין דיחזור בתיובתא וכו' הנה מבואר מזה כי כן הקליפות הם נאחזים באדם בעונו וע"י סימני התקיעות הללו יתכוין האדם לשוב בתשובה ולהכניע אותם ובכן הוא יוצא ידי חובתו מן העון המוטל עליו להרע לו בסימנים הללו כנזכר שם וז"ל נחש שריא בקריאה ואמירה וקלא ודיבור דעורבא וכו' ומנא ידעין כולי האי בגין דסמאל ונחש ממנן על חובין דבני נשא דאתדנו מסטרא דשמאלא דאיהי גבורה וכו' ועל ידי שמתכוין האדם בשעת תקיעת שופר ומהרהר בתשובה ומתודה ניצול מהם כאמור שנאמר לאמר לאסורים צאו כנ"ל ומה גם לזמן התחיה יום הדין הגדול שנאמר ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו אלה

לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם מועיל ענין התקיעה שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים וכו' כנ"ל ואע"ג שנאמר כימי צאתך מארץ מצרים וכו' ואחז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידים ליגאל העיקר הוא יהיה בר"ה כדאיתא בזוהר פ' משפטים דף י"ט: וז"ל דרועא שמאלא אתמר ביה שמאל דוחה וימין מקרבת אף על גב דאקדים בתשרי דאוקמוה ביה מארי מתניתין בתשרי עתידין להגאל תהא דוחה בגין דלא ימות משיח בין אפרים דוחה מאדום דאיהו שמאל עד דיקרב ימין פסח דרועא ימינא לקיים בה כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות והאי איהו בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל לקיים בהון ובחסד עולם רחמתיך וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי עיקר הגאולה הוא בראש השנה ולכן בא חיוב שמיעת קול השופר לאמר לאסורים צאו ולענין התקיעות איתא בתיקון מ"א דף פ"ד וז"ל בראשית תמן תשרי ודא דרועא תניינא יום תניינא ישת חשך סתרו אשתאר ר' איהו ראש השנה וכו' וכל ספיראן אתקריאו דינין ומשפטין מסטריה וכל צבא השמים קיימין עליה מימיניה ומשמאליה וכו' וכד ישראל יתערון בשופרות וסלקין תמן לשכינתא דאיהי תרועת מלך בעשרה שופרות בגין דאיהי לא סלקא פחות מעשרה בההוא זמנא ויהי מבדיל בין מים למים אפריש קב"ה בין אלין דמיימינים לכף זכות ובין אינון דמשמאילים לכף חובה וכו' הנה מבואר מזה המאמר היות אלו התקיעות מועילים להעלות את השכינה למעלה ולהגביר אותה על כמה כיתות מן המקטרגים שנא' בהם ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' דהיינו השכינה ועל ידי השופר הם נכנעים שנאמר וה' נתן קולו לפני חילו בר"ה כמשחז"ל בתקיעה והוקע אותם לה' בתרועה תרועם בשבט ברזל בשברים שבר תשבר מצבותיהם. כדאיתא בתיקונים ועוד איתא בתיקון כ"ה דף ס"ט וזה לשונו ולבא כד סליק מניה רוחא ואתפרש מנפשא וכו' אתמר בנפשא אני ישנה וכד ייתי רוחא לו ביה אתמר ולבי ער וכו' קול דודי דופק דפיק לתרעא דלבא שית דפיקין לאשתמודע דאיהו ו' דייתי לגבי י' דאיהי נפש ובה אינון עשרה וכלהו בפיוסא פתחי לי באת ב' דאיהי תרעא אחותי באת א' רעיתי באת ר' יונתי באת י' תמתי באת ת' שראשי נמלא טל דא יו"ד נקודה דאת ב' קוצותיו אלין שית סטרין דאתמר בהון שוקיו עמודי שש ואינון דפיקין כמוליך ומביא למאן דארבע סטרין דיליה ומעלה ומוריד למאן דשמיא וארעא דיליה ושית סטרין אינון שית ספיראן ודפיקו סליק ונחית בהו באריכו דחסד כגוונא דא תקיעות בתבירו דגבורה דאינון שברים במהירו דעמודא דאמצעיתא דאיהו תרוע' בחסד גבורה ת"ת סלקין בנה"י נחתין וכלהו דפקין לגבי שכינתא דאיהו סלם ביה שית דרגין ודא לבא וביה מלאכי אלהים עולים ויורדים דאינין דפיקין דרוחא ואינון שית סלקין לעשר ודא י' ואינון קשר"ק קש"ק קר"ק

עד דאתכלילו בעשרה זכרונות ובעשרה מלכיות ובעשר שופרות תלתין סלקין מתתא לעילא ותלתין נחתין מעילא לתתא וסלקין כלהו לשית שית זמנין עשר כד סליקו דפיקו בתקיעו דגבורה איהו דינא תקיפא כד סליק דפיקו ואתארך מדניה אתארך דהא מטה כלפי חסד וכו' הנה נתבאר מן המאמר ענין התקיעות והסימנים תשר"ק תש"ת תר"ת והסוד שלהם מה כונתם להועיל לגבי השכינה ועוד נלמד כי אין להפסיק ביניהם מפני הטעם הנז' בהם רק יעשה אותם בנשימה אחת בכל כחו כדי להכניע הדינים המתעוררים וגם למהר ולהביא אצלה הקצוות הנזכר ואותו קול דופק ואומר לה פתחי לי אחותי וכו' גם ממהר ענין הרפואה לאותה חולת אהבה הוא סוד הגאולה במהרה:

ובזוהר פ' פנחס דף רי"ט ז"ל וכען צריך למנדע אסיא בכמה דרגין אסתלק דפיקו דההוא חולה בגלותא דאדום דאתמר עלה שחולת אהבה אני דהא כמה אסיין אתכנשו עלה למנדע קץ דמרעה דילה באילין דפיקין ולא הוה חד מנייהו דאשתמודע בהון דדפיקו דההיא חולה לאו כל אסיא בקי לאשתמודע בה דאית דפיקין דקשר"ק קש"ק קר"ק וכו' תקיעה אחזי אריכו דגלותא שברים קריבו דגלותא תרועה ביה ייתי פורקנא דאחזי דוחקא בתר דוחקא וכו', קש"ר תקיעה שברים תרועה אתעבד שקר מן עלמא וכו' ולכן צריך לעשותם בנשימה אחת:

[ו] מאחר שנתבאר כי כונת התקיעות הם למתק כחות הדין המתעורר ביום זה שנאמר ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' להגבר על מדת הרחמים הנקרא הויה כמשחז"ל כל מקום שנא' הויה אינו אלא מדת רחמים שנאמר ה' אל רחום וחנון ומה כונת חז"ל להגיד דבר חדש שאם אתה אומר שכונתם לומר כי כינוי שם הויה הוא מדת רחמים מי לא ידע ענין זה ואין זה דבר מחודש אמנם רצונם להגיד על ענין מחודש והם ב' דברים ראשונה יעידון יגידון על שם הויה שהוא נקוד אלהים כנראה שמדה זו היא עצמה בחינת דין שלכן הניקוד שלה הוא של אלהים ולכן מתהפך ונקרא אלהים ולכן הם אמרו בנועם מליהם כל מקום שנאמר ה' כלומר ואפי' הויה שהוא נקוד אלהים אין זה אלא רחמים שנאמר ה' אל רחום וחנון כלומר כי ב"פ נזכר הויה לתת לנו רמז דאע"ג שאתה קורא הויה בניקוד אלהים הוא בהשואה אחת עם הויה אחרת שהוא רחום וחנון הוא מ"ש בזוהר אימא בחינת רחמים אבל דינים מתערין מנה וכן נמי המדה אחרונה הנקרא' אדני פעמים היא נקרא' הויה כדאיתא בזוהר בפ' וה' הולך לפניהם יומם וכן נאמר וה' המטיר על סדום וכו' מאת ה' מן השמים והנה מדה זו הכל יודעים שהיא מדת הדין ולכן יאמרו חז"ל הדור אתם ראו דבר חדש כל מקום שנאמר הויה אינו אלא מדת רחמים ולכן הם אמרו זה בלשון שלילה אינו אלא מדת רחמים שנאמר ה' ה' אל רחום וחנון כל מקום

שנא' ה' הוא רחום וחנון וזה אחד מן הדברים שביארתי כמשחז"ל כי צדיקים מהפכים מדת הדין למדת רחמים לפי כי כאשר קטרגה הירח בזמן הבריאה נאמר לכי ומעטי את עצמך אז אמרה לפי שאמרתי דבר הגון לפניך וכו' א"ל צדיקים יהיו נקראים על שמך ודוד הוא הקטן ולכן נמצא בהם כח להפך מדה זו שהיא דין למדת רחמים כאשר היא בסוד המלוי שנאמר הקטון יהיה לאלף ואז נכנעים הקליפות ואתברו מאריהון דדינין משלשוליהון ולכן בר"ה שהיא בסוד המיעוט שנאמר בכסא ליום חגנו כמשחז"ל איזה הוא חג שהחדש מתכסה בו זה ר"ה ולכן צוה ה' לתקוע בשופר להכניע אותם ולהעלות מדה זו למעלה כדאיתא בזוהר פ' אמור דף ק'. וז"ל יומא דר"ה איהו יומא דדינא ומלכא יתיב בכרסייא דדינא סנטירא קא אתי וחפי פתחא דמלכא ותבע דינא ואע"ג דקב"ה רחים ליה לדינא כד"א כי אני ה' אוהב משפט נצח רחימו דבנוי לרחימו דדינא ובשעתא דסנטירא קם למטען מלין עלייהו פקיד מלכא למתקע בשופר בגין לאתערא רחמי מתתא לעילא בההוא שופר סלקא ההוא קלא כלילא באשא ורוחא ומיא ואתעביד מנייהו קלא ואתער קלא אחרא לעילא כד אתער ההוא קלא מעילא ומתתא כדין כל טענות דקא טעין ההוא מקטרגא מתערבבי וכו' אמר ר' אלעזר כתיב בכסא ליום חגנו דאתכסייא סיהרא והיך אתכסייא אלא כד קיימא עיבא ושמשא לא נהיר כ"ש סיהרא וכו' ובמה נהיר כלא בתיובתא ובקל שופרא דכתיב אשרי העם יודעי תרועה כדין באור פניך יהלכון עכ"ל הנה מבואר מזה המאמר כי שמשא וסיהרא לא נהרין יומא דא מקמי' עיבא שהם הקליפות מפני שמתגברים הדינים וכיצד מאירים ע"י קול השופר כי הוא המשבר כח הקליפות וממתק הדינים מפני כי השופר זה הגשמי הוא מעורר שופר עילאה כאמור ולכן יאמר נא אם האריך בתקיעה של תשר"ת וכו' לפי שכבר נאמר למעלה שצריך להאריך בתקיעה מפני שהוא רומז למדת החסד אמנם אם זה האריך ביותר בתקיעה של תשר"ת כדי שתי תקיעות והיתה כונתו בזה כדי שתעלה לו לשם. תקיעה אחרונה של תשר"ת ובשביל הראשונה של תש"ת לא עלתה לו אלא בשביל תקיעה אחת לפי שכבר נתבאר שצריך להאריך בתקיעה האחרונה של תשר"ת אמנם י"א שאפילו בשביל אחת לא עלתה לו לפי שכבר נאמר שהכונה בתקיעות הוא למתק כח הגבורות ולא לעקור אותם ולבטלם כי יום דין הוא ומאחר כי זה נתכוון לעשות תקיעה גדולה בשיעור שתעלה לכאן ולכאן ונמצא שרצונו לבטל כח הדין ולכן לא תעלה לו כלל:

[ז] אם טעה בתשר"ת וכו' הנה למעלה נתבאר בענין התקיעה שהאריך אמנם היה על ידי כונה אמנם עתה אין בזה כונה זולת שהיה ענין טעות אמנם הכונה כבר קדמה בענין התקיעה לכל דבר המצטרך ומאחר שהעיקר היא הכונה לא נפסלה רק שטעה בתשר"ת

ואחר שתקע ב' דברים של סימן זה עצמו טעה והתחיל להריע לפי שבדעתו היה שכבר עשה ג' שברים ולכן התחיל להריע ולכן אם נזכר מיד יתקע שבר א' ועלה לו ואם לא נזכר עד שגמר התרועה שהתחיל בה בטעות לא הפסיד התקיעה הראשונה מאחר שאין שם כונה אלא חוזר ותוקע ג' שברים ומריע ותוקע שהרי גמר הבבא ע"י המחשבה ראשונה שהיתה כתיקנה אבל אם אירע בתש"ת או תר"ת הפסיד גם תקיעה ראשונה לפי כי היא העיקר להכניע הקליפה כאמור:

[ח] אם הפסיק בתרועה בין תקיעה לשברים וכו' הנה בענין ההפסקה הוא מורה פירוד ואנחנו כונתינו להועיל בתקיעות הללו בין לענין הנוגע לאדם שהוא להועיל לו בהווה לגופו ונשמתו ומה גם לזמן התחיה כאשר יתקע בשופר גדול כנ"ל ולכן בכל ענין של הפסקה פוגם בו שמורה פירוד וכן נמי לענין הנוגע למעלה בענין המשכת השופר עליון בכל המדות התחתונות זה אחר זה שלכן צריך לתקוע בנשימה אחת כנ"ל ולכן נמי בכל ענין של הפסק לא יצא והפסיד תקיעה ראשונה שמתפשטת עם כלם כנזכר: [ט] אם תקע שני תשר"ת או ב' תש"ת או ב' תר"ת כהוגן בתר רובא אזלינן ואין זה הפסק ואין צריך לחזור אלא לאחרון שטעה בו ונתקן הכל אך אם תקע בצד הרחב של השופר לא יצא מפני שמהפך המדות עליונות ואינו שוה לו כלום כי לענין הנוגע בעצם אדם הנה הפה של השופר הקצר הוא מורה על ההווה וצד הרחב הוא מורה על העתיד בזמן התחיה שכן כתיב מן המצר קראתי יה (תלים קיח) היינו עתה מפני צרת העון כי לכן שולטים באדם הקליפות וסטרא אחרא ולכן קראתי יה ע"ש שנאמר אם עונות תשמר יה וכו' וענני במרחב יה זה הוא הוראה על העתיד בזמן התחיה וכאשר מהפך השופר ותוקע מצד הרחב הוא מורה על העתיד ולכן צריכה למימר על ענין ההויה שהוא בצרה ולכן לא יצא מרשות סטרא אחרא לפי שאין נכנעין ממה שיהיה לעתיד וכן נמי לענין הנוגע למעלה צריך להיות ענין התקיעה במקום הצר שנאמר מן המצר קראתי כי כן אות יו"ד תוקע שם ואפתח רחמה ופותח השערים וזהו שאנו אומרים בלילה בחכמה פותח שערים וצד הרחב הוא מקום שמתרחב ויוצא משם הקול קול יעקב כנ"ל ולכן זה שהפך השופר ותקע לא יצא כנזכר:

סימן תקצא

[א] אחר שלמדנו ענין התקיעות והסדר שלהם ומה הוא ענין הנקרא הפסק בהם כנ"ל כי כל זה הוא צורך אל התקיעות הקודמות שהם מיושב ואח"כ יאמר ענין הנוגע לתפלת מוסף ואמנם צריך לתת לב לענין הנוגע לתקיעות דמיושב מה עניינם כי נמצא בהם ספק

גדול והוא כי הנה למדנו מן הזוהר כי כל הדברים והמעשים שהם מעלמא דנוקבא הם נעשים מיושב והדברים שהם מעלמא דדכורא הם מעומד כדאיתא בזוהר פ' אמור דף צ"ז וז"ל ובגין דאלין יומין דעלמא דדכורא לא אתמסר חושבנא דא אלא לגברי בלחודייהו וע"ד חושבנא דא בעמידה איהו ומלין דעלמא תתאה בישיב' איהו ולא בעמיד' ורזא דא צלותא בעמידא וצלותא מיושב וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי החשבון של העומר מפני שהוא מעלמא דדכורא לכן אנו מברכין ומונין בעמידה אמנם תפלה דמושב להיות מעלמא דנוקבא נאמר בישיב' וא"כ הדבר קשה כיצד אנו עושים התקיעות ל' מיושב אף על גב שהתוקע הוא מעומד מאחר כי השומע יוצא ידי חובתו ע"י כן למה יהיה יושב ושומע מאחר כי ידענו שהשופר הוא עלמא דדכורא כדאיתא פ' אמור דף צ"ט וז"ל ת"ח כד ההוא שופר עילאה דנהירו דכלא ביה אסתלק ולא נהיר לבנין וכו' וכן לקמן ז"ל כד אסתלק ההוא שופר גדול דלא ינקא לבנין כדין יצחק אתתקף ואתתקן לדינא בעלמא וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי השופר הוא רומז בסוד אימא עילאה ובכמה מקומות מן הזוהר מבואר כי כן הוא סוד השופר באימא עילאה ונודע הוא מן הזוהר כי אימא עילאה הוא נקרא עולם הזכר כדאיתא פ' ויחי דף רמ"ו:

וז"ל נפתלי אילה שלוחה וכו' הא אתמר דעלמא עילאה עלמא דדכורא איהו כיון דסלקא מלה מכנסת ישראל ולעילא כלא הוא דכר מנלן מעולה אמאי אתקרי עולה בגין דסלקא לעילא מן נוקבא וכו' ומהאי אתר ולעילא כלא הוא דכורא ומן נוקבא לתתא כלא הוא נוקבא והא אוקימנא ואי תימא הכי נמי נוקבא לעילא אלא סיומא דגופא אחזי על כל גופא דאיהי דכר וכו' הנה נתבאר מזה המאמר כי אימא עילאה בסוד זכר א"כ ולמה נעשה תקיעות מיושב שהוא רומז לעלמא תתאה דנוקבא אמנם יש להשיב בענין זה ג' תשובות אמתיות ראשונה אחת היא כי הנה נתבאר למעלה כי כונת השופר הוא להעלות השכינה למעלה לפי שנאמר בכסא ליום חגנו שהחדש מתכסה בו והענין מ"ש בזוהר פ' תצוה דף קפ"ד וז"ל וכד מטי זמנא לחדותי ברכאן וכו' וכדין קיימא דלא נהיר עד דאתפרשן חייבין מגו זכאין כדין אתער דינא וכו' וההוא ס"א קיימא כקליפה תקיפה דלא יכיל לאתברא בר בההוא עיטא דיהיב קב"ה לישראל דכתיב תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו בגין לתברא ההוא כסא דחפיא לסיהרא ולא נהיר וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי התקיעה הוא להועיל לסיהרא לשבר אותה קליפה שמכסה אותה ולהעלותה למעלה ולכן אנו עושים תקיעות אלו מיושב בתחלה לתברא ההוא כסא ולהעלותה למעלה ולכן הם מיושב לפי שאלו הם להועל לעלמא דנוקבא: עי"ל כי לפי שהתקיעות הם להמשיך אימא עילאה שנסתלקת מעל הבנים כנ"ל וכונתינו שתחזור בסוד והאם רובצת על הבנים

ואיתא בתיקונים אימא עילאה. עד הוד אתפשטת ולכן באו שתי סיבות כאחד להיות מיושב ראשונה הא דאמרן כדי שתהיה רובצת על הבנים ולהתפשט עד מדת הוד ואיתא בתיקונים איהו בנצח ואיהי בהוד שהנקבה מתאחזת שם ולכן אלו התקיעות הם מיושב: עי"ל כי הנה הסיבה שקורים אימא עילאה בסוד לזכר עלמא דדכורא הטעם הוא מפני דאסיימת כדכורא במ"ש במאמר הנ"ל פ' ויחי סיומא דכל גופא אחזי על כל גופא דאיהו דכר אמנם עתה לא נמצאת טענה זו לפי שנסתלקה מעל הבן כנזכר במאמר הנ"ל פ' אמור כד אסתלק ההוא שופר גדול דלא ינקא לבנין וכו' ולכן הם מיושב ולאחר שחזרה עליה' נמצא דאסתיימ' כדכורא לכן הם מעומד, כי כן אז נקרא עולם הזכר כי הנה הציבור התפללו בלחש תפלת מוסף:

[ב] המנהג פשוט בכל בני ספרד שאין מזכירין פסוקי קרבן מוסף כלל שלא לתת פתחון פה למאריהון דדינין לפי כי אז הם מתערין ואיתא בזוהר פ' פנחס דף רמ"ח. וז"ל ושעיר אחד חטאת אמאי אקרי חטאת בגין דאיהו חטאת ומסטרא דחטאת הוא א"ר אלעזר והא כתיב לה' אלא לה' אתקריב ודאי דכתיב לכפר לתברא אנפין וכלא יתקריב למקדשא יהבי דא חולקא לסמאל ואכיל לה וכו' וכי במיעוטא דסיהרא מאי קא עביד אלא בגין דקריב ויניק ונטיל חילא לעמיה מגו סטר שמאלא דסיהרא ואתתקף ביה ובשעיר דא אתפרש מכולא ובגין דקב"ה דאזעיר לסיהרא מקרבין ליה לס"מ בגין דיתפרש מנה ע"ד תנינן הביאו עלי כפרה. עלי בגין דאזעירית לסיהרא בגין סיבת דילי אתון צריכין דא עכ"ל ולכן הס שלא להזכיר פסוקי קרבן מוסף כלל שלא יתעורר ס"מ ויתקרב ליינק מן סיהרא קדישא שהיא בכסא כאמור דחפיא קליפה תקיפא מ"מ צ"ל את מוספי יום הזכרון כדי לכלול גם מוסף ר"ח אלא שמבליעו בנעימה וגם ביום שני אומר את מוספי לפי כי שני ימים הם: [ד] אומרים עשרה פסוקים של מלכיות וכו' כבר נתבאר מ"ש הזוהר כי ענין התקיעות הם מועילים בעצם אדם לאפקא עבדין לחירו דהיינו מתחת רשות הקליפה ונתבאר למעלה כי הרצון לומר כי מלבד שהועיל בהווה ג"כ נמצא בזה רמז לזמן התחיה שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכו' ולכן אלו הסימנים שאנו תוקעים תשר"ת תש"ת תר"ת יהיה בהם הרמז בעצם אדם כדאיתא בתיקון כ"ה דף ס"ט וז"ל ולבא כד סליק מניה רוחא ואתפרש מן נפשה וכו' קול דודי דופק דפיק לתרעא דלבא שית דפיקין לאשתמודעא דאיהו ו' דייתי לגביה נפש ובה אינון י' וכו' הנה מבואר כי, לכן צריך להיות י' קולות בשופר ואח"כ אמר תלתין סלקין ותלתין נחתין וכו' הנה בא הרמז למאה קולות כנז' אמנם היות מלכיות זכרונות שופרות הרמז הוא על ענין הגלגול שנאמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר כי הנה לזמן של

התחיה הכל נתקן וכל הגופים הם עומדים ואין הענין כמו שחושבים קצת מן החכמים כי הגוף הראשון שהוא עיקר יחיה בלבד או הגוף האחרון שנמצא בו השלימות ושאר הגופים אין להם תחיה אינו כן אלא כל הגופים יחיו כדאיתא בזוהר פרשת משפטים דף ק' וז"ל ההוא גופא קדמאה דשבק מה אתעביד מניה או האי בריקנייא או האי בריקנייא לפום סוכלתנו דבר נש אשתמע דהאי קדמאה דלא אשתלים בקדמיתא אתאביד הואיל ולא זכה אי הכי למגנא אשתדל בפיקודי אורייתא או אפילו בחד מנהון והא אנן ידעינן דאפילו ריקנין שבישראל מלאים מצות כרמון וגופא דא אע"ג דלא אשתלים וכו' פקודין אחרנין דאורייתא נטר וכו' וכי למגנא הוו חברייא חברייא פקיחו עינייכו דהא אנא ידענא דהכי אתון סברין דכל אינון בריקניא דלא אית לון קיומא לעלמין לאו הכי וחס לן לאסתכלא באלין מלין וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי כל הגופים יקומו והנה על הסתם הגלגול הוא ג"פ שנא' הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר ולכן הרי ג' מלכיות זכרונות שופרות להעיר לב האדם כי ישוב אל ה' תכף ולא יצטרך להתגלגל ואל יטריח את קונו רק יקבל עליו עול מלכותו ולא יהי' עבד ליצה"ר ולכן באו התקיעות בין זה לזה לרמוז כי כאשר יתקע בשופר גדול לעתיד יחיה כל גוף מאלו הג' כנז' ולא אלו בלבד אלא ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים אותם נשמות שנטמעו בתוך אלו הקליפות והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלם הם השני מדות הנק' ציון וירושלם שם הם נכנסים שנאמר והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו ולא מפני שהיה בתוך הקליפה יהיה דרך חול והנה היות הפסוקים י' כבר נת' שהם עשרה דפיקין אמנם היות תורה נביאים וכתובים הרמז כנגד נפש רוח נשמה לפי שבכל פעם שמתגלגל נתקן חלק ממנו ובכל פעם מאלו המלאך מלמדו תורה בבטן כמשחז"ל וכן הפסוקים נדרשים ע"ד זה ואין להאריך:

ולענין הנוגע למעלה לצד עילאה ימלל כי צ"ל מלכיות כנגד מדת המלכות שהיא נתקנה ע"י אלו התקיעות כנ"ל וזכרונות כנגד הזכר שהוא נתקן נמי ע"י התקיעות ושופרות כנגד אימא עילאה שחוזרת להיות רובצת על הבנים אחר שילוחיה ע"י מעשה התחתונים שנא' שלח תשלח את האם וכו' ועתה נתקן הכל ואמנם הם עשרה פסוקים בכל פעם להיות כי אין קדושה פחותה מעשרה ופסוק האחרון משל תורה להודיע כי עיקר כל תיקון זה הוא ע"י התורה עליונה ואמנם תדע ותשכל ממוצא דבר זה כי התיקון הוא לכל העולמות כי הנה יום ר"ה הוא רמז לבריאת העולם שלכן אנו אומרים זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון ולכן כדרך שבא התיקון לאדם שהוא עיקר הבריאה והתיקון הוא בהווה בין לענין צורך הגוף בענין בני חיי ומזוני כנודע ובין לענין שלימות

הנפש כאשר נתבאר קצת מן המצטרך כמו כן נמצא תיקון לכל העולמות והנה לענין שלימות הנפש אנו אומרים אתה זוכר להפקד כל רוח ונפש וכו' ולענין העולמות הנה אחז"ל בב"ר אלה תולדות השמים וכו' מלמד שהיה בונה עולמות ומחריבן עד שברא אלו אמר דין הניין לי יתהון לא הניין לי ר"ל דין הניין לי דווקא יתהון לא הניין לי דוקא לפי שהם מועילים לבני האדם בשני פנים אחד הוא לפי שמהם באים לבני האדם נר"ן ומהם נתהוה יצר הרע המועיל לאדם כמשל הזונה הנזכר פ' תרומה ויש ניצוצות שעולים למעלה ג"כ והבן וביום ר"ה נמצא תיקון לכל אלו העולמות ובכלל נמצא תיקון לעולמות שנפלו ע"י חטא אדה"ר ונמצא תיקון לפנימיות העולמות עשיה יצירה בריאה ולכן באו בחיוב לומר מלכיות כנגד עולם העשיה שהוא כנגד מדת המלכות כדאיתא בתיקונים ה' תתאה מקננא בעשיה ולכן הם י' פסוקים של מלכיות לרמוז כי עשר ספירות אשר שם הם בסוד מלכיות אמנם מ"מ יש בהם מדרגו' זה למעלה מזה ולכן הם פסוקים תורה נביאים וכתובי' ועשר קולות של שופר לתיקון שלהם ואח"כ זכרונות לתיקון עולם היצירה שהוא סוד הזכר כדאיתא בזוהר בפ' יוצר אור ושם נמי הם י' פסוקים לתיקון עשר ספירו' אשר שם וכן נמי יש מדרגות זה על זה ולכן הם תורה נביאים וכתובים ובאו עשר קולות של שופר לתיקון שלהם ואח"כ באו השופרות כנגד עולם הבריאה ע"ד הנזכר וממילא משתמע כי נעשה תיקון לנפש רוח נשמה לפי שהם פנימיות העולמות כדאיתא בתיקונים נפשין מעשיה רוחין מיצירה נשמתין מבריאה ובזה נמצא טוב טעם לתקיעות שעושים מיושב שהם לתיקון עלמא דנוקבא והנה בכל מקו' מקדים כתובים לנביאים להיות כי הוא יום דין ועיקר התיקון בעלמא דנוקבא כאמור ומה גם בעולם האצילות העיקר הוא תיקון הנוקבא בענין של הנסירה ושם הם רומזים עשר קולות האחרונים כדלקמן ולפי כי הרצון הוא לתקן העולמות ולהעלות אותם למדרגתם הראשונה לכן באו התקיעות בלחש בתחלה להועיל למין האדם ולעולמות במדרגתם למטה לתת בהם כח לעלות אח"כ בקול רם אמנם צריך לסיים בכל פעם מאלו בפ' של תורה להודיע כי זה עיקר הוא סוד מש"ה מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית ואיתא בזוהר כלם כלולים בחכמה עשית בבינה ולכן הרצון להודיע דאע"ג כי ביום זה כל החרדה זו שאנו עושי' הוא לפי כי האם נסתלק מעל הבנים ותוקעים בשופר להחזיר אותה להיות רובצת עליהם והיא מתפשטת בסוד מלכיות זכרונות שופרות שהוא סוד חב"ד חג"ת נה"י העיקר הוא התוקע שהוא אבא כנ"ל והוא פ' של תורה כמשחז"ל נובלות חכמה של מעלה תורה ואיתא בזוהר על ידי מחשבה אתבריר כולא שנא' כלם בחכמה עשית:

[ה] אין אומרים פ' במלכיות ולא בזכרונות ולא בשופרות של פורענות של ישראל דקים לן כי אלהינו מרחם והראיה אשר צונו לתקוע בשופר כדי לערבב את השטן וכדאיתא בזוהר הובא לעיל דאע"ג דקב"ה רחים דינא שנאמר כי אני ה' אוהב משפט אע"פ כן נצח רחימו דבנוי וצוה לתקוע בשופר וכו' א"כ הרי שלא להזכיר פורענות על ישראל ראשונה כדי שלא לתת מקום לשטן לקטרג ע"ש שנא' אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי כדאיתא בזוהר פ' בראשית שטען דומה לפני הקב"ה על דהע"ה אמר טרוניא אית לי עליה ממ"ש חי ה' כי בן מות האיש העושה זאת וזאת שנית לפי כי כך אחז"ל אין הקב"ה מבקש שימות אפילו אחד מישראל שנא' חי אני אם אחפוץ במות הרשע ואדרבא כל תיקון הנעשה בר"ה להועיל לאיש הישראלי בהווה ולעתיד כנזכר ואין אומרים פ' זכרונות של יחיד משתי סיבו' ראשונה הא דאמרן כי כל הדברים אלו הם לתועלת העולמות ולהועיל כל איש ישראל ולהועיל לנר"ן וא"כ איך יזכור פ' של יחיד שמור' הפך מכל זה ועוד מטעם משחז"ל שאין לאדם לומר זכרנו ופקדנו כי מפשפשים במעשיו:

[ח] לא יתפלל ביחיד תפלת מוסף בר"ה עד אחר ג' שעו' ביום כדי שיעבור שעת הדין ואח"כ ימצא שהוא עת רצון ואע"ג שאחז"ל אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפללים שאני יום ר"ה שהוא יום דין וראוי ליזהר האדם:

סימן תקצב

[א] כבר נתבאר למעל' ענין התקיעות בכל דבר המצטרך ומה גם היות דבר מוכרח לתקוע על סדר הברכות למלכיות ולזכרונות ולשופרות אם לענין צורך האד' הגשמי ואם לצד עילאה וכמו כן הוא הענין בתקיעות שעושים במוסף בלחש ואח"כ בחזרה כי הנה בתקיעות שהם בלחש הנה זה נמצא בהם צורך כדי שיתוודה האדם בינו לבין קונו על מעשיו כאשר נתבאר למעלה מ"ש בזוהר וכד אתער קל שופרא ובני נשא חייבין על חטאיהון כנראה כי צריך להתנחם על מעשיו ולעשות תשובה וזה יהיה ע"י הוידוי ולכן אין זה בענין של התפלה מ"מ גם כי לא יתוודה בבטוי פה ראוי להרהר בתשובה ולהיות מתחרט ממעשיו ובאו התקיעות ג"כ לענין הרמז של גלגול הנשמות שהרי אנו אומרים ופוקד כל יצורי קדם להפקד כל רוח ונפש להזכר מעשים רבים ובאו ג"פ התקיעות לרמז על ענין הגלגול של נפש רוח ונשמה שהם משלשה עולמות בי"ע כדאיתא בתיקונים נפש מעשיה רוח מיצירה נשמה מבריאה ואח"כ התקיעות של חזרת מוסף הרמז שלהם הוא על זמן התחייה כאמור כי אז יחיה כל איש הישראלי ופליאה דעת ממני מהיכן בא הספק זה לראשונים לומר שגוף הראשון או האחרון יקום כי למה יגרע איש הישראלי

החוט' מן האומות שיש להם תחיה כמשחז"ל ועוד אחז"ל פ' חלק כך מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה מי שאינו מאמין בתחיה אין לו תחיה אבל בני שהוא מאמין ודאי שיש לו תחיה ובלי ספק כי כבר הרשע גוע בעונו והוא נידון בגיהנם כפי השגחת בעל הדין ובודאי ימצא להם תחיה כמש"ה והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים מארץ אשור והנדחים מארץ מצרים וכבר נתבאר למעלה כי הרמז של האובדים והנדחים מדבר על הנשמות ואיתא בזוהר פ' ויקרא דף י"ח וז"ל אשכחנא בספר דרב המנונא סבא באינון צלותי דהוה אמר צלותא דקל שופרא דההוא קול אפיק מרוחיה ומנפשיה דאשתכח בההוא שופרא זכאה לסלקא לעילא בההוא יומא קיימין מקטרגין לעילא וכד סליק ההוא קלא דשופרא כלא אתדחיין קמיה וכו' בהאי יומא בעי לאסתכלא בבר נש שלים מכלא דידע אורחוי דמלכא קדישא דיבעי עלייהו בעותא ווי לאינון דשליחא דילהון לא אשתכח כדקא יאות דהא חובי עלמא אתיין לאדכרא בגיניה וכו' כד שליחא איהו זכאה זכאין אינון עמא דכל דינין מסתלקין מנייהו על ידיה ולכן צריך ליזהר בכל כונות אלו ולכן להעיר לב האדם על עיקר זה שיהיה לב בטוח עליו על התחיה באו התקיעות של חזרת מוסף שהוא בקול רם כי כך אחז"ל עתיד' בת קול להיות מתפוצצת בבית הקברות ומפרחת ואומרת הקיצו ורננו שוכני עפר ולכן באו ג"פ התקיעות להעיר כי לזמן התחיה נפש רוח ונשמה של איש ישראל יש להם תחיה שנאמר וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח כי לכן בא פ' של תור' בסוף כל סדר מאלו לרמוז דאע"ג שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת בעונם היא הקליפה ארצה שעיר שדה אדום הוא ענין גלות הנשמות הנה הבטיח אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וכו' גם לענין הנוגע למעלה באו התקיעות בלחש לפי שכונת התקיעות הוא להעלות השכינה למעלה כאשר הובא במאמר מן הזוהר לעיל ולכן בתפלת מוסף בלחש שהתחלה לעלות ואז יש פחד מן המקטריגים לפי שהיא מתכסת כדאיתא בזוהר פ' אמור דף ק'. וז"ל ועל דא בכסא ליום חגנו בה"א דאתכפייא סיהרא וכמה נהיר כלא בתיובתא ובקל שופרא וכו' הנה מבואר מזה המאמר היות סיהרא מתכסית ולכן ע"י קול השופר מאירה ועולה למעלה שנ' עלה אלהים בתרועה ואח"כ בחזרה חוזרים לתקוע להעלו' אותה יותר למעלה וזש"ה עלה אלהים בתרועה (תלים מז) ר"ל כי המדה זו עתה נקרא בשם אלהים לסיבת התעוררות הדין כנ"ל ואע"ג שהיתה בכסא עלה בתרועה שעושי' בלחש ואמר בתרועה לפי כי העיקר להכניע הדינים היא התרועה כצ"ל ואח"כ ה' בקול שופר היינו בחזרת תפלת מוסף היא עולה למעלה והיא בסוד הויה וזה בקול שופר שחוזרים לתקוע אמנם היחיד אין בו כח לעשות פעולה גמורה מאחת מאלה וכלן אינו מפסיק לתקוע בברכות

אפילו יש לו מי שיתקע לו לפי שאם לענין רמז הנוגע בעצם אדם אין ראוי ליחיד לעשות כך שהרי לענין ההווה של גלגול הנשמות אין זה נעשה ליחיד בלב' רק לכל ישראל יחדיו ואם לענין הרמז של התחיה נמי אין זה ליחיד אלא לכל העולם יחדיו ואם לצורך העלאת השכינה למעלה גם זה היחיד אין בו כח להעלו' אותה ולכן נא' תקעו בחדש שופר בלשון רבי' לרמוז על זה לא ישיח לא התוקע ולא הציבור וכו' מפני שכבר נתבאר כי התקיעות נמצא בהם תועלות רבו ורמזים גדולים בהווה גם לעתיד ופנה למעלה נמי ולכן אין להפסיק בדיבור בין ברכ' לתקיעות שהרי נאמר סמכוני באשישות כדאיתא בזוהר פ' שמיני דף מ': וז"ל פתח ר' יהודה ואמר סמכוני באשישות וגו' אבל כ"י קאמר דא בגלותא סמכוני מהו סמכוני אלא מאן דנפיל בעי לאסמכא ליה הה"ד סומך ה' לכל הנופלים וגו' ובגין כך כ"י דנפלה דכתיב נפלה ולא תוסיף קום בעיא לאסמכא והיא אמרה סמכוני למאן לישראל בנהא דאינון בגלותא עמה וכו' ולכן מפני שהיא נפולה כי צריך לסמוך אותה ולכן מאחר שהתחיל' לעלות למעל' אין ראוי לדבר משום דהוי הפסק וח"ו מעותדת לחזור ולנפול כמתחלה ולכן ראוי ליזהר תמיד בשע' התפלה שלא לדבר כלל כנזכר בזוהר ונתבאר בתפלה מכ"ש ביום זה כי צריך להזהר ביותר מטעם האמור לפי שהוא יום דין והמקטרגים מתגברים:

סימן תקצג

[א] מאחר שהנחנו למעלה כי ענין התקיעות והברכות נמצא בהם צורך בעצם אדם לרמוז מה יהי' לו בהווה ומה יקרא לו לעתיד ומה גם לצד עילאה ולכן ימצא כי הברכות של ר"ה ויום הכפורים מעכבות זו את זו מפני כי הברכות הנה הם מתחלקים לכמה רמזים בענין האדם לענין ההווה וגם לענין העתיד ולכן אם אינו יודע כלם להיות בהם ענין הרמז שלם לא יאמר כלום לפי שנרא' כי לענין ההווה יתקיים אבל על ענין העתיד בזמן של התחייה [לא] ח"ו וכן נמי הוא הדבר בענין הנוגע למעלה מאחר כי העלייה של השכינה הוא במדרגות העולות בית אל על סדר של הברכות תחלה על ידי הברכות של תפלת מוסף בלחש ואחר כך חוזרת לעלות יותר בחזרת מוסף אם כן הוא ראוי להיות מעכבות זו את זו שהרי היא אמר' סמכוני לישראל בנהא בגלותא ולכן אם אינו יודע הברכות כלם שעל ידי כן הוא סומך לכ"י ומעלה אותה למעלה לא יאמר כלום לפי שגורם לכ"י להיות חוזרת לנפול ח"ו וזה יותר רע מן הקודם כדבר האמור:

[ב] וכן הוא הענין ממש בתקיעות ולכן התקיעות מעכבות זו את זו, כי הנה כבר נתבאר כי התקיעות מועיל לאדם בהווה כי הם מורים על הגלגול של נפש רוח ונשמה שהם

יוצאים לחירות מתחת רשות הקליפה כי כן הוא סגולת השופר לאפקא עבדין לחירות כדאיתא בזוהר הובא למעלה ומה גם מורה על זמן התחיה כי אז נאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכו' ולכן התקיעות מעכבות זו את זו לפי כי אם יעשה קצת מהם נראה שאין שם תחיה או שאינו מודה בענין הגלגול ולכן אפילו הוא יודע מקצת הסימן לא יעשה אותו ומה גם לענין הנוגע למעלה שמורה ענין פירוד ח"ו או שאין שם עלייה בשלימות רק חלק ממנה כאמור ולכן לא יעשה אותו מקצת שיודע אבל הסימנים תשר"ת תש"ת תר"ת אין מעכבין זה את זה ואם ידע לעשות א' מהם או שנים עושה לפי כי כל סימן מהם הוא מורה על ענין שלימות הוא לבדו כנ"ל:

סימן תקצד

[א] הנה נתבאר למעלה כי ענין התקיעות לפי כי העיקר הוא לתועלת האדם בהווה וגם להבא לכן הדבר תלאו הכתוב בשמיעה כד"א שמעו ותחי נפשכם שיש בו ענין דרשה כי כאשר ישמע האדם תקיעת השופר אז מחיה נפשו ומה גם גאולה תהיה מתחת רשות הקליפה שהוא סוד המיתה כנודע ומה גם לעתיד ותחי נפשכם לזמן של התחיה ולכן להיות כי מצוה זו היא תלויה בענין השמיעה לכן מי שלא תקע אז חבירו יכול לתקוע לו להוציאו ידי חובתו כנ"ל שהוא יוצא מחיוב העון שהוא חובה עליו ומה גם יוצא מחיוב המושל עליו היצר הרע כמשחז"ל בפ' אם רוח המושל תעלה עליך זה יצה"ר אבל בחיוב הברכות אע"ג דקים לן כי כל ישראל הם נחשבים נפש א' כמשחז"ל בפ' כל הנפש הבאה ליעקב ע' נפש ושם נתבאר שכונת הפ' לתת רמז כי כל הנפשות הבאה ליעקב ר"ל הבאים לעה"ז מחלק יעקב הם בחינת נפש א' אעפ"י כן יחיד שלא התפלל תשע ברכו' אין חבירו יכול להוציאו לפי דמאחר שנתבאר בפ' סמכוני שכ"י אומרת לישראל בנהא דאינון בגלותא עמה סמכוני וכו' ולכן צריך כל אחד לתת לה סיוע מלמטה להעלות' למקומה ולכן מי שלא התפלל הגם שחבירו יוכל להציל לו מחובתו להועיל לו לעצמו מן הדרכים האמורים מ"מ לא יוכל לעשות להשלים החוב המוטל עליו לסמוך את כ"י כנזכר ומאחר כי לא יוכל חבירו להוציאו מכל החיוב המוטל עליו לא יתפלל עליו אבל אם לא יוכל להתפלל חבירו יכול להוציאו לגמרי שהרי אין בידו יכולת לסמוך לכ"י ולכן מחשבה טובה שלו מצטרפת למעשה של חבירו להוציאו ידי חובתו כאמור:

סימן תקצו

[א] כאשר נתבונן בענין התפלה ובענין התקיעה ונעריך זה לעומת זה אפשר להבין כי ראוי להקדים ענין התפלה כאשר נאמר תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם וכן יהיה על האמת אם יהיה לו שהות ביום תחלה ושמע תפלת מוסף במקום אחר ואח"כ ילך למקום שיש שם בקיאין בענין התקיעות אבל אם אין שיעור כל כך ביום לילך לשני המקומו' מקום שבקיאים בתפלו' ואח"כ ילך למקום שהם בקיאים בתקיעות אז ראוי לילך למקום שיודעים בו בענין התקיעות וטעם הדבר יובן כאשר נתבונן בענין התפלה כי הצורך שלה הוא מ"ש בתיקון י"ח דף ל"א. וז"ל זכאין אינון ישראל דאינון רגלין לשכינתא למיקם עמה בין בריוח בין בעקו דכד אינון בדינא ביומא דדינא דאיהו ר"ה איהי קמת עמהון לדינא דקיימין לה בצלותהון דעלייהו אתמר בהתהלכך תנחה אותך וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי ענין התפלה הוא מועיל לאדם להנצל מן הדין ביום ר"ה משום דקיימין לה בצלותהון אבל מה מועיל לה ולהם ענין התפלה מאחר שהדינים הם גוברים והיא מתכסית שנאמר בכסא ליום חגנו כנ"ל ולכן התקיעות הם עיקר והולך למקום שבקיאים בתקיעות אפי' של מוסף הם ודאי ושל תקיעות ספק לפי דלא סגי בלאו הכי והנה גם לענין הנוגע לצורך האדם התקיעות עיקר לפי שהסגולה של השופר הוא לאפקא עבדין לחירו כן נאמר באדם לאמר לאסורים צאו כנ"ל ומה גם לזמן התחיה אותם שהם אסורים בקבר יוצאים משם וארץ רפאים תפיל וכן נמי השכינה שהיא אסורה בגלות החיל הזה ברשות סטרא אחרא כדאיתא בזוהר פ' משפטים דף קי"ח וז"ל נוקבא בישא שבתי בבית דיליה דאיהו בית הסוהר תפיסת למטרוניתא ובנהא שפחה בישא בגלותה דילה ושוויין לון כמה שלשלאין ואסירין לבנהא ידייהו מהדקן לאחורא וכו' ולכן ע"י תקיעת שופר נכנעה ויוצאה השכינה לחירות ופנה למעלה וכן איתא פ' תצא אין להאריך ולכן ילך למקו' שיודעין התקיעות וכבר נהגו בכל המקומות להריע תרוע' גדולה אחר התפלה לערבב את השטן ויש טעם בדבר ממשחז"ל המלאך יושב וממתין עד שמסיימין כל ישראל התפלה ועושה אותה עטרה להניח בראש הקב"ה ולכן ראוי לערבב אותו באותה שעה כדי שלא ישתדל להמציא צד פיסול בתפלה ויעלה לקטרג לפני הקב"ה ע"ד שפירש בזוהר בפ' וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם דא מ"ה והרעותם וכו' ונצלתם מאויביכם ולכן מריע תרועה גדולה בלא תקיעה:ה

סימן תקצז

[א] כבר נאמר בתחלה כי מסתפרים וכו' ממ"ש כשאדם יש לו דין לפני מב"ו לובש שחורים ומגדל שפמו לפי שאינו יודע מה יהיה בדינו אבל ישראל הם בטוחי' בהקב"ה שמוציא דינם לאורה ומכ"ש כי אוכלים ושותים ושמחים שהרי הוא מצוה מן התורה לפי שהוא י"ט צא ולמד מאשר צוה הקב"ה לתקוע בר"ה כדי לערבב השטן ולנצח למ"ה א"כ למה לא ישמח האיש הישראלי מאחר שנאמר חי אני אם אחפוץ במות הרשע והעיקר הוא השמחה ואין מתענין בר"ה ולא בשבת שובה מאחר שהאכילה ושתיה בהם הוא מצוה ומ"ש לא יאכלו כל שובע' למען לא יקלו ראשם ותהי' יראת ה' על פניהם זה יהיה צווי לקצת ההמון וכבר אמר הרמב"ם ז"ל במתק לשונו לא נצטוינו על הוללות ועל הסכלות אלא על שמחה של מצוה וישראל קדושים הם אף על גב שיאכלו וישבעו לא יקלו את ראשם ומוחזקים הם להיות יראת ה' על פניהם כמשחז"ל ג' מדות טובות ביד אומה זו ביישנים וכו' אמנם כדי להיות האדם ירא את ה' ביום זה לא יישן ויהיה עוסק בתורה וכן נהגו:

[ב] יש מקומות שנהגו להתענות בר"ה ע"י חלום וקבלה בידם מי שרגיל להתענות ומשנה מנהגו ואינו מתענה אינו משלים שנתו אמנם המתענה פעם אחת בר"ה תענית חלום אם היה ביום ראשון צריך להתענות שני הימים כל ימיו ואם היה ביום ב' יתענה כל ימיו יום ב' בלבד ואין לו תשלומין ומה גם שהרי מתענ' בג' בתשרי אמנם הנראה כי ענין זה הוא כמשחז"ל ב' בצים ב' אגוזים הלכה למשה מסיני וכזה דברים רבים ועכשיו אינו ניזוק העושה מאחת מאלה וכמו כן הוא בענין התענית דמאחר שהתענה באותה שנה שוב אינו מתענה ולא יאונה לצדיק כל און:

סימן תרב

[א] בענין צדקתך אם אומרים במנחה בשבת נמצא מחלוקת ויש פנים לכאן ולכאן כי לפי שהוא יום דין נראה שיש לומר אותו שנאמר ויגבה ה' צבאות במשפט ויש פנים שלא לומר צדקתך מטעם שהוא יום ר"ח ועוד כי הנה שנינו ר"ה ויום הכפורים כרגלים ואין ראוי לומר בו צידוק הדין ואמנם אנן מספקא לן מטעם אחר כותיך ולא מטעמיך כי הנה הטעם שנראה שראוי לאומרו הוא מפני שאנחנו מתבוננים בעיקר הדבר כי הנה ידוע הוא כי בראש השנה נברא אדם הראשון ונודע שהיו שני ימים יום ששי ויום שבת כדלקמן וכאשר נידון בו אדם הראשון ויצא בדימוס אמר הקב"ה אתה סימן לבניך מה אתה נכנסת לפני לדין ויצאת בדימוס כך בניך עומדים לפני בדין ביום זה ויוצאים

בדימוס ואז נתעלה הקב"ה באותו דין שנאמר ויגבה ה' צבאות במשפט ולכן מפני כי מאז אדם הראשון כשעמד לפני הקב"ה בדין והשבת הגין עליו ופטר מן הדין ויצא בדימוס ולכן אם אנו מתבוננים על שהיה יום דין ראוי לומר צדקתך ולהצדיק דין שמים אמנם כאשר נתבונן טוב אחרית דבר מה שיצא אדם הראשון בדימוס והבטיח הקב"ה כי גם בניו נכנסים לדין ביום זה ויוצאים בדימוס ולכן מטעם זה אין ראוי לאומרו ונוסף עוד מטעם שהוא ראש חדש ואמנם שני צדדין הללו כאשר נעמיק בשורש הדבר על דרך האמת הספק הנמצא בזה הוא אם נא' שעליית העולמות ביום זה הוא יהיה בערך כל שאר ימי השבת או אפשר כי להיות יום דין נתחסר איזה עלייה משאר השבתות מפני כי כן יום זה הוא זכר לזמן הבריאה בענין שאנו אומרים זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון והנה בזמן הבריאה אז ביום השבת היה תחילת נפיל' העולמות שנפלו ממדרגתן כאשר הוא מתבאר אצלי בפי' מגילת איכה ולכן מפני שני צדדין אלו נמצא ספק בדבר אמנם הספק הוא שאם אנחנו אומרים כי הנה השבת שהיה בזמן הבריאה היה נמצא בו קצת העדר מן השלימות לפי שהעולמות נפלו ממדרגתם באותו פרק ולכן לא היה אפשר להיות כל כך שלם עד שנתקן אח"כ בזמן החג ושמיני עצרת ומשם ואילך חזרו לעלות העולמות מדי שבת בשבתו כמו זמן של הבריאה ולכן ביום ר"ה זה שהוא שבת יהיה בערך אותו שבת הנמצא בו ההעדר ולכן ראוי לומר בו צדקתך כי ע"י זכות אלו הצדיקים שאנו אומרים עליהם צידוק הדין על שנפטרו באותו שעה ביום שבת והם יוסף משה דוד ע"ה כי בזכותם נעשה השלימות למעלה או הם בעצמם גורמים אותו כי לכך נבחרו ונפטרו מן העולם באותה שעה לסיבת הצורך אמנם אם אמרנו כי לא ראי זה כראי זה דאע"ג כי יום זה הוא זכרון ליום ראשון אמנם מאחר שכבר נתקן ההעדר של שבת בראשית אח"כ גם שבת זה הוא בערך שאר השבתות בענין העליה ומאחר שהוא ר"ח זה השלימות מועיל בו כשאר השבתות שהם שבת ור"ח ולכן כל מקום יעשו כפי מנהג שלהם ויאחז צדיק דרכו:

ליל ר"ה שחל להיות במ"ש אומר ותודיענו כדי להבדיל בין קדש לקדש: ביצה שנולדה ביו"ט הראשון אסורה בשני וכו':

הדבר מבואר ממה ששנינו בראשונה היו מקבלים עדות החדש כל היום פעם אחת נשתהו העדים לבא ונתקלקלו הלוים בשיר התקין ריב"ז שיהיו מקבלים עדות החדש כל היום וכו' ואמנם טעם הדבר מבואר בזוהר פ' פנחס דף רל"א וז"ל תקעו בחדש שופר מאי בחדש דא בי דינא רפיא דאקרי חדש בכסא כס דעלמא עילאה כס ה' דא פחד יצחק דאיהו כס למלכא עילאה תו בכסא דא דינא קשיא פחד יצחק דינא דאתכסי תדיר דלאו

איהו באתגלייא כי חק דא דינא רפיא ומשפט דא דינא קשיא ברחמי ותרוויהו אינון כחדא בגין כך תרין יומין ותרוייהו ברזא חדא וכו' הנה מבואר מן המאמר עיקר הדבר מפני מה ראש השנה הוא שני ימים מעולם:

בקידוש ליל שני מניח פרי חדש ואומר שהחיינו וכו' הנה נתבאר עיקר הדבר מפני מה נעשה ראש השנה שני ימים מעולם ומזה תשכיל ותדע ממוצא דבר זה למה אנו אומרים כיומא אריכתא דמיא מאחר שהם שני ימים איך יצדק הדבר אמנם הדבר מבואר עם מה שאמר שם פ' פנחס דף רל"א וז"ל תנן ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו אלא הני תרי יומין דראש השנה אמאי תרין יומין בגין דאינן תרי בדינא דמתחבראן כחדא דינא עילאה דאיהו קשיא דינא תתאה דאיהו רפיא ותרווייהו משתכחי עכ"ל לענייננו הרי מבואר הדבר כי לפי דמתחבראן כחדא אע"ג שהם תרי בתי דינא נחשבים לאחת וכיומא אריכתא דמי ולכן צריך להניח פרי חדש לברך עליו שהחיינו כאמור אמנם מפני כי סוף סוף הם תרי בתי דינא ולכן הם שני ימים אם לא היה פרי חדש אעפ"כ מברכים שהחיינו כאמור וכדאיתא בזוהר אם חל יום ראשון בשבת אומרים שהחיינו על השופר ביום שני וכבר נתבאר כי ענין ברכת שהחיינו הוא המשכת אור העליון ממקומו מלמעלה עד חי העולמים ומשם לכלה הכלולה על ידי שני השושבינין דילה תרין קיימן שמסייעין לעולם הזה:

[א] ביום שני מתפללין כמו ביום ראשון וקורים מוהאלהים נסה את אברהם עד סוף סדרא וטעם הדבר מבואר מן המאמר הנזכר כי להיות תרין רישין תרין יומין דראש השנה וכדאיתא פרשת ויחי דף רכ"ו וז"ל תאנא ראש השנה וכו' דא יצחק חד רישא דמלכא ולכן בשני הימים אנו קורים ענין של יצחק וכל העיקר כדי למתק הדין ולהגביר מדת הרחמים והוא סוד העקידה שהרצון שיעקוד אברהם איש החסד ליצחק שהוא מדת הגבורה וכופה אותו לרצון למתק אותו. וזה הוא על דרך סוד התקיעות כי עושים פשוטה לפניה של התרועה להגביר מדת החסד ופשוטה מלאחריה והתרועה באמצע להכניע כח הדין ולהמתיק אותו ואיתא בזוהר פרשת ויקרא דף י"ח וז"ל א"ר אבא בגין כך קרינן פרשתא דיצחק בהאי יומא דבהאי יומא. אתעקד יצחק לתתא ואתקשר בההוא דלעילא אימת אתקשר בשעתא דכתיב ויעקוד את יצחק בנו, א"ר אלעזר בהאי יומא אעטר יצחק לאברהם דכתיב והאלהים נסה את אברהם וכו' ויקרא שמו ה' נסי וכו' הנה מבואר מהמאמר כי נמתק אותו כאמור ומפטירין בירמיה כה אמר ה' מצא חן במדבר וכו' עד הבן יקיר לי אפרים לפי כי שני ימים של ר"ה ביום ראשון הוא התיקון בסוד העולמות ויום שני התיקון הוא בסוד הנשמות ולכן מפטירין מצא חן במדבר הרמז על דור המדבר

שהיה חביב לפני הקב"ה כמשחז"ל עמד וימודד ארץ מדד הקב"ה כל הדורות ולא מצא דור שהוא ראוי לקבל את התורה אלא דור המדבר וסמיך ליה עוד אבניך ונבנית בתולת ישראל כי כן אין לכ"י בנין אלא ע"י הצדיקים שהם גבורי כח עושי דברו כדאיתא פ' בלק ומה גם פ' אמור בפ' מי יעלה בהר ה' הולך תמים ופועל צדק כל אחד מן הצדיקים דמתקנים למטרוניתא ומלבישים תכשיטהא ועטרהא כל אחד פועל צדק אקרי ובהם נבנית בתולת ישראל ומה גם עם נשמות הצדיקים כי הם תכשיטים שלה כדאיתא פ' ויקהל בפ' וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה וכו' כי הנשמות שהם בג"ע הארץ עולים דרך אותו העמוד הנקרא מכון הר ציון וכ"י מתקשטת בהם כדין לביש קנאה חד צדיקא דעלמא ומתחברין תרין נהורין ונהרין וכו' וקלא נפיק ואמר אשריכון צדיקייא נטרי אורייתא וכו' ולכן מסיים בה הכי הבן יקיר לי אפרים שהנשמות הם העמוסים מני בטן וכו': במוצאי ר"ה מבדילין כמו במוצאי שבת אלא שאין מברכים על הבשמים ועל האש אמנם אם חל להיות במוצאי שבת מבדיל נמי על הבשמים שהרי יש נשמה יתירה ומבדיל על האש שהרי שבת הוא כשא' מוצאי שבת:

[ב] גם בא"י עושים ר"ה שני ימים וכבר נתבאר הטעם בדרך הפשט ממה שהיו מצפים העדים כל היום ולכן היו נוהגים היום קדש ומחר קדש ומה גם כבר נתבאר הטעם מספר הזוהר כי צריך להיות שני ימים לפי שהם שני בתי דינים דינא קשיא ודינא רפיא ומה גם כי מזמן הבריאה היה כך שנאמר ימים כדבר האמור ולכן אין הפרש בר"ה בין א"י לח"ל כי בכל מקום ובכל זמן צריך להיות שני ימים בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית כאמור:

[א] בכל הימים שבין ר"ה ליוה"כ מרבים בתפלה ותחנונים כך אחז"ל בפ' כי עמך הסליחה בר"ה היה ראוי לעשות הקב"ה ענין הסליחה ולמה המתין עד יוה"כ י' ימים למען תורא כדי שיעשה האדם תשובה ולכן ראוי להרבות בצדקה שמקרעת גזר דינו של אדם והיחידים מתענים בהם שהרי הקב"ה מוותר בעבורם שליש מן השטר כמשחז"ל בעבור המתענה בערב ר"ה מוותר שליש ובעבור המתענים בעשרת ימי תשובה מוותר שליש וביוה"ך שליש ולכן טוב לומר בין ישתבח ליוצר קודם הקדיש מזמור ממעמקים קראתיך יה דווקא זה המזמור דאיכא תרתי לטיבותא להיות שמתעוררים עמקים עליונים ויש בו הכנעה לענין התשובה כמ"ש אם עונות תשמור יה וכו':

אף מי שאינו נזהר מפת של עכו"ם כל השנה בעשרת ימי תשובה צריך ליזהר כך אחז"ל בפ' ותורתך בתוך מעי וכי התורה בתוך המעים והלא התורה בלב אלא כך אמר דהע"ה יבא עלי אם אכלתי דבר שאינו מעושר שנאמר ועל אוצרות המלך עזמות וכו' ולכן אל

יקל בעיני האדם הדבר הזה אמנם ודאי כי ראוי לו לאדם לעשות ק"ו גדול מזה אם האדם ראוי כי בימים הללו יהיה זהיר שלא לאכול פת כותים מכ"ש לשאר הדברים כי צריך האדם לפשפש במעשיו ולעשות תשובה מאשר חטא על הנפש שלו ושל כל העולם כך אחז"ל לעולם יראה אדם כאלו חציו זכאי וחציו חייב עשה מצוה אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות ולא על עצמו אלא יראה כאלו כל העולם חציו חייב וחציו זכאי עשה מצוה אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף זכות ומה גם בענין התשובה כך אחז"ל גדולה תשובה שמקרבת הגאולה ומקרבת התחיה לא מבעיא בעבור הרבים אלא אפילו יחיד שעושה תשובה למענו הקב"ה "יחיש "הגאולה "ויקרב "התחיה כל הכתוב לחיים:

סליק מסכת ראש השנה:

סימן תרג

[א] יתפלל האדם והחי הוא יתבונן דאיתא בפר"א אותם ארבעים יום שהיה משה מתפלל לפני המקום בעבור ישראל היו ישראל בתענית וסוף הארבעים לנו בתענית ולמחר היה מרע"ה יורד מן ההר ושני הלוחות בידו וישראל געו בבכיה לעומתו והיה הוא בוכה והם בוכים עד שעלתה בכייתם למרום מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ונשבע בכסא כבודו להיות יום זה קבוע לדורות הבאים למחילה וסליחה וכפרה עד סוף כל הדורות ומאחר כי כך הוא בטוח כל איש ישראל שימחול הקב"ה עונותיו ראוי לאכול בערב יוה"ך ולהרבות בסעודה ועוד יש מצוה נמי בדבר הזה מדתני ר' חייא בר רב מדכתיב ועניתם את נפשותיכם בט' לחדש וכי בט' מתענין והלא בי' מתענין ללמדך כל האוכל ושותה בתשיעי מענה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי ר"ל מדאפקי רחמנא לאכילה בלשון עינוי שאמר ועניתם את נפשותיכם בט' שהוא הכנה לעינוי של מחר ע"י אכילה נמצא כאילו נצטווה להתענות תשיעי ועשירי והנה נתבאר בכל הביאור זה מתחלה ועד סוף כי כל מעשה האיש הישראל הוא להועיל לו בעצם אדם בהווה בשעת המעשה הוא גורם שלימות בנפשו שלכן תקנו חז"ל בסדר הברכה אשר קדשנו במצותיו ומה גם מועיל לזמן התחיה וע"י המעשה פנה למעלה לצד עילאה ע"י כונת המעשה כאשר נתבאר בכל חלק מן הדינים המתבארים וכדאיתא בזוהר פ' ויקהל דף ר"י וז"ל זכאה חולקיה מאן דזכי להני לבושין דקאמרן דמתלבשן בהו צדיקייא בגנתא דעדן אלין מעובדין טבין דעביד בר נש בהאי עלמא בפיקודי אורייתא ובאלין קיימא נשמתא בגנתא דעדן ואתלבשא בהני לבושין ואחרנין יקירין עילאין דאינון מרעותא וכונה דלבא באורייתא ובצלותא כד סלקא

מתעטרא מההוא עטרא מאן דמתעטרא ואשתאר חולקיה להההוא בר נש ואתעביד מניה לבושין דנהורא לאתלבשא בהו נשמתא לסלקא לעילא ואע"ג דאוקמוה דאינון לבושין בעובדין תליין אלין לא תליין אלא ברעותא וכו' הנה מבואר מזה המאמר כמה מועיל מעשה המצוה לאיש הישראלי וביותר עם הצטרף המחשבה טובה והכונה עוד ימצא טוב טעם להרבו' בסעודה בערב יוה"ך ממ"ש בתיקונים תיקון עשרים דף מ"ט וז"ל פורים אתקרי על שם י"ה דעתידים לאתענגא ביה ולשנויי ליה מענוי לעונג וכו' הנה הדבר מבואר מדברי המאמר ממוצא דבר שאמר שעתיד יוה"כ כמו פורים דעתידים לאתענגא ביה ולשנויי ליה מעינוי לעונג ולכן שאנו מאמינים בייעוד זה אנו מרבים בסעודה בערב יוה"ך זכרון לבני ישראל מה שעתיד להיות ובזה יצדק מש"ה וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים (אסתר ח) כי הנה חז"ל אמרו פורים אינו בטל לעולם שנאמר לא יעברו מתוך היהודים דקשה שהיל"ל ויום הפורים שהרי אינו זולת יום אחד אלא שכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורים בט"ו והזולת בי"ד א"כ עיקר הדבר אינו רק יום א' ואיך יאמר, הפ' וימי אמנם מה שנתבאר שיום כפור עתיד להיות כמו יום פורים עונג באכילה ושתיה א"כ שפיר קאמר הפ' וימי האלה שהם שני ימים וימי מיעוט רבים שנים האחד יום פורים וזה שני יום כפור שניהם לא יעברו מתוך היהודים כך אחז"ל יוה"כ אינו בטל לעולם לפי שנאמר בו חק עולם ולכן מצוה לאכול בערב יוה"ך על עיקר זה ולהרבות בסעודה: איתא בזוהר פ' פנחס דף רי"ד. וז"ל לבתר אתיאת מטרוניתא ובעיין בני היכלא בט' לירחא למעבד חדוותא ולמטבל בנהרא הנה למדנו כי צריך לשמוח והיינו ע"י שמרבה בסעודה ע"ד ושמחת בחגך ואיתא פ' תצוה דף קפ"ד וז"ל חדוותא דב"נ משיך עליה חדווא אחרא עילאה וע"ד עבדו את ה' בשמחה וכו':

[ב] אין נופלים על פניהם בערב יוה"ך לפי שהרי נתבאר כי ביום הזה צריך לשמוח על בשורה טובה אשר נודע לנו באמת כי לעת מחר הקב"ה מוחל וסולח עונות עמו ישראל כמו שנשבע בכסא כבודו שיהיה יום זה קבוע לכל הדורות הבאים למחילה ולסליחה ולכפרה שלכן עיצומו של יוה"ך מכפר כאשר יבא לקמן וא"כ למה נגרע ליפול על פניו שהוא מורה מסירת הנפש לקיים כל דבר שנאמר אליך ה' נפשי אשא והרי כל הדברים אלו הם בתורת חזקה לנו ואמירת הקב"ה הוא מעשה כמשחז"ל ומכ"ש כי יש שבועה בדבר כנזכר ומה גם מפני הרמז שלעתיד לא נכון להיות עתה נפילת אפים שמורה מיתה שהרי אנחנו שמחים ומרבים בסעודה על כי י"ה עתיד להיות פורים ע"י אכילה ושתיה ועונג גדול כנזכר וזה יהיה אחר הגאולה לזמן התחיה שנאמר יהי פסת בר בארץ עתידה א"י להוציא גלוסקאות וכלי מלת ולכן אנו מכבדים יום זה בכסות נקיה רמז כי המתים

יעמדו בלבושיהם כדלקמן ונא' ביום ההוא יטפו ההרים עסיס ולכן לאיש אשר אלה לו מוכן ועומד למה יפול על פניו שהרי נאמר והיה טרם יקראו ואני אענה ונאמר והיו עיניך רואות את מוריך וכן הבטיחנו בתורה ראו עתה כי אני אני הוא ולכן אין נופלים על פניהם:

ואיתא בדברי חז"ל למה נקרא שחקים שהם שוחקים מן לצדיקים לעתיד לבא ועוד חז"ל אמרו מאי לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו דברי ר' עקיבא א"ל ר' אלעזר בן עזריה צאו ואמרו לו טעית וכי מלאכי השרת הם אוכלים אלא מאי לחם אבירים לחם שהוא נבלע ברמ"ח איברים ובלי ספק כי כל בן דעת מצטער על מ"ש צאו ואמרו לו טעית וביותר כי יחם לבבו איך פה קדוש יאמר שמלאכי השרת אוכלים והנה מאמר זה כבר הוא מפורש במקומו אמנם ממנו נקח לעבוד את ה' ע"י אכילה זו שהוא מצוה לאכול ולהרבות בסעודה בערב יוה"ך כאשר ידענו מן הזוהר כי כל מעשה האיש הישראלי הוא מעורר הכחות עליונים ופנה למעלה כדאיתא בזוהר פ' ויצא דף קס"ד וז"ל פתח ההוא גברא ואמר את קרבני לחמי לאשי קרבנא דקב"ה בכל יומא למיזן עלמא ולמיהב סיפוקא לעילא ותתא דהא באתערותא דלתתא אתער לעילא ובדא מסתפקין כל חד וחד כדקא יאות את קרבני לחמי הה"ד אכלתי יערי עם דבשי וגו' לאשי הה"ד אכלו רעים וגו' ומה קב"ה פקיד לאתערא מזונא לעילא בגין למיהב מזונא לתתא מאן דיהיב מזונא לקיימא נפשא עאכ"ו דקב"ה יתער ליה מזונא דלעילא ויתברך עלמא בגיניה עכ"ל והנה מבואר מזה המאמר כי נמצא מזון למעלה רק כי כך צוה הקב"ה בגין למיהב מזונא לתתא ובכן נוכל להליץ על ר' עקיבא ע"ה כי כן רצונו כמ"ש לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו אמנם ר' אלעזר לא הונח לו מפני שלא פירש דבריו להודיע כי לצורך התחתונים נאמר כך כנזכר את קרבני לחמי לאשי ומכאן אין להקשות כי מלת דאשי היא מלה מורכבת משמע לאשי כי תאכלהו אש ומשמע נמי לאשי אנשי ה' הכהנים הנגשים אל ה' ומשמע נמי לחלק המלאכים הנקראים אשים כמ"ש הר"ם במז"ל לפי שהם המדברים עם בני האדם אשי הזמן כפי סברתו נמצא כי לאשי היא מלה מורכבת כאשר ביארתי בפ' להן אלהין די מדרהון עם בשרא (דניאל ב) שהם המלאכים הקרובים לנו די מדרהון עם בני אדם וזה בעבור הקרבן שהוא בשרא ע"י כן היו מדברים עם בני אדם ור' אלעזר א"ל טעית כי לא פירש הסיבה ולקמן ית' בע"ה מ"מ למדנו שמ"ה נהנין מזה הלחם וזה בהתעוררות התחתונים ולכן מצוה להרבות בסעודה להעיר אותם כמו שאחז"ל אומרים לפני הקב"ה יש לך אומה בארץ דומה לנו אחות לנו קטנה מה קטן זה כל מה שמתלכלך אמו מקנחתו כך כל מה שישראל מתלכלכין בחטא כל ימות השנה

בא יוה"ך ומכפר עליהם שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם מקנח ומה נעמו דברי חז"ל במשל זה מ"ש אמו מקנחתו והבן וביותר יהיה מצות אכילה זו על הנחה זו מש"ה את קרבני לחמי כד"א אכלתי יערי עם דבשי ובזוהר נאמר אכלו רעים לעילא שתו ושכרו דודים לתתא כאשר יתבאר לקמן ולכן אין נופלים על פניהם לשתי סיבות ראשונה להיות כי יחוד זה אין בו צורך לבאר ועוד כי אין זה לפי שעה אלא נוהג והולך כל היום:

סימן תרד

[א] הנה הקדמונים האריכו בפירוש מנהג זה והפליגו להודיע כמה מועיל לאדם ואשר הוא כפרה ודאי ע"י כל אותם הפסוקים שאומרים עליו והנה מצינו בתורה חטאות ואשמות אשר צוה ה' לתת תמורת הנפש החטאת וכך היה צריך הכהן לסמוך ידיו על ראש הקרבן והחוטא מתוודה ואומר בלבבו הנה כך היה ראוי לעשות בי מסיבת מה שחטאתי ובחמלת ה' עלי פדה נפשי על ידי הקרבת קרבן זה ואמנם זה שנהגו לשחוט תרנגולים ולא בקר וצאן כדי שלא לתת מקום לומר שהוא דוגמת קדשים בחוץ ועוד מפני כי התרנגול נקרא גבר כמו שפירשו באורך אמנם אשר חרה להרמב"ן ז"ל ואמר למנוע אותו משום דרכי האמורי היינו מפני אותם שזורקים בני מעים על הגג ובאים העופות ואוכלים אותם בלי ספק כי בענין זה צדק במאמרו אמנם בענין הכפרה עצמה אינו שייך דרכי האמורי כי זה דרכינו לעשות כפרה על נפשותינו במצות הקב"ה על הנפש החטאת ומה טוב לאדם לעשות כן על כל נפשות ביתו ולתת אותם לעניים תמורת מה שהיו הכהנים אוכלים חטאות ואשמות ובעלים מתכפרים ולכן צריך להיות לבן ע"ש שנא' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ואמנם יש רמז בזה הוא משחז"ל לעתיד מביא הקב"ה ליצר הרע ושוחטו לפני הכל לפני הצדיקים ולפני הרשעים הללו בוכים איך יכולנו לכבוש ההר הגדול הזה והללו בוכים אך לא יכולנו לכבוש זה החוט שהוא כשערה אף הקב"ה תמיה עמהם שנאמר והיה כי יפלא בעיני שארית העם הזה גם בעיני יפלא ולכן החי יתן אל לבו בשעה שנשחט לענין זה והוא מקיים משחז"ל כל הזובח יצרו ומתוודה עליו מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות שבתורה שנא' זובח תודה יכבדנני וכו' ולכן לרמוז על זה העיקר הוא לשחוט אותו קודם עלות השחר כי מלבני הסוד שבו שהוא דוגמא של שעיר המשתלח למחר אמנם זה שוחטים אותו באשמורת רמז על העתיד שנאמר מי זאת הנשקפה כמו שחר קודם שיכיר בין תכלת ללבן כדי שיתהפך העון ללבן ואע"ג כי לכל תכלית הוא חוקר למחר הוא משבח לישראל כמשחז"ל כדלקמן ובפירוש שיר השירים ביארתי טעם לישראל שנקראים כלה מפני כי

הכלה צריכה לשני דברים הדוחק ודם שותת ואמנם אם בגרה אין שם טענת דם שותת זולת הדוחק כמ"ש הר"ם במז"ל ולכן שני דברים אלו צריכים לישראל שלכן נקראי' כלה אמנם לפי סבת אורך הגלות שהוא דוגמא לבוגרת נטלה טענת דם שותת הוא משחז"ל אצל ביום ההוא יגדל המספד וכו' האי הספדא מאי א"ד על משיח שנהרג וא"ד על יצה"ר שנהרג ולכן דם זה מתבטל לא נשאר רק טענת הדוחק ולכן אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס שנאמר ואת עם עני תושיע ולכן טוב לכוין בשעה ששוחט זה התרנגול שהוא רמז תמורת הבן יקיר אפרים משיח צדקנו פדיון נפשו ויתן אותו לעניים או מעות כי כן בצדקה תכונני ומקרב הגאולה שנאמר עשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא ונהפוך הוא אותו המספד על יצר הרע שנהרג הוא שרה של רומי כמש"ה מאשר יקרת בעיני וכו' ואתן אדם תחתך (ישעיה מג) מדבר במשיח שנאמר הבן יקיר לי אפרים מאשר יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך לכן ואתן אדם תחתך אל תקרי אדם אלא אדום כמשחז"ל ר"ל כי הפשט לא יופשט שהוא אדם בליעל ומי הוא זה שרה של אדום הוא משחז"ל שלשה טעיות שרה של אדום טועה אחת שיחשוב כי בצר במדבר הוא בצרה וכו' והקב"ה מביא אותו ושוחטו שנאמר כי זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום ועוד ירמוז לסוד גדול מש"ה דרך גבר בעלמא ולפי שהכהן מצווה והוא אשה בבתוליה יקח קודם שתבגור על כונה זו ולכן כאשר מתעורר הכהן איש החסד אאע"ה שאמר מחוט ועד שרוך נעל ונאמר וישכם אברהם בבקר להמשיך חוט של חסד על אסתר כמו שאחז"ל ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה ולפי כי באותה שעה אשה מספרת עם בעלה ובא אליה מלך גדול וסבב אותה אליו לאותה עיר קטנה ומצא בה איש מסכן חכם הוא יוסף הצדיק שנאמר אין נבון וחכם כמוך והוא אשה בבתוליה יקח כד"א לגבר אשר דרכו נסתרה הוא אסתר בת דודו והמשכיל יבין ולכן אשרי כל המחזיק במנהג זה אשרי כל חוכי לו:

סימן תרה

[א] אשר חכמים יגידו בפ' אוי לרשע רע וכי יש רשע שאינו רע אלא רשע שהוא רע לשמים ואינו רע לבריות רשע רע שהוא רע לשמים ורע לבריות ולכן נאמר אוי לרשע רע מפני כי גמול ידיו כן יעשה לו דאלו אם יחטא אדם להקב"ה ופללו אלהים אבל אם יחטא לבן אדם מי יתפלל לו ולכן גמול ידיו מדה כנגד מדה כן יעשה לו שנאמר מרשעים יצא רשע וגם רשע ליום רעה ולכן עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שיפייסנו ואפי' לא הקניטו אלא בדברים צריך לפייסו כך אחז"ל גדולה אונאת

דברים מאונאת ממון כי זה בגופו וזה בממונו ובל תשחית דגופא עדיף וכן אחז"ל לאחד שהקניטו עבדו הלך אצל השוטר וא"ל להכות אותו מאה מגלבין וכאשר היה מכה אותו היה מבקש ממנו מטו א"ל אתה לא חטאת לי כלום אבל לך והתפייס עם רבך כך האדם מבקש מחילה מלפני הקב"ה על עונו אמר לו הקב"ה לך והתפייס עם חבירך ואמחול לך ולכן צריך לבקש ממנו מחילה מבערב כדי שלא ימצא עיכוב אל המחילה של הקב"ה ביום הכפורים ואם אינו מתפייס בראשונה יחזור וילך פעם שניה ושלשית וכו' כי הנה אחז"ל מצינו שהחמיר הקב"ה בכבוד הצדיק יותר משלו שהרי ירבעם עומד ומקריב לע"ז ולא יבשה ידו וכיון ששלח ידו על הנביא ואמר תפסוהו מיד ותיבש ידו ובכל פעם צריך ליקח עמו שלשה אנשים כמשחז"ל מפ' ישור על אנשים ואין שורה פחות מג' בני אדם ואמנם לע"ד נראה כי זה החיוב הוא אם הקניט אותו בדברים בפני הרבים כי אז צריך לפייס אותו בפני רבים אבל אם הקניט אותו בינו לבינו למה מתחייב להוליך עמו בני אדם כי אדרבא נחשב לאפקרותא לפי כי ע"י מחילה זו שמבקש ממנו בפני השלשה מתפרסם יותר ומשחז"ל כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתיב מכסה פשעיו לא יצליח ומשני כאן בעבירות שבין אדם למקום כאן בעבירות שבין אדם לחבירו גם זה מתיישב על דרך זה בענין שהוא מפורסם אבל בדבר שהוא בצינעא מי ישמע לדבר הזה לפרסם מה שהקניט אותו והונה אותו לרבים ואם אינו מתפייס בג"פ אינו זקוק לו זה הענין הוא כנגד החיוב המוטל על זה שהקניטו אבל אותו שלא מחל כבר אחז"ל מנין שלא יהיה המוחל אכזרי וכו':

[ב] אם מת אשר חטא לו מביא עשרה בני אדם ומעמידם על קברו וכו' דשמא לא היה מתפייס בחיים אלא עד ג"פ ואומר חטאתי לה' ולפלוני זה שחטאתי לו ולא יפרסם החטא שחטא לו אף על גב שהם דברים בעלמא:

ואמנם יש רמז נמי בענין מחילה זו שבין אדם לחבירו בענין הקב"ה עם כ"י כדאיתא במדרש אמר הקב"ה לנביאים לכו ופייסו לכנסת ישראל נחמו נחמו עמי וכו' מיד הולך הושע אצלה א"ל הקדוש ב"ה שלחני אצלך קבלי ממני תנחומין א"ל מה בידך א"ל אהיה כטל לישראל וכו' א"ל אתמול אמרת לי הכה אפרים שורשם יבש ועתה אתה אומר לי כך לאיזה נאמין מיד הוא חוזר אצל הקב"ה וכן כל הנביאים שולח אותם הקדוש ב"ה לפייס לכ"י ואינה מקבלת מהם תנחומין אומר הקב"ה לאבות לכו אתם ונחמו לכ"י מיד הולכים אצלה לנחם אותה וא"ל קבלי ממנו תנחומין אומרת לאברהם איך אקבל ממך תנחומין שעשיתני הר שנאמר בהר ה' יראה הולך יצחק וא"ל קבלי ממני תנחומין א"ל היאך אקבל ממך תנחומין שיצא ממך עשו הרשע שעשאני שדה ובניו שרפוני באש

הולך אצלם יעקב וכו' אמר ליה היאך אקבל ממך תנחומין ששמתני כלא הייתי שנאמר אין זה כי אם בית ה' הולך משה וא"ל קבלי ממני תנחומין אמר ליה היאך אקבל ממך תנחומין שכתבת עלי גזרות קשות שנאמר מזי רעב ולחומי רשף מיד הולכים כלם אצל הקדוש ברוך הוא ואומרים רבונו של עולם אינה מקבלת ממנו תנחומין שנאמר עניה סוערה לא נוחמה א"ל הקב"ה אני ואתם נלך וננחמה שנאמר נחמו נחמו עמי אין ראוי ליילך אלא אני בעצמי לפי שעברתי על מה שכתוב בתורתי לא תעבוד בבכור שורך וכו' כתבתי בתורתי לא תשנא את אחיך ואנכי שנאתיה ג"כ עלי לפייסה כתבתי בתורתי לא תסגיר עבד אל אדוניו ואני מסרתים לא"ה וכו' הנה מבואר מזה המדרש ש הקדוש ב"ה מקיים מש"ה ישור על אנשים שהרי אע"ג ששלח כמה פעמים לנחם לכ"י ולא נתפייסה הלך הוא יתברך בכבודו גם כל הנביאים עמו והאבות ומרע"ה ויאמר חטאתי וישר העותי לפי שעברתי על מה שכתוב בתורתי וכו' ולכן ילמד האדם ק"ו מיוצר הכל כך משפיל עצמו ומודה בפני הכל ואומר אני עברתי על מה שכתוב בתורה ואיך יתגאה גוש עפר שלא לעשות כן ולא עוד אלא כי הדין עמו אם המדרש זה הוא כפי פשוטו שמדבר על ישראל הנה כל מה שלקינו הוא בעוננו ולא כחטאינו גמל עלינו ואם לענין כ"י היא השכינה כי שלחה מביתו והיא בגלות גם זה כפי הדין עשה כדאיתא פ' תשא דף קפ"ט. וז"ל מאי דכתיב בצר לך ומצאוך וכו' למלכא דהוה ליה ברא יחידאה ורחים ליה רחימו דנפשא יהב ליה למטרוניתא אמיה דתרבי ליה ותוליף ליה אורחן מתתקנן וכו' חב לגבי אבוהי אפקיה אבוהי מביתיה וכו' אמר הואיל ונפקנא מהיכלא דאבא וכו' מה עבד אזל ואתחבר בזונות וכו' מה עבדו ישראל חמו דהא אתבדרו לבבל נסיבו נשין נכריו' ואולידו מנהון בנין עכ"ד אימא קדישא הות אפוטרופוסא עלייהו וכו' תבו אינון בלא סיועא דאתחזי לון בלא פליאן וניסין אלא כלהו מתבדרן כלהו במסכנו ותבו להיכלא דמלכא בכיסופא ואימא קדישא ערבא לון חאבו כמלקדמין מה עבד קב"ה אפיק להאי ברא כמלקדמין מהיכליה ואמיה בהדיה אמר מכאן ולהלאה אימא וברא יסבלון כמה בישין כחדא הה"ד ובפשעכם שלחה אמכם וכו' הנה הדבר מבואר מזה המאמר כי באמת ובתמים שנא שלח הקב"ה לשכינה בגלות לפי שערבה לישראל ועם כל זה אמר ה' אני חייב ליילך לנחם אותה לקיים מש"ה ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר העותי ולא שוה לי וכלן נמי מחוייב האדם לעשות כן מדין ק"ו כאמור ויפייס את חבירו על ידי ג"פ כנזכר ומכ"ש אם מת חבירו כי יקח י' בני אדם וילך על קברו ויאמר חטאתי לה' ולפלוני זה שחטאתי לו ונרצה לו לכפר עליו: [ג] תקנת קדמוננו שלא להוציא שם רע על המתים בלי ספק כי זה כמו נדרי זירוזין שאם לא כן מה צורך נמצא לתקנה זו או

לעשות חרם על דבר המתים וכי על החיים מי שרי להוציא עליהם שם רע והלא המוציא שם רע על חבירו אין לו מחילה עולמית:

[ד] יכול לטבול וללקות מתי שירצה וכו' הנה ענין הטבילה היינו מטומאת קרי דלא סגי בלאו הכי שלא יצאו טיפין עם מי רגלים ולכן טובל שתי פעמים א' להעביר הטומאה והשניה לקבל הקדושה שהרי שנינו ר"ה ויוה"כ כרגלים וחייב אדם לטהר עצמו ברגל גם האיש הנרגל ואם הוא ערב שבת טובל ג"פ כדרך כל הטובל ע"ש אחת ליטהר מטומאת קרי שניה לפשוט בגדי חול שלישית לקבל קדושת שבת כדאיתא בזוהר לבתר אתיא מטרוניתא ובעיין בני היכלא די בתשעה לירחא למעבד חדוותא ולמטבל בנהרא לדכאה גרמייהו בזווגא דמטרוניתא ביומא אחרא הנה מבואר מזה כי לטהרה גדולה זו אינו מועיל תשעה קבין כדין בעל קרי לפי כי זה מורה לזווגא דמטרוניתא ואחר שיטהר לוקה מטעם ונקלה אחיך ובכל שעה שירצה יכול לטבול וללקות רק שיהיה קודם הלילה אמנם הטבילה תהיה לאחר חצות ואינו מברך עליה:

סימן תרו

[א] להיות כי עיקר הוידוי הוא מן התורה שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם ועיקר התשובה הוא הוידוי וכמשחז"ל שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו אמרה חטאים תרדף רע' שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו אמרה הנפש החטאת היא תמות שאלו לתורה חוטא מהו עונשו אמר' יביא קרבן ויתכפר לו שאלו להקב"ה חוטא מהו עונשו אמר יתודה ולכן צריך האדם, להתודות במנחה קודם סעודה המפסקת חיישינן שמא יחנק בתוך הסעודה ונמצא עתה מת מתוך התשובה וכך אמרו חז"ל מלתא מגנייא דאית בך קדים ואמרה שנא' ויאמר עבד אברהם אנכי:

[ב] אין צריך לפרט החטא ואם רצה לפרט הרשות בידו ואם מתודה בלחש נכון לפרט החטא איתא בזוהר דף קצ"ה. וז"ל שוי גרמי' בהדיה חסידי דכתיב שמרה נפשי כי חסיד אני בגין דאצטריך ליה לבר נש דלא לשואה גרמיה רשע ואי תימא אי הכי לא יפרט חטאוי לעלמין לאו הכי אלא כד יפרט חטאוי כדין איהו חסיד דאתי לקבלא תשובה אפיק גרמיה מסטר בישא דהוה בטינופא דילה עד השתא והשתא אתדבק בימינא עילאה דאיהי פשוטה לקבלא ליה ולא תימא דלא מקבלא ליה קב"ה עד דיפרט חטאוי מיומא דהוה בעלמא או אינון דאתכסון מניה דלא יכיל לאדבקא אלא לא אצטריך לפרשא בר אינון דידכר מנייהו ואי שוי רעותיה בהו כל אינון אחרנין אבתרייהו דהא תנינן אין

בודקין חורי ביתא עילאין לעילא ולא אינון תתאין לתתא וכו' גרסינן בנגעים כ"ד ראשי איברים אינון דלא מטמאין משום מחיה וכו' ולכן אם מתודה בלחש נכון לפרט החטא:
[ג] צריך להתוודות מעומד וכו' יש ללמוד טוב טעם מזה המאמר ממ"ש כי המתודה אפיק גרמיה מסטרא בישא דהוה בטינופא דילה עד השתא והשתא אתדבק בימינא עילאה דאיהו פשוטה לקבלא ליה ולכן צריך להתוודות מעומד על הנחה זו ואפי' כי שמע מש"ץ והוא התודה כבר צריך לעמוד מן הטעם שעתה הוא מתעלה ומתדבק עם ימינא עילאה צריך לעמוד:
[ד] עונו' שהתודה עליהם ביום הכפורים שעבר ולא שנה עליהם וכו' מאחר שהנחנו כי הוידוי הוא אחזי דאתי לקבלא תשובה אפיק גרמיה מסטרא בישא דהוה בטינופא דילה עד השתא ועל ידי שמתוודה הוא מתדבק בימין עליון שהיא פשוטה לקבל שבים למה לא יחזור ויתודה עד כמה פעמים כמ"ש וחטאתי נגדי תמיד ומה גם כי העושה תשובה מאהבה זדונו' נעשו' לו כזכיות מה מאד טוב לו להתוודות עליהם אעפ"י כי לא שנה עליהם מתודה עליהם: [ה] בתפלת מנחה ערב יום הכפורים אינו חותם בוידוי שאחריה שהרי כל עצמו של וידוי זה שמא יתקלקל בסעודתו:
[ו] כל הקהל לוקים מלקות ארבעים אחר תפלת המנחה וכו' כנראה כי הטעם שאמר שהמלקות יהיה אחר המנחה מפני כי אז מצויים שם כל הקהל ואתי לידי בזיון והיינו עיקר של המלקות בזמן הזה שאין שם ב"ד סמוכים כדי ללקות בפניהם ומה גם שאין שם עדים שעשו בו התראה כדי לחייב אותו מלקות ולכן כאשר לוקה בפני הקהל האדם מתבזה ונכנע והיינו מה שאמר שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו כי מה ענין שמתוך כך שאמר אלא הענין כדאמרן כי לעולם אין מלקות זה מן הדין אלא שמתוך כך החי יתן אל לבו על ידי שלוקה בפני הכל וכדי בזיון ימצא לו והוא סיבה לשוב מעבירות שבידו שהרי נתקיים בו ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה לעיניך הרי הוא כאחיך וזה יהיה לו מפני כי נמצא שם כל הקהל בשעת המנחה אבל אם נמצא שם בתחלה כל הקהל כדי להתפלל תפלת המנחה ואף על גב שאין נמצא שם כלם רק עשרה כדי להתפלל אז טוב לו ללקות קודם שיתפלל תפלת המנחה לפי כי הנה נמצא עתה טהור מפני שכבר עשה טבילה ופירש מן הטומא' ואחר כך הוא לוקה מלקות ארבעים לעיני כל הקהל ומתקיים בו מה שאמר הכתוב ונקלה אחיך לעיניך ונתבזה הרי הוא כאחיך ואחר כך סמוך לזה הוא מתפלל תפלת המנחה אחר אותה הכנעה הגדולה שקבל בעצמו על ידי המלקו' נוסף עוד בתפלה בנמיכת רוח לעין כל ואחר כך הוא מתודה על עונותיו כדי

לפרוש מסטרא בישא דהוה בטינוף דילה עד השתא ולהדבק בימין של הקדוש ברוך הוא שהיא פשוט' לקבל שבים ודאי אז טוב לו ונעתר לו לכפר עליו:

סימן תרז

[א] מפני שאמרה תורה מערב עד ערב תשבתו לכן אוכלים ומפסיקים קודם בין השמשות מפני שצריך להוסיף מחול על הקדש והענין כי הנה בכל זמני ששון ומקראי קדש נמצא ענין זה שצריך להוסיף מחול על הקדש והנה זה הענין הוא לצורך האדם הגשמי ולטובתו כאשר נתבאר בכל החיבור הזה בכל המצות ובכל אשר צוה ה' לעשות הוא לטובתו של אדם ולקדש אותו להיות כי חלק ה' עמו ונאמר ישראל אשר בך אתפאר ולכן גם בענין תוספ' זה הוא מורה ענין תוספת קדושה בעצם אדם כאשר הוא מוסיף מחול על הקדש כמו כן יש לו תוספת קדושה כי הנה בכל הימים טובים ימצא לאדם תוספת הארה בנפשו וכאשר הוא מוסיף מחול על הקדש כך הוא מוסיף הארה בנפשו ורוחו גם לעתיד בהיותו בג"ע הארץ ימצא לו תוספת עונג כדאיתא פרשת ויקהל דף ר"י:

וז"ל נשמתא דנפקת מחשוכא דהאי עלמא איהי תאיבת למחמי כהאי בר נש דתאיב למשתי בתאיבו למיא הכי כל חד וחד איהו צחצחות כמה דאת אמר צחה צמא מאינון צחות דנהורין ורקיע והיכלין דגנתא ואלמלא ההוא לבושא לא יכלין למסבל וההוא נהר דנפיק מעדן כל אינון נשמתין יתבין בלבושי יקר על ההוא נהר וכדין מתיישבן ורוון באינון צחות ויכלין למסבל וכו' והנה כפי הזמן שמוסיף האדם בעול' הזה מחול על הקדש כך מוסיפין לו להקדים ליישב על אותו נהר להשתעשע באינון צחות הנזכר וכן נמי לזמן התחיה הוא מקדים לשאר האדם כדאיתא בזוהר פרשת תולדות דף צ"ח. וז"ל ר' אלעזר וכו' עאל לקמיה ר' יהושע א"ל חיזו ודחילו סגי עאל בי דהא אנא חמי מה דאתערו חברנא וכו' דבשתיתאי יהא פורקנא שפיר אבל אנא חמי אורכא יתירא על אינון דיירי עפרא וכו' והיינו דכתיב בשנת היובל הזאת תשובו וכו' כשישתלם הזאת שהוא ה' אלפים ת"ח תשובו איש אל אחוזתו אל נשמתו שהיא אחוזתו אמר רבי יהושע לא תקשי לך האי דהא תנינן ג' כיתות הן של צדיקים ושל רשעים ושל בנוניים צדיקים גמורים יקומון בקימה של מתי א"י כמה שנים שהם קודמין וכו' הנה הדבר מבואר מזה המאמר כי כל אחד כפי מעשיו כך מקדים התחייה שלו לעתיד ולכן זה המוסיף מחול על הקדש כך מוסיפין לו לעמוד קודם שאר מתי ישראל ולכן תוספת זה אין לו שיעור לפי כי כל אחד כאשר יעשה כן יעשה לו אמנם הצד השוה לכל הוא קודם בין השמשות כי לאדם שטוב לפניו קודם שיעריב שמשו אז נאמר תוסף רוחם יגועון ומה גם לזמן העתיד של

זמן התחיה שהוא בין השמשות של אלף הששי נאמר תשלח רוחך יבראון ולכן צריך להוסיף מחול על הקדש מעט או הרבה בערב יום הכפורים אין לו לאכול אלא מאכלים קלים להתעכל אשר ליום המחרת אומר השטן לפני הקדוש ברוך הוא יש לך אומה למטה דומה למלאכי השרת כדלקמן ובזה לא יצטרך להסך רגליו וגם יש תועלת מיד כדי שלא יהא שבע ומתגאה כשיתפלל ומה גם הוא ברמז לעתיד שלא יאכל אדם למלאת רסן בטנו כך אמרו חכמים זכרונם לברכה לאחר שלשה ימים כרסו נבקעת ונהפכת על פניו ואומר טול מה שנתת בי לא כך הוא כאשר האדם מרגיל עצמו לאכול לקיום נפשו בלבד ומה גם כי כאשר האדם אינו נהנה מתענוגי העולם אז אינו שולט השטן בבשרו וכדאיתא בזוהר פרשת שנח לך כל זמן שהגוף קיים השטן מקטרג אמנם כאשר יכל בשרו מרואי אז ושופו עצמותיו לא ראו כדאיתא בזוהר אמנם מי שאינו נהנה זולת מן המצטרך לו ולא הלך אחר תאוות הגופיות אינו שולט עניו כלל כדאיתא בזוהר פרשת שלח לך וז"ל גופיהון דצדיקייא לא התענגו זולת מתענוגי מצוה זמני וחגי וכו' לא שליט עליהון ולכן לרמוז על כל זה לא יאכל אלא מאכלי' קלים שלכן משביע הנשמה למלאך ולקחת אשה לבני משם כדאיתא בזוהר פרשת חיי שרה דף קנ"ז. ואשביעך בה' וכו' תא חזי שבועת קיימא דא אומי ליה נשמתא אשר לא תקח אשה לבני וכו' כלו' שלא תקח גוף לבני לבנייני להכנס בגוף אחר בגוף שאינו ראוי לו כאותו שיצאתי ממנו וכו' אמר רבי יצחק אותו הגוף שנצטער עמי באותו העולם ולא היה לו הנאה וכסוף בו מפני יראת קונו אותו הגוף ממש תקח ליצחק בשמחת הצדיקים וכו' ואמנם גם בענין מה שנוגע למעלה יהיה ענין תוספת זה מענין מה שאמר בזוהר פרשת קרח דף קע"ה. וז"ל רבי שמעון אמר קריאי מועד קראי כתיב אמאי אלא מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא ורזא דא כל אינון כתרין עילאין דשמא קדישא אתאחיד בהו כלהו זמינין מאתר דאקרי קדש הדא הוא דכתי' מקראי קדש ואימתי בשעתא דמועד זמין בעלמא כגוונא דאינון כתרין עילאין זמינין מקדש עילאה הכי נמי קדש תתאה זמין לחילוי לאתעטרא להו קדש עילאה ידיעא קדש תתאה חכמת שלמה ה"נ איהי זמינא לכל חילהא וכו' בזמנא דמועד שרייא בעלמא כגוונא דחילהא קיימין לעילא ה"נ קיימן ממנן דעמא דילהון לתתא ועל דא אקרון קראי מועד וכו' הנה מבואר הדבר מן המאמר ממ"ש דקיימן ממנן דעמא דילהון לתתא לכן צריך להוסיף מחול על הקדש להודיע כי כן גם הללו שהם חול והעולם שלהם משמש בחול עתה נמצא לו ולהם תוספת קדושה ולכן אין לו שיעור כי בהיכר בלבד מספיק אלא שיהיה קודם בה"ש וזה ית' בדיני שבת לפי שת"ת ישראל נקרא שמש והצדיק נק' שמש שנא' כי שמש ומגן ה' אלהים והזמן מורה לזה כי הוא אלף ות"ק אמה כי סוד

האלף נאמר בזוהר האלף לך לשלמה ות"ק הוא מהלך עץ החיים וכל זה הוא קרוב לכלה הנקרא' לילה ולכן צריך להוסיף קודם כנזכר כדי להכניס אותו שיעור מן החול של העולמות אל הקדושה:

[ב] נשים שאוכלות ושותות עד שחשיכה ואינן יודעות וכו' הנה בזמן הזה לא נמצא מסוג זה אשה קשת עורף בדבר כזה ויותר הם מחמירות בדבר עד מקום שראוי להודיע אותם כי אין מצוה להוסיף כ"כ ובפרט למעוברות ומניקות צריך להודיע אותם דין זה אם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול יכול לחזור ולאכול כל זמן שנא קבל עליו התענית וזה לאנשים מכ"ש למעוברות ומניקות כי הם מריעים לזולתם וראוי להם שלא להרבות בתוספת זה ודי להם בסייג שעשו חז"ל ועל כיוצא בזה אחז"ל כל המוסיף גור

סימן תרח

[א] אם באתי לתת רמז גם בענין ההטמנ' אל יפול לב אדם עליו מזה כי הרצון להודיע כי כל הדברים הנראים פשוטים גשמיים לא יחדל מהם הרמז על כל הדרכים הנ"ל לא יעדר דבר והנה ענין ההטמנ' בתחלה אתה דורש שבא הרמז על העונות שהאדם עשה הם טמונים ומתכסים שנאמר כסוי חטאה והם ניתנים על האש היא אש זרה שנא' ונשא השעיר עליו את כל עונות בני ישראל לפי שהרי התודה ופי' מס"א כנ"ל ואתדבק בימינא עילאה ולכן עונותיו טמונים עד מוצאי י"ה כלומר שאם חזר ושנה עליהם נחשבים עליו ומה גם כי עדין לא נמסרו הפתקין ולכן ממתינין לו אולי יעשה תשובה שלימה ונרצה לו ואם נאמר עוד כי ירצה רמז בזה על העתיד דמאחר שהוסיף מחול על הקדש לרמז על ענין ההווה והעתיד בזמן התחיה לכן יש להמתין חמין בערב יוה"כ כי בזה מורה כי אין אכילה במקום שהולך לג"ע זולת למוצאי י"ה שהוא עולם התחיה שבא אח"כ שהוא לאכול לשבעה גם זה מדבר ופנה למעלה כי מותר להטמין חמין בערב י"ה דמאחר שכבר נקרא למעלה כאשר מוסיף מחול על הקדש היינו על ענין ההזמנה אשר קדש תתאה זמין לכל חילוי שהם דרך חול ומכניסם לשם בתוך הקדושה והיינו כדרך הטמנה כי אין מתגני' שם ולכן דוגמא לזה מותר להטמין חמין בערב י"ה למוצאי י"ה כי אז חוזר הדבר לכמו' שהיה מעיקרא כנזכר:

גם לסברת א"ד דאין טומנין הכל הולך אל מקום א' ורוח אחד להם:

סימן תרט

[א] מקום שנהגו להדליק נר בליל יוה"כ מדליקים מקו' שנהגו שלא להדליק אין מדליקין וכבר אמרו בגמ' בין שאמרו מדליקין בין שאמרו אין מדליקי' כלם כונת' לטובה ועמך כלם צדיקים והנה ענין ההדלקה הוא מורה על תוספת הנפש והרוח הנק' נר כדאיתא בזוהר בפ' נר ה' נשמת אדם כי הנה לדברי האומר מדליקין הרצון לומר כי הנה ביום הזה מתוך הקדושה הנמצא בו הם מאירים נמי נפש ורוח ונשמה כי כלם הם סוד נר כאמור ומאחר כי ביום הזה מתקדש ע"י הוידוי שהקדים ונתפרש מסטרא בישא ואתאחד בימינא עילאה שהיא פשוט' לקבל שבים א"כ מעתה הם מאירים כל האיברים שלו לפי שיצאו מתחת רשו' הקליפ' ויצדק בהם מש"ה לאמר לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו כנ"ל בענין תקיעות השופר שהוא לאפקא עבדין לחירו ולכן עתה כל החלקים שבאדם הם נרות והם מאירי' בעצם אדם ולכן לרמז זה מדליקין ומה גם לענין שהם מאירים בג"ע בערך נרות לפני השכינה הוא משחז"ל למה הם דומים הצדיקים לפני השכינה כנר לפני האבוק' ועוד רמוז על זמן התחיה כי יקומו כל הגופים המגולגלים כנ"ל ממאמר הזוהר פ' משפטי' וזה יהיה להם כענין מדליק נר מנר ולכן יאמר כי טוב להדליק ולדעת מאן דאמר אין מדליקין היינו להעיר לב האדם בתשובה ולכן מאן דאמר מדליקין כדי שיראה אשתו ויתבייש ממנה ולא יקרב אליה מפני כי אסור בתשמיש וזה מורה על חלק הגוף כי לכן אחז"ל אשתו כגופו דמייא ולמאן דאמר אין מדליקין מטענה זו עצמה דילמא יראה אותה בבגדים נאים ומקושטת וחשק בה ולכן אין להדליק כדי שישים אל לבו לכל הפחו' לעשות תשובה לזכות לכל אלו הדברים האמורי' ולכן יש מי שאומר שמברך ומודה לפני הקב"ה על הדלקת נר יום כפורים שזכה האדם לכל אלו הדברים:

ואמנם עוד יהיה הרמז בהטמנה זו למה שאמר בזוהר ובתיקונים כד ייתי סמאל ותבע חובין דישראל א"ל קב"ה זיל אייתי סהדי ואזל ואייתי שמשא ואז הלבנה מתכסי' אן מתכסי' סליקת לגביה ההוא אתר אתמר במופלא ממך אל תדרוש ולרמז זה מותר להטמין חמין בערב י"ה למוצאי י"ה כי כל זמן זה היא למעל' טמונה בענין משחז"ל שנסתרה אסתר מאחשורוש שלש שנים והבן ויש שאינם מטמינים כי יאמרו שהעיקר היה בר"ה שנא' בכסה ליום חגנו אבל עתה אע"ג כי היא נסתרה לא מפני סמאל הוא שהרי אינו שולט ביוה"כ:

מקו' שנהגו להדליק נר בליל י"ה מדליקין איתא בזוהר פ' תרומ' דף קס"ו פתח ואמר כי נר מצוה וכו' אמאי אקרי נר אלא כד מקבלא מבין תרין דרועין רמ"ח שייפין עילאין ואיהי פתחא לגבייהו תרין דרועין דיליה כדין אתכלילו תרין בהו ואקרי נר עכ"ל הנה הדבר

מבואר מזה המאמר כי בחינת נר הוא מורה על שלימות גדול הנמצא לכ"י ולכן מקו' שנהגו להדליק נר בליל י"ה מדליקין להורות ע' עליית מדה זו עד שנק' נר אמנם מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין לפי כי מדה זו אין לה ייחוד בי"ה כמש"ה פ' אמור דף ק' וז"ל ר' אבא שלח ליה לר"ש אימתי זווגא דכנסת ישראל במלכא קדישא שלח ליה וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה וכו' אמר ודאי לאו זווגא דמלכא במטרונית' אלא בזמנא דנהרא מאבא עילאה וכו' אחותי בת אבי היא וכו' בזמנא דנטלא מבי אבא ולא בזמנא דנטלא מבי אימא וי"ה אוכח דתשמיש המטה אסור בגין דזווגא לא אשתכח דהא מבי אימא נטלא ולא מבי אבא וכו' ולכן אין מדליקין כי הנה שלימות נר זה מה מועיל מאחר כי אין שם זווג ובגשמי יש לחוש שמא יראה אשתו מקושטת ויבא לידי תשמיש אמנ' אם הוא שבת חייבין הכל להדליק כי למה יגרע זה השלימות של כ"י בבחינת נר ואע"ג דליכא תשמיש מ"מ הרי נמצא בתחלה זה השלימות של רמ"ח איברי' ותרין דרועין דאתכליל בהון כחושבן נר היינו לפי שע' קודם בין השמשות ואח"כ תעלה לבית אמה בתחלת הלילה ואין לה זווג כאמור לעיל ואז המדליק מברך ודאי להדליק נר שבת שהרי נעשה הייחוד אמנם כשחל להיות בחול י"א שמברכים להדליק נר י"ה במקום שנהגו להדליק דסבירא להו כי בשעת הדלקה נמצא לה הייחוד שנק' נר ועל שלימו' זה מברך אמנם מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומבואות האפלים ועל גבי החולים לפי כי כל אלו ההדלקות אין מורים על זווג זולת ענין הארה בלבד והארה זו נמצא למטרוניתא כדאיתא פ' פנחס דף רי"ד וז"ל ובעיין בני היכלא בתשעה לירחא למעבד חדוותא וכו' וכדין ישראל בתעניתא על חובייהו ומכפרא להו דהא אימא עילאה אנהירת אנפהא למטרוניתא וכו' ולכן מדליקין בכל אלו המקומו' בכל מקום ומטעם זה נוהגים להרבות נרו' בב"ה ולהציע בגדי' נאים כי כן נמי נהירת אנפהא למטרונית' אימא עילאה ובלי ספק שנותנת לה בגדים נאים כמש"ה ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור ועתה הם כתנות אור והאדם הגשמי מרויח בעבור כן הארה לנפשו באותה שעה גם נעש' לו חלוקא דרבנן ונוסף עוד לזמן התחיה שיהיה לו בגדים נאים ק"ו מחטה כמשחז"ל שנ' ויתיצבו כמו לבוש (איוב לח) כלו' כמו הלבוש שהתקין האדם לעצמו בעה"ז שהי' עושה לקדוש ה' מכובד כמשחז"ל כבדהו בכסות נקייה ביוה"כ:

ואיתא בזוהר פ' ויקהל דף ר"י. וז"ל זכאה חולקי' מאן דזכי לאתלבשא באלין לבושין בגנתא דעדן וכו' אלין מעובדין טבין דעביד בר נש בהאי עלמא וכו' כד סלקא מתעטרא בהו מאן דמתעטרא ואשתאר חולקיה להההוא בר נש ואתעביד מניה לבושין לאתלבשא בהו נשמתא לסלקא לעילא ובזה מובן מ"ש כבדהו בכסות נקיה כביכול כך גורם למעלה

בגדים נאים נקיים ותכלית הענין כי חז"ל מדברים בנגלה ובנסתר ולענין הנגלה מבואר הוא כי הנה אמר כי ע"י המעשה של איש הישראלי אתעטר מאן דאתעטר ע"ד משחז"ל המלאך ממתין עד שיסיימו ישראל כל התפלות ועושה מהם עטרה לחי העולמים ועתה למדנו כי גם היחיד העושה דבר של מצוה עושה ממנה עטרה הוא מ"ש מתעטרא בהו מאן דמתעטרא ר"ל מי שרגיל להתעטר במעשה האיש הישראלי הוא חי העולמים ית' והנשאר יהיה לאיש העושה המצוה בגדים נאים כאמור וכאשר נתבונן בדרך הנסתר אקדים מ"ש בזוהר פ' בלק דף קצ"ז וז"ל ר' אבא פתח אם לא תדעי לך היפה בנשי' וכו' ואוליפנא מגו בוצינא קדישא דבשעתא דאיהי סליקת למלקט ענוגין וכסופין ומומא אשתכח בהו בישראל לתתא כדין מטי לגבה טפה כחרדל ומיד אתעדיאת ויתיבת עלה יומין במנין וכדין ידעי לעילא דמומא אשתכח בהו בישראל ואתער שמאלא וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי מעשה התחתונים גורם שבא למטרוניתא טפה כחרדל ופורשת מבית תענוגיה כאמור ובזה אבין מה שפתח ר' אבא ע"ה בפ' אם לא תדעי לך (שיר א) שהקב"ה אומר לכ"י אף על גב שהיא יפה בנשים אומר לה צאי לך התרחקי ח"ו ממני כד"א ויצאה מביתו וזה בעקבי הצאן בעבור ישראל כנזכר והנה טפה זו היא בבגד והיינו שר' אלעזר הריח בבגד של האשה ואמר דם חימוד הוא ולכן אחז"ל מש"ה לכבוד ה' מכובד זה י"ה במה אתה מכבדו בכסות נקיה כלומר שיעשה תשובה וע"י כן לא מבעיא שאינו מאבד הכסות שלו כמ"ש בזוהר בפ' כסוי חטאה כי הרשע החוטא מאבד הכסות שלו ע"י החטא ולובש אותו איש צדיק לא כך יהיה לו ונוסף עוד כי יהיה לו כסות נקיה חלוקא דרבנן וזה עושה כבוד להקב"ה שנאמר זובח תודה יכבדנני ואחז"ל יכבדנני בשני עולמות וסוד הענין כי כמו שהעון של התחתונים גורם כי מטי לה כטפה של חרדל ואתעדיאת ומתרחקת מדודה בעבור אותה טפה אם תראה בבגד גם בהפך מזה הוא על ידי מעשה התחתונים הטוב כביכול גורם למעלה שיהיה כסות נקיה ואז אתעטר מאן דאתעטר חי העולמים שנאמר ברכות לראש צדיק כדאיתא פרשת עקב ע"ש והענין בקיצור נמרץ כי על ידי המעשה שיעשה האיש הישראלי עולה ופנה למעלה בסוד אור חוזר ואחז"ל אין טיפה יורדת מלמעלה שאין עילה כנגדה טפים מלמטה וזה שעולה מלמטה הוא סוד העטרה שמתעטר בה חי העולמים שנא' ברכות לראש צדיק וכאשר מתייחדים בסוד חתן וכלה צדיק וצדק מה שנשאר מאותם הטיפות הוא נעשה לאדם זה שגרם לעשות היחוד הזה והיינו כבדהו שיהיה שם כסות נקייה ולרמוז זה מציעים בגדים נאים בב"ה והבן:

סימן תרי

[א] כאשר ניתן לב מה צורך נמצא בהודעה זו שהוצרך לשנות לנו כי יוה"כ לילו כיומו לכל דבר שנראה הודעה זו מיותרת שלא לצורך כי היכן מצינו כי אין הלילה שוה ליום עד שהוצרך להודיע אותנו כי ליל יוה"כ הוא כיומו לכל דבר והרי שבת וכל ימים טובים יוכיחו כי לילה כיום בהשואה אחת אמנם חז"ל כל דבריהם כגחלי אש נוקבים ויורדים עד התהום ומעלימים כונת דבריהם כדרך התורה שהיא מתלבשת סודותיה בענין נגלה ודרך פשט המובן לכל ולא מפני כך המשכיל יתרשל לתת לב להשכיל להטיב להעמיק בכונתה כדאיתא פרשת בהעלותך דף קנ"ב וז"ל ר"ש אמר ווי להההוא בר נש דאמר דהא אורייתא אתא לאחזאה סיפורין בעלמא וכו' ת"ח אית לבושא דאחזי לכולא ואינון טפשין כד חמאן לבר נש בלבושא דאתחזי לון שפירא לא מסתכלין יתיר חשיבו דההוא לבושא גופא חשיבו דגופא נשמתא כהאי גוונא אורייתא אית לה גופא ומלי דאורייתא דאקרון גופי תורה מתלבשא בלבושין דאינון ספורין דהאי עלמא טפשין דעלמא לא מסתכלי אלא בההוא לבושא ובי' אינון דידעין יתיר לא מסתכלן בלבושא אלא בגופא וכו' חכימין עבדי דמלכא עילאה אינון דקיימו על טורא דסיני לא מסתכלי אלא בנשמתא דאיהו עיקרא דכלא אורייתא ממש ולעלמא דאתי זמינין לאסתכלא בנשמתא לנשמתא דאורייתא וכו' הנה מבואר מזה המאמר עומק המחשבה של ד"ת וכן נמי דברי חז"ל ולכן ראוי להאמין כי לא לענין הנגלה אחז"ל כי לילו כיומו לכל דבר אלא לענין נסתר וסוד הדבר יובן עם מ"ש בזוהר פ' ויקרא דף ט"ו: וז"ל תאנא מסטרא דאימא נפקין גרדינין נימוסין גליפין ואחדין בקולפאי דגבורה שלטין על רחמי כד"א הנועדים על ה' על ה' ממש וכדין אשתכחו עלמין חסרין וכו' וכד בני עלמא מכשרין עובדיהון לתתא מתבסמן דינין ומתעברן ומתערי רחמי וכו' תאנא בשעתא דמתבסמן דינין ושלטי רחמי כל כתרא וכתרא תב בקיומיה ומתברכאן כלהו כחדא ומתבסמא אימא בקל דינוי גליפין ותייבין לסטרהא וכדין אקרי תשובה שלימה ואתכפר עלמא דהא אימא בחדוותא שלימתא יתבא דכתיב אם הבנים שמחה וכדין אתקרי י"ה דכתיב ביה לטהר אתכם מכל חטאתיכם ומתפתחין ן' תרעין דסטרין גליפין וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי יוה"כ ר"ל שמתמתקים הדינים וחוזרים למעלה לאימא עילאה ונפתחים חמשים שערי בינה והיינו רצונם באומרם לילו כיומו לכל דבר לפי כי ידענו כי בשאר הימים מדת אל יעיר בבקר בבקר לאכפייא דינים שנא' ואל זועם בכל יום כמ"ש בזוהר נזעם לא אמר אלא זועם הוא פועל יוצא שזועם לבעלי הדין אבל בלילה אינו כן כי כל בעלי הדין הם שולטים כנודע אמנם יום הכפורים אינו כן כי הנה הדינים הם מתבסמין ותייבין אצל אימא עילאה ועוד נמי ביום שערי

הרחמים הם נפתחים כדאיתא בזוהר בפסוק ויטע אשל בבאר שבע אבל בלילה הכל סגור כנזכר בזוהר תרעין דילה סתימין מפחד בלילות אבל בלילה הזה בהפך כי נפתחים שערים עליונים ן' שערי בינה הרי לילו כיומו לכל דבר עוד תשוב ותראה כי דבר גדול הם אמרו ויובן עם מ"ש בזוהר פרשת אמור דף ק"כ. וז"ל בהאי יומא מתעטר כהנא בעטרין עילאין והוא קאים בין עילאי ותתאי ומכפר עליה ועל ביתיה ועל כהני ועל מקדשא ועל ישראל כלהו וכו' אדי ואתכוון ושארי לממני אחת ואחת וכו' בגין לאמשכא ולנגדא להאי אחת דהיא אימא עילאה בדרגין ידיען לכתרא דאימא תתאה ולאמשכא נהרין עמיקין מאתרייהו לכנסת ישראל ועל דא יומא דא תרין נהורין נהרין כחדא אימא עילאה נהרא לאימא תתאה וע"ד כתיב יום הכפורים כמה דאתמר עכ"ל הנה למדנו מזה המאמר כל השלימות הנמצא ביום הכפורים כי תרין נהורין נהרין כחדא אמנם בלילה לא ידענו מה לכן הם אמרו בנועם מליהם כי לילו כיומו לכל דבר דרך כל ומה גם לענין הנוגע לאדם הגשמי העולם הזה שנקרא לילה לחז"ל והוא כיומו של עולם הבא כמשחז"ל עולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה וכו' ולכן חייב כרת על מלאכה אכילה ושתיה כי לא תוכל לזכות לעולם הבא אם לא יעשה תשובה וחי בהם:

[ב] כל מלאכה שחייבים עליה בשבת חייבים עליה ביום הכפורים וכו' הנה ענין המלאכה הביאור שלה בדיני השבת ששם ביתה כאשר אמרו חכמים ז"ל מלאכת מחשבת אסרה תורה והענין בקצרה יובן כאשר אעיר הערה אחת כי למה ענין השבת הוא חמור מיום הכפורים כי כפי הנראה איפכא מבעי ליה שיהיה יותר חמור יום הכפורים מן השבת מפני כי יום הכפורים הוא יום מחילה וסליחה וכפרה יום קבוע לכל הדורות מה שאין כן יום השבת דאע"ג כי יום קדוש הוא מכל מקום אין נמצא בו כח למחול עונותינו גם שנתבונן בסוד הענין יגדל הספק זה מפני דקים לן כי השבת הוא נרמז בכנ"י ובתפארת ישראל אמנם יום הכפורים סודו הוא באימא עילאה סוד התשובה כנזכר למעלה בכמה מאמרים מן הזוהר אם כן למה יגרע יום הכפורים מיום השבת וגם שנא' כי גם השבת רומז באימא עילאה ראוי לומר מה נשתנה יום הכפורים מיום השבת להיות רל ממנו אמנם הענין הוא כי צריך האדם להבין כי כל המלאכות שנאסרו בשבת היה מפני העון של אדם הראשון שפגם ביום השבת והוציא מרשות היחיד לרשות הרבים כדאיתא בתיקונים ולפי שפגם א"ה במחשבה ובמעשה לכן מלאכת מחשבת אסרה תורה כמבואר במקומו אמנם יום הכפורים נתן להם לישראל בעבור שחטאו במעשה העגל וניתן להם יום הכפורים לכפר כדאיתא בפר"א הובא למעלה ולפי כי החטא שלהם היה קל משל אדה"ר ומה גם כי עשו תשובה כאמור לעיל ולכן משתנה

בשני פנים מן השבת כי העלייה היא יותר למעלה גם שהעונש שלו קל מן השבת דאיכא תרתי לטיבותא ולכן כל מלאכה שחייבים עליה בשבת חייבים עליה ביום הכפורים וכל שבשבת פטור אבל אסור ביום הכפורים כן לפי כי הצד השוה ביניהם כי ישראל חטאו ושבו על עון אבותם כמו שאחז"ל בפ' והמה כאדם עברו ברית אבל מכל מקום לא ראי זה כראי זה כאמור ולכן יש ביניהם הפרש כי בשבת זדונו בסקילה לפי כי כן היה הפגם שחטא אדה"ר במחשבה הוא בסוד אות יו"ד שהוא ענין הסקילה כדאיתא פרשת שופטים דף רע"ד. וז"ל לדון בסקילה לסמאל באבן דאיהו יו"ד וכו' והוא סוד המחשבה כנודע מן הזוהר והתיקונים ויום הכפורים זדונו בכרת לפי כי על ידי מעשה העגל כרתו אות ה' אחרונה והפרידו אותה מדודה וכדאיתא בזוהר פרשת תשא דבאימא תתאה חטאו שנאמר קום עשה לנו אלהים ע"ש ולכן עונשו בכרת וכל שאסור לטלטלו בשבת משום מוקצה כך אסור לטלטלו ביום הכפורים אבל התירו לנקב ירק ולפצע אגוזים וכו' מפני עגמת נפש אבל כבר נמנעו שלא לעשות א' מהנה אלא כל היום הם מרבים בשירות ותשבחות להקב"ה:

סימן תריא

[א] לא נעלם מעין כל קורא ספר כי ענין האכיל' הוא צורך לכל הנבראים והוא התיקון להם ולכן תיכף כשברא הקב"ה הנבראים שם נאמר הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע וכו' ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זורע זרע וכו' ולכל חית הארץ וכו' את כל ירק עשב לאכלה וכו' והענין לפי כי ע"י האכילה הוא עולה במעלה מדומם לצומח ומשם לבעל חי ומשם למדבר ואמנם גם האדם האוכל אותם נשלם מהם ר"ל מאותם ד' יסודות המורכבים בהם כאשר אוכל אותם בכונה ולכן שיערו חז"ל כי כאשר אוכל האדם כזית מייתבא דעתיה ואיתא במדרש אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורה אשר לא ישא פנים והיאך אתה נושא פנים להם לישראל שנאמר ישא ה' פניו אליך אמר להם איך לא אשא להם פנים שאני כתבתי בתורה ואכלת ושבעת וברכת והם מחמירים על עצמם עד כזית עד כביצה ואמנם היות השיעור הזה מכוון יובן עם מ"ש בזוהר פרשת פנחס דף רמ"ד. וז"ל ושיעורא דאוקמוה כזית וכביצה הא אוקמוה רבנן דאין עושין מצות חבילות אוף הכי לא יהבינן תרין שיעורין באת י' למהוי כזית וכביצה אלא תרי אלפא ביתות אינון איתי' עילאה ואית זעירא י' מן הויה עילאה י' הן אדני זעירא ואלין תרין חד בכזית וחד כביצה ורזא דא יאהדונה"י עכ"ל לענייננו הנה מבואר הדבר מזה המאמר כי זה השיעור הוא בשמו של הקב"ה והטעם מפני כי קיום כל הנביאים והוייתם הוא

על ידי שמו יתברך כי הנה בתחלת הבריאה הכל היה ונתהווה במאמר ולכן נשרש שמו בהם והיא המקיים אותם שנאמר ואתה מחיה את כולם וכח זה הנמצא בהם הוא המקיים את האדם ע"י המאכל ובזה מסתלק הספק הגדול הנמצא בזה והוא כי איך יתכן שיאכל אדם ירק ומקיים אותו והלא זה צומח וזה חי מדבר איך יתכן להיות ניזון על ידי דבר שהוא פחות ממנו בכמה אמנם בזה הנזכר מסתלק הספק כי להיות מאז כל הנבראים נתהוו במאמרו ונשרש שמו בהם כי לכן הם ארבע מדרגות דומם צומח בעל חי ומדבר כנגד ארבע אותיות שמו הגדול והוא המקיים אותם ומחיה אותם ולכן זה הכח הוא אשר האדם ניזון ממנו תמיד בכל ענין שאוכל שהרי האכילה עצמה היתה במאמרו ית' שנא' הנה נתתי לכם את כל עשב וכו' ואת כל העץ אשר בו פרי וכו' לכם יהיה לאכלה זה הכח הוא המקיים האדם וניזון ממנו והיינו מה שאמר בזה המאמר שיש שני אלפא ביתות מאותיות גדולות ואותיות קטנות וחזר ואמר אית יו"ד עילאה ויו"ד זעירא ואין הכל ענין אחד כי מה ענין זה לזה כי השני אלפא ביתות הם בהשואה אחת ואין הפרש ביניהם זולת באותיות גדולות וקטנות אבל בענין השמות יש הפרש גדול כי זה הויה וזה אדנות אמנם הענין הוא כי לעולם שני אלפא ביתות הם שלכן אות אחת של אדם שת אנוש היא גדולה להורות כי באותיות גדולות נברא ולפי כי אלף זו גדולה לכן ניתן לו אלף שנים ימי חייו אמנם הודיע אחר כך כי הב' יודי"ן הנמצאים באותיות יו"ד הגדולה רומז בשם הוי"ה ויו"ד דאותיות קטנות רומז ביו"ד דאדני ולכן היו באכילה שני שיעורין כזית וכביצה למדנו מזה כי כאשר אוכל האדם מתחברן תרין שמהן ונעשים צירוף יאהדונה"י ולכן זה האוכל ביום הכפורים ככותבת הגסה. והוא פחות מכביצה חייב שהרי עשה פגם באות יו"ד שנברא בו האדם שלכן בא השיעור זה ככותבת שהוא רמז למה שאמר הכתוב צדיק כתמר וזה פגם בו בעצם אדם ומה גם בצדיק עליון שנמשל לתמר וכן בא השיעור לביצה והוא רמז לאות יו"ד קטנה כאמור נמצא שהאוכל פוגם בנפש שלו שמכונה לביצה כדאיתא בתיקונים בפסוק והאם רובצת על האפרוחים או בצים ופוגם גם בשכינה אות יו"ד דאדני כאמור הנקרא ביצה כדאיתא בזוהר פרשת פנחס דף רי"ו. וז"ל דההוא דאמר דביצה אחת אפילת שתין כרכין וכו' אלא אוקמוה כגוונא דנפל ההוא ניפול דאיהו בר נפילאי שנאמר איך נפלת משמים הילל בן שחר נפילת ביצה דאיהו אתרוג שיעורו בכביצה ובגינה אתמר ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת וכו' הנה הדבר מבואר מן המאמר כי ביצה רמז לשכינה והיא יו"ד מאדני ולכן חייב כרת מדה כנגד מדה הוא עשה פגם והפריד שני יודי"ן זה מזה כך הוא עונשו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה הם רוח ונשמה שהם העם של הנפש ולכן הנפש החטאת

היא תמות בהתפרד מן הרוח והנשמה כנזכר ולכן שיעור זה שוה בכל אדם בין לננס בין לעוג מלך הבשן מפני כי הפגם שעושה הוא בנפש אדם ואין הפגם ענין שהוא כנגד הגוף כדי לתת בו שיעור לקטון לפי קטנו ולגדול לפי גדלו רק הפגם הוא בנפש אדם ולכן כלם בהשואה אחת הם:

[ב] כל האוכלים מצטרפין לשיעור זה אפילו מלח שעל הבשר וציר שעל הירק לפי כי כל זה הוא עושה פגם בהשואה א' כנזכר אבל אכילה ושתיה אין מצטרפין כדאיתא בזוהר פרשת תצוה דף קפ"ה: וזה לשונו חמש עיניין בגין לאסתייעא מחמש סטרין עילאין דיומא דכפורי אפיק לון ואינון תרעין דילה ואי שתיה קא חשיב דאיהו מסטרא דיצחק הא שית ואף על גב דבכלל אכילה איהו וכו' הנה מבואר מזה המאמר מפני מה הוא בכלל אכילה ואינו נחשב בפני עצמו לפי שהוא מסטרא דיצחק ובעינן לכלול אותו בימין לעולם כי זה הוא סוד העקידה שעקד אברהם את יצחק בנו כי אברהם הוא איש החסד ויצחק הוא סוד הגבורה אש ממים וכדי להמתיק אותו שלא יחריב העולם בא ענין העקידה כדי שיהיה לעולם נכנע ונקשר עם החסד ולכן לעולם השתי' היא בכלל אכילה ולכן אין לברך על המים באמצע הסעודה כאשר נתבאר במקומו גם יתבאר לקמן:

[ג] אכל וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה וכו' הנה נתבאר בהלכות פסח מה ששנינו שלש נשים עוסקות בבצק אחת לשה ואחת עורכת ואחת מקטפת במים כי ענין בצק זה הוא ענין בריאת האדם שהעובר הוא סוד בצק זה ואיתא בתיקונים אינון תלת יודי"ן דאזדריקו באדם קדמאה וסוד הדבר בקיצור נמרץ כי הנה כבר נתבאר למעלה כי שיעור כביצה היינו אות יו"ד אמנם היא מאותיות גדולות והנה הם. תלת יודי"ן היינו שיעור שלשה בצים ולכן בא השיעור שלשה בצים והענין כי הנה נתבאר עד כמה פעמים כי סוד האכילה הוא כינוי אל היחוד בסוד הלחם אשר הוא אוכל כנזכר במאמר הקודם כי מתחבראן תרין שמהן הויה אדני ונעשים בשילוב יאהדונה"י בסוד הזווג והנה סוד שלש נשים ששנינו שלש נשים עוסקות בבצק הם סוד שלש ההין לפי שאות ה' ראשונה שבשם נעשית ארבעה באופן זה ה"ה ואות ה' של המלוי נעשית ה"ה הם ארבעה וסי' רביעית ההין ובזה תבין טעם לאומר שהם ארבעה בצים שיעור אכילת פרס כנגד ארבעה ההין ולמר שלשה לפי כי אות ה' של השורש לא קחשיב לה וכן שנינו שלש נשים ולא ארבעה ולפי כי אות ה' כינוי לנקבה ואלו עוסקות בזה הבצק לתקן אותו ולהוציא אותו מתחלה בסוד אור מים רקיע הנזכר בזוהר פ' תרומה דף קס"ז. וז"ל הכא רזא דרזין באלין תלתא אתצייר ואתגליף בגלופי רזא דדיוקנא דאדם וכו' דהא בתולדתא דבר נש בקדמיתא זרע דאיהו אור וההוא אור אקרי זרע דכתיב אור זרוע ההוא זרע ממש לבתר ההוא זרע

דאיהו אור אתפשט ואתעביד מים בלחותא דיליה אגליף יתיר ואתפשט פשיטו גו אינון מים פשיטו דגופא לכל סטרין כיון דאתצייר ואתגליף צורה דיוקנא דגופא אקריש ההוא פשיטו ודא איהו רקיע בתוך המים וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי סוד שלש בחינות אלו הנזכר במעשה בראשית יהי אור יהי רקיע בתוך המים הם סוד ציור האדם ותולדתו והנה שלש דברים אלו הם חמשה פעמים נזכרים במעשה בראשית ה"פ אור ה"פ מים ה"פ רקיע כנז' שם והם סוד של נשים הנזכר העוסקות בבצק זה והבן לכן בא סימן האכילה באכילת פרס ע"ש פריסת מלכותך שהוא הוראה לפרוסות הללו של ההין הנזכר והאכילה זו בסוד הלחם אשר אוכל האדם עליון מה שמו הוא אכילת פרס שהם ג' בצים או ארבעה בסוד ההין הנזכר, ולכן בא גם כן שיעור זה באדם הגשמי אם אכל וחזר ואכל כדרך שהוא למעלה שהאכילה נחלקת בתוך אותם ההין הנשים הנזכר כך אדם הגשמי אכל וחזר ואכל אם יש מאכילה ראשונה מתחילתה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס בסוד כי חילוק ופריסת ההין מצטרפין לפי כי סוף סוף הם סוד ה' אחת ואז חייב כרת שהרי סוד בריאת האדם הוא בבחינת אור מים רקיע כאמור שהנשים אלו מתעסקות בו ולכן ונכרתה הנפש ההיא מעמיה הם רוח ונשמה כאמור ואם לאו אין מצטרפין וחי בהם ושיעור אכילת פרס יש אומרים ארבעה בצים כנגד ארבעה ההין ויש אומרים שלשה בצים דלא קא חשיב אות ה' ראשונה ולכן יש פנים לכאן ולכאן ואמנם באדם הגשמי כנגדן יש בו נפש רוח ונשמה ואפשר נמי כי ימצא בו נשמה לנשמה בסוד חיה כדאיתא במדבר רבה פרשת קרח חמשה שמות הם נפש רוח נשמה חיה יחידה ע"ש:

[ה] הא דבעינן שיעור היינו לחיוב כרת לפי שהוא מדה כנגד מדה האדם עשה פירוד על ידי אותה אכילה בכזית בין השני שמות כדלעיל לכן נמי בעינן שיעור כזית לחייב אותו כרת שנאמר ונכרתה הנפש ההיא מעמיה אבל איסורא איכא בכל שהוא למעלה נעשה איזה פגם וגם הנפש לא תמלא כי יהיה בה פגם כנזכר:

[ו] אכל אוכלים שאינם ראויים לאכילה או שאכל אכילה גסה וכו' הנה האוכלים שאינם ראויים לאכילה כגון עשבים המרים וכיוצא הם מסטרא אחרא ולכן אינם ראויים לאכילה, כי הנה נתבאר כי סוד האכילה הוא יחוד השני שמות יאהדונה"י וכן עולה מלת מאכל בגימטריא צ"א כמנין יאהדונה"י שעולה אמן ואמנם סטרא אחרא אין להם חיבור כדאיתא פרשת תצוה שאמר אל אחר אסתרס ולא עביד פירין וכן איתא פ' בלק אשר הלך חשכים דשארי בחיבורא וסיים בפירודא ולכן האוכל אוכלים אלו שאינן ראויים לאכילה כרת ליכא שהרי לא עשה פירוד בסטרא דקדושה אבל אסור לפי שגרם

ענין אכילה שהוא יחוד עם ס"א אכל אכילה גסה כגון מיד על אכילה שאכל בסעודה המפסקת והענין כי הנה ירמוז לענין יחוד נוסף שאין שם הנאה ממנו ואינו ראוי להוליד ולכן פטור אבל אסור וכן לענין האדם הנה הוא קץ במזונו גם זה הוא רמז לס"א שנקרא שנת הרעב כדאיתא בזוהר פ' מקץ ומה שנקרא רעב כבר נתבאר אצלי כמשחז"ל כל המשביע עצמו מדברי תורה ויישן אין מתבשר חלום רע והיינו מדת כל שמשביע עצמו מדברי תורה שבע"פ שמדברת עמו ע"ד אשה מספרת עם בעלה וכן מי שקץ במזונו הוא מורה על ענין זה ולכן פטור אבל אסור לפי שהרי אכל מ"מ הוא הענין בעלי קנים ועלי גפנים לפי שהם כעץ בעלמא הוא עץ שאינו מאכל שנאמר כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכרת וכו' ואם לבלבו של גפנים בארץ ישראל מראש השנה עד יום הכפורים חייב לפי שהרי הם ענין מאכל:

[ט] השותה ביום הכפורים מלא לוגמיו חייב וכו' והנני מודיעך סוד גדול בענין השתיה שהנה אינה נחשבת לענין העינויים שהרי חכמים זכרונם לברכה אמרו חמשה עניים רחיצה סיכה וכו' והשתיה אינה נחשבת רק היא בכלל אכילה והנה השותה ביוה"כ חייב א"כ ראוי לומר עליה מה נשתנה כי לענין חיוב תחשב ולענין מנין עינוי לא חמנה מהו כן אמנם הענין יתבאר במאמר בזוהר הובא פ' ויקרא דף ד'. וז"ל ר"ש אמר כלא שפיר אבל רזא דמלה אכלו רעים לעילא שתו ושכרו דודים לתתא א"ל ר' אלעזר מאן אינון לעילא ומאן אינון לתתא א"ל יאות שאלת דא אתר עילאה דאינון באחדותא בחדוותא דלא מתפרשן לעלמין אלין אקרון רעים הדא הוא דכתיב ונהר יוצא מעדן ועדן וההוא נהר לא מתפרשן לעלמין ואשתכחו לעלמין ברעותא באחדות' בחדוות' שתו ושכרו דודים אלין אינון לתתא דאקרון דודים לזמנין ידיען והא אוקימנא ת"ח באינון עילאי כתיב בהו אכילה בלא שתיה מ"ט מאן דאית ליה גרבי דחמרא אכילה בעיא ובגין דתמן שרייא חמרא דמנטרא כתיב בהו אכילה ובאינון תתאי דבעיין שקיו כתיב בהו שתיה דהא. כל נטיען שקין בעיין מנחלא דעמיקא ועל דא באלין אכילה ובאלין שתיה אלין רעים ואלין דודים וכו' הנה מאמר זה. קשה ההבנה וצריך חקירת חכם לדורשו ואין הרצון לפרש מאמרי הזוהר זולת ללמוד מהם לענין המצטרך והנה צריך שתדע בתחלה כי ענין מש"ה אכלו רעים שתו ושכרו דודים היינו לתת את של זה בזה כי במדות העליונים הנקראים רעים בעבור דלא מתפרשאן לכן נמצא להם שתהיה תמיד בסוד יין המשומר בענביו וכו' ולכן יאמר בהם ענין אכילה ובמדות תחתונים הנמצא בהם אכילה לכן אמר שתו ושכרו דודים והנה נשוב ונלמוד ממוצא דבר זה כי פעמים ימצא שם ענין שתיה ופעמים נמצא שם ענין אכילה בלא שתיה וממה שאמר הכתוב אכלו רעים משמע נמי כי אפשר

להיות שניהם יחדיו שתיה ואכילה והנה כבר נתבאר עד כמה פעמים כי ענין אכילה ושתיה בהם שני מיני יחודים העליון מכונה לשתיה והיחוד התחתון מכונה לאכילה והנה להיות כי פעמים עושה יחוד השתי' עם יחוד של האכילה לכן הם אמרו שתיה בכלל אכילה רוצה לומר כי כאשר יש הייחוד של האכילה בהכרח נמצא גם כן ייחוד העליון של השתיה ולפעמים נעשה הייחוד עליון בפני עצמו סוד השתיה ולכן השותה ביום הכפורים חייב ובזה תבין ענין השתיה בתוך הסעודה כי יש מי שסובר שצריך לברך שהכל ויש מי שאומר שאין צריך לברך שהרי חכמים זכרונם לברכה אמרו שתיה בכלל אכילה ונמצא מברך לבטלה ובמה שנתבאר מפורש הענין כי לפי שנמצא שני מיני שתיה למעלה אחת היא בהצטרף האכילה עמה וכפי זה שתיה זו בכלל אכילה לפי. כי שני הייחודים מתחברים נמצא כי של השתיה הוא בכלל הלחם אשר הוא אוכל והיינו דוגמא אל המים שהם באים בתוך הסעודה ויש פעמים שייחוד השתיה נעשה הוא לבדו גם שישתה האדם בתוך הסעודה חייב לברך והנה למדנו כי להיות ייחוד השתיה הוא לבדו לכן השותה בי"ה מלא לוגמיו חייב מפני כי ייחוד זה הוא בסוד הפה ובזה תבין למה אנו מקפידין בשעת הברכה שלא יתן לתוך פיו ויברך אלא א"כ מוציא אותו לחוץ ומברך על שם ימלא פי תהלתך כי כן כוונתינו שימצא הייחוד עליון שהוא בסוד הפה ולכן השיעור של השתיה מלא לוגמיו דהיינו כשיסלקנו לצד אחד בפיו יתראה מלא לוגמיו ומשערים בכל אדם לפי מה שהוא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו לפי כי כן נמי נמצא למעל' כביכול והוא בסוד מה שמו ומה שם בנו לפי כי בהם הוא מש"ה אכלו רעים לעילא שתו ושכרו דודים לתתא וזה השיעור הוא פחות מרביעית באדם בינוני וכבר ביארתי ענין רביעית בסוד רביעית ההין כדאיתא בזוהר פ' פנחס דף רמ"ה. וז"ל רביעית ההין רגלא רביעאה לכרסייא עלאה ואיהי עולה תמיד לגביה בכל יומא ויומא עד מחשבתא עילאה דלית לה סוף ובג"ד עולה קא אתייא על הרהור הלב עכ"ל הנה זה המאמר מובן עם מה שנתבאר למענה שהם ד' ההין ואין להאריך ובזה מובן כל המאמר כי קשה הוא ובזה מובן שיעור של רביעית מהו אמנם ענין אדם בינוני הוא כי יש אדם הנקרא א"א כדאיתא באדרא ויש אד' שנקרא אדם ז"א אמנם אדם בינוני הוא סוד מדת החכמ' קדומה ושם הוא סוד השתיה כנזכר במאמר שאמר מאן דאית ליה גרבי דחמרא אכילה בעיא ואדם זה הוא השותה עם רביעית ההין הנזכר והבן וכל המשקין מצטרפין לכשיעור ואיתא בזוהר פ' שמיני דף מ' וז"ל ר' אבא אמר מאתר חד נפקו יין ושמן ומים דבש וחלב וכו' ולכן לא מפני שאמר במאמר מאן דאית ליה גרבי דחמרא וכו' אז תבין

כי זו היא השתיה דווקא אינו כן אלא כל המשקין הם מצטרפין שהרי כל אלו המשקים הנזכר מאתר חד נפקו הוא מבחינת רעים הנזכר ולכן השותה מהם כשיעור חייב בכולן: [י] שתה מעט וחזר ושתה וכו' הנה דין זה מבואר הוא מן הדין הקודם של האכילה כי הנה נתבאר למעלה כי יצירת האדם הוא ע"י שלשה בחינות אור מים רקיע והם הם יצירת האדם הגשמי כי הטיפ' הוא סוד אור שנ' אור זרוע הנה כי טיפת הזרע הוא אור ולפי שנמשך מן העין ואח"כ מתהפך ונעשה מים ולכן אם שתה שהוא סוד שתו ושכרו דודים הנזכר וחזר ושתה בסוד אותם ההין הנ"ל שהם הנשים הנזכר במשנה אם יש מתחלת שתיה הראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית היינו רביעית ההין הנזכר מצטרפין לכשיעור לפי כי כן נמי אותם ההין הם מצטרפין בסוד אות ה' הראשונ' כדלעיל ולכן חייב כרת שהרי עשה פגם למעלה לסיבת היות י"ה אסור באכילה ואע"ג שנא' אכלו רעים ביום כפור אסור ולכן נענש ונכרתה הנפש ההוא מעמיה שהם רוח ונשמה כנ"ל ואם אין שם שיעור זה אין מצטרפין וחי בהם אמר רחמנא וי"א שצירוף השתיות נמי הם שיעור אכילת פרס שהם פרוסות ע"ד הנ"ל והשיעור הוא כמו צירוף אכילות שהוא ג' בצים או אליבא דמאן דאמר שיעור ד' בצים וכל זה כבר נתבאר למעלה אין לנו להאריך והמשכיל יבין מדעתו פרטי הדברים כמו שנתבאר לעיל:

סימן תריב

[א] לא נעלם מעין כל קורא ספר כי ענין הרחיצה נאסרה משום תענוג אמנם ענין איסור התענוג עצמו צריכא למימר כי הטעם הוא דמאחר כי יום זה קדוש הוא בקדושת הנשמה לכן צריך לפרוש מכל תענוגי העה"ז הגשמיים כדי להתקדש בקדושה עליונה ולפי כי ביום זה מוכן לענין התשובה והעיקר הוא הטהרה וזה נעשה ע"י מימי החסד שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ואמנם ענין טהרה זו לא ידע אנוש ערכה ולא תמצא אלא ע"י התענית וחולשת האיברים הגשמיים כי לא בכח גשמי יגבר איש להשיג שלימות הנפש ולכן עיקר השלימות הוא התענית ולכן תמצא כי יום זה מכונה ליום דין וגם מכונה לרחמים והדבר א"כ בספק לא ידענו איזה הדרך נלך בה ועם הקדמה זו מבואר הדבר כי הנה באמת יום זה הוא דין שהרי לעת ערב אז הפתקין נחתמים אמנם הרחמים גוברים והכל נגמר ע"י החסד ובזה יובן מה ששנינו מאימתי גמר הכלי וכו' הסייף והסכין משישפשפנו במים אחר שישחיזנו כי תחלה צריך הכלי לעשות בו כל המצטרך ע"י האש וגמר הכלי הוא ע"י המים והוא דוגמא אל האדם הגשמי כי כל מעשיו אחר העה"ז ופעל בפח' לכן התיקון שלו הוא ע"י האש כד"א הנה אנכי בראתי חרש נופח באש פחם

הוא משחז"ל חטאו באש ויצא העגל הזה ולכן רפואת המכה יהיה ע"י אש האדם חוטא ע"י התלהבות אש היצה"ר אשר יבער בלבו ולכן בא אש של התענית וממרק אותו האש כי בערה בם אש ה' ואח"כ הוא נגמר ע"י החסד מלאכת הכלים שלו הם האיברים ולכן מטעם זה אסור לרחוץ בי"ה בין בחמין בין בצונן ואפילו להושיט אצבעו במים אסור אלא להגביר כח האש ע"י התעני' וחולשת הכלים של האיברים אבל אם היו ידיו או אחד מאיבריו מלוכלכים באיזה דבר שיהיה מותר לרחוץ אותם לפי כי אין זה אלא מעין הטהרה הנעשה ע"י התענית ולא אסרו אלא רחיצה של תענוג כי יום זה הוא יום ענו' אדם נפשו עד שהקב"ה יקבל אותו בתשובה ויפשוט לו ימינו ויטה אליו חסד ויטהרנו במימי החסד וגם בדומה לזה למעל' מאימתי נגמר הכלי תחילה הוא התעוררות הדין כדאיתא בזוהר פ' פנחס דף רי"ד. וז"ל בר"ה אתער דרועא שמאלא לקבלה לה למטרוניתא וכדין כל עלמא בדחילו בדינא ובעי ההוא זמנא לאשתכחא בתיובתא קמי קב"ה לבתר אתיאת מטרוניתא ובעיין בני היכלא בתשעה לירחא למעבד חדוותא ולמטבל בנהרא לדכאה גרמיהו בזווגא דמטרוניתא ביומא אחרא האי זווגא דילה לשואה שמאלא תחות רישא כמד"א שמאלו תחת לראשי וכדין ישראל בתעניתא על חובייהו ומכפרא להו דהא אימא עילאה אנהירת אנפהא למטרוניתא בזווגהא ומתכפרין כל בני היכלא כיון דשמאלא מקבלה לה בהאי יומא דרישא דמטרוניתא על שמאלא וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי מטרוניתא ביום זה שויאת רישא על שמאלא והוא יום דין כאמור ומפני כך נאסר הרחיצה במים שמורה על בחינת החסד ואל תחשוב כי מ"ש במאמר בעיין למעבד חדוותא לדכאה גרמייהו בזווגא דמטרוניתא ביומא אחרא כנראה מזה כי נמצא זווג למעלה בי"ה ואם כך הוא היה ראוי להיות נמי זווג למטה הרחיצה נמי ואינו כן אמנם מ"ש בזווגא דמטרוניתא ביומא אחרא הענין הוא כי כאשר מתחברים שני מדות הרחוקים זו מזו זה נקרא זווג ר"ל התחברות וכן הוא בנדון זה דהשתא בי"ה עלתה המדה אחרונה למעלה ושויאת רישה על שמאלא והיינו הזווג שאמר ועוד נמי כי להיות היחוד זה התחלה לענין הזווג אשר נעשה אח"כ נחשב כאלו זה הענין הנעשה מעכשיו הוא זווג ואפשר נמי לומר כי מ"ש בזווגא דמטרוניתא ליומא אחרא אינו לענין י"ה עצמו מדלא קאמר ליומא דמחר אפשר שירצה לומר על אותו היום שנעשה בו הזווג ממש אמנם י"ה ודאי הוא כי אין שם זווג ולכן אפילו להושיט אצבעו במים אסור אבל אם היה שם שום לכלוך נמצא מפני מעשה התחתונים באיזה אבר מותר לרחוץ ולהמשיך רחמים העליוני' כדי ללבן העון ואע"ג שמורה דם הכל מתבטל ע"י המשך מדת החסד ואין בזה איסור שלא גזרו אלא רחיצה של תענוג לשם זווג כאמור:

[ב] נוטל אדם ידיו שחרית ומברך על נטילת ידים וכו' הנה נראה דבר קשה לכאורה כי למה נוטל ידיו ואינו נוטל אותם אלא עד סוף קשרי אצבעותיו שהרי אם באמת ובתמים צריך נטילה למה לא יעשה הנטיל' כדרך שעושה בימי החול בערך הנטילה שצריך להיות עד הפרק מאחר שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג ואם אין צורך בנטילה זו למה ירחץ ולא כלו' וגם מה שהוא מברך נראה שהוא ברכה לבטלה ואף ע"ג שנאמר שירחץ קשרי אצבעותיו למה יברך ואמנם הענין זה יובן עם מ"ש בזוהר פ' תרומה דף קע"ג. וז"ל מלאכי עילאי וישראל לתתא כולהו מההוא ס"א דחקי מלאכין עילאין כדבעאן לאתאחדא במאריהון לא יכלין עד דדחיין לה לבר מה עבדין נחתין שתין רבוא דמלאכי קדישי ואפילו שינתא על כל בני עלמא וכד איהי נחתא דקא דחיין לה לבר ויהבי לה כל עלמא דא בההוא שינתא כדין איהי שלטא עלייהו ומקבלין מסאבו מינה עכ"ל לענינינו הנה מבואר מזה המאמר כי אין הנחה למלאכי השרת להתייחד עם הקב"ה עד שדוחי' ס"א משם ויורדת למטה לארץ ולכן מטעם זה אי אפשר לומר כי ליל כפור אינה נמצאת ס"א למטה בעה"ז שהרי בפירוש אתמר כי לא יתכן למלאכי השרת להתייחד עם הקב"ה עד שדוחים אותה למטה מהסיבה הנזכר כי לפי שהם רוח שנאמר עושה מלאכיו רוחות והם רוחא דמסאבא ולכן נדחים אותם למטה אמנם ההפרש הנמצא בזה הוא כי הנה בכל השנה היא שולטת על בני האדם כמ"ש במאמר ומקבלים מסאבו מינה אמנם ליל י"ה לא כן הוא לפי כי אין לה כח לשלוט כל כך על האדם מפני רוב הקדושה המתפשטת בתחתונים לפי כי בערך העליה שעולה הקדושה היא המדה האחרונה למעלה כך הוא שיעור הקדושה המתפשט למטה והנה בכל הלילות המדה זאת אדרבא היא יורדת בעולמות ולכן מתגבר ס"א ושולטת בבני האדם ואמנם מקום ששורה בו הוא במקומות שמתגלים שם בחינת הדיני' משא"כ בשאר הגוף והנה מקום שמתגלים הוא מבואר באדרא רבה דף קל"ו וז"ל ותאנא חמש גבוראן אינון בהאי זעיר אנפין ואסתלקו לאלף וארבע מאה גבוראן מתפשטאן בחוטמוי בפומא וכו' ולכן להיות כי ס"א מתאחזת בדינים ויונקת מהם לכן היא שורה באדם במקומות הללו כדי ליהנות משם אשר לכן צריך האדם לטהר עצמו במים במקומות הללו ואמנם אינם שורים באדם אלא במקומות שמתגלים שם כח הגבורות ולכן צריך לרחוץ פניו אשר שם שני נקבים המתגלה מהם הם החוטם והפה והידי' והרגלי' כל זה צריך לרחוץ כאשר יתבאר במקומו כי זה הוא סברת הר"ם במז"ל שצריך לרחוץ רגליו בכל יום אמנם מה שנהגו שלא לרחוץ הרגלים אפשר כי להיות דסבירא להו כי אין כח מסור ביד האדם להעביר מהם הטומאה לפי שנ' רגליה יורדות מות ומאי דאפשר לתקוני מתקנינן ולכן ליל י"ה להיות שאין כח לס"א

כי כך אחז"ל אם יאמר לך אדם קסרין וירושלם אם יאמר לך אדם נבנו שתיהם או חרבו שתיהם אל תאמן שנאמר אמלאה החרבה אם מלאה זו חרבה זו ולכן הלילה הזה כי מלכות שמים מתגבר ועולה עד אימא עילאה כדלקמן לכן בערך העלייה כך ס"א ירדה פלאים ואין לה כח להדבק רק בסוף הידי' לפי כי שם הם הצפרנים ומשם יונקים ולכן צריך לרחוץ במים מקום זה בלבד ומברך להכניע ס"א וליתן תגבורת אל סטרא דקדושה כשאר הברכו' אמנם שאר הגוף לא אלא אם כן יש שם שום לכלוך מותר לרחוץ כדי שלא לתת מקו' אל ס"א ליינק משם שהרי לא גזרו אלא על רחיצה של תענוג כאמור:

[ד] וכן מי שהוא אסטניס ואין דעתו מיושבת עד שיקנח פניו במים מותר ועתה כל העם מקנחים פניה' מדין אסטניס ועוד מפני לפלוף שבעין דהיינו לכלוך:

[ה] ההולך לבית המדרש או להקביל פני רבו וכו' הנה כל הדברים האלה יש לתת רמז בהם שלא להוציאך חלק והוא כי מאחר שלא אסרו אלא ענין של תענוג כל זה ודאי שהוא מותר מאחר שהם דבר של מצוה אמנם בענין רחיצה של תענוג הענין הוא דוגמא לענין האדם ופנה למעלה גם כן וזאת תורת האדם להתענג בענין הרחיצה ואיתא פ' ויקהל דף ר"י וז"ל נשמתא דנפקת מהאי עלמא דחשוכא איהי תאיבת למחמי כהאי בר נש דתאיב למשתי בתאיבו למיא הכי כל חד וחד איהו צח צחות כד"א צחא צמא מאינון נהורין וההוא דנפיק מעדן כל אינון נשמתין בה והוא לבוש יקר יתבין על ההוא נהר וכדין מתיישבן ורוון מאינון צחות ויכלין למסבל וההוא נהר איהו תיקונא דנשמתין לאתיישבא ולאתזנא ולאתהנאה מאינון צחות ונשמתין אתהנן על ההוא נהר ומתיישבן ביה וכו' עוד לקמן דף רי"א שם נאמר ז"ל ואלין ארבע רישי נהרין דמטאן להו לכרסייא קדישא ומגו מטולא דילהון זעין ומההוא זיעא אתעביד נהר דינור דכתיב נהר דינור נגיד ונפיק מן קדמוהי ונשמתין כד סלקין אסתחיין בההוא נהר דינור וסלקין לקרבנא ולא אתוקדן אלא אסתחיין וכו' הנה מבואר משני מאמרים אלו כי יש לנשמות שני מיני רחיצה במים או מים חמין או מים בצונן וכן מפורש בזוהר פ' בהעלותך דף קנ"ג. וז"ל אומרי' על מאני דפסחא כלים שנשתמשו בהם בצונן מדיחן בצונן והם טהורים אינון נשמתין דאינון מסטרא דרחמי ואינון מארי חנא וחסדא לא צריכין לדכאה במים פושרים כבנוניים כ"ש בחמי חמין דבהון מתדכין רשעים בגין דזוהמא דילהון נפישא אבל צדיקים גמורים בצונן וכו' והנה הענין מפורש שתיקון הנשמות הוא הרחיצה ולכן נאסר אפילו לאשה לטבול בי"ה אע"פ שהגיע זמן טבילת' ביום אמנם לדברים של מצוה שאין בהם תיקון כגון שהולך לב"ה או להקביל פני אביו או רבו ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חלוקו כי זכור יזכור כי זה שהתירו לעבור במים היינו לפי שהוא דבר מצוה

כדי להשלים חלוקא דרבנן ולכן יזהר שלא יוציא ידו שלא לבא לידי סחיטה וכן הולך לשמור פירותיו פרי צדיק ודאי שלא יחטא וכן נמי למעלה מאחר שאין שם ייחוד נאסר כל מין רחיצה ואפי' הגיע זמן טבילת' בו ביום אבל הכלה רוחצת פניה שהרי אימא עילאה אנהירת לה כנזכר במאמר הובא למעלה:

[יא] הרואה קרי בי"ה אסור לטבול שהרי נתבאר כי יש ג"כ רחיצה אפי' שאינה של תענוג אסורה מטעם כי הוא ענין של תיקון שהרי גם כן למעלה לא נעשה כן לכל הממלכה לענין הטבילת':

סימן תריג

[א] הנה בענין הסיכה נאסרה בכל ענין ואפי' להעביר את הזוהמה כי נאסרו בי"ה כל הדברים שהם תענוגי הגוף כדי להחליש החומר ולהגביר כחות הנפש על ידי אש התענית כי יחם לבבו להתחרט על מעשים הרעים וישוב אל ה' וירחמהו על ידי מימי הטהרה שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם כנ"ל ולכן נוסף עוד בענין הסיכה כי אפילו. להעביר הזוהמה אסור להודיע כי תכלית מה שאנו מתרחקים מדברים הללו הוא כדי שהחי יתן אל לבו ויתחרט על מעשיו ויהרהר תשובה בלבו ונרצה לו לכפר עליו ולכן כל מדי דמנקי הגוף הגשמי נאסר לפי כי עיקר העברת הזוהמה ביום זה הוא ענין החרטה והתשובה שלכן מפני טעם זה נאסר הרחיצה נמי כנזכר לעיל אבל אם היה חולה אפילו שאין בו סכנה מותר לסוך לפי כי אין זה זולת לחזק איבריו וגופו וכן מי שיש לו חטטין בראשו מותר ועוד הענין יובן עם מ"ש בזוהר פ' אמור דף פ"ח. וז"ל כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן וכו' האי קרא אוקמוה אבל כשמן הטוב על הראש דא משח רבות קדישא עילאה דנגיד ונפיק מרישא דכל רישין סתימא דכל סתימין על הראש ודאי רישא דאדם קדמאה יורד על הזקן דא דיקנא יקירא וכו' הנה מבואר מזה המחמר כי שמן מעליון הוא נמשך תחלה על הרחש ואחר כך הוא מתפשט ויורד על הזקן ואחר כך שיורד על פי מדותיו הם שאר המדות ולכן נאסר סיכת השמן הגשמי כדי להגביר כח זה השמן ולהמשיך אותו לאדלקא בוצינין אמנם מי שיש לו חטטין בראשו שרי והיינו מה שאמר בזוהר פרשת תזריע דף מ"ה. וזה לשונו נגע צרעת כי תהיה באדם אדם ממש ומכאן נחית למאן דנחית נגע אשתכחא לכלא מההוא נגע צרעת הא אתערו חברייא אבל צרעת כתרגומו אמר רבי יהודה מאי כתרגומו סגירו דסגיר ונח פתח וכד סגיר ונא פתח נגע אקרי וכו' ולכן מי שיש לו חטטין בראשו יכול לסוך שמן שכן נאמר כשמן הטוב על הרחש ואין להאריך בזה: [ב] אסור לנעול מנעל

או סנדל של עור וכו' והענין כי הנה חמר הכתוב ויעש ה' לאדם כתנות עור וילבישם והנה ראוי להבין כי גם מנעלי' נבראו להם אלא שלא הוזכרו מפני הכבוד צא ולמד ממה שעשה לדור המדבר ויהי בהיותם בשדה תחת התפוח שנאמר ומנעלך תחש כאשר נתבאר אצלי בפסוק מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב כמ"ד בסיני נאמרה היה משבח לכ"י על אותם נעלים שהלביש אותם הקב"ה לפי שהתנדבו לשמו ואמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה אמנם אחר כך נאמר הורד עדייך מעליך וגם יכשלו בהליכתם לפני העגל ולכן ביום הכפורים שהיה להם כפרה על מעשה העגל נתייחפו והיה היום הזה להם לזכרון לכל הדורות הבאים שהוא יום מחילה ולכן אסור לנעול סנדל או מנעל לאות מה שנשבע הקדוש ברוך הוא בשמו הגדול להיות היום הזה למחילה ולסליחה ולכפרה ואנחנו יחפי הרגלים כמנודים לשמי' ולפי שמתחילה אלו המנעלים אשר נבראו לאדם הראשון היו של עור וגם אותם שנעשו לדור המדבר של עור היו ולכן לא נחסרו רק הנעלים שהם של עור ואפי' של עץ ומחופה עור אסור מן הטעם האמור אבל של שאר מינים של עץ ושל גמי ושל קש ושל בגד הכל מותר כאמור:

[ג] היולדת כל שלשים יום מותרת לנעול את הסנדל והחולה כיוצא בה מפני כי הללו הצינה מזיקה אותם ביותר וכן מי שיש מכה ברגלו לא סגי ליה בלאו הכי:

[ד] מותר כל אדם לנעול סנדל מחמת עקרב וכיוצא בו וכו' והאי דנקט עקרב הוא מה שאמר בהלכות שבת דאין אדם רשאי להרוג את הנחש אבל העקרב מותר להרוג אותו מפני כי הוא מועד והנה בגמרא נחלקו אם הנחש של בית יותר רע מן הנחש של השדה ויש צדדין לכאן ולכאן שם מתבאר הענין כי הנה עיקר הקלקלה היה הנחש של השדה שנאמר והנחש היה ערום מכל חית השדה אמנם מכל מקום יותר רע הוא העקרב לפי שהנחש הוא שליח כמו שאמרו חכמים זכרונם לברכה בפסוק אם ישוך הנחש בלא לחש לא עביד מדי אלא אם כן מתאמר ליה מן עניותא אמנם העקרב מזיק הוא ולפי כן שנינו (סנהדרין אין ממיתין את הנחש אנא על פי בית דין) וכן הוא הדין למעלה ואיתא בתיקונים דף מ"ט. וז"ל בההוא זמנא דאתקשטת באלין לבושין דכפרה אתמר ותלבש אסתר מלכות ובהון עלת לפני ולפנים הה"ד ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית ובהון נשאה חן בעיניו ורזא דמלה וראיתיה לזכור ברית עולם ומיד ה' שמעה ה' סלחה ה' הקשיבה ועשה אל תאחר וכו' ומה דאיהי שכינתא אסור ביה נעילת הסנדל בההוא זמנא אתמר בה מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב וענוגה וחדוה וכמה טבין מזומנין לגבה ודא יהא בזמנא דפורקנא בעגלא וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי לעתיד יהיה מותר נעילת הסנדל לשכינה והיינו כי בזמן הזה החיה כל שלשים יום תנעול את הסנדל והרמז בזה

על מה שנאמר היא החיה אשר תחת אלהי ישראל והיא יולדת לעתיד בזמן שנשים יום כאשר היא לבנה במנוחה כמו שאמר הכתוב ואמרת בלבבך מי יחד לי את אלה וכן החולה כיוצא בה אף על פי שחין בו סכנה כי כשם שנאמר בה כי חולת אהבה מפני שנאמר נפלה ולא תוסיף קום כך הוא נקרא חולה לפי שנאמר איך נפלת משמים הילל בן שחר דהיינו נמי בר נפילאי ולכן עתיד לנעול את הסנדל כדי נקיים מה שאמר הכתוב על אדום אשליך נעלי וכן מי שיש ברגלו מכה לפי שנאמר ויגע בכף ירך יעקב ולכן נאמר על זה היה דוה לבנו ומפני כך ינעול את הסנדל מטעם הנזכר לקמן כל אדם מותר לנעול את הסנדל מחמת עקרב כדאיתא בתיקוני' עקרב עקר בית דשכינתא וכן איתא בזוהר וכן כמה דברים הנושכים ומזיקים ולכן מסיבת כל הדברים האלה ודומיהם אז מותר לנעול את הסנדל ועל ידי נעילה זו לא מבעיא כי לא יוכלו להכנס למקום קדוש להזיק אלא אפילו היזק ראיה ליכא ע"ד וישקף אבימלך וכו' וירא והנה יצחק משחק וכו' הא נמי ליתי כי ויסתירם ה':

א] הנה נתבאר למעלה כי כל ענין מעשה י"ה הנה הוא מורה על העתיד והנה. כל ענין העינויים הנעשים בו אות הוא לבית ישראל שאנו בטוחים לחיי העה"ב כמו ששנינו כל ישראל יש להם חלק לעה"ב שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ ופי' הרמב"ם ז"ל ארץ זה הוא כינוי לעה"ב לפי כי כך אחז"ל עה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא תשמיש וכו' אלא צדיקים יושבים ועטרותיה' בראשיהם והם נהנים מזיו השכינה ובא הרמז לענין זה ממש"ה בעצם היום הזה תענו את נפשותיכם היינו בעצם היום של עה"ב הנקרא יום לחז"ל בפ' כי אליך אקרא כל היום לעולם הבא הנקרא יום ואז תענו את נפשותיכם בכל עינויים הללו שאנחנו עושים ובזוהר פ' שלח לך דף קס"ח וז"ל זווגא דההוא עלמא איתעביד איבא יתיר מאיבא דאתעביד בהאי עלמא וכו' כד מתדבקן נשמתין דא עם דא וכו' ולכן אסור בלילה זו ולכן אסור ליגע באשתו כאלו היא נדה וכן נמי אסור לישן עם אשתו במטה מטעם האמור להורות את בני ישראל על מה שעתיד להיות להם לעה"ב הנזכר ובזוהר פ' אמור דף ק': ז"ל רבי אבא שלח ליה לר"ש אמר אימתי זווגא דכנסת ישראל במלכא קדישא שלח ליה וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה אתרגיש ר' אבא אריס קליה בכה ואמר ווי ווי לעלמא כד תפוק מניה ווי לדרא דיהון בעלמא כד תסתלק מנהון וישתארון יתמין מנך א"ל ר' חייא לר' אבא האי דשלח לקבלך מאי קאמר אמר וודאי לאו זווגא דמלכא במטרוניתא אלא בזמנא דנהרא מאבא עילאה וכד אתנהרא מניה אקרי קדש וכו' כדין אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי דהא מבי אבא נטלא שמא דא ולא מבי אימא ועל דא ותהי

לי לאשה לאזדווגא כחדא כזמנא דא ולא בזמנא דנטלא מבי אימא ויום הכפורים אוכח דתשמיש המטה אסור בגין דזווגא לא אשתכח דהא מבי אימא נטלא ולא מבי אבא וכו' והטעם לזה שם נאמר ז"ל תא חזי בהאי יומא אתכסייא סיהרא ולא נהיר עד בעשור לחדש דישראל תייבין כולהו בתיובתא שלימתא ואימא עילאה תאבת ונהרת לה והאי יומא נהירו דאימא נטלא ואשתכח חידו בכולא ועל דא כתיב יום הכפורים הוא יום כפור מבעי ליה מאן יוה"כ אלא בגין דתרין נהורין נהרין כחדא בוצינא עילאה נהיר לבוצינא תתאה והאי יומא מנהרא עילאה נהיר ולא מנהורא דשמשא וכו' והנה הדבר מבואר מזה המאמר מפני מה נאסר הזווג לפי כי כן נמי למעלה אין שם יחוד ולכן אסור ליגע באשתו כאלו היא נדה ועוד החמירו שלא יישן עם אשתו במטה מפני כי כן נמי למעלה כ"י היא לבדה עולה למעלה אצל אימא עילאה, ומלכא קדישא אינו קרב לה ולא יישן עמה במטה העליונה כאמור:

[ב] הרואה קרי בליל יום הכפורים ידאג כל השנה מפני שנראה לפי שלא נטהר מסטרא אחרא לכן שלח עליו וטמא אותו כי כן דרכם לעשות כדאיתא בזוהר פרשת תרומה דף ק"ל וז"ל ובשעתא דנשמתין סלקין לאתחזאה. לעילא אלין נפקין ומקטרגין לון דלא יכלין לסלקא וכו' ואלין חבילי טהירין נפקין ומודיעין מלין כדיבין לבני נשא ואתחזיין לון בדיוקנין אחרנין וחייכן בהו עד דאושדין זרעא ואקרון מאריהון דקרי בגין דאינון נפקי מפתחא דקרי וכו' ולכן הרואה קרי בליל יוה"כ נראה שלא הניחו לעלות נשמתו למעלה אלין מאריהון דקרי וטמאו אותו ולכן ידאג כל השנה כי הוא סימן אשר לא טוב עשה ולכן עלתה לו כך כי בליל זה אף על פי שהקדושה גדולה מאד לא יכול להמלט מסטרא אחרא וטמאו אותו ואם עלתה לו שנה נראה כי זה היה לו מסטרא דקדושה כמו שאמר תדע שהוא בן העולם הבא שהרי כל העולם רעבים וזה שבע ונאמר ושבע ילין בל יפקד רע כלומר אף על גב שנפקד מסטרא דרע הוא הקרי שנא' ויהי ער רע בל יפקד רע אינו ניזוק והוא מובטח שהוא בן העולם הבא כאמור:

סימן תריד

[א] אמרתי אני בלבי על דברת אלו התינוקות לומר כי בזה גם כן יהיה רמז לאדם הצדיק וגם אל הבלתי שלם כי נלמד דבר והפכו מן הדין זה כי הנה הצדיק או בעל תשובה נקרא תינוק מצד כי אין בידו עון ולכן יאמר כי מותר בכל אלו הם אכילה ושתיה וכו' בהיותו בגן עדן הארץ דאף על גב כי שם נאמר בעכו"ם הנה עבדי יאכלו ואתם תצמאו וכו' ופסוק זה משמש בהיות הנשמות בג"ע ומה גם לזמן התחיה כי הנה שם בג"ע לא יעדר

מהם אחת מאלה ענין אכילה ושתיה כמ"ש לשם מה יהיה שולחן שלך חסר ולענין הזווג איתא בזוהר פ' שלח לך דף קס"ז. וז"ל אי רבי אי רבי אלמלא בר יוחאי אנת לא אתמסר לגלאה זווגא דההוא עלמא אתעביד איבא יתיר מאיבא דאתעביד בהאי עלמא בזווגא דלהון בזווגא דההוא עלמא בתיאובתא דלהון כחדא כד מתדבקין נשמתין דא עם דא עבדי איבין ונפקי נהורין מנייהו ואתעבידו שרגין ואינון נשמתין לגיורין דאתגיירין וכל הני עיילי להיכלא חד וכד מתגיירא גיורא חדא פרחא מההוא היכלא נשמתא ועאלת תחות גדפהא דשכינתא ונשקת לה בגין דאיהי איבא דצדיקייא ומשדרת לה לגו ההוא גיורא ושראת ביה ומההוא זמנא גר צדק אקרי והיינו רזא דכתיב פרי צדיק עץ חיים מה אילנא דחיי אפיק נשמתין אוף הכי צדיק איבא דיליה עביד נשמתין עכ"ל ולכן בכל אלו מותר חוץ מבנעילת הסנדל הוא כינוי אל הגוף כדאיתא בזוהר פ' חוקת דף ק"נ. בענין נעל של החליצה ע"ש והיינו שאסור בנעילת הסנדל כלומר שאין לו יכולת לחזור אל הגוף כההיא דרב אחאי בר יאשיה ע"ה דגששיה חזא ביה ממשא א"ל ליקום מר לגו ביתא א"ל לא קרית בפתחי את קברותיכם וכו' ומה גם ירמוז לעולם התחיה כי אז נקרא קטן כקטן שנולד דמי ואז מותר בכלן אכילה ושתיה וכו' כי לזמן התחיה לא יעדר דבר מכל אלו לאיש הישראלי חוץ מבנעילת הסנדל הוא האשה כמשחז"ל בפ' של נעלך מעל רגליך שצוה הקב"ה למשה לפרוש מן האשה וכן נמי בענין אין מדקדקין בענין הזווג עם האשה לפי כי אז אין שם חיוב עונה כמו בזמן הזה מפני כי נעקר היצר שנאמר והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר ואיתא בזוהר לב כדי להוליד בשר בלבד וגם זה צריך להיות על ידי תפלה כי אין האדם מתהוה עד שמתפלל שנאמר ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו מפני כי עקרה היא כנזכר בזוהר ועל ידי התפלה אז ותהר רבקה אשתו הנה זאת תורת האדם השלם גם הבלתי שלם היא קטן בן ט' שנים ע"ד מ"ש בגמרא קטן שלא כלו לו חדשיו הוא ת"ח הבלתי שלם כנזכר שם וזה מחנכין אותו לשעות כענין ר' חייא שהיה מלמד לאותו תלמיד וראה פניו מוריקות משך אותו בדברי תורה עד שקבל עליו שלא יהיה מהרהר עוד בענין איסור וכן זה הקטן מחנכין אותו עד שילמד לעשות כאשר צוה ה' וכבר נתבאר אצלי בהלכות פסח וזכור את בוראך בימי בחורותך על שני ימים שהאדם צריך לזכור ולשוב אל ה' בזמן של י"ג שנים ויום אחד כי אז נענש בבית דין. של מטה בעשותו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועוד לזמן עשרים שנה לפי כי אז נענש בב"ד של מעלה וכן נמי הוא הענין של שעות אלו כדומה לזה כי הנה מזה הפ' מובן כי ישוב אל ה' במספר הימים שנאמר בימי בחורותיך כמ"ש ריב"ז ע"ה שוב יום א' לפני מיתתך ישוב היום שמא ימות למחר אמנם חזר שהע"ה ואמר בכל עת יהיו

בגדיך לבנים (קהלת ט) דהיינו לעתים הנז' כי צריך לחנך האדם עצמו בכל עת להרהר בתשובה שנא' כי לא ידע האדם את עתו ולכן צריך לכל אדם לחנך עצמו אם לענין הלימוד להיות קובע עתים לתורה שנאמר עת לעשות לה' וכן לענין המצוה ולתפלה שנאמר ואני תפלתי לך ה' עת רצון וצריך להוסיף אם למוד לאכול בשתי שעות מענה אותו ללמד תורה עד ארבע וכיוצא:

עוד לאלוה מלין לצד עילאה ימלל התינוקות שהם בסוד תינוק יונק משדי אמו כדאיתא בזוהר פ' אמור דף ס"ד: וז"ל בתר דאתפלג ליליא אתמנא עלייהו חד ממנא וכו' כדין עד דאתי צפרא קם ההוא נער ויניק משדי אמיה לדכאה להו וכו' ולכן כל הבחינות שהם שלו נקראים תינוקות והיינו מה ששנינו התינוקות אין מענין אותם בי"ה אבל מחנכין אותם לפי כי אלו התינוקות לא סגי להו בלאו הכי שנאמר לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו וזה אינו. כי פוסק לעולם וענין הזווג הוא סוד גדול והוא ענין כללות ההיכלות שהם נכללים זה בזה וכדאיתא פרשת פקודי ב"פ אתכלילו היכלין בהיכלין כדין כתיב ותבאנה אל קרבינה ולא נודע כי באו אל קרבינה ולכן הכל מותר חוץ מבנעילת הסנדל והענין כי הנה נודע כי נעילת הסנדל הוא בסוד מטטרו"ן שהוא מייחד ה' מדות עליונות על ידו כדאיתא בתיקונים מט"ט על ידיה מתייחדין צדיק וצדק בשית יומין דחול כמש"ה כי עוף השמים דא מט"ט יוליך את הקול וכו' ולכן אסור בנעילת הסנדל לעשות זה היחוד נאסר עליו לעשות אותו ביום הכפורים אבל הקטן שהוא בסוד ונער קטון נוהג בם מחנכין אותו לפי שעתה הוא עולה למעלה ולכן מחנכין אותו להתענות לשעות היינו בסוד מדה האחרונה הנקרא שעה כדאיתא בזוהר ובתיקונים בסוד משחז"ל כל הדוחק את השעה השעה דחקתו וכו' וכאשר הוא בסוד י"ג שנה דהיינו בסוד המלוי כי אז נקרא זקן ביתו מפני שהביא שתי שערות כי אז נתמלא זקנו ממשך לו י"ג מדות של רחמים כי לזה אומרים בר"ח הלל ושם נאמר מן המצר קראתי יה שהם בסוד י"ג מדות כנודע מן הזוהר כדאיתא באדרא רבה אבל קטן שהוא פחות מבן תשעה שנים אין מעלים אותו ביוה"כ למנוע ממנו כל הארות הללו מפני שלא יבא לידי סכנה לפי כי כאשר אינו יונק שדי אמו אז מתגבר אותו מלך זקן וכסיל ואתי לידי סכנה ממנו לפי כי הוא מתאחז ממנו. עוד זאת ירמוז למעלה וכך היה אומר התינוקות מותרים בכל אלו חוץ מבנעילת הסנדל סוד הדבר כאשר תדע ותשכל ממוצא דבר משחז"ל אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות לפי שהם הבל שאין בו חטא ואיתא בזוהר הבל שאין בו חטא ממש והם שני תינוקות עליונים שהעולם שהוא בסוד ת"ת ישראל הנקראים עולם הוא מתקיים עליהם כלומר אימתי הוא מתקיים בסוד

מש"ה היקום אשר ברגליהם כי הקטן אף על גב שיש לו רגלים כל זמן שהוא תינוק יונק שדי אמו אינו יכול להלך וכאלו אין לו רגלים אבל אימתי הוא מתקיים בסוד רגלים כאשר הוא עליהם והם יורדים למטה והבן והנה אלו השני תינוקות אין נוגע בהם חטא כלל דאף על גב כי למטה בתינוקות נוגע החטא לפי שנאמר ויגע בכף ירכו ונאסרו שתיהן כי בהדי הוצא לקי כרבא ולכן מגיע שם העון של התחתונים ולכן נאחז מהם סטרא אחרא ויונק משם אבל תינוקות הללו הם הבל שאין נוגע בהם חטא כלל לפי שהם בסוד עץ החיים ולכן אלו התינוקות אין מענין אותם ביום הכפורים דאלו העינוי של יום הכפורים הוא לאדם ועזרו לפי שהיה נמצא להם ההעדר מיום ראש השנה מסיבת מעשה התחתונים לכן צריכים לעלות ביום הכפורים למעלה להשיג ענין השלימות כדאיתא בזוהר פרשת אמור דף ק"ב: וז"ל ת"ח מלכא קדישא שביק היכלי' וביתי' בידא דמטרוניתא ושבק לבנוי עמה בגין לדברא לון ולאלקאה לון ולמשרי בגוויהו דאי זכאין מטרוניתא אעילת לון בחדוותא קדם מלכא ואי לא זכאן היא ואינון אתהדרו בגלותא וכו' וע"ד אית יומא חד בשתא לאשגחא בהו וכד אזדמן האי יומא אימא עילאה דכל חירו בידהא אזדמן לאסתכלא בהו בישראל וישראל אזדרזו בהאי יומא בכמה פולחנין בכמה צלותין בכמה עינויין כלהו בזכותא כדין אזדמן להו חירו מאתר דכל חירו בידהא וכו' הנה מבואר זה הדבר מן המאמר כי בעבור מעשה התחתונים הגורמי' העדר למעלה חלילה לכן הוכרח זה היום לעלות השני מדות למעלה להשיג ענין החירות עליון כלומר לפי שעל ידי מעשה התחתוני' מתעורר אותו עבד רע המורד באדוניו שעשה עצמו אלוה כדאיתא פרשת תצא וכאלו השפחה תירש גבירתה וביום זה יוצאים לחירות ולכן נאסר להם חמשה דברים הללו אכילה ושתיה וכו' אע"ג דכתיב באתי לגני אחיתי כלה בדרך ביאה וגם אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי לא כן הוא ביום הכפורים כי נאסר בכל אלו החמשה דברים אבל אותם התינוקות הנזכר הם מותרים בכל חמשה דברים הללו ואין מענין אותם ביום הכפורים זיל בתר טעמא מאחר שאין נוגע בהם חטא למה ימנע מהם הדברים האלו ולכן הם מותרים בכולם שנאמר אכלו רעים ואמר הרשב"י אכלו רעים לעילא מאי טעמא מאן דאית ליה גרבי דחמרא אכילה בעייא ושם נאמר למה נקרא רעים בגין דשריין באחדותא לא מתפרשאן ולכן מותרים בכל הדברים האלו חוץ מבנעילת הסנדל ואיתא בתיקונים מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב ולפי כי אז היא עולה למעלה לכן תינוקות אלו שהם סוד רגלים העליונים כנזכר מותרים בנעילת הסנדל ולכן אין חוששין כל כד אם לא ינעילו דמאחר שמתפשטים למטה שייך לומר שאין נועלים כנזכר:

קטן בן ט' שנים שלימות מחנכין אותו לשעות וכו' היינו מש"ה אי לך ארץ שמלכך נער כדאיתא בזוהר פ' לך לך דף צ"ה: וז"ל פתח ואמר אשרך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו וכתיב אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו הני קראי קשיין אהדדי ולא קשיין האי דכתיב אשרך ארץ דא ארץ דלעילא דשלטא על כל אינון חיין דלעילא ובגיני כך אקרי ארץ החיים ועלה כתיב ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד וכו' וכל כך למה משום דכתיב שמלכך בן חורין דא קב"ה כד"א בני בכורי ישראל בן חורין מה בן חורין כד"א יובל היא קדש תהיה לכם וכו' דהא כל חירו מיובלא אתי בגיני כך בן חורין ואי תימא בן חורין ולא כתיב בן חירות הכי הוא ודאי בן חירות מבעי ליה אלא במתניתא סתימאה דילן תנינא כד מתחברן יו"ד בה"א כדין כתיב ונהר יוצא מעדן וכו' ולא תימא כד מתחברן אלא מתחברן ודאי ובגיני כך בן חורין כתיב וכו' והנה אשרך ארץ שמלכך בן חורין היינו אע"ג שהוא נער דאי לא תימא הכי מה השיב אי לך ארץ דא עו"ג אשרך ארץ דא ארץ החיים והנה הפסוק אמר אשרך ארץ שמלכך בן חורין (קהלת יא) תלה האושר בעבור שהמלך בן חורין ומ"ש אי לך ארץ תלה האוי בעבור כי המלך נער א"כ אין קושיא כלל ואיך הוא אומר הני קראי קשיין אהדדי אלא הענין הוא כדאמרן כי בב' הפסוקים מיירי שהמלך נער אלא דקשה מ"ש בזה אוי ובזה נאמר אושר ולכן השיב דלא קשיין לפי כי מ"ש אי לך ארץ שמלכך נער דא ארעאן של עו"ג וממילא משתמע כי נער זה הוא מט"ט כלומר כאשר הוא בסוד נער אז אל לך ארץ מפני כי כך אחז"ל ושם אתנו נער וכו' כלומר כי להיות שהנער זה הוא בעולם יצירה כי שם הם שאר ארען דכנענים ומצרים אבל אשרך ארץ דא ארץ החיים אע"ג שמלכך בסוד נער לפי דשלטא על אינון חיין עילאין שהנער נותן לה בסוד יוסף והוא נער ומכ"ש כאשר הוא בסוד איש אבל מט"ט כשעולה לזקנה אז יש לה הנחה אותה ארץ משא"ש כאשר עולה לזקנה בסוד הבריאה אמנם ת"ת ישראל בין בהיותו בסוד נער בין בהיותו בסוד איש אשרך ארץ ולכן בא הדין בגשמי כי כן בט' שנים שלימות מחנכין אותו לשעות שכן כתיב ושריך בעת יאכלו לפי כח הבן מוסיפים לענות אותו בשעות כי כן האכילה היא בשעות ידועות מן היום בן י"ג ויום א' אז הוא כגדול כאשר הביא שתי שערות ומשלים מן התורה עליונה אבל אם לא הביא שתי שערות עדיין קטן הוא בין איש בין אשה אין משלימין אלא מדברי סופרים שהם ספר וסיפור כי אז נאמר השמים מספרים כדאיתא בזוהר פ' תרומה:

קטן שהוא פחות מבן תשע אין מענין אותו בי"ה כדי שלא יבא לידי סכנה לפי כאשר אין שם אכילה מתאחז ס"א אבל בזמן כי המלכים נועדו אז עברו כל מאריהון דדינין מפני כי הם יחדיו המלכים הנזכר כדאיתא בזוהר:

סימן תריז

[א] גם בזה ראוי לכל בן דעת לדמות מלתא למלתא כי כן יקרא לו כדרך המעוברת והמניקה הבחינה האחת הוא לענין הנוגע בו בעצם אדם ובחינה אחרת הוא בענין הנוגע לכל העולם והנה ענין המעוברת הוא ידמה בעצם אדם לענין חלקי הנפש הנמצאים בו הלא המה כתובים בב"ר ובפ' קרח והם חמשה נפש רוח ונשמה חיה יחידה ולכן יאמר כי צריך להתבונן ביום זה לעשות תשובה גמורה ותהיה מאהבה כדי להועיל לו דאע"ג כי חז"ל אמרו עיצומו של יום מכפר על הקלות כמ"ש הר"ם במז"ל שנא' ועניתם את נפשותיכם בעצם היום הזה אף ע"פ כן צריך האדם להתבונן כי אם כך יעשה איהו דאפסיד אנפשיה כי הנה העושה תשובה מיראת העונש הוא מגונה עד מאד ומפסיד ענייינים רבים כדאיתא בזוהר פרשת בראשית דף י"א. וז"ל יראה אתפרש לתלת סטרין תרין מנייהו לית בהו עיקרא כדקא יאות וחד עיקרא דיראה אית בר נש דדחיל מקב"ה בגין דייחון בנוהי ולא ימותון או דחיל מעונשא דגופיה או דממוניה ועל דא דחיל ליה תדיר אשתכח יראה דאיהו דחילו דקב"ה לא שוי לעקרא אית בר נש דדחיל מן קב"ה בגין דדחיל מעונשא דההוא עלמא ועונשא דגיהנם תרין אלין לאו עיקרא דיראה ושרשא דילה יראה דאיהו עיקרא למדחל בר נש למאריה בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין וכלא קמיה כלא כמה דאתמר וכל דארי ארעא כלא חשיבין ולשואה רעותיה בההוא אתר דאקרי יראה בכה ר' שמעון ואמר ווי אימא ווי אי לא אימא אי אימא ינדעון חייבין איך יפלחון למריהון באתר דיראה קדישא שרי מלרע אית יראה רעה דלקי ומחי ומקטרג ואיהי רצועה לאלקאה לחייביא ומאן דדחיל בגין עונש דמלקיותא וקטרוגא כמה דאתמר לא שריא עליה ההיא יראת ה' אלא מאן שרייא עליה ההיא יראה רעה וכו' הנה מבואר מן המאמר כמה מפסיד מי שאין בו יראת ה' ובדברי חז"ל כתוב אחד אומר כי גדול מעל שמים חסדך וכתיב עד שמים ל"ק כאן בעושים מאהבה כאן בעושים מיראה הנה מבואר כי גם העושה מיראה הוא עד שמים תחת המערכה וכדאיתא פ' פנחס דף רי"ו וז"ל ת"ח כל ברייו דעלמא קודם דאתייהיבת אורייתא לישראל הוו תליין במזלא וכו' ובגין דא כל מאן דאשתדל באורייתא בטיל מניה חיובא דככביא ומזליה אי עסיק בה לשמה ואי לא בטיל מניה חיובא דככביא ומזליה כנזכר ומכ"ש שמריע לעצמו כי הנה לא לחנם תקנו חז"ל ה' תפילות ביום זה אלא להועיל לאדם בכל חלקיו והם חמשה כאמור וכאשר נתבאר אצלי במשחז"ל ג' ספרים נפתחים בר"ה וכו' של רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה והרי אנחנו רואים לחוש כי טוב יהיה לרשע ומאריך ימים אמנם הענין הוא על דרך מה שנתבאר אצלי באדה"ר שנאמר כי

ביום אכלך ממנו מות תמות כי כן נתקיים כי דבר המלך אין להשיב אמנם נתקיים מפני שנאבד ממנו באותה שעה אותה הנשמה עליונה הנקרא' בזוהר זיהרא עילאה וכן נמי יהיה לרשע כי מפסיד חלק הנשמה או חיה או יחידה כפי רשעו בהשגחת יוצר הכל ולכן נתקנו ה' תפלות כאשר יבא לקמן לתקן האדם כל מה שהפסיד בר"ה וזה יהיה ע"י התשובה והיינו מ"ש מעוברת מתענות ומשלימות שהוא דוגמא לאדם שמתעבר בו כל חלקי הנפש הנזכר צריך להתענות ביום זה ולהשלים אותם ועוד יתבונן כי האדם ע"י התשובה הוא מועיל לכל העולם כמשחז"ל מנין ליחיד שעשה תשובה שמוחלין לכל העולם בעבורו שנא' ארפא משובתם וכו' כי שב אפי ממנו מהם לא נאמר אלא ממנו שהוא היחיד ולכן ימצא כי ע"י התשובה משלים לכל העולם והוא דוגמא למנקת שהיא מניקה לזולת כך העושה תשובה מניק מזכות זה לכל העולם ומשלים אותם כמשחז"ל לעולם יראה אדם עצמו כאלו כל העולם מחצה על מחצה לעולם יראה אדם עצמו כאילו כל העולם מחצה על מחצה עשה מצוה אשריו שהכריע לעצמו ולכל העולם לכף זכות: [ב] עוברה שהריחה לוחשין לה באזנה מאחר שהנחתי כי ענין העוברה הוא דוגמא אל האדם על חלקי הנפש אשר הם נכללים בתוכו דוגמא למה ששנינו מעברין את הערים וכן לעיבורה של עיר וכן נמי יהיה לענין האדם לפי כי יש באדם בחי' נפש המתאוה והיא מתגברת על האדם בענין חמדות הזמן הגופניות שלכן צותה התורה לא תחמוד וחזר וצוה ולא תתאוה כנגד הנפש המתאוה הנמצאת באדם והוא הגורם הראשון לכל חטאת האדם ולכן יאמר עוברה שהריחה הוא ע"ד מה שאחז"ל בפ' ותקצר נפש העם בדרך הראשונים שהריחו מקצת צרות קצרה נפשם אנו שאנחנו בתוך הצרה עאכ"ו ולכן יאמר אם הריחה במה שעתיד לבא עליה מפני המעשים אשר בידה ע"ד מ"ש רבה ע"ה ידע איניש בנפשיה אי צדיק גמור הוא אם לאו וכן נמי נפש זו הריחה מן הצרות העתידות לבא עליה ע"ד משחז"ל האי מאן דמבעית אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי ולכן התקנה שלו היא שלוחשים לה באזנה שהוא יוה"כ והנה אין הרצון לומר כי ענין זה שייך באיש ולא באשה שהרי דין זה מדבר באשה וכל הדברים הנאמרים כאן שייך בין באיש בין באשה כי לעולם כלל זה יהיה בידך כי הצורה מורכבת על הפשט עצמו כדרך הצורה שהי מורכבת על הגוף כמדתו ממש ואין הפרש ביניהם זולת כי הגוף הוא חומרי והצורה היא קיימת ולכן יאמר נא אם הריחה נפש זו ונתאוית לענין המאכל כי זה הוא הוראה אשר לא טהורה היא ולכן לוחשים לה באזנה כי י"ה הוא והם השלימים בעלי לחישות כמשחז"ל בפ' אם ישוך הנחש בלא לחש אם השמים נעשו כנחשת מלהוריד מטר ילך אצל בעלי לחישות כך בעלי לחישות יאמרו לה כי י"ה והוא מוכן ומזומן לענין

התשובה וע"י כן מתכפר העון שנאמר ושב ורפא לו ע"י כן נקרע גזר דין של האדם אז אם נתקררה דעתה של נפש זו ע"י זה הזכרון ונכנע היצר ע"ד מש"ה זכור תזכור ותשוח עלי נפשי מוטב כי זה יורה על השלימו' הנמצא בה שלכן נתקרר דעתה ע"י זכרון ואם לאו מאכילין אותה עד שתתיישב דעתה כי זה יורה על העדר הנמצא בה ולזה לא תוכל להמלט מן העונש העתיד לבא עליה מה שהריחה מתחלה כאמור: [ג] כל אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו וכו' וכן הוא הענין באדם אמנם ההפרש בזה בין איש לאשה הוא מ"ש בזוהר פ' תזריע ד' מ"ג וז"ל ר"א אמר לאו הכי דהא כלא דכר ונוקבא כלילן כחדא ומתפרשן לבתר אבל וילדה זכר כלילן כחדא מסטרא דימינא ואם נקבה תלד כלילן בחד נוקבא ודכר מסטרא שמאלא דשלטא על סטרא ימינא יתיר ודכורא אתכפיי' בימינא דלא שלטא וכדין ההוא דכר דנפיק מגו נוקבא מסטרא שמאלא כל אורחוי כנוקבא ולא אקרי דכר אבל דכר דנפיק מגו ימינא הוא שלט' ונוקבא דנפקא מניה אתכפייא דהא סטרא שמאלא לא שלטא ועל דא וילדה זכר כתיב וכו' ולכן יאמר נא כל אדם שהריח מאכל ע"י אותה נפש המתאוה כאמור ונשתנו פניו כד"א הכרת פניהם ענתה בם מחמת העון אשר הוא נרשם בפניו ולכן מסוכן הוא אם לא יתנו לו ממנו ומאכילין אותו ממנו כי הנה עיצומו של יום מכפר ולכן אע"ג כי הנה נפשו לא מטוהרה היא שלכן נתאוה אכילה בו ביום. עכ"ז מתכפר לו כנזכר:

[ד] יולדת תוך ג' ימים לא תתענה כלל וכו' מפני כי המאכל אשר לא כדת הוא רע מאד בעה"ז כמשחז"ל לא גלו עשרת השבטים אלא מתוך מאכל ומשתה שנאמר האוכלים כרים מצאן וכו' לכן עתה יגלו בראש גולים והוא רע לעתיד כי לאחר שלשה ימים כרסו של אדם נבקעת ונהפכת על פניו ואומרת לו טול מה דיהבת בי ולכן בא בזה רמז ליולדת תוך שלשה ימי' כי אין מתענה כלל לומר כי אין באכילה זו עון אשר חטא ויולדת מלשון מה ילד יום דהיינו לומר על כל דבר הנולד אשר תאמר ראה זה חדש אז טובה אותה האכילה ואין לו אותו העונש של שלשה ימים ומותר הוא האכילה זו כגון שבת וי"ט ור"ח וכן סעודה של מצוה משלשה ועד שבעה כי אז נידון האדם נמי יש דקדוק אחר דהיינו על האכילה שאוכל האדם יותר מכדי שבעו למלאת רסן בטנו כי גם בזה הוא נידון עליו דאע"ג כי דין חיבוט הקבר הוא ג' ימים הראשונים היינו על האכילה ושתיה שהאדם עושה ימיו כחגים אמנם כל שבעה יש לו דין על ריבוי האכילה ולכן יכול לטעון שאומר צריכה אני כלומר לא אכלתי אלא לפי צורכי ולענין לתאות המאכל מכאן ואילך הוא ככל האדם הדין שלו על מעשיו כנודע מן הזוהר ע"ש וכאשר נתן לב להתבונן כיצד ימצא למענה סוד הדינים הללו והיה ענין עוברות ומניקות בסוד העולמות שהם

מכונים כן ע"ד מה ששנינו עיבורה של עיר ונוסף עוד כי הם מעוברות ומניקות באדם אל הנשמות של בני האדם וכדאיתא בתיקונים גם הובא בזוהר ואיתא בתיקון ו' דף י"ט ז"ל ת"ח מלאכא אית ממנא על עופין דאינון נפשין וכו' ומכרסייא אינון נשמתין ומהאי חיה רוחין ומאופן נפשין ואינון בבריאה יצירה עשיה וכו' הנה מבואר מזה היות נפש רוח ונשמה של האדם משלשה עולמות ולכן יצדק כינוי מעוברות ומניקות לעולמות מפני היות בהם הנשמות בתחילה בכח דוגמא של המעוברות ואחר צאתם וביאתם לעולם הזה נקראים העולמות מניקות לפי כי כל עולם מאלו הוא משפיע בחלק שלו הבריאה משפיע בנשמה היצירה משפיע ברוח העשיה משפיע בנפש ונוסף על זה כי גם יש למעלה מזה מעוברות ומניקות אחרות והם סוד לאה ורחל שהם מעוברות מן הנשמות ואחר ההולדה הם מניקים אותם וגם הם מקיימים כל העולמות ולכן יאמר כי כל אלו הבחינות שהם בסוד מעוברו' ומניקו' מתענות ומשלימות ביום הכפורים ר"ל מתענות מסוד חמשה דברים הנ"ל אכילה ושתיה סיכה נעילת הסנדל תשמיש המטה ומשלימות ר"ל נותנים שלימות באדם בכל בחינות שלו והנה רצוני להודיעך מה הפרש ימצא בין ט"ב ליוה"כ שהרי ה' דברים הללו הם אסורים, בתשעה באב ג"כ ומה הפרש ימצא בין זה לזה אמנם הענין מתבאר בדרך קצרה כי הנה העינוי' אשר הם נעשי' בט"ב בסיבת העדר אמנם העינויים הנעשים ביוה"כ הם לסיבת שלימות כי הנה בט"ב מתחסר מן העולמות כל חמשה דברים הללו מבערב ולכן אין תפילין בט"ב וכן הענין הוא בבני האדם כי מאחר כי כל זה ההעדר נמצא בעולמות בעצמן מנין להם לתת שלימו' בעצם אדם ולכן האדם נאסר בהם להיות שהוא דוגמא למעלה אבל ביוה"כ נמנעו ה' דברים הללו להיות שהם חומריים נפסדים אבל נתקנו ה' תפלות להועיל בנפש האדם בכל החלקים שלה כנ"ל שהם חמשה וכן נמי נמנעו בעולמות למעלה מפני שהם עולים למעלה ממדרגתם ומקבלי' הארו' עליונות שהם בערך נשמה רוח נפש וכו' מחודשים להם וכן יש להם ה' דברים אלו עליונים כי אות' חמשה שהיה להם נחשבים להם בערך חומר להם והחדשים הם בערך צורה ולכן יאמר נא כי אלו המעוברות והמניקות מתענות מן אותם ה' דברים הנזכר ומשלימות ר"ל אין זה להם נחשב לענין העדר כמו שהוא בזמן ט"ב אלא שלימות הוא להם על סיבת האורות הנמשכות להם מלמעלה ולסיבה זו גם כן הם משלימות בעצם אדם כל אחד כפי בחינתו ע"ד האמור עוד יש במשמע מעוברות ומניקות אלו בסוד התבונות שנ' ואיש תבונות יחריש שהם מעוברות ומניקות בפעם אחת ביוה"כ לפי כי כל המדרגות התחתונות הם עולים למעל' ואז אם הבנים שמחה ומניקה אותם יניקה רוחנית ביותר עליונ' אשר על כן ה' דברים הנוהגים בהם כל ימות

השנ' נאסרו בהם ועליהם הוא אומר כי גם הם מתענות מאותם ה' דברים שהיו נוהגים בהם בשאר השנה לפי כי ביום זה הם נהנים מקולות עליונים שנאמר בהם מקולות מים רבים אמנם ומשלימות יהיה להם שלימות עליון יותר וגם משלימין לבניהם עולם הבנין ומשם ואילך למטה ומכל שכן שהם מורי' לישראל כל אחד כפי בחינתו חלק הראוי לו:
עוברה שהריח' לוחשין לה באזנה וכו' כל אחד מן העולמות יצדק ענין זה על דרך האמור שנקרא עוברה ומה גם למעלה כאשר כל הקצוות הם עולים למעלה כדאיתא פרשת ויצא בפסוק ותצא לאה לקראתו אימא עילאה נפקת לגבי ברא קדישא ותאמר אלי תבא לאעלא לך תחות גדפאי לרוואה לך בתפנוקין עילאין וכו' ולכן יאמר לוחשין לה באזנה כי יום הכיפורים הוא כי הנה לכל בחינה מאלו יצדק ענין זה אם לענין של רחל אשר היא עוברה מן הנשמות או מן העולמות והריחה הוא סוד מה שאמרו חכמים זכרונם לברכה משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה וכו' מה עשו עבדיה הביאו לה בחשאי ולכן אנו אומרים בשכמל"ו בחשאי אמנם ביוה"כ לא יתכן לעשות כן להביא לה בחשאי שהרי אנו אומרים בשכמל"ו בקול רם ולכן לוחשים לה באזנה והענין יובן כאשר אקדים מה שאמרו חכמים זכרונם לברכה כי כאשר עלה משה רבינו עליו השלום למעלה שמע מ"ה אומרים בשכמל"ו הוריד' לישראל משל לאחד שגנב קוזמין ולכן ביוה"כ אומרים אותו בקול רם כדלקמן ושם יתבאר מאי בינייהו והצד השוה שביניהם כי אין יכולים להביא לה בשאר ימות השנה שעבדיה הצדיקי' או המלאכים הם מביאים לה בחשאי לא כך הוא עתה ולכן לוחשים לה באזנה בעלי לחישות באותם חמש תפלות כי יום כפורים הוא ואין בו אכילה אם נתיישבה דעתה שהרי דעתן של נשים קלה ולכן אם נתיישב דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה והנה ידענו נאמנה כי מדה זו נתיישב דעתה ונשלם בו ביום ואם לאו מאכילין אותו מאותם התפלות שהם עליונים וכן הענין בדומה לזה באותה עוברה עליונה שנתעברה מן הקצוות תחתונים שעלו לשם לוחשים לה על ידי התפלות שהוא בסוד שמיעה באזן אם נתיישב דעתה על ידי זכירה בפה מוטב ואם לאו מאכילין אותה מאכל עליון ביותר והבן:
יולדת תוך שלשה ימים לא תתענה כלל וכו' הענין בקיצור כי הנה כל בחינה מן הנזכר תקרא יולדת כפי מה שהיה כולל בתוכה ואחר כך יצא ממנה ונתגלה נקרא יולדת והנה אינו מוכרח לומר כי כאשר ימצא בנשמי אשה יולדת ביוה"כ או אחר שלשה ימים או שבעה כך הוא הענין למעלה אנא העיקר הוא כי יש לענין לידה שורש למעלה כמו שיש לכל דברים הגשמיים שורש למעלה כמו כן נמצא לענין עיבור ולידה וראיה לדבר שהנה בנשמי לא יתכן להיות הרה ויולדת יחדיו ביום א' אמנם למעלה הוא מוכרח להיות בסוד

חדשים לבקרים וכן אחז"ל אין לך יום שאין נולדים בו אלף וכו' ואיתא בזוהר ההוא נהרא לא שכיך ולא פסיק מלאפקא נשמתין לעלמא וכו' ואם כן נקטינן כי בכל יום ויום הם נולדים נשמות וכאשר נתבאר בענין צורך התפלה בכל יום לתועלת האדם וזה לא ימצא בגשמי ולכן מה יש לנו להשיב כי לא ראי זה כראי זה והעיקר כי עיבור ולידה הוא בגשמי דוגמא למעלה אבל הזמן אשר בגשמי כי תספור חדשים אין שם ענין זה וכמו כן יהיה בענין יולדת זו ואם נעמיק בדבר לומר כי ענין עיבור הגשמי הוא על עיקר העיבור הראשון כך תמצא לענין יולדת זו והבן אין להאריך ולענין יולדת זו בט"ב עיין פ' פנחס דמ"ט ותבין כי היולדת היא בסכנה ואין לפרש בענין זה:

סימן תריח

[א] לא נעלם מעין הקורא ספר כי תחלואי הנפש הם נמשלים לתחלואי הגוף שוה בשוה וכל ענין הרפואה אשר יעשה האדם לתחלואי הגוף להבריא אותו כמו כן צריך לעשות לתחלואי הנפש וחי בהם לחיי עלמא ולכן יאמר חולה שצריך לאכול וכו' דהיינו דוגמא לחולי הנפש כאמור והענין יובן במ"ש בזוהר פ' נשא דף קכ"ד. וז"ל כען צריך לאהדרא על פתח התשוב' וכי מכמה מינין איהי תשובה דעבדין בני נשא כלהו טבין אבל לאו כל אפיא שוין אית בר נש דאיהו רשע גמור כל ימיו ואיהו עובר על כמה פקודין דלא תעשה ומתחרט ומודה עלייהו ולבתר כן לא עביד נא טב ולא ביש לדא ודאי ימחול קב"ה ליה אבל לא דיזכה לתשובה עילאה אית בר נש לבתר די יתוב מחטאוי ומתכפר ליה איהו אזיל באורח מצוה ומתעסק בכל כחו בדחילו ורחימו דקב"ה דא זכי לתשובה תתאה דאתקרי ה' ודא איהי תשובה תתאה ואית בר נש דלבתר דמתחרט מחובוי ויעביד תשובה יתעסק באורייתא בדחילו ורחימו דקב"ה ולא ע"מ לקבל פרס דא זכי לאת ו' דאיהו בן י"ה ועל שמיה אתקרי בינה ודא גרים דתשוב ו' לגבי ה' ומלת תשובה כך היא תשוב ו' לה' וכו' כנה הדבר מבואר מזה המאמר כי לענין התשובה צריך כמה דברים והם מדרגות זו למעל' מזו ואמנם הכל הוא בכלל התשובה כאמור ולכן יאמר נא כי זה החולה שהוא טמוע בתחלואי הנפש שצריך לאכול כלו' דבר פשוט כי לענין התשובה מאחר שהרשע מתחרט ומתוד' על עונותיו ומעיד עליו יודע תעלומות שלא לעשותם עוד הרי הוא בעל תשובה ונעתר לו הקב"ה לפי כי זה עיקר התשובה מן התורה וכמו שאמרו חכמים זכרונם לברכה שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו אמר חטאים תרדף רעה שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו אמר הנפש החטאת היא תמות שאלו לתורה חוטא מהו עונשו אמרה יביא קרבן ויתכפר לו שאלו להקדוש ברוך הוא חוטא מהו עונשו אמר יתודה והנה

מתבאר ממאמר זה כי על ידי הוידוי בלבד מתקבל החוטא לפני הקדוש ברוך הוא אמנם כדי לזכות למעלות הרמות צריך כל התנאים האמורים ולכן יאמר נא חולה זה שעשה תשובה אמנם עדין נקרא חולה מפני כי לא נטהר מעונו לפי כי הרשע נקרא מת שנאמר חי אני אם אחפוץ במות המת אבל מי שעשה תשובה ולא עשה כל הצורך שלה מכונה אל החולה והענין זה הוא סובב על שני קוטבים או יהיה החולה זה המחוסר הבריאות בנפשו מתורה ומצוה כמו שאמר במאמר שהם מדרגות זו למעלה מזו הצריכים לבעל תשובה או יהיה ענין זה החולה רומז על המונע עצמו מלעשות צדקה כי זה נקרא חולה ולפי כי עיקר התשובה הוא לעשות צדקה כראוי ולכן בא הדמיון זה ברוב ענין בכינוי אל החולה כדאיתא בזוהר פ' בשלח דף ס"ה. וז"ל יש רעה חולה וכי יש רעה חולה ויש רעה דלאו היא חולה אלא ודאי יש רעה חולה דתנינן מסטרא דשמאלא נפקי כמה גרדיני נימוסין וכו' וכל חד אקרי רעה כד"א לא תאונה אליך רעה בגין דאתיא בתסקופא על בני נשא חולה אמאי היא חולה כד שריא האי על בני נשא עביד לון קמצנין מממונהון אתיין גבאי צדקה גביה היא מחת בידיה א"ל לא תפיק מדידך אתיין מסכני היא מחאת בידיה אתי הוא למיכל מממוני' מחאת בידיה בגין לנטרא ליה לאחרא ומן יומא דשריה עליה דבר נש היא חולה כהאי שכיב מרע דלא אכיל ולא שתי וכו' הנה הדבר מבואר מזה המאמר היות הקמצן הכילי נקרא חולה ולכן על שני דברים הללו של תורה ומצות הצדקה יאמר נא חולה שצריך לאכול כי הנה לענין הכילי כבר הגיע למדרג' הנקרא חולה שצריך לאכול ואינו יכול כאמור וכן לענין התורה שהוא נקרא אכילה שנאמר לכו לחמו בלחמי והיה צריך לאכול וללמוד תורה כדי להשלים נפשו אשר לא מטוהרה היא לגמרי כדי שיזכה לתשובה שלימה כדאיתא במאמר ולכן אם יש שם רופא בקי אפילו הוא עכו"ם והענין לצורך זה אשר נעשה לענין הצדקה חולה התרופה לזה הוא שילך אל הקצה האחר דאלו הצדקה צריך לעשות אותה כתקנה בשמנה מענות הנמצא בה כמו שאמר הרמב"ם ז"ל וכל זה הוא לתת לעניי ישראל אמנם אדם זה שנעשה קמצן כל כך צריך שיעשה צדק' היא הרפואה שלו בודאי וגם אם לא מצא שם רופא ישראל לתת לו הצדקה אלא עכו"ם יתן לעכו"ם כמו ששנינו מפרנסין עניי עמין עם עניי ישראל מפני דרכי שלום אמנם אפילו לא היה בכלל עניי ישראל אלא עכו"ם לחוד יתן לו לרפא' החולי שלו כי עצום הוא כך צריך להתנהג זמן מה עד שירגיל עצמו לעשות צדקה ולכן אף על גב כי יאמר אם לא יאכילו אותו יכבד עליו החולי ויבא לידי סכנה כי כן נאמר וצדקה תציל ממות וזה שהרגיל עצמו אל מדת הכילית אפשר שיכבד עליו חוליו זה וימו' שנאמר עושר שמור לבעליו והוא לרעתו של זה הכילי לכן יכין וצדיק ילבש ולכן

מאכילין אותו על דרך הנזכר אפילו אם החולה אמר איני צריך והרופא הבקי כי הוא יודע אותו ומכירו אמר צריך לעשות צדקה שומעין לרופא ואם החולה אמר צריך אני לעשות צדקה אפי' מאה רופאים הבקיאים בממונו אומרים אינו צריך החולה עיקר כי הוא היודע אשר תשיג ידו ולכן מאכילין אותו כדבר האמור וכן נמי לענין לימוד התורה אם החולה הוא אשר חטא על הנפש מכיר בעצמו ואומר שצריך לאכול ללמוד בתורה אם יש שם רופא בקי הוא יצר הטוב או אפילו עכו"ם הוא יצר הרע שאומר שאם לא יאכילוהו יכבד עליו החולי וכו' והענין כי הנה העושה תשובה הוא מתקן היצר ומחזיר אותו למוטב וכדאיתא בזוהר כי אותו שהוא יצה"ר שד נעשה שדי ולכן אומר כי כן צריך לאכול מלחמה של תורה כדי למתק אותו ע"ד מה שאמרו חכמים זכרונם לברכה בראתי יצר הרע בראתי לו תבלין הוא נקרא אבן והתורה נקרא לחות אבן ואם אינו אוכל יבא לידי סכנה כי כך אמרו חכמים זכרונם לברכה חש בראשו יעסוק בתורה וכו' חש בכל גופו יעסוק בתורה שנ' ולכל בשרו מרפא ואם אינו עושה כן פשיטא שימות או יכבד עליו החולי ויבא לידי סכנה ולכן מאכילין אותו בתורה אפי' החולה אומר איני צריך כלומר שכבר למד מעט ואינו צריך והרופא אומר צריך שומעין לרופא אבל אם החולה אומר אני צריך אפי' מחה רופאים אומרים אינו צריך מאכילים אותו כי הוא היודע בעצמו כי עדין צריך להוסיף בלימוד:

[ב] רופא אחד אומר צריך ורופא אומר אינו צריך מאכילים אותו והנה שני רופאים אלו האחד הוא מה ששנינו בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה והשני הוא מה שאמרו חכמים זכרונם לברכה בכל יום כשעומד אדם מן המטה בא להניח רגליו בארץ אז המלאך אומר לו פנס מעגל רגלך פתח עיניו הוא אומר לו עיניך לנוכח יביטו וכו' ולכן אלו השני רופאים אף על גב שהאחד אמר אינו צריך שהרי כבר השלים חוקו והשני אומר צריך לעסוק בתורה מאכילין אותו וכן הוא הענין לצורך הצדקה אם אחד הוא אומר אינו צריך עוד שהנה נתקן מאותה רעה חונה ואחד אמר צריך כדבעי למעבד לא עבד מאכילין אותו ויחזור ויתן צדקה כראוי:

כשמאכילין החולה או המעוברת מאכילין אותו מעט מעט כי הנה נאמר כל הדברים יגעים ואיתא בזוהר פרשת משפטים אפילו דברי תורה מייגעין את האדם ולכן צריך להאכיל אותו בתורה לאט לאט כך אמרו חכמים זכרונם לברכה לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת ולכן לעקור היצר לא יתכן לגמרי אבל הוא נתקן לאט לאט ומה גם לענין הצדקה אין מטריחין עליו בפעם אחת אלא מעט מעט וכמו שאמרו חכמים זכרונם לברכה בתחלה מפריש חומש מנכסיו ואחר כך מפריש מן הריוח וכן נמי הוא הדין

לענין השתיה של תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים ואם אמדוהו שאין השיעורים הללו מספיקי' לפי שהיה אמוד בנכסים וכן לענין עסק התורה או שהחול' עצמו אמר כן או שנסתפקו בדבר מאכילים אותו ומשקים אותו כל צורכו בין לענין הלימוד בין לענין הצדקה כאמור:

ויש דרך אחרת בענין זה החולה והוא מן העונות שבידו אמנם להיות כי אף על גב שאין אדם עושה תשובה מן העבירות עכ"ז עיצומו של יום מכפר וכמו שאמר הרמב"ם ז"ל שהוא מכפר על הקלות ולכן אינו נקרא הרשע מת מפני כי הרי עיצומו של יום מכפר על עבירות קלות לכן הוא מכונה אל החולה ואמנם הוא צריך לאכול אכילה רוחנית להחיות את נפשו הוא התשובה שנקרא עץ חיים ואכל וחי לעולם והוא נקרא עץ מאכל ולכן אם יש שם רופא בקי הוא התורה שנאמר בה ולכל בשרו מרפא או עכו"ם הוא בסוד שבע מצות שנצטוו בהם בני נח שלפי שעבר על אחת מהנה או יותר נעשה הרופא שלו שמביא עליו הרפואה עכו"ם והוא אומר צריך לאכול בתורה להתרפאת בה מאכילין אותו מפני שאומר אם אין מאכילין אותו יכבד עליו החולי אף על גב כי ביום זה נתכפר לו על הקלות אמנם אחר כך יכבד עליו החולי ויבא לידי סכנה כי יחשב לרשע והוא מת בחייו או ימות ממש אפי' החולה אומר אינו צריך כמדומה שיוכל להמלט מאחר שהרופא אומר שהוא צריך מאכילין אותו וכן לענין השתיה כדבר האמור:

[ט] מי שאחזו בולמוס והוא חולי שבא מחמת רעבון גם בזה יהיה הרמז בו על דרך הנזכר כי אדם זה עקב דבר נמצא בזמן העבירה על דרך מה שאמרו חכמים זכרונם לברכה משביעו רעב ולכן זה החולי הוא הנמצא באדם זה שעבר עבירה מסיבת הרעבון שהיה משביעו רעב ולכן נכשל בעבירה ולכן סימנו שעיניו כהות ונא יוכל לראות להורות שחטא בעיניו ועבר על לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם כמו שאמרו חכמים זכרונם לברכה עינא ולבא תרי סרסורי דעבירה נינהו ולכן מאכילין אותו מן התורה ביותר עד שיאורו עיניו ממחשך העון ואם אין שם מאכל של היתר מאכילין אותו מאכל של איסור הוא מה שאמרו חכמים זכרונם נברכה מצוה וגוף טהור ישא אשה וילמד תורה דלא אתי לידי הרהור ולכן יאמר אם חין שם אכילה של היתר שיהיה הלימוד של תורה בהיתר בלי הרהור רע מאכילין אותו מאכל איסור ילמד בתורה ואף על גב כי אינו ניצול מהרהור רע כמו שאמרו חכמים זכרונם לברכה שלשה דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום הרהור עבירה וכו' ולכן נמי אם יש שם שני מיני איסור אחד קל ואחד חמור שרצה לומר שני מיני הרהורים רעים מאכילים אותו היותר קל תחילה רצה לומר ילמוד בתורה אע"ג דאיכא הרהור מעט ואח"כ אם הוא חמור מחבירו שאותו הרהור יותר חמור

מן הראשון ג"כ ילמד בתורה גם כי לא ינצל ממנו לפי שע"י כן הוא ממרק העון שנאמר הלא כה דברי כאש וכו' וסוף סוף כי הוא פורש מן העון כאמו':

[י] חולה שאכל ביוה"כ ונתיישב בדעתו וכו' ירצה כי זה החולה בעצם אדם אכל מאכל של תורה ביוה"כ עד מקום שנתיישב דעתו לפי כי כך אחז"ל אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח של שטות וחולה זה כאשר עסק בתורה נתיישב דעתו ונתרפא לגמרי כי עשה תשובה גמור' לכן יברך להקב"ה שהנחנו בדרך אמת ונתן לנו התורה שמחזרת האדם למוטב כמו שאמרו חכמים זכרונם לברכה בפסוק אותי עזבו ואת תורתי לא שמרו הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו מפני כי התורה מחזרת את האדם למוטב ולכן אומר ברכת המזון ומזכיר של יוה"כ שהוא סוד התשוב' בבונה ירושלם כך אמרו חז"ל גדולה תשובה שממהרת את הגאולה ואז הקב"ה מכפר עונות עמו ישראל ובא לציון גואל ולשבי פשע וכו' וכאשר נשוב ונאמר על ענין חולה זה מלך המשיח שנאמר בו איש מכאובות וידוע חולי וכמשחז"ל חוורא רבירבי וכך היה אומר חולה שצריך לאכול וכו' הוא משחז"ל עתיד הקב"ה לגלות עץ החיים ולהאכיל לישראל ממנו ויהיו חיים וקיימים לעד אם יש שם רופא בקי היינו מרע"ה כדאיתא פ' בראשית דף פ"ה. וז"ל ד"א וכל שיח השדה דא משיח ראשון טרם יהיה בארעא וכל עשב השדה טרם יצמח דא משיח שני ולמה בגין דלית תמן משה למפלח לשכינתא דעליה אתמר ואדם אין לעבוד את האדמה ורזא דמלה לא יסור שבט מיהודה דא משיח בן דוד ומחוקק מבין רגליו דא משיח בן יוסף עד כי יבא שילה דא משה חשבן דא כדא וכו' ולכן רופא בקי זה אומר צריך אפילו עכו"ם כך אמרו חכמים זכרונם לברכה אם אין ישראל עושים תשובה מעמיד הקדוש ברוך הוא עליהם מלך שקשי' גזרותיו משל פרעה והם עושים תשובה ועכו"ם זה אומר צריך מאכילים אותו ועל דרך זה הכל מובן עד מי שאחזו בולמוס והוא חולי שבא מחמת רעבון כך אחז"ל י' רעבון באו לעולם וכו' ואחד לעתיד לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' ולכן סימנו שעיניו כהות ולא יכול נראות כדאיתא בילקוט הייסורין של מלך המשיח עד שעיניו כהות מלראות בפ' קומי אורי ע"ש מאכילין אותו תורה עד שיאורו עיניו ואם אין שם מאכל של תורה שהוא היתר מאכילין אותו מאכל של איסור של התשובה עץ החיים כי זדונות נעשות כזכיות אין שם איסור קל מעון עקבי מאכילין אותו איסור חמור מן החמורות שבתורה וכאשר מתיישב דעתו מברך ברכת מזון באותה סעודה שעשה לו הקב"ה כדאיתא בילקוט קומי אורי ומזכיר של יוה"ך כי זה גרם לו ואומר יעלה ויבא זכרון משיח בן דוד לפניך זכרון ירושלם עירך שיבנה בית המקדש במהרה עוד ירצה חולה זה מה שאמר בתיקון י"ח דף ל"ג וז"ל אני

ישנה מדחמאי דאתרחק מני ולבי ער כד אתיא לגבי לכלה דהות נשואה לחתן ואתרחק מינה נפלת בבי מרעא ואתכנסו כל אסיין לגבה ולא הוו יכלין למנדע מרעא דילה אסיא קרטנאה הוה תמן דהוה אשתמודע בדפיקו בעשרה מיני דפיקין דבעי לאסתכלא בהון אסיא לקבל עשר אצבען ולא הוו אשתמודען במרעא דילה אלא הוא דכמה משקין וריחין טבין מתפוחין וכמה משקין מעסיס רמונים הוו משקין לה אסיין אחרנין ולא הוו מהניין לה עד דאתא אסיא קרטינאה אסתכל בדפיקו דילה ואיהי אשתמודע' באסיא ואמרת קול דודי דופק ואיהו אמר פתחי לי וכו' הנה הדבר מבואר מן המאמר כי חולה זה הוא בסוד השכינה שהיא בגלות הזה והרופא מובהק הוא משה רבינו ע"ה אסיא קרטנאה והיא אוכלת על פיו וכדאיתא בזוהר פרשת פנחס דף רמ"א. וז"ל ר"ש הוה אזיל לטבריה פגע ביה אליהו ז"ל וכו' שאלתא שאילו עלמא דאתי לית ביה אכילה ושתיה והא כתיב באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבשי וכו' מאן דלית ביה אכילה ושתיה איהו אמר אכלתי יערי עם דבשי וכו' אמר רבי שמעון כמה חביבו חבב קדוש ברוך היא לכנסת ישראל ומסגיאו דרחימו דרחים לה שני עובדוי ממה דאיהו עביד, ואף על גב דלאו אורחוי במיכלא ומשתיא בגין רחימותא אכל ושתה הואיל ואתי לגבה עביד רעותא כלה עיילת לחופה ובעת למיכל לית דין די ייכול חתנא בהדא אף על גב דלאו אורחיה בכך הה"ד באתי לגני אחותי כלה הואיל ואתינא לגבה ולמיעל בהדה לחופה אכלתי יערי עם דבשי וכו' המאמר זה אין לי עסק בו כי עצום הוא הנה הוא כתוב בספר הפרדס אמנם אעיר בו ספק אחד והוא כי מתחלה עשה הנחה אשר לא כן ממ"ש עה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה ואיך יאמר אכלתי יערי וכו' כי אין קושיא כלל לפי כי מי שאומר אכלתי יערי הוא ת"ת ישראל ואין כאן קושיא כלל וכי תימא כי מ"ש באתי לגני ר"ל נכנסתי לעה"ב ועל זה אמר אכלתי יערי וכו' ובזה פריך שפיר עה"ב אין בו אכילה ושתיה ואיך יאמר אכלתי יערי אחר שנכנס לעה"ב אם נאמר כי זה יהיה כונת המקשה א"כ מה השיב הרשב"י באתריה לא אכיל ושתי אבל בבי כלה תשובה זו אין לה הבנה כלל מכמה סיבות ראשונה מ"ש באתריה לא אכיל אינו כן שהרי מדברי המקשה עצמו מובן כי במקומו יש אכילה שהרי לא הקשה עליו אלא מפני שנכנס לעה"ב איך אמר אכלתי והרי עולם הבא אין בו אכילה ושתיה ועוד מ"ש הואיל ואתי לגבה עביד רעותא משמע דאתרא דכלה הוא עולם הבא הא נמי ליתי אמנם אף על גב כי יש שלשה דרכים אמתיים במאמר ממנו נקח לענין הצריך בזה מפשט הדברים כי כאשר חתן וכלה עלו לעולם הבא שהוא סוד יוה"ך כנודע ולכן חולה זה הכלה כנזכר שהיא חולת אהבה מסיבת הגלות צריכה לאכול ומה לעשות כי עולם הבא אין בו אכילה ולכן צריך רופא בקי משה איש

האלהים שושבינא דמלכא אפילו עכו"ם שדרכו להתאחז כאשר רגליה יורדות מות והוא הרפואה שלה לקחת אותה עכירו דדמא ולכן אם יאמר שיכבד חוליו אם לא יאכל ויבא לידי סכנה מכל שכן אם יש שם דביקות של מות מאכילין אפילו הוא אמר אני צריך שומעין לרופא ואם אמר אני צריך אפילו מאה רופאים אינם כלום ומאכילים אותו וכן מי שאחזו בולמוס והוא חולי הנמשך רעבון לפי שנאחז ממנו שנת הרעב וסימנו שכהו עיניו דאע"ג דכתיב תמיד עיני ה' בה אז ותכהינה עיניו מראות מאכילים אותו עד שיאורו עיניו הוא סוד מה שאמר בב"ר במה האשה עוזרת לאיש מביא חטים חטים כוסת והיא טוחנת אותם לא נמצאת מאירה את עיניו כי הנה השואל אמר במה עוזרתו ומה ענין זה שמאירה עיניו אמנם כונת הענין להשיב כי על ידי הטחינה שעושה האשה זו אשה יראת ה' בסוד ויהי טוחן ונאמר תטחן לאחר אשתי מאירה את עיניו שהיו סגורים מפני העדר השגחת העליונה כדאיתא בזוהר בפ' ישר יחזו פנימו ולכן על ידי אכילה זו יאורו עיניו ואם אין שם מאכל היתר הוא מ"ש אכלתי יערי עם דבשי הוא עליון שהוא מותר ביוה"ך הוא בסוד קולות כנודע במקומו מאכילין אותו מאכל של איסור הוא המאכל שנאסר ביום זה אע"ג כי בכל השנה מאכל של היתר הוא והנה חולה שאכל היא חולת אהבה אע"ג כי בשאר ימות השנה דעתה קלה עתה ביום זה נתיישב דעתה וישבה דעת שלה ולכן מברך ויאמר יעלה ויבא זכרון האבות וזכרון משיח בן דוד בסוד אור חוזר ולפי כי שם הוא סוד הגאולה כדאיתא בזוהר פרשת תצא דף רע"ז וזה לשונו כי ימצא איש נערה בתולה אלו ישראל וכו' ונתן לאבי הנערה חמשים כסף וכו' הנה אנכי מפתיה והולכתיה המדברה ולבתר אפתח לון חמשין תרעין זחירו דרחמי מסטרא דאברהם וכו'. דבמפקנו דמצרים חמשין תרעין דחירו אפתח להון מסטרא דדינא דאיהו אדני דמתמן דן אנכי אבל בפורקנא בתרייתא וברחמים גדולים מסטרא דאברהם וכו' ולכן אומר יעלה ויבא זכרון אבותינו וכו' כדבר האמור:

סימן תריט

[א] מה שנהגו להתעטף בטלית גדול ליל יום הכפורים מנהג יפה הוא ויש עיקר בדבר הוא מ"ש בזוהר פרשת אמור דף ק"כ. וז"ל ועל דא יומא דא תרין נהורין נהרין כחדא אימא עילאה נהרא לאימא תתאה ועל דא כתיב יום הכפורים כמה דאתמר עכ"ל והנה הדבר מבואר מן המאמר היות תרין נהורין נהרין כחדא הם שני ההין שבשם ולפי שהוא אומר אימא עילאה נהרא לאימא תתאה דמשמע כי אימא עילאה בסוד ה' ראשונה נהרא לאימא תתאה שהיא ה' אחרונה משמע כי אימא עילאה ממקומה שהוא למעלה משם

היא מאירה לאימא תתאה שהיא ה' אחרונה ולכן להודיע כי אין הדבר כן לכן הקדים ואמר תרין נהורין שהם שני ההין נהרין כחדא שרצה לומר כי אימא תתאה ה' אחרונה היא עולה למעל' אצל אימא עילאה ושם שניהם מאירים כאחד אמנם כדי שלא נבין הבנה אחרת כי מה שאמר תרין נהורין נהרין כחדא ר"ל כי השני ההין אימא עילאה ואימא תתאה הם מאירים יתד מאור עליון הנמשך עליהם מלמעלה לכן הוצרך לפרש ולומר אימא עילאה נהרא לאימא תתאה והנה מזה המאמר ממנו נקח כי תכף כאשר מתקדש היום מבערב תכף נהרין תרין נהורין אלו כחדא ולכן אותו זמן תכף אנחנו מניחים הטלית ומתעטפים בו לקיים מש"ה כסותה לא יגרע ואיתא בזוהר כסותה זה הציצית וכן בתיקונים דף י"ח וז"ל כסותה דא כסויא דציצית ועטיפו דיליה וכו' ואיתא פ' שלח לך דף קע"ה וז"ל ציצית איהי נוקבא רזא דעלמא תתאה אסתכלותא לאדכרא ציץ דכר ציצית נוקבא ודא לכל בר נש ציץ לכהנא עכ"ל הנה מבואר כי סוד הציצית הוא נוקבא ולכן אין לברך עליו ולכן צריך שיניח אותו בלילה כי אז אינו חייב לברך והמניח אותו מעבוד יום כדי לברך עליו הוא תועה מדרך השכל:

ליל יוה"כ נוהגים שאומר ש"ץ בישיבה של מעלה וכו' כמה משלומי ישראל היו מבינים כי ישיבה של מעלה הם אשר בשמים ממעל וישיבה של מטה הם החכמים אנשי השם וכמו כן כאשר מתירים נדר או שבועה (רק לנדרים ולשבועות במה שנוגע לעצמו בלבד כגון אוכל או לא אוכל וכדומה אבל במה שנודר או נשבע לחבירו או לשום מי שמשביעו אין מועיל שום היתר והפרה) כי אז אומרים כשם שהסכימו בב"ד של מטה כך יסכימו בב"ד של מעלה כך הם מבינים כי ב"ד של מטה הם שלשה אנשים הנצבים עליו ולכן אקדים מ"ש בזוהר פרשת בלק דף ר"ו. וז"ל אמר רבי אלעזר תמהנא על דרדקי דדרא דא כמה תקיפא חילייהו ואינון טנרין רברבין רמאין אמר רבי אבא זכאה חולקיה דסבא מארי דדרא דהא ביומוי בעא קב"ה לאתקנא תרין מתיבתין דיליה ולמעב' לון יישובא רברבא ועלאה כדקא יאות דהא בדרא דא לא יהא עד דייתי מלכא משיחא עוד איתא פרשת שלח לך דף קס"ג וזה לשונו נפקי ממתיבתא דמשה ופרחי לגבי מתיבתא דרקיעא ואינון דאתחזון פרחי לגבי מתיבתא עילאה וכו' הנה מבואר הדבר ממאמרים אלו כי ישיבה של מטה היא הנקרא מתיבתא דרקיעא וצריכא למימר התרה זו בתחלה מפני מה שאמר בזוהר פ' פקודי דף קצ"ט. וז"ל אלין ארבע קיימין ואנזיפו ומנדין לכל אינון דאפיקו מפומייהו מלה דלא אצטריכא ומטנפי פומייהו ואלין מנדין לו וקיימי ארבעין יומין דלא אשתמע צלותהון ולא. עאלין לפרגודא וקיימין נזיפין לבר וכן לכל אינון דחשבו אינון חובין דבעיין לנזפא עשרה כרוזין נפקין בכל יומא ומכרזי בכל אינון

רקיעין ובכל אינון חיילין ומשריין אזדהרו בפלניא דאיהו נזיפא חובא פלוני עבד עד דתב קמי מאריה רחמנא לשזבן כד חב מההוא חובא מתכנפי אינון ארבעין ושראן ליה וכדין אכריזו פלניא שרא נזיפא מכאן ולהלאה צלותיה עאלת וכו' הנה מבואר מזה המאמר כי כמה בני אדם שמנדין אותם למעלה מפני מעשיהם ואין התפלה שלהם עולה למעלה מפני כי אין מניחים אותה לכנס עד ארבעים יום ולכן אנו מתירין אותם בכח השתי ישיבות עליונות ומתפללים עמהם כדי שתהיה התפלה כלולה מכמה מינים שונים זה מזה וכמשחז"ל בפסוק גדר בעדי למדינה שהיו עושים עטרה למלך מקובעת באבנים טובות ומרגליות בא עני אחד והשליך את העופרת לתוכה אמר המלך וכי בשביל זה אני פוסל כל העטרה נמצא כי לפי שאותו הבלתי הגון התפלל עם הציבור אע"ג שאין ראוי לקבל אותה כשהיא לבדה אמנם עתה שנצטרף עם הציבור נרצה לו וכן נמי הוא סיבה כי התקבל התפלה של הציבור כך אחז"ל כל תענית שאין בו מפושעי ישראל אין מתקבל דוגמא לחלבנה בתוך הקטורת ולכן מפני שתי סיבות אלו אנו מתירים להתפלל עם העבריינים כדבר האמור ונוהגים שאומרים כל נדרי שלשה פעמים והקהל גם כן הם אומרים נמצא שהם מתירים אלו לאלו ואומר שהחיינו בלא כוס כאמור:

[ב] בליל יוה"ך ומחרתו אומרים בשכמל"ו בקול רם והענין הוא הדבר משחז"ל פ' ואתחנן וז"ל כשעלה משה לרקיע שמע מלאכי השרת שהיו מקלסין להקב"ה בשכמל"ו והורידו לישראל. למה הדבר דומה לאחד שגנב הורמין מתוך פלטרין של מלך נתנו לאשתו אמר לה אל תתקשטי בו אלא בצנעא בתוך ביתך לכן כל השנה אומרים אותו בלחש וביוה"ך אומרים אותו בפרהסיא לפי שאנו כמלאכים עכ"ל ובפרק מקום שנהגו כקרא יעקב לבניו בקש לגלות להם הק"ץ נסתלקה ממנו שכינה אמר שמא יש בכם שאינו הגון פתחו כולם ואמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד פתח הזקן ואמר בשכמל"ו אמרי היכי נעביד נמרי לא אמריה משה לא נימרי הא אמריה. יעקב תקנו לומר אותו בחשאי והנה על פי הסברא זו כי הטעם שאנו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בחשאי היינו הטעם מפני שלא אמר אותו משה אם כן מה טעם אנו אומרים אותו בקול רם אמנם הענין הוא דזיל בתר טעמא הואיל ואמר אותו יעקב ולכן כל ימות השנה יעקב הוא הנהנה מיחוד זה ולכן אומרים אותו בחשאי כשחז"ל משל לבת מלך שהריחה ציקי קדרה תאמר גנאי הוא לה ולכן עבדיה הצדיקים מביאים לה בחשאי ואז יעקב נהנה מזה לא כן הוא ביוה"כ כי בת מלך עלתה למעלה ולכן נאמר בקול רם:

[ג] אם חל בשבת אומר ויכולו וכו' מפני כי זה הוא מורה על חידוש העולם ואנחנו מעידים על ענין זה וכן הוא אומר ברכה מעין שבע וסוד הענין דאע"ג כי בת מלך זו

עלתה למעלה ונהרין תרין נהורין כחדא כי אימא עילאה מאירה לאימא תתאה כאמור מכל מקום קים לן כי כל דבר שבקדושה אף על גב שהוא עולה למעלה אינו מסתלק לגמרי כי הוא מניח הרושם שלו שם ולכן אנחנו אומרים ברכה זו מעין שבע ולהורות את בנ"י כי אין כונת ברכה זו לברך הכלה שהרי כבר עלתה למעלה אצל אימא עילאה לכן אין חותמין בה אלא מקדש השבת ואין מזכיר של יוה"כ שהרמז שלו הוא למעלה:
[ד] צריך להעמיד אחד לימין הש"ץ ואחד לשמאלו כי כן אנו למדים ממשה רבינו עליו השלום שנאמר בו ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד ואיתא פרשת בשלח דף ס"ו. וזה לשונו וכי על דאהרן וחור תמכו בידיו הוו ידיו אמונה אלא משה כלא בחכמתא עבד מה דעביד. אהרן וחור דא מסטרא דיליה ודא מסטרא דיליה וידוי באמצעיתא ועל דא ויהי ידיו אמונה. אהרן בגין דיתער סטרא דיליה וחור בגין דיתער סטרא דילה והוו אחידן בידוי מכאן ומכאן לאשתכחא סיועא דלעילא עכ"ל ולהיות כי ממאמר זה ממנו נקח לעבוד את ה' לכן נימא ביה מלתא כי הנה מה שהקשה וכי על דאהרן וחור תמיכו לידוי הוו ידוי אמונה צריך להבין מה הקשה כי הנה כונת הפסוק להודיע כל מה שעשה וכך היה אומר וידי משה כבדים וכו' ולכן אהרן וחור. תמכו בידיו וכו' ועוד נמי ויהי ידיו אמונה ואין אהרן וחור סיבה וע"ק כי גם אפשר לומר כי אהרן וחור היו סיבה שיכול משה להיות ידיו בהגבהה אמונה עד בא השמש ואין מקום להקשות כלל אמנם הענין הוא כי בתחלה פירש כי מה שאמר הכתוב וידי משה כבדים אין הרצון לומר מלשון כובד אלא מגזרת כבוד וז"ש יקירין קדישין לא אסתאבן לעלמין והוא סוד נפלא אין הכונה להגיד שהיו קדושים ולא נטמאו מעולם וכי לאפוקי ממאן אלא הרצון לומר שאין מקבלים טומאה לפי כי כאשר האדם ישן רוח הטומאה שורה על הידים כדאיתא בזוהר ולכן צריכים נטילה כנזכר במקומו לא כן היו ידי משה דייקא נמי ממש שאמר לא אסתאבן ולא אמר לא אסתאבו לשון עבר והתבונן במה שביארתי ברבינו הקדוש שלעולם לא פשט ידו למטה מאבנטו ותשכיל ממוצא דבר זה מה שאמר בזה לא אסתאבן לעלמין ולכן ויקחו אבן וכו' חזר ופירש אמונה מהימנותא ודאי ולכן הקשה וכי על דאהרן וחור תמכו בידיו הגיעו ידיו למדה הנקרא אמונה אם לכך נתכוון משה יותר טוב היה שיוריד ידיו למטה על אבן הנזכר ולכן אמר אלא משה כל מה דעבד בחכמתא פירוש כל מה שהיה עושה והוא במדה הנקרא חכמה עביד ולכן אהרן וחור דא מסטרא דיליה ודא מסטרא דיליה וידוי באמצעיתא לפי כי ידיו אין מגיעות לחכמה הנזכר היא האבן אשר תחתיו ולכן כל אחת מתלבשת בקו שלה אהרן לצד ימין ויד משה מתפשטת בו למטה לפי שהוא שושבינא דמטרוניתא וחזר מצד שמאלא ויד משה השמאלית מתפשטת בו

עד למטה וז"ש וידוי באמעציתא וז"ש ועל דא ויהי ידיו אמונה כלו' לכך נאמר ויהי ולא אמר ויהיו לפי כי מלת יהי הוא המשכת האור מלמעל' למטה כדאיתא פרשת בראשית אמנם לקמן פירש ענין אחר שהיל"ל ויהיו אלא שהכונה לכלול הכל בימין הנה למדנו כי יכוין הש"ץ שהוא בסוד משה רבינו עליו השלום והשנים שעומדים עמו סוד התפשטות הידים והמשכת האור עליון של התיבה שהיא בסוד אותה האבן משם רועה אבן ישראל ומה טוב הוא לעשות כך בראש השנה שהוא יום דין ולכוין בזה בלי ספק שיכתב לחיים עם הצדיקים ומטיב לכל קהל ישראל:

[ה] יש שעומדים על רגליהם כל היום וכל הלילה הלא זה הדבר אשר חכמים זכרונם לברכה הגידו כי מלאכי השרת משבחים לישראל ולכן הם עומדים לומר שאין להם קפיצים כמו מלאכי השרת אמנם אם אח"כ ילך לישן על מטתו נמשל כבהמות או יהיה מתנמנם בשעת התפלה אז טוב לו ליישב:

[ו] נוהגים ללין בב"ה ולומר שירות ותשבחות אמנם אם הוא ישן שם אז טוב לו ללכת לביתו כי הוא אסור לישן שם כמשחז"ל כל הישן בב"ה תורתו נעשית קרעים שנא' וקרעים תלביש נומה וכדאי עון זה שיראה ג"כ קרי שם טוב לקצר בפיוטים כדי להתפלל תפלת מוסף קודם שבע שעות כי אז הוא זמן תפלת המנחה

סימן תרכ

[א] איתא בזוהר מפני מה קורים פ' זו ביוה"ך לא על ענין מעשה של י"ה אלא כדי להצטער על הצדיקים כדאיתא פרשת אחרי מות דף נ"ז וז"ל מכאן אוליפנא כל ההוא בר נש דייסורי דמאריה אתיין עליה כפרה דחובוי אינון וכל המצטער על יסוריהון דצדיקיא מעבירין חובייא דילהון מעלמא ועוד ביומא דא קורין אחרי מות שני בני אהרן דישמעון עמא ויצטערון על אבודיהון דצדיקיא ויתכפר להון חובייהו וכל המצטער על אבודהון דצדיקיא ואחית דמעין עלייהו קב"ה אכריז עליה ואומר וסר עונך וכו' ולא עוד אלא דלא ימותון בנוי ביומוי ועליה כתיב יראה זרע יאריך ימים עכ"ל הנה הדבר מבואר מזה המאמר כי ענין הקריאה של פרשה זו הוא כדי להצטער על מיתת הצדיק ולכן מתכפר לו על עונותיו ויזכה ג"כ שלא ימותו בניו בחייו הרי מבואר כי בעבור שני דברים אנו קורים פרשה זו ונוסף עוד מ"ש בזוהר פ' אחרי מות דף נ"ו. ושם נאמר ז"ל תו פתחו ואמרו כל זמנא דצדיקייא מסתלקי מעלמא דינא אסתלק מעלמא ומיתתהון דצדיקייא מכפרת על חובי דרא ועל דא פרשתא דבני אהרן ביומא דכפורי קרינן לה למהוי כפרה לחוביהון דישראל אמר קב"ה אתעסקו במיתתהון דצדיקייא אלין ויתחשיב לכו כאלו

אתון מקרבין בהאי יומא לכפרה עלייכו דתנינן כל זמנא דישראל יהון בגלותא וכו' ואינון שעירים לא יכלין לקרבא יהא להו דכרנא דתרי בני אהרן ויתכפר עלייהו וכו' הנה למדנו כי בעבור כמה תועלות גדולות התקינו להיות קורים ביום הכפורים שלכן החי יתן אל לבו לכל אחת מהנה ומתכפרים לו עונותיו ולא ימותו בניו בחייו. כנזכר וכן נמי קריאת ההפטרה ואמר סולו סולו הוא להעיר לב החוטא לעשות תשובה ולמהר הגאולה ולענין העולים נתבאר במקום אחר כי חמשה ששה וז' הכל הולך אל מקום אחד ורוח א' להם. וכן לענין המילה מלין בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה:

[ג] מברכין על המילה בלא כוס ואם יש שם קטן מברך על כוס יין והקטן טועם לקיים סוד ה' ליריאיו היא המילה ע"י יין שהוא בגימטריא סוד וזה שאמר ובריתו להודיעם (תלים כה):

[ד] במוסף אומר ש"ץ סדר עבודה וצריך לכוין בשמות עשרה הנזכרים כל אחד כפי ניקוד שלו כאמור ואומר שלשה וידויים וסדר הוידוי חטאתי עויתי פשעתי וכל החילוקים כי רבים הם ואין להאריך בהם:

[ו] נהגו לידור צדקה בעד המתים ויש להם תועלת גדול מזה כנודע:

סימן תרכא

[א] במנחה אומרים אשרי ובא לציון ואין אומרים ואני תפלתי וכו' והענין יובן עם מה שאמרו חכמים זכרונם לברכה כי אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם כשעו"ג שותין ומשתכרין יושבים ומנגנין שנאמר ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר ואני לא כן אלא ואני תפלתי לך ה' עת רצון אף על פי שאני אוכל ושותה אני בא לפניך ולכן נוהגין לומר אותו בשבת במנחה לאחר שאכלו ושתו וזה אינו ביום הכפורים ולכן אין אומרים אותו אפילו בשבת אלו דבריו ז"ל אמנם בזוהר פרשת תרומה דף קנ"ו ז"ל פתח ההוא טייעא ואמר ואני תפלתי וכו' תנינן אימתי אקרי עת רצון בשעתא דצבור קא מצלאן ושפיר איהו והכי איהו ודאי וכו' ואי תימא אמאי אתמני האי קרא בצלותא דמנחה דשבת יאות איהו למהוי בשבת בההיא צלותא דמנחה ולא בצלותא דחול דודאי לאו צלותא דמנחה דשבת כחול בגין דהא בחול בשעתא דמנחה תלייא דינא בעלמא ולאו איהו עת רצון אבל בשבת דכל רוגזא אתעדי וכלא אתכליל כחדא וכו' הנה הדבר מבואר מן המאמר כי ראוי לומר אותו במנחה בשבת מכל שכן שבת ויום הכפורים שהוא יותר שעת רצון כי צריך לעשות זה היחוד ושם נאמר וז"ל ואני תפלתי לך ה' הכא רזא דיחודא ואני דא דוד מלכא אחר דאקרי גאול' תפלתי דא תפלה והכא איהו סמיכה

גאולה לתפלה ואיהו חד כד איהו סמך גאולה לתפלה כדין איהו עת רצון וכו' עת חד רצון חד אתכלילו דא בדא והוו חד ודוד מלכא בעא לייחדא בהאי קרא יחודא חדא וכו' הנה הדבר מבואר כי ראוי לאומרו ביותר בי"ה בשבת:

[ב] ומוציאין ס"ת וקורין ג' בפרשת עריות שאם באולי יש מי שעבר על אחת מהם יתן אל לבו לשוב ממנה והשלישי מפטיר ביונה להגיד כמה מרחם על בריותיו אע"ג שהיו ערלי לב וערלי בשר והחי יתן אל לבו ויזכור כי כל פרשה זו מדבר בענין התשובה וביותר יתבונן מ"ש בזוהר פ' ויקהל דף קצ"ט: וז"ל יונה דנחתא לספינה דא איהי נשמתא דבר נש דנחתא להאי עלמא למהוי בגופא. דבר נש וכו' וכן איתא בתיקונים ואזלת כספינה בימא רבא וחשיבת לאתברא וכו' ומסיים מי אל כמוך להעיר י"ג מדות של רחמים המתגלים ביום זה ולהמשיך אותם למטה:

[ג] אם חל בשבת אומרים צדקתך מן הטעם שאומרים אותו בשבת בלבד ובדיני ר"ה נתבאר הענין אין להאריך ואומרים אבינו מלכנו כי הוא זמן רחמים אין ליירא מלהזכיר חטאנו לפניך וכיוצא שהרי אחז"ל ימות השנה שס"ה ושטן בגי' שס"ד לומר כי אין לו רשות לקטרג ביום הכפורים:

[ד] אין נושאים כפים ביום הכפורים לפום ריהטא הדבר קשה מאחר דליכא למיחש משום שכרות ואינו כשאר הימים ומה גם כי היום מתגלים מדות הרחמים אמנם הענין הוא כי להיות שכבר נתבאר מן המאמר כי שעת המנחה הוא דין אלא שאינו דומה לימות החול כי אז הוא דין גמור והנה כל עצמו של יום הכפורים הוא למתק בחינת הדין ולכן בבקר שהוא שעת רחמים שנאמר וישכם אברהם אז נושאים כפיהם וכן בתפלת מוסף כי עדיין לא בא שעת המנחה וגם בתפלת נעילה לפי שכבר עבר שעת הדין אבל במנחה לא נכון לעשות כן משום לא תחסום שור בדישו ונמצא מתבטל על ידי תגבורת מדת החסד כי נשיאות כפים הוא להמשיך מע"ק כדאיתא פ' נשא ועוד מטעם כי במנחה עולה תפארת למעלה ועדיין לא הגיע למקום שיתגלה עליו ע"ק ועיין בתפלת מנחת החול ותמצא טוב טעם:

סימן תרכב

[א] לנעילה אומר אשרי וקדיש וכו' ואומר כתר והוא בסוד מש"ה כתר לי זעיר ונושאים כפים בנעילה כי הנה עתה כבר עבר זמן המנחה שהוא דין ונתגלו הרחמים אז בסוף הסליחות אומר ז"פ ה' הוא האלהים כנגד שבעה רקיעים עליונים שעולה ישראל סבא קדישא והבן ותוקעים תשר"ת כדאיתא בזוהר פ' פנחס דף רנ"ה:

וז"ל ותקינו לתקוע שופר ביום הכפורים לסלקא קול דאיהו ו' לחירות דאתמר ביה בכל צרתם לו צר באלף ובוואו קרי וכתיב עכ"ל והדבר מובן כי עתה עולה למקום החירות דאלו למטה לו צר שמתאחזים הדינים ממנו כי נגע בכף ירך יעקב ובעלותו שבעה רקיעים אין עוד צרה והוא בן חורין:

סימן תרכד

[א] מתפללים תפלת ערבית ואומר הבדלה בחונן הדעת כי לעולם צריך הבדלה בסוד עץ הדעת טוב ורע וצריך להוסיף מחול על הקדש שנאמר מערב עד ערב תשבתו שבתכם:
[ג] מבדילים על הכוס ואין מברכים על הבשמים ואפילו אם חל להיות בשבת לפי כי אין שם תוספת נשמה:
[ד] אין מברכים על האור שהוציאוהו עתה מן האבנים ונוהגים להדליק מעששיות של בית הכנסת לפי שנעשה בהם מצוה לכן "ישמע "החכם "ותרבה "הדעת לאור באור החיים:
סליק הלכות יום הכפורים: